

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

601 700

Nogens Lebed

Dyrlægens Mogens fra Taulov

Causerende memoirer

af MOGENS LEBECH

Trykt som manuskript . København 1962

»Og dybe minder – og gammel agt,
og milde kvinder, hvor har de magt«.

6.12.1952

Selvportræt. 17. Marts 1918.

Apologia

Denne bog er, som de allerfleste af dem, jeg hidtil har udgivet, skrevet på bestilling og med et opgivet emne, et emne, jeg ganske vist på forhånd skulle synes at være mere fortrolig med end med alle andre, jeg hidtil har behandlet, nemlig min egen person. Måske er det på grund af min omfattende viden om denne, at jeg har bredt mig på adskillig større plads, end egentlig meningen var.

Alligevel må bogen ikke betragtes som erindringer i egentlig forstand. Den bog når jeg måske aldrig at få skrevet, og netop derfor er jeg taknemmelig over her at få lejlighed til at give en forholdsvis kortfattet oversigt over mine forudsætninger, det være sig hjemstavn og afstamning, opdragelse og studieår, milieu og vennekreds, samt min hidtidige tilværelses vigtigste data og de resultater af mit virke, som må formodes i en vis udstrækning at have haft offentlighedens interesse, eftersom de er udgivet i trykken og således i det store og hele har dannet økonomisk basis for min tilværelse.

Det er imidlertid venner, som har opfordret mig til at skrive denne bog, venner, der har muliggjort dens udgivelse, og det er først og fremmest mine venner, den henvender sig til, i hvert fald mennesker, der nærer så venskabelige følelser for forfatteren, at de har undt ham den fornøjelse at skrive den. At den ikke er beregnet på at vække den større offentligheds interesse, har måske givet den et til tider lidt privat præg, men jeg synes ikke, at jeg under de givne forudsætninger har kunnet skrive den på anden måde.

Jeg vil indrømme, at det har været mere vanskeligt at behandle dette stof, end jeg på forhånd havde gjort mig klart. Jeg har imidlertid været glad for at få lov til at fremsætte denne apologi, eller skal vi sige forklaring, denne redegørelse for de »tilfældigheder«, der har bestemt min hele udvikling. Jeg har ellers altid sagt, siden jeg læste min gode ven, Johannes Weltzers »De usandsynlige hverdage«, at jeg aldrig ville skrive mine erindringer. For jeg ville aldrig som han kunne tale godt om mine medmennesker. Jeg synes imidlertid, det i videst mulig ud-

strækning er lykkedes mig i denne bog. At den måske ikke, som heller ikke Weltzers, indeholder den hele sandhed, er noget andet.

En absolut sandhed, som her ikke bør forties, er det derimod, at udgivelsen af denne bog i det omfang og udstyr, den har fået, overhovedet ikke havde ladet sig realisere uden meget udstrakt generositet af de forskellige grafiske etableringer, hvis virksomhed den er et resultat af, og hvis offervilje forfatteren ikke føler sig fri for at have misbrugt!

Først og fremmest må jeg naturligvis nævne bogtrykkeren, Henry Thejls, primus motor i det hele foretagende, som, hvad ikke mindre må påskønnes, også har strakt sig så vidt som til at lade den selvrådige forfatter have indflydelse på bogens tilrettelægning. Og da bogen i så udstrakt grad er præget af dens billeder, for størstepartens vedkommende et forhåbentligt skønsomt udvalg af mine egne ældre og nyere fotografiske optagelser, må jeg føle stor taknemmelighed overfor de firmaer, der velvilligt har leveret klicheerne, for sortklicheernes vedkommende Carlsens Clichéfabrik, Clipho Cliché og F. Hendriksens eftf., mens farveklicheerne efter mine farvedias og skitser er udført henholdsvis af Gutenberghus og Bernhard Middelboes Reproduktionsanstalt. Fotograferne Erik Hansen og Lennart Larsen har på samme vilkår med kopiering og optagelser bidraget til bogens billedmateriale.

Naturligvis må jeg også takke min mangeårige ven Johannes Wulff for hans pompøse og tankevækkende digt, der er sat som indledning til bogens tabula gratulatoria, og fordi han sammen med mine andre venner Svend Aakjær og Ulrik Knigge sluttede op bag Henry Thejls og ved deres fælles appel samlede de mange gratulanter, som jeg til slut vil hjertelig takke for deres indsats. Jeg håber, de til gengæld vil finde fornøjelse i at læse bogen og, at den ikke indeholder altfor mange private ligegyldigheder.

Selv føler jeg, efterhånden som den i de sidste dage har taget endelig form, dens fremkomst som et eventyr.

I sig selv er den jo også mit halve livs!

Tak allesammen!

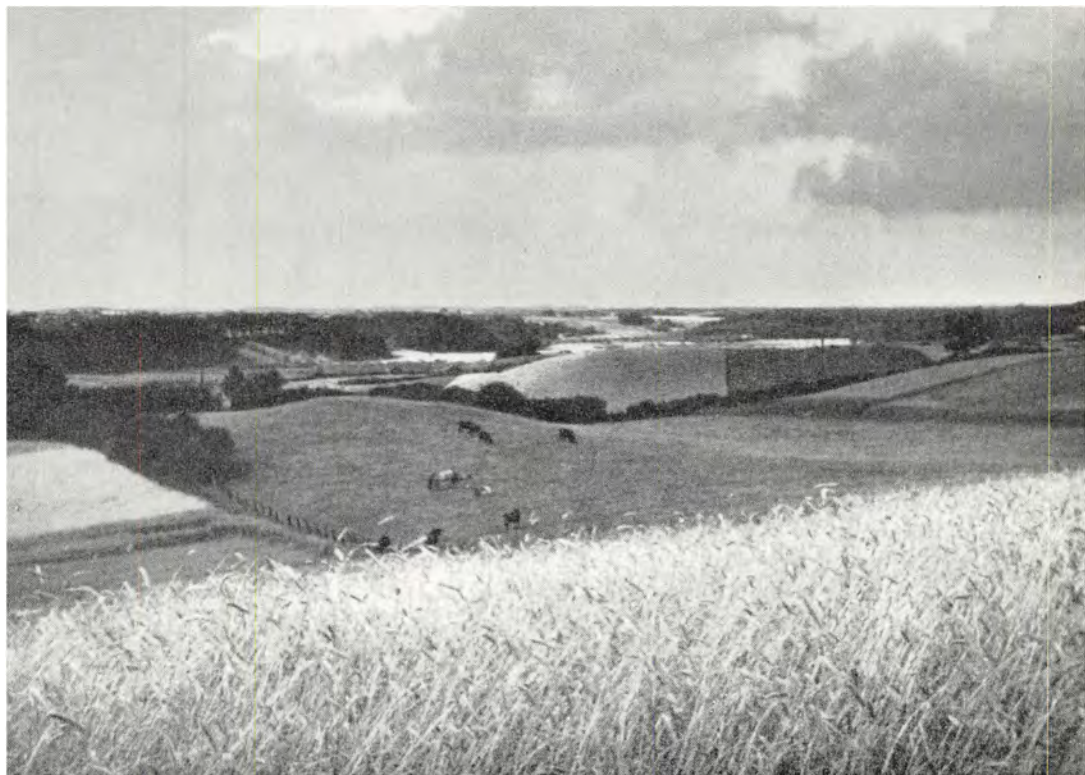
Troldholm, Taulov 7. august 1962.

Taulov kirke, til for få år siden liggende ensomt i god afstand fra stationsbyen og anden bebyggelse, men højt og synligt langt ud i landskabet, har i århundreder været sognets vartegn. Og er på en måde også mit. Ikke just fordi jeg er døbt og konfirmeret i den kirke, men det var Taulov kirke, jeg først skrev om, med dens historie begyndte jeg som skribent, også under indflydelse af, at min mor kort forud var begravet bag kirkegårdens kampestensdige.

Nu ser jeg den mest langt borte fra, fra min sommerbolig i Elbodalen, som jeg for en halv snes år tilbage har forsøgt at vise det på denne lille olieskitse. Så fjern er kirken, at man ser lugen for glamhullet blive lukket, inden lyden af det sidste bedeslag er nået til ens øre. Når klangen fra dens klokke toner om gennem dalen morgen eller aften. Og i hvert fald minder om, at mennesket har andre stræb end det daglige.

Det var måske blot den lysende solstribe i den modne rug, som fik mig til at tage dette billede. Eller så jeg samtidig, at dalen også lyste i solen, min dejlige Elbodalen? Så det blev et af mine kærester, hvis ikke mit yndlingsbillede. Også fordi det viser selve mit Elbo, det hvide hus imod den mørke skov, tilhøjre i baggrunden. Der er næppe skønnere udsyn i Danmark end dette, som man har det for øje lidt vest for Taulov kirke.

Forresten er billedet fotograferet den 29. juli 1937, på min fader, dyrlægens fødselsdag, da også han allerede en årrække havde ligget i sin grav. Tordenskyerne er udløbere af den byge, der netop den eftermiddag drukkede bondemødet på Skamling i regn. Jeg tør ikke tænke den tanke til ende, at det er dette landskab, den hele yndige egn, emsige købstadfolk uden skrubler planlægger at ødelægge ved en storstadsbebyggelse – med Elbodalen som grønt område i Trekantbyen. En rentud forbyrderisk tanke! Kan guld da ikke købes for dyrt?

Min lilleverdens centrum —

Hvem kalder ikke sit fødesogn det skønneste i landet. Men næppe nogen med større ret end den, der er født indenfor Taulov Sogneskel!

Højt ligger den hvide Taulov kirke, synlig milevidt fra, både til lands og til vands, et gammelt sømærke, og i de ældste dele, skib og kor af hugne kampesten med sine 700 år på bagen, som de fleste andre af sine lige. Men Taule kirke burde den i virkeligheden kaldes, og da slet ikke Taulov med tryk på sidste stavelse, som togkonduktørerne har råbt i de snart 100 år, der er gået, siden banen kom, og stationsbyen opstod, den der egentlig hedder Nebel, som jeg har hørt ældre folk sige. Er æ mand fra Nevvel, spurgte den gamle Villads Slagter en søndag, jeg holdt hesten an foran hans hus oppe ved æ Stakkelsmandsvej, den gamle landevej mellem Kolding og Snoghøj. Han kunne altså ikke kende mig. Skal han til tjenest', forhørte han sig videre, til gudstjeneste altså! Man blev ligesom sat tilbage i tiden, næsten til dengang navnet på både sognet og kirken endnu ikke ved århundredlang brug var blevet til Taule – fra Taulhøj. Tavlhøj er nok en knold et par hundrede alen vest for kirken, en nedpløjet kæmpehøj måske. Navnet nuomstunder betegnende nok. Terrænet falder til alle sider, mere brat mod Elbodalen med dens moser og skovklædte skrænter i nord og vest, skrånere mod syd mere blideligt mod den blanke Kolding fjord, i hvert fald ved sommertide delt af markernes gule og grønne tavl. Sådan var det blot ikke, dengang navnet blev givet, hvad det så ellers skal betyde.

Kønt er der allevegne, hele sognegrænsen rundt, selvom de to søer, som før lå i Elbodalen, ikke mere glitrer i solskinet. I løbet af den sidste snes år er også Taulov sø forsvundet, den som for næppe 100 år siden endnu bredte sin store flade mellem Højrup, Tårup og Taulov skove. For en snes år siden var endnu en smal stribe tilbage, tilgroet med gule åkander og hvide nøkkeroser, dem Marie Franskvasker stagede ud til og plukkede. Og i de sidste somre byggede de vilde svaner deres rede bag sivene. Forhen var her fugle i tusindvis, ja, selv den sorte stork byggede i skoven, som han fortalte gamle Hans Skov i Højrup, dengang det

endnu vrimlede med de hvide i den by som de andre langs Elbodalen, mange reder på hver gård og i hvert fald én på selv de mindste huse. Nu er det et sjældent syn at se en stork spankulere i Elbodalen. Også den sidste rede i Højrup er borte, den på Skov'ernes gård, ligesom storken er forsvundet fra de enkelte reder, som sidst var tilbage i de andre landsbyer, den på hovedskolen i Taulov, vel da det gamle udhus blev bygget om.

Elbodalen sender nordøst for den tilgroede sø en udløber, Gammel-mose, længst opdyrket og bebygget med småhuse mellem bøge- og granskove. Det er jo Norge i en nøtteskal, sagde en norsk pige, da hun så landskabet. Dalen selv snævrer ind hinsides søen. På Taulovsiden af åløbet gennem den har en sand urskov af vidjebuske bredt sig på de forhen åbne moseparceller langs Barsidens mærkeligt nok skovklædte skrænter. Her blev strøget tørv allevegne, endnu i »mands minde«, og i ældre tider blev der leveret mange læs til »kallemukkerne«, de reformerte inde i Fredericia, især fra en lidt større mose, jeg købte for et par år siden.

Ovnen kalder man en slugt lige overfor den mose, op mellem bakkerne på Højrupsiden, med nogle forblæste bøgetræer på den ene side. Vist efter en gammel teglovn? Julius Paulsen har malet et dejligt billede herfra. Han boede om sommeren lige ved siden af, i en gammel, strå-tækket bindingsværksgård midt i en stor have. Den oprindelige ejer fik så mange penge, at han kunne bygge en ny, grundmuret ejendom ovenfor bakken og grine godt ad den tovlige kunstmaler.

Udsynet fra Mærsskilde, som stedet fra gamle dage hedder, er ikke det ringeste ved ejendommen, kigget gennem dalen mellem skovene, både mod nord, hvor de lukker horisonten, og mod syd, hvor den tidligere sø breder sig henimod bakkeskrænterne og bag dem den hvide Taulov kirke. Under Højrup skove ligger grønne enge med græssende køer og kvier og stude, nu både brogede og røde, men nærmest på den anden side åen de nu tilgroede Trolldholms enge. Kun selve holmen hæver sig nogle meter over dalbunden og bag den ses i al sin lidenhed et firkantet, hvidkalket hus med stråtag. Julius Paulsens svoger og maler-kollega, Otto Haslund, den første, der fik øje for dalens skønhed, byggede det som atelier i begyndelsen af dette århundrede, da han havde købt det enlige husmandssted i skovkanten. Elbo hedder det, vist nok først fra hans tid?

De gav sommeren et særligt præg i min tid, de kunstnere, der holdt til i Elbodalen, og de mange gæster, de havde, mærkelige mennesker at se på for os i stationsbyen, ja, en dreng med langt gult hår var en-

Taulov sø set imod Højrup mark og Tårup skov. Til højre ved denne ses Elbo. Tegnet efter et prospekt fra først i århundredet.

gang med i den lille kurveponyvogn, med islænderne for. Det var før bilernes tid. Og jeg endnu ikke så stor, at jeg kunne drømme om at indlede bekendtskab med de fremmede eller lytte til sladderen, som gik om dem. Jeg fæstnede mig måske knap nok ved, at mine forældre kom til selskab med professor Haslunds hustru i præstegården. Alligevel fik dette sommerliv betydning for mig – og mine. Haslunds atelier, det lille hus, der søger sin mægt i det ganske land, har siden 1925 været mit sommerhus.

I skovene omkring Taulov sø har jeg færdedes, både siden dengang og før, al min tid, fra jeg som lille dreng sammen med min mor og min søster spadserede ned i Taulov skov, når bøgen sprang ud, det krøllede træ i skovbrynet omme ved Søren Christensens altid det første. Og i Taulov skov ved rævegravene, hvor man ikke let kunne overraskes, var det, jeg siden første gang kyssede en pige, Mary hed hun, udtalt som det staves, naturligvis.

Nu er der åbent op til de rævegrave og skoven i det hele forandret. De store bøge i Grundlovskoven er borte, men andre vokset op andetsteds. Der er mere bøgeskov end i min drengetid, tror jeg. Grantykninger med store træer er hugget bort, og der står graner for fald, som jeg kunne se hen over toppene på, når jeg red gennem skoven. Ja, hvor har jeg gennemfartet disse skove, både til fods og til hest. Og hine herlige, romantiske dage, da jeg strejfede igennem dem med kvindelig ledsager, også højt til hest.

Også overfor dalen er der kønt, på markerne med de levende hegn, skønt ikke så mange som forhen. Endnu krummer sig dog et gærde med hassel, slåen og vilde roser i sogneskellet ved Tårup Østerskov og skærer den flade »højslette«, som ligger mellem bælt og fjord. Elbo herred hedder det hele landskab, mellem dalen, Vejle fjord, Lillebælt og Kolding fjord. Taulov sogn strækker sig til de to sidste.

Stå overfor Hagenør og sku over bæltets blå, blå vand – dybt nedefor den stejle skrænt – mod Fyns land med Hindsgavls gule klinger og Fænø og skovene på Stenderup Hage! Der findes ikke skønnere sted i Danmark! Og dog – se udsynet længere imod vest, mod Gudsvig og Hovens odde, med det frodige land i forgrunden, gyldne marker og grønne græsgange, de bugtede hegn, et yndigt landskab af en blidere art og ligeså dejligt! – Ak, det var forhen. Vender man sig en smule til venstre, så har man Skærbækværkets kolos og den kæmpe-mæssige skorsten for sine øjne, den forrige idyl i Skærbæk Kohave komplet ødelagt. Funktionærbyens halvhundrede røde teglstenhuse breder sig der, hvor engang lå de ubebyggede marker nedimod stranden. Her havde jeg som halvvoksen dreng en oplevelse, der har fæstnet sig i mit sind, som en af mine skønneste. Dukkert pludselig op over bakkekammen overraskede jeg nogle piger, der badede i stranden. De skyndte sig op efter deres tøj, den ene af dem ældre end de andre, bøjet for ligesom at dække sin slanke nøgenhed. Det var første gang, jeg oplevede kvindens todelte kløftede dejlighed.

Siden var jeg netop i Skærbæk det nærmeste ved at få øretæver for en piges skyld, som jeg vistnok har været. De Skærbæk fiskerdrenge havde ord for at ville lave ballade og slås, men drenge kunne man ikke kalde de to granvoksne karle, vel en halv snes år ældre end mig, der pludselig trådte frem af mørket en augustaften i det år, jeg var blevet student, og lovede mig, at hvis jeg nogensinde kom til Skærbæk igen, skulle jeg blive smadret, så jeg måtte bæres hjem i sildekasser!

Jeg rystede nu mest for, at min nye sommerfrakke skulle blive svinet til, og vovede at trodse dem allerede den næste aften – dog til hest og for en sikkerheds skyld med en maskinhammer i lommen, taget fra en binder inde på marken. Med det lidt triste resultat, at jeg så det fælles sværmeri, en københavnerpige, en landligger, passere forbi i selskab med blandt andre en af »voldsmændene«.

Den anden, broderen, brød sig slet ikke om, at jeg spøgende mindede ham om oprindelsen, en halv snes år senere ved et bal på kroen i Taulov. Stationsbyen Taulov, en stationsby som hundrede andre, som man flygtigt ser dem fra kupevinduet i forbifarten, et mærkeligt sted at være

Troldholm har det heddet siden 1925, det lille hvide hus i Elbodalen, både ved sin beliggenhed og i sig selv et af de mest særprægede sommerhuse i landet, bygget som det er til atelier af malerprofessoren Otto Haslund, der ejede husmandsstedet Elbo. De to skorstene på stuehuset ses bag den store have, Haslund også lod anlægge med mere end halvhundrede frugttræer, efterhånden en hel troldeskov, indtil der er blevet tyndet ud i den i de sidste år.

Nu lyser også de hvide asbestplader, der har afløst stråtaget på det mere end 100årige bindingsværksudhus, til sidst takket være mine forskellige forpagteres vanrøgt en veritabel ruin. Indtil det ved råd og dåd af min gode ven Theodor Thuesen i Taulov lykkedes mig at få det på fode igen ved hjælp af et større lån i ejendommen. Og nu har både Elbo og Troldholm en årrække været i de bedste hænder hos de nuværende beboere.

Så dejlig og uberørt var for en halv eller hel snes år siden udsigten fra bankerne øst for Skærbæk mod Kolding Fjord og Gudsø Vig med de to, dengang begge ubeboede øer, Kidholmene. Man kan fra dette standpunkt ikke engang se Skærbæk by og fiskerhavn, der skjuler sig mellem de forreste bakker og odden, som skyder ud i fjorden, den idylliske Skærbæk Kohave, den tidligere så idylliske Skærbæk Kohave, må man nu sige. På pynten ligger nu Skærbækværkets kolos med den afskyelige, høje skorsten, næsten tre gange så høj som Rundetårn, det hele kompleks et imponerende og storslået resultat af teknisk snille, men på denne plads – – – ak, ak, ak!

En trøst måske, at Christian IV ikke fik realiseret sin plan om et byanlæg netop i kohaven. Men hvorlænge? Også dette område trues af Trekantbyen.

født – hvis man ikke netop *er* født der. Så er det jo verdens midtpunkt, især så længe man er barn. Og så kender man hvert hus og hver have-låge, ja, træerne i haverne og blomsterne bag vinduerne!

Taulov er stadig også en bondeby, nu i det hele noget større end i min barndom. 327 sjæle fik jeg det til, engang jeg talte dem sammen i hovedet, i kirken under præstens prædiken, måske ikke særlig spændende den dag? »Vågn op, I deromme i Østergade«, tordnede han en anden gang fra stolen, så det gibbede i tilhørerne, mest i dem omme fra den del af byen – andre gadenavne var der forresten ikke. »Da skal a fanden barke mæ lov' for, te' vi fik løst å påskrevven«, udtrykte Jeppe Foule sine følelser, da han var sluppet vel ud af kirken.

Udenfor den var pastor Kampmann sådan en rar mand, altid med et mildt smil på det røde, runde ansigt under den store grundtvigianerhat og i al slags vejr på færden rundt i sognet for at besøge syge og gamle. Og rigtig en præst at se på, syntes man, selvom han selv sagde han nærmest lignede en kreaturhandler!

Grundtvigianer var han forresten ikke, hvad også Gamle Bork, inden hans komme til Taulov, havde profeteret med sin rystende stemme: »Pastor Kampmann kommer hverken i Grundtvigs navn, heller i Vilhelm Becks navn – han kommer i Herrens navn, nær han kommer!« Ligesom præsten kom Bork fra Egtved, blot nogle år i forvejen – som en anden Johannes Døber!

En rigtig missionspræst ville have passet bedre i Taulov med de mange tilhængere af Vilhelm Beck siden pastor Davidsens tid, dengang »basunen først var begyndt at give en tydelig lyd«, som han skrev i sine erindringer, den gamle indremissionær Jens Holt. Folk siger, de kan ikke se a ældes, sagde han hvert år, når han kom med sine julehefter, der ikke var nær så morsomme som de mere verdslige, vi hellere ville have og også fik. Han boede i nærheden af sin tidligere gård oppe, hvor det nye missionshus blev bygget, der hvor Skærbækvejen krydser nuværende hovedvej 1, og spærrer for udsigten til venstre ad denne, når man kommer fra Taulov. Hvad gjorde det i min barndom? I den første tid, vi havde bil hjemme, fra 1916, lod dyrlægen den høje Ford med messingkøleren få rigtig fart på, når vi skulle tværs over landevejen! Der lå noget højere, så det var ligesom i en rutsjebane! At der skulle komme en anden bil ad landevejen, var noget der lå helt udenfor sandsynlighedens grænse!

Selvom mange i sognet tilhørte Indremission, havde pastor Kampmanns forgænger, Martin Brandt, været grundtvigianer, om så ellers hans kone ikke netop svarede til billedet af en grundtvigsk præstekone.

Hun er en salóndame, sagde Hans Nielsen i Tårup, og hun tog pudret og velfriseret ned for at synge operamelodier hos kammerherrens på Damgård, den eviggamle Trap de Thygesen, måske hentet af kuskens med den guldtressede kasket på bukken af kalesjevognen. Vi børn betragtede med ærefrygt den fornemme ekvipage, når den holdt foran ventesalsdøren, som vi kunne se det fra vinduerne i dyrlægeboligen, skrås overfor stationen.

Mellem vores hus, et ganske almindeligt, rødt murstenshus med tegltag, først bygget som lægebolig, og præstegården lå der kun et par andre huse, Borks, senere Lorents Skræders og Kagestines. I det første, vort nabohus, var der en lille butik, hvor en slægtning af Lorents, Ravn hed han, havde barberstue. I udstillingsvinduet hang lange sorte papirstimler med indstukne, farvestrålende prospektkort, billeder af heste, der blev fodret og vandet, og andre landlige scenerier, som jeg så på med længsel, indtil nogen af dem kom i mit album, hvor de sidder endnu! Og Kagestine? Hun tog med toget til Fredericia og hentede en kurv med Wienerbrød, som hun gik rundt og solgte. Dengang havde Taulov bager vel ikke den slags? Og de tre, fire glas, der stod i Kagestines butiksvindue med fedtede bolsjer, tørre lakridsbændler og stribede sukkerstænger, det var det slikkeri, man kunne få i datidens Taulov.

Nu skal også den tilbageblevne sidste del af hine dages idylliske Taulov ødelægges. De to bindingsværkslænger i præstegården står for fald, naturligvis fordi der skal gå en vej henover gårdspladsen. Borte er forlængst vippebrønden ved staldlængen, men storsten byggede aldrig på det vognhjul, præstens sønner satte op på husmønningen. Det er vel mere end 50 år siden, bygningen blev brugt til sit egentlige formål, dengang man kunne se præstegårdsforpagteren, den lille tykmavede Niels Iversen stå i stald døren.

Præstegårdens stuehus er for stort efter vore dages forhold, det for mig lille dreng så kæmpestore hus med utallige rum, bryggers og køkken og fadebur, strygestue og konfirmandstue, foruden alle de andre værelser. Særlig fint fandt jeg dengang, lige til navnet, fruens kabinet med damaskbetrukne møbler. Under en trappe op til loftet havde præstens yngste søn Poul sit mørkekammer. Skønt 4 år ældre tog han sommetider til takke med mig som legekammerat, og det var ham, der først indviede mig i fotograferingens mysterier på en lidt chokerende måde. Jeg skulle overvære, han fremkaldte en plade af mig selv, han lige havde taget, og så tabte han den på gulvet! Men det var bare en kasseret han havde smidt med vilje!

Også den yngste datter, den kønne, mørke Frede, gav mig engang et

chok. Tidligere må det have været, for jeg havde fået en ridetur i præstegårdshaven på ryggen af hende, som jeg næsten glemte at fornøje mig over, da hun pludselig sagde: Sørme! At en præstedatter kunne tage sligt i sin mund!

Den var stor, præstegårdens have, et par tønder land eller mere, og så kom dertil endda Lunden, en lille skov udimod sprøjtehuset. Et valnøddetræ var der også i den, og mange andre, store træer, linde med så svære grene, at de kunne bære et helt lysthus, en platform med bord og bænke. Præsten selv holdt af at færdes i haven med sav og økse, så noget udtyndet blev den efterhånden.

Sidste gang jeg var i Taulov præstegårdshave, var nok den eftermiddag, hele sognet var samlet for at tage afsked med fru Kampmann, da nådsensåret efter præstens død var udløbet i 1923. Da jeg siden hørte, hun også var død, mindedes jeg med et vist vemod, hvad hun sagde engang, jeg besøgte hende i København, at hun hver aften bad for mig og mine søskende! Tanken i sig selv er jo så smuk –

Fru Kampmanns lysthus er også længst forsvundet. Egentlig var det en lille liggehal, indrettet til hende, tapetseret med utallige udenlandske postkort, men – når mørket faldt på, søgt af sværmende unge par, illegalt altså. Og selvom jeg havde lovlig adkomst til at sidde der, var det i lignende illegal hensigt! Påskuddet var, at jeg havde bedre fred til at læse til eksamen der end hjemme i Hytten i vores egen have. Hvor der ingen chancer var for, at en af degnens døtre skulle komme forbi på Borkes sti udenfor. Som det virkelig af og til skete, uden at det vist altid var netop den af mig foretrukne, mit første så uskyldige sværmeri. Jeg har tilbragt mangan en stund i gadedøren under den gamle sandstenstavle fra rytterskolens tid med den lange rimede inskription, nu flyttet op til den ny centralskole med de mange klasseværelser, i stedet for det ene i den gamle. Jeg husker fra min skolegang her især den majdag i 1912, da pastor Kampmann kom ind og med alvor i stemmen meddelte, at kongen, Frederik VIII, var død, og vi var fri for den dag – Gud ved, om jeg endnu har de stilehefter, som jeg klistrede bladenes nekrologer ind i og portrætter af den gamle og den nye konge?

Dengang slægtede jeg min bedstefader Lebech på og var kongetro nok. Præstens og lægens og stationsforstanderens var jo Taulov honoratiores og vel også dyrlægens. Til honoratiores hørte i min første tid tillige proprietær Munks på Taulovgård, byens største. Det var de familier, der blev aflagt visit hos, når man kom ny til byen, som da min fader nedsatte sig som den første dyrlæge i Taulov. Lavere på den sociale rangstige stod dengang degnens, hvis kone blev kaldt madam.

Først i 1900erne var det den gamle skolelærer Petersen, som min mormor en friser og som min morfar i Bredballe en af de fordrevne slesvigske degne fra 1864.

Det ildrøde skær på rullegardinet i vort soveværelse den aften i juni 1903, da udlængerne på Taulovgård brændte, er min første barndoms-erindring. Også en anden, senere erindring hører sammesteds hen, om engang vi var til juletræ deromme, og da fløjdørene blev slået op, træet stod i et strålende skær af utallige, sølvgnistrende stjernekastere, de første jeg har set. Jeg har sommetider spekuleret over, hvordan de mon fik dem allesammen tændt på een gang?

I den første Taulovtid kom mine forældre også sammen med gårdmænd på egnen som Markus Nielsen i selve Taulov og hans broder Hans Nielsen på Tårup Møllegård, og P. Nielsen Larsen i Børup, fynbo ligesom Munk på Taulovgård.

Du med hele egnens befolkning, som dyrlægerne nutildags så ofte er, var K. K. Frederiksen absolut ikke. I virkeligheden sagde han nok kun du til een eneste af egnens bønder, Peder Haar på Tårupgård med de dengang imponerende bindingsværksbygninger, et prægtigt eksempel på en gammeldags storbondegård. Et kobbel brogede støvere kom halsende rundt om det kæmpemæssige møddingsted, når dyrlægens gik rullede ind over den toppede brolægning.

Folk, som husker datidens Taulov, påstår, at de dengang næsten aldrig så dyrlægens Mogens, blot engang imellem fik et glimt af ham bag den hvide havelåge. Det er nu noget overdrevent. Fra ganske lille kom jeg i hvert fald med ud i praksis, ud at køre, som vi sagde. Og har aldrig hørt noget om, jeg var bange den første gang, som siden min lille bror, da han skulle med i giggen, endda kun på en tur »rundt om byen«, og klynkede: Mælk, mælk, vil gerne ha' en lille smule mælk! Dengang altid hans trøst i livets modgang.

Det var dog nok kun sommeren, jeg kørte med ud. De andre årstider var det vist for risikabelt, mente min omsorgsfulde moder. Jeg lille, sarte dreng kunne nemt blive forkølet, eller måske det som værre var. Det var unægtelig også for begge os børn som et pust fra en helt anden verden, når vi på vinterdage sad og legede ved spisesuebordet i den gode kakkellovnsvarme og hørte tunge trin gennem køkkenet. Døren gik op, og vi så vores faders skikkelse tårne sig op i åbningen, kæmpestor i den forede kørepels med bjørneskindskraven og i de store kørestøvler, specielt lavede træskostøvler, så rummelige, at de løse skindpampusser kunne glide ned i dem – mere praktisk end at skulle sidde med almindelige støvler i en fodpose.

Mest har jeg i den sidste »menneskealder« set min hjemegn om sommerdage, sjældent nok ved vintertide og da gerne kun på kortere besøg. Det skete dog ret hyppigt det årstid, jeg arbejdede med min bog »Mellem bælt og fjord«, udgivet som jubilæumsskrift for Fredericia og Omegns landboforening, da jeg også genså egnen i snehvid vinterdragt, ja, oplevede at være med til at køre fast i driverne, så en traktor måtte slæbe bilen løs.

Mere kolorit er der over landskabet, når sneen delvis er borte som den dag, jeg tog dette billede i slugten fra Højrup ned imod Elbodalen, den slugt, hvor der, efter hvad gamle Hans Skov fortalte, i sin tid lå en vikingeborg. Men det var efter den færd var forbøjen, forbudt, så man havde skibene liggende gemt netop i slugten.

Der stod kulde ind i stuen, når det sædvanlige spørgsmål kom: Har der været noget?

Nutidens dyrlæger kan sagtens i deres lune bil. Ingen af de yngre har prøvet at spænde en hest for i træk og kulde og køre ud i isnende blæst på den åbne vogn, måske med vind og vejr lige i ansigtet, milevidt ad dårlige sogneveje og endnu værre markveje til de afsides steder. Hvis man ikke måtte tage den lille enspænderkane og prøve at finde vej gennem snefoget, gennem meterhøje driver, ud over markerne for overhovedet at kunne komme igennem, og alt i skæret af de søvntigt skinnende stearinlys i lygterne.

Det var et friskt liv, tør det siges, og det gav ansigtskulør. Min den gamle var ildrød i hovedet og huden nubret, nærmest som garvet svineskind.

Helt anderledes om sommerdage, når det var næsten for varmt at sidde på giggeren, især opad bakke, når hesten gik i fodsgang, ikke som ellers i trav, skarpt trav.

De skulle være gode løbere for at passe dyrlægen i Taulov. Den anden hest, han havde, den brune hoppe Lise, en langbenet, forædlet halvblods, blev han på sin vis snydt med, for den var i fol, da han købte den, og selvom føllet blev kaldt Lyn, arvede det ikke moderens hurtighed. Lise kunne gå de tre mil til Vejle på en time. Tre mil, et par og tyve kilometer. Herregud, det er jo da ingenting. Ja, det siger man nu, men dengang. De skyndte sig at løbe af vejen, børnene, når de hørte dyrlægen komme kørende. Hestens hove gik som trommestikker.

Og hvad de voksne? Der fortælles en sjov historie fra engang, militæret holdt øvelser på egnen, og tre Århus dragoner holdt på bakken fra Taulov mod Højrup, ved Mads Slagters velsagtens, for det har nok været ham, der advarede dem: No mo I heller komm a' æ vej. For no kommer æ dyrelæge og så bliver I kjo' ne'! Og mindre morsom bliver historien ikke deraf, at den ene dragon var dyrlægens kødelige broder – siden landskendt som kvægavlseksperter A. M. Frederiksen i Ubby.

Gik det stærkt, kunne det naturligvis ske, at det gik galt, at den lette gig væltede, også engang jeg var med som lille dreng, allerede dengang klar over mit værd i andres øjne. For da vi atter var kommet på ret køl, sagde jeg: Det var da godt, at Rejte ikke slog sig!

Der er ikke mange gårde eller ejendomme i dyrlægedistriktet, jeg ikke har været med inde i, en eller flere gange. Og det drejer sig om adskillige steder, vel nok samtlige i Taulov, Herslev og Vilstrup sogne som en hel del i sognene Bredstrup, Erritsø, Eltang-Nørre Bjert og

Smidstrup, i det sidste navnlig i Håstrup by, og tilmed om gårde endnu længere væk, indenfor andre dyrlægers domæne. For Frederiksen i Taulov var kendt for sin dygtighed og blev tilkaldt, hvis folks egen dyrlæge ikke kunne hjælpe. Han kom til Petersbjerggård helt inde ved Kolding, til Viv og Tyvkær, Skærup og Damkær og Pjedsted, ja til Ødstedgård og endelig til Trelde på den anden side Fredericia, hvor lille Mortensen sad som dyrlæge.

På den måde blev mit kendskab grundlagt til størsteparten af trekanten mellem Kolding og Vejle fjorde, som jeg siden har gennemfartet så tit, at jeg næppe aner, hvornår jeg første gang kom der eller der, ej heller kan gøre nærmere rede for de ændringer, der er sket i landskabets udseende.

Jo, jeg følte det som et slag i ansigtet, da jeg første gang kom til egnen, efter at alle landevejstræerne brutalt var fjernet, allesammen. Det var som at gæste en fremmed egn. Men naturligvis dukkede der på den måde nye skønheder frem, nye frie udsigter, ligesom hvor de levende hegn er fjernet så mange steder. Hvor kunne det støve mellem dem i gamle dage, og hvor var vejene sandede dengang, mellem Tårup og Kongsted. Så hjulene skar dybt ligesom ude på heden, og hesten måtte gå i skridt.

Folk i almindelighed havde nu også bedre tid dengang. Man gik mere, gik i marken, ja, gik til stationen, halve og hele mil, og man kunne træffe selv justitsråden, forstander Møller på Landerupgård, i Dalene mellem Herslev og Højrup, i gul stråhat og med hvid støvfrakke og naturligvis stokken i hånden. Måske havde han slået en handel af om nogle af de stude, der græssede i de store løsgange. Og så holdt han dyrlægen an for at snakke lidt.

Det var det værste på turene ude i praksis, syntes jeg dengang, snakken med de forskellige. Selvom min fader sjældent nok lod sig byde indenfor, fik han dog tit på falderebet en cigar, og hvis det ikke var af den slags, han skulle hurtigst muligt ud af gården med for at få smidt, kunne det ske, at han faldt i snak med gårdmanden. En evighed forekom det mig. Det kedede mig grundigt.

Men netop derved lærte jeg dem jo at kende, egnens bønder dengang, for de fleste af dem er ikke mere. De dukker frem af erindringen, mange af dem så tydeligt, som havde jeg mødt dem i går, i en eller anden situation, med en eller anden udtalelse. Den lange, magre Ude Dahl fra Herslev med den krogede næse, en aristokratisk bondetype, som man også kunne træffe ude i Dalene, i hans hvide sommerjakke, og hans modstykke, den mere trivelige Knud Knudsen fra samme by, gerne

med hovedet lidt på skrå, han, en af de få bønder der kørte i gig. Som dog også Hans Sloth fra Vilstrup, og det gik stærkt. Han handlede med heste og leverede adskillige til den Taulov dyrlæge. Selv med den gamle, enøjede, han tilsidst fik fra sin gamle vikar, Simonsen i Kolding, kunne dyrlægen ikke køre fra den store brune, Anders Daugaard i Vilstrup havde. Jeg ser hans ansigt med det brede smil i jumbegiggen. Og jeg ser den tykke Peder Lund i Håstrup springe toften rundt med en kalv foran sig i halen. Den hesteglade Christian Rasmussen i Tårup viste med stolthed sin nye stald frem: Kongen har den ikke finere. Peder Poulsen i Skovsgård gav den djærve karakteristisk af en eller anden, at han var så fjedtet, han ville lade sig slæbe op til kirken på sin bare røv for en femogtyveøre. Og gamle Bendix Hansen i Oddersted, da min søster engang faldt i den gødningsfyldte grebning med sin nye kåbe på. A ska' nok betål' æ kjovl, sagde han, fordi hun fik lidt skænd. – Jeg kunne regne dem op allesammen, fra gård til gård, fra by til by, fra sogn til sogn, men det ville fylde for meget og endda har jeg ikke talt om bønderne i Taulov og Højrup, som jeg har kendt allerbedst.

I Højrup fortalte den gamle Hans Skov mig om egnens liv i svundne tider. Men jeg har selv fra dyrlægegiggen set det allerede dengang sjældne syn af en rad høstfolk i arbejde på den modne kornager, både karlfolk og kvindfolk, de sidste med de store høstkyser, der lignede sejlet på en gammeldags møllevogn. Og endnu langt senere kunne man se mand og kone høste i fællesskab på de mindre ejendomme, han foran med leen, hun bagefter med kratten, den lille rive, for at tage op, binde negene. Vi var engang oppe ved kirken hos Søren Gade, der skulle til at høste rug og kom med sin »højle«. Så'en jen ka' Di nok et' brug', sagde han til dyrlægen, der straks greb leen og gik i gang som en gammel høstkarl. Han havde ikke for ingenting været landmand, indtil han var tyve år!

Ja, det var han virkelig, landmand med liv og sjæl, inden han læste til dyrlæge og i februar 1900 begyndte sin praksis i Taulov for den følgende 8. november at blive viet til Marie Lebech, datter af skolelæreren i Bredballe.

Og i dette ægteskab blev jeg den 20. august 1902 den førstefødte, dette ægteskab, som er den direkte forudsætning for min tilknytning til Taulov og egnen deromkring, som jeg foran har talt om, ligesom forudsætningen for selve ægteskabet var en lang række andre forbindelser tilbage i tiderne mellem mand og kvinde, så vidt vides allesammen lige så legale. Som det herefter skal fortælles.

Tilbage mod slægtens morgen —

På min boghylde står stadigvæk den allerførste bog, som jeg har læst, ikke særlig imponerende at se på, en lille tarvelig oktav med et meget slidt, blåmarmorert overtrækspapir og uden al guldpynt på den primitive skindryg. Trykt med krøllede bogstaver er den naturligvis nemlig over 100 år gammel, ikke førsteudgaven, men udgaven fra 1855, de tre dele i hver sit bind, af Ingemanns *Valdemar Seier*.

Det har altid i familien heddet sig, at jeg kun var halvsjette år gammel, da jeg gjorde det for mig at se skæbnesvangre bekendtskab med Ingemanns historiske romaner.

Jeg har stadigvæk ligesom en fornemmelse af situationen den aften i dyrlægeboligen i Taulov, da den lille beskedne bog lå opslået på det firkantede egetræsbord i spisestuen, og jeg blev gjort bekendt med kapitlet om den forældreløse Carl af Rises vandring på gaden i Roskilde, hvor han første gang traf den lille Rigmor, som ynkedes over den jævnaldrende dreng, frysende i sine tynde klæder. Blev det læst højt for mig, eller læste jeg det virkelig selv? Ingemanns historiske romaner blev givetvis længe min kæreste læsning, og den aften blev grunden nok lagt til mit romantiske og på sin vis noget virkelighedsfjerne forhold til den tid, jeg selv levede i, et ikke særligt praktisk forhold, måske nok skæbnesvangert for min udvikling i det hele taget.

Noget arveligt belastet var jeg jo. I den samme bog står på indersiden af permen: Gave til Baaring Friskole af B. S. Ingemann, skrevet med min farfars klare og regelmæssige hånd, altså af Lars Frederiksen, denne mærkelige mand, den lærde bonde i Ryslinge, som man har kaldt ham, en af de fire karle, som Kold underviste den første vinter, han havde begyndt sin højskole i et lille hus på Ryslinge mark, og som selv blev friskolelærer – i Baaring altså – de første år af sit ægteskab, trods det han var eneste søn af velstående gårdmandsfolk i Ryslinge, af Frederik Larsen og Johanne Poulsdatter.

Et ikke helt almindeligt bondepar, efter hvad der berettes.

Den gamle bornholmer i min stue har nu målt tiden for fire genera-

tioner af min slægt. Den stod først i den lavtloftede bondestue hos netop Frederik og Johanne i det gamle Ryslinge. Ikke nutidens Ryslinge med højskoleslottet bag dammen, med asfalteret bygade og nyere huse, nej i den rigtige gamle landsby med de lave bindingsværksgårde omkring den hvidkalkede kirke ved gadekæret. Gravene på kirkegården lå til den ene side i skyggen af den store præstegårdslade, og over præstegårdens toft gik en sti, som man ofte nok så præsten passere – på vej til en bondegård på den anden side bygaden.

Her sad han tit i snak med gårdmandsfolkene, manden stiltfærdig med lidt tungsindige øjne, konen mere livlig, i det hele skrappere i det, vel skåren for tungebåndet, et fruentimmer, det var værd at lytte til, hvis man ellers kan lide på, hvad præsten har sagt i sit takkekvad til parret, sat lidt på stylder, kan man jo nok synes nu, men derfor næppe mindre velment. Her skal blot citeres et par af de adskillige vers:

Jeg traf på Livets Vandring Sjælens Adel
Hos mangan Mand og Viv i Bondedragt,
Som stod »foruden Frygt og uden Dadel«
For Livets Perleskat paa højen Vagt;
Men fremfor alle fandt i Bondegaarden
Jeg her et Par, som aldrig glemmes kan,
Ret af den gamle Bonde-Odels-Orden:
En *Aandens* Kvinde og en *Hjertets* Mand.

Thi her det syntes, som det var vendt om,
Som havde Bondemanden mest af Hjerte;
Det var saa blødt, en *Mildheds* Helligdom,
Med Smil i Glæde og med Kraft i Smerte;
Og *Kvinden* ejed *Aandens* høje Flugt
Med store Vingeslag mod Livets Sæde,
Med Tankelyn, som klædte sig saa smukt
I *Ubevidstheds* Dragt og *Eenfolds* Klæde.

Den kendte Ryslingepræst Vilhelm Birkedal, har tegnet dette flatterende dobbeltportræt af mine oldeforældre i sin rimede levnedsskildring, En Livs-Førelse. Også en anden »Åndens kæmpe«, som dengang virkede i Ryslinge, Kristen Kold, havde mangan en samtale med hende, efter hvad Klaus Berntsen har fortalt i sine erindringer. »Ja, det er, som hun sagde, Frederik Larsens kone i Ryslinge«, kunne Kold ofte sige, og da man engang spurgte ham, hvad forskel der egentlig var på hans høj-

Igen en gang det gamle ur slog sine klingre slag, og kaldte frem det nye år og årets første dag! Sådan begyndte jeg engang et aldrig færdigskrevet digt, et velkomstkvad til min anden datter, for hvem min bornholmer målte tiden i hendes opvækst, som den havde gjort det for de fire forudgående generationer, siden min oldermoders tid i hvert fald, og dermed igennem godt et hundrede år. Ikke noget langt spand af tid, kan man synes, og dog spænder det over en tiendedel af det danske kongeriges historie. Og hvad ved folk af almindelig bondeæt som en anden en om de slægtled, der gik forud længere tilbage. Ikke meget mere end de blotte navne og data, hvis så meget. Og nu har også sjette generation, min lille datterdatter lyttet til bornholmerens støtte tik-tak, tik-tak!

skole og de andre, som »akademikerne« stod for, Trier, Bojsen, og hvad de nu hed, så svarede han, at når de fortalte historie om Perserkrigene, så holdt han foredrag om Frederik Larsens kone i Ryslinge.

Det er bare kedeligt, at eftertiden næsten kun har disse udsagn at holde sig til, og kun få udtalelser af Johannes Poulsdatter selv nu kendes. »Nu må De ikke præke for godt, Bojsen, for vi her i Ryslinge vil jo da helst, at Birkedal skal være den skrappeste«, sagde hun en gang, til Budstikke-Bojsen, der var henne og hilse på hende sammen med Birkedal. Og selv om de to præster lo meget af den ytring, siger den jo ikke stort om hendes åndelige kapacitet.

Hvad angik Kold, søgte han også trøst hos Johanne Frederiks, når Birkedal havde kaldt ham en fantast, der blot fablede om *sin* skole. »Sig det kun Kold, for jeg tror de ord, De siger«, sagde Johanne, og en anden gang: »Det kan godt være, De bliver en stor mand, Kold, og måske også en rig mand. Men De må aldrig blive en fin mand!« Birkedal var forresten ikke altid glad for, at Kold gennemgik hans prækner netop hos Frederik og Johanne.

Der findes et enkelt brev fra Johanne Poulsdatter, dateret Ryslinge den 25. april 1861, til »børnene«, friskolelæreren og hans kone i Baa-ring. Selvom det overvejende handler om familieforhold, kommer det også ind på friskolevæsenet og den modstand, det mødte. »Det er ondt at age, hvor ilde er spændt for, det samme tænker jeg altid, naar jeg tænker på vore Ministre«, skriver hun videre, vel under indtrykket af de netop dengang fremsatte trusler fra syd. Og så handler brevet om praktiske småting: »Du skal nok faa noget Lod at du kan faa dig nogle Hverdags Kjoler, til Lars har jeg noget rigtig godt Vadmel til Frakke og Buxer . . .«, og så farmoderens meget menneskelige meddelelser til sønnesønnen: »Dersom lille Johannes var her, saa skulde han see 2 røde Kalve og 8 Køer (de 7 har faaet Kalve) og iaar har Grisene ikke sorte Hoveder, men røde«, hvilken sidste oplysning muligt kan have landbrugshistorisk interesse.

Det var kun få år, Lars Frederiksen var friskolelærer. Han har selv i nogle efterladte erindringer fortalt om sin åndelige udvikling, den, der førte ham frem til denne gerning. Fra først af havde han ingen anden undervisning fået end almueskolens med dens åndløse lektierpereri og udenadslæren, der »var kedelig, var dræbende . . . Jeg fik ingen Oplysning, og ingen Oplivelse; tværtimod jo længere jeg gik i Skolen, des dummere tror jeg, jeg blev«, skriver han og fortæller, hvordan han i sin barndom »kunde gaa hele Timer ude paa Marken, paa afsides Steder og græde«, uden at vide hvorfor. Gråden kom bare over ham. »Skole-

livets Tomhed« bibragte ham i hans drengeår »en aandelig Tæresyge, en Graad, en Kval, en Jammer, som var ubeskrivelig«.

Birkedal bragte den første omvæltning til Ryslinge, og senere var det ham, der fik Kold til byen, dels som huslærer for sine egne børn, dels »for at prøve, hvorvidt de fire Elever, som søgte hans Skole . . . Bønder-sønner i en Alder af 14, 15 og 16 Aar, kunde blive beaandede af hans Tale«. Lykkedes dette, ville han oprette en folkehøjskole.

»Prøveklud for Folkehøjskolen« kaldte Lars Frederiksen altså med rette sig selv. Men skønt åndelig »vakt« af Kold, stillede han sig snart kritisk overfor den beundrede og stadig højt elskede lærer, der ikke havde forståelsen af, at man »i Folkehøjskolen som i hele Livet ved alle Begyndelser maa begynde med det elementære. Kold vilde vække og ,løfte', men han tog sig ikke i Vare for, at man ogsaa kunde blive ,løftet' for højt op, hvis man overseer sin egen Forbindelse med den virkelige Verden, og midt i Løftelsen overseer sin egen Virkelighed«. Lars Frederiksen kom bogstavelig talt tilbage til jorden igen ved efter kloge og velmenende venners råd at tage på Rødding Højskole, og der-ved komme »ind i en helt anden Luft, hvor ,Syner' og Løftelser og allegoriske Fortolkninger om Aser og Jætter slet ikke havde hjemme«. Lige straks befandt han sig ikke altfor »vel i denne tempererede Sone«, og måtte i begyndelsen stadig »udkramme sin aandelige Visdom«. Så der blev sagt, når han nærmede sig: »Der kommer Aanden fra Fyen«. »Aanden fra Fyen« kom imidlertid snart ind på det mere reale, kemi, jordbundslære, landmåling, ting, han aldrig før havde kendt til eller beskæftiget sig med, og opdagede nu, at der slet ikke var så lidet at tænke over i landbruget. Og han besluttede atter at give sig til at be-stille noget. Han, der til sine forældres sorg, havde gået rundt som en dagdrømmer, tog nu pladsen som karl i den fædrene gård for 3 år senere at blive forvalter på herregården »Lykkesborg« ved Bogense.

I den periode, han var hjemme hos forældrene, havde han sit opgør med Kold, der ikke havde kunnet forlige sig med elevens ophold på Rødding, og ladt ham det vide tydeligt nok, da han efter hjemkomsten havde besøgt ham i julen 1855, ligesom han udtrykte det i et brev: »Vor gode Lars Frederiksen har besøgt mig. Han er bleven lidt lærd og meget affekteret; men det skal vel være kønt«.

Værre gik det sommeren efter, da Kold forfægtede sine meninger om Rødding hos Frederik Larsen og Johanne, og de sagde ham imod. Lars Frederiksen kørte næste dag Kold til Kerteminde, hvor der skulle være rigsdagsvalg og Grundtvig var opstillet, og da kom det til et ret heftigt optrin mellem lærer og discipel. Den første påstod, at alle andre høj-

skoler end hans egen kun var til at fordærve folk med, og Lars Frederiksen selv var »blevet aldeles fordærvet ovre paa Rødding«, havde tabt sin varme og sin kærlighed, og alt, hvad han sagde, var noget »pjat«! Siden vekslede de breve, der heller ikke var altfor blide, og 20 år senere indrømmede Lars Frederiksen, at han havde været ligeså uretfærdig mod Kold, som denne mod ham, når han havde skrevet, at alt han havde lært af Kold var »store ord«, som han siden mistede ved Røddigopholdet. Lært havde han dog i hvert fald, også ved striden med Kold, at det gjaldt for ham fremtidig at stå på egne ben.

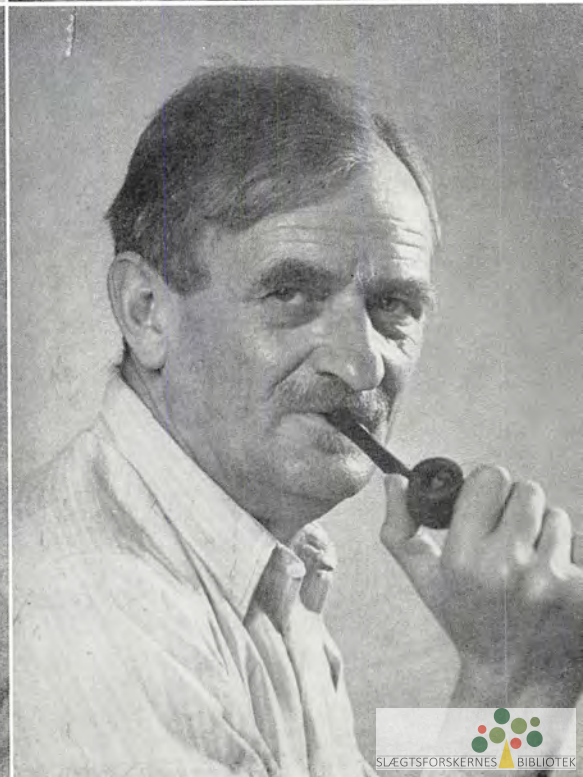
Ejeren på Lykkesborg var det, som foreslog Lars Frederiksen at blive friskolelærer, og han grundlagde skolen i Baaring i november 1957, med hele fem børn! Han havde dog fuldt op at gøre med at forbedre sine egne kundskaber. Især gjorde han sig »Flid for Historien i dennes forskellige Forgørelser og dansk Sproglære«, gav sig dog tillige af med aritmetik og matematik, der kunne »skærpe Tanken«. Men selvom elevtallet steg til 30, måtte han allerede efter fire års forløb opgive det hele foretagende. Faderen var nu blevet så svag, at Lars Frederiksen »som eneste Barn og Arving« måtte overtage fædrenehgården i Ryslinge.

Der var nok at gøre. »Jorderne var i gammeldags Drift, side og sure, opfyldte af mange Huller og Sumpe samt udræjned«, og der lå gamle grave, hvor der før havde været skåret tørv, midt i markerne. Allerede i løbet af en halv snes år havde han fået gården i så god gænge, at avlen var dobbelt så stor, som da han overtog den.

Sine åndelige interesser havde han samtidig plejet. Birkedals levende forkyndelse, der trak folk fra fjerne sogne til Ryslinge, havde længe været et stridens tegn, indtil han endelig i 1865 fik sin afsked på gråt papir, direkte forårsaget af, at han i ulykkesåret 1864 på prækestolen havde bedt om, »at Gud maatte skjænke Kongen et dansk Hjerter, om det var muligt«. Kongen var jo den holstenskfødte Christian IX, den første lyksborger. At de 108 af sognets ialt 120 husstande bad om, at de måtte beholde deres præst, hjalp intet. Det førte derimod til dannelsen af den nye Ryslinge frimenighed, og den nye Nazarethskirke blev bygget. Lars Frederiksen skal have kørt det første læs tømmer til byggepladsen, og det var ham, der tog affære og bragte orden til veje, da på indvielsesdagen henvend 2000 mennesker trængtes i det lille kirkerum. Som han selv har fortalt dette og andet i sit lille skrift: Den kirkelige Bevægelse i Ryslinge fra 1849 til 1868, naturligvis af selvstændig historisk kildeværdi, affattet som det er af en, der kendte sagen på første hånd. Hvad tildels også gælder hans: Friskolebevægelsen i 1862 og de følgende Aar, udgivet i 1885.

Sine sidste år i Ryslinge tilbragte min farfar, Lars Frederiksen, på sin fødegård, som han havde købt tilbage med nogle få tønder land, og hvor han ellers havde genoptaget sin gamle beskæftigelse som friskolelærer for nogle få elever. Det er dem, der ses på billedet sammen med ham selv og hans familie. Ved siden af ham sidder min farmor med den yngste søn, Aksel på skødet, og på bænken mellem hende og »åndens kvinde«, Johanne Frederiks, Lars Frederiksens moder, min fader Karl Frederiksen. Pigerne i de ternede kjoler er døtrene Johanne og Marie.

Familiehistoriske træk om sin farfar har han fortalt i Årbog for dansk Kulturhistorie 1893, i en indledning til et aftryk af Ryslinge bylov, som han nok har reddet fra undergang, ligesom dem fra Kærby i Asperup, der nu kun findes i hans afskrift. Lignende fortjeneste har han indlagt sig ved sin indsamling af folkeminder, Svend Grundtvigs ypperste fynske meddeler har man kaldt ham, og den sagnkreds fra Ryslinge sogn, som er udgivet i Gamle danske Minder, skyldes ham alene.

Men da han siden konkurrerede til den prisopgave, Landhusholdnings-selskabet havde udskrevet i anledning af Stavnsbåndsjubilæet 1888, blev han besejret af sin standsfælle, den dygtige og mere nøgterne lokal- og landbohistoriker, N. Rasmussen Søkilde, ligeledes en fynsk gårdmand.

Også andet tog han sig på, som han efter andres mening ikke magtede. Hans »Folkelivet i Danmark og Sønderjylland«, udgivet 1866, har nærmest kun betydning for, hvad den røber om hans syn på udviklingen. Det samme mente udgiverne af »For Idé og Virkelighed«, da de optog hans afhandling om Hostrups Frem Bondemand frem! som et kulturhistorisk eksempel på, hvordan en dansk bonde kunne udtrykke sig.

Gennem alle sine år tog han ellers del i dagens debat, navnlig når den gjaldt kirken og skolen. Alt, hvad han skrev i Dansk Folkeblad, Højskolebladet eller Fyns Tidende, var præget af hans grundtvigske og kristelige livssyn, og det var også ud fra det, han offentligt angreb de langelandske venstrevælgere, som i 1880 havde kastet deres stemmer på »fritænkeren« Edvard Brandes. I injurieprocesen, som denne rejste mod ham, gik han dog fri.

Det er nu engang vanskeligt at forene bondesyssel og litterær virksomhed af religiøs-filosofisk karakter. Bonde ville han vedblive at være, skrive ville han også. Og stadig voldte det ham vanskeligheder at bringe overensstemmelse mellem etikken og det praktiske livs krav. Som han understregede det overfor Høgsbro i et brev, som nu gemmes i Rigsarkivet, at det rent menneskelige altid måtte være ham mere væsentligt end den politiske overbevisning.

Hvad også hans sognefæller i Ryslinge syntes, de folk af anden politisk overbevisning, der gang på gang stemte på ham ved kommunevalgene for at kunne beholde ham som sognerådsformand.

Så ivrig landmand var han, at han solgte sin fødegård og købte en større udenfor byen. Den drev han, indtil tabet af hans førstefødte, den 17 årige søn, Johannes, fik ham til at opgive sin bondegerning og

Fire slægtled, søn efter fader, til venstre Frederik Larsen og Lars Frederiksen, til højre Karl Frederiksen og Mogens Lebech.

købe stuehuset til sin fødegård tilbage med en smule jord til. Her genoptog han sin gamle gerning som friskolelærer. Men – det endte med, at han forlod Ryslinge, hvor hans forfædre havde boet i generationer. Også faderen var født i Ryslinge, Frederik Christian Larsen havde mod sædvane dengang mere end et fornavn. Skulle han være opkaldt efter besidderen af Ravnholt, Christian Sehested Juul? Som dreng havde han siddet på sin faders knæ oppe i storstuen, der var fuld af spanioler, og faderen kunne ene mand i byen snakke med dem, fordi han i sin ungdom havde været lakaj hos herren på Ravnholt og rejst med ham i udlandet. Søn af smeden i Herrested, Rasmus Rasmussen, blev han selv kaldt Lars Smed efter at være blevet gårdmand i Ryslinge, den eneste fæster der i byen under Ravnholt.

De andre af Lars Frederiksens aner, som man kender dem fra kirkebøger og skifteprotokoller, ved man ikke stort om. Med undtagelse af Herredstedsmeden og muligt hans forfædre var de måske bønder allesammen, i Ryslinge sogn eller i nabolaget. Anderledes med hans mødrene stamfædre, der ikke var så højt på strå – alt er jo relativt – men var husmænd og håndværkere, vævere, skræddere, tømrere. Og Hansine, Sine, som hun blev kaldt, var ikke født i Ryslinge, mere nordpå i Haarslev sogn, mens hendes aner længere tilbage boede spredt over Nordfyn og Vestfyn, både i Sandager og Ubby og Viby. Egentlig var det nok en mesalliance, når gårdmandssønnen ægtede en væverdatter. Men han fortrød det aldrig selv, betaget, som han var blevet, da de traf hinanden, straks den unge forvalter var kommet til Lykkesborg.

»Denne lille Pige tiltrak sig da fra det første Øjeblik Ophold paa Lykkesborg min allerstørste Opmærksomhed. Gik hun i Gaarden eller igjennem Stuen, eller jeg kunde kigge gjennem Dørsprækken udi Kjøkkenet, da vare mine Øjne lænkede fast til hende...«. Lykkesborgtiden blev indtil da »det betydningsfuldeste Afsnit i hans Liv. Thi Vækkelsen, eller de aandelige Kræfters Rørigheid i mit Bryst, manglede et fast og sikkert Tilknytningspunkt i den ‚virkelige‘ Verden. Dette Tilknytningspunkt fandt jeg i Kjærligheden til min Fæstemø, min Hustru. Jeg havde, indtil Forbindelsen med hende blev indgaaet, Følelsen af Sorg og Nedtrykthed, som jeg dog ikke dengang kunde gøre mig klar, hvori den bestod«. Også i det ydre var pigen tiltrækkende. »Hun var ualmindelig fin af Bygning og Ansigtstræk«. Den mening deltes af mange, Christian Hansens to pigebørn blev altid omtalt som væverens kønne døtre. Også søsteren gjorde et godt parti, ligeledes i Ryslinge, blev gift ind på Damgaard. Jeg var der engang som dreng og så hende som gammel, siddende i nattrøje og med kyse på hovedet i en mørk alkoveseng. »Åh,

Karl, mi' arm, ha' er så vøv, så vøv«, klagede hun sig til min fader i sit syngende mål, en sælsom oplevelse for mig i det hele taget. Sønnen var den noksom bekendte Frederik Hansen af de berømte kvægopdrætere i Ryslinge, en helt anden type end Lars Frederiksen, tør det nok siges, noget af en levemand, og ilter som bare Fanden – stemmen kunne så stige til den vildeste diskant.

Nu ligger også han på Ryslinge kirkegård, hvor Lars Frederiksen har hvilet siden 1893, efter eget ønske bragt tilbage dertil fra udlændigheden i Jylland, i Bredballe ved Vejle, hvor han havde købt en gård i året 1887. Egentlig fordi en svigersøn tænkte på at oprette et børnehjem, som imidlertid kom til at ligge på den anden side fjorden. Det var på køreturen derom og tilbage igen en kold novemberdag i 1892, Lars Frederiksen pådrog sig den sygdom, der blev hans helsot. Han lå i sengen, til han døde i marts det følgende år, 1893.

På sin vis var hans skæbne nærmest tragisk. Hårdt prøvet var han og hans kone. Af deres tolv børn døde de otte, inden de blev voksne. Men til det sidste gjaldt, hvad han havde skrevet allerede 20 år før sin død, at han blev båret oppe, dels fordi Kold havde vakt ham, så han havde fået »en stærk Kjærlighed til Aanden og dens Gjærning«, dels fordi han fortsat elskede den pige, der havde vakt hans kærlighed ved første blik, »først som Fæstemø, siden som Hustru og Moder«, og begge dele i forening »var det, der menneskelig talt holdt ham oppe, da alle de andre drømte og forestillede Idealer med hele deres skønne Farveglands midt i Livets Virkelighed blegnede og sank til Jorden og opløste sig til intet«. Hans datter, Johanne, påstod sidenhen, at de eneste bebrejdende ord, hun havde hørt sin mor sige til faderen, var engang de sammen klippede får, og saksen gled fra ham, så hun fik en flænge i hånden. »Men Lavs dog!« var alt, hvad hun sagde.

Jaja, familietraditioner kan man ikke lide helt på. Sine Frederiksen, hvis hår var skinnende blanksort, endnu da hun døde i 1919, over firs år gammel, ville vide, at hun havde arvet denne sin hårfarve efter en fjern forfader, en tysker, der hed Schwartzkopf. Og virkelig hed hendes tipoldefader Hans Severin Svartzkop, men også Nielsen til sidst, og hans fader var skræderen Niels Hansen, hvor han så ellers har fået de tysk-klingende mellemnavne fra? Og hvad angår den af Kold og andre berømmede »Åndens kvinde«, Johanne Poulsdatter, så var hun efter sine sønnesønners udsagn alt andet end blid, og herskesyg tillige. Svigerdatteren havde hende i huset, også i Jylland, indtil hun døde i efteråret 1892, kun nogle få måneder før sønnen. Hun blev begravet derovre, Vorherre skulle nok finde hende, hvor hun blev lagt, sagde hun.

Farmor, eller bedstemor, som vi kaldte hende, var en virkelig bedstemor, legede tålmodigt med os børn, når hun var i Taulov om sommerdage, dengang de syntes uden ende og altid lune og solstrålende. Hun kunne, til forundring for min på den vis mere nøgterne moder, henfalde i dyb betragtning af et naturens mesterværk som en marktidse og sendte os mærkelige brogede sten og konkylrier fra Skagen, hvor hun også var en del af sommeren hos sin datter, der havde et lille hotel deroppe. Bedstemor var vor første forbindelse med den større verden. Det var hende, vi besøgte, da vi, min søster og jeg, første gang så hovedstaden, sneglet derover med et persontog, som standsede ved alle stationer undervejs. Noget jeg siden har tænkt på, ja ønsket at gentage, men aldrig taget mig tid til.

I hvert fald var det eneste gang, jeg kørte ind til Københavns gamle Hovedbanegård, og jeg husker de utallige taxameterkuske med deres høje, blanke silkehatte, som gaslysene spejlede sig i. Og med største undren så vi bedstemor fortære de mærkelige, os ukendte røde frugter, tomater, som de hed, men med sukker på, som man vist mest brugte det dengang. Det var nok også på den tur, vi første gang var i Tivoli, jeg hører endnu hylene fra dem på vandrutsjebanen, og første gang oppe i Rådhusårnet, en uendelig rejse, ad utallige trin. Min fader måtte bære min mindre søster.

Hun lærte os også at lægge kabale, med små fine miniaturekort. Det var nu vistnok under et senere besøg, da hun boede på Howitzvej, og man fra lejligheden kunne se ned i den nye Solbjerg kirke, når hendes gode ven, Hans Kock prækede. Datteren, Johanne, boede hos hende dengang, hun som ikke har efterladt sig det bedste eftermæle i familien. Men hun passede sin gamle mor, der sad skrøbelig og urørlig i den gammeldags lænestol, sortklædt og med blondekappe, uden at kunne komme nogen steder de sidste år, hun levede. Og med kærlig omhu vaskede og klædte faster Johanne hende, redte hendes ravnsorte hår, da hun var død, har min mor fortalt.

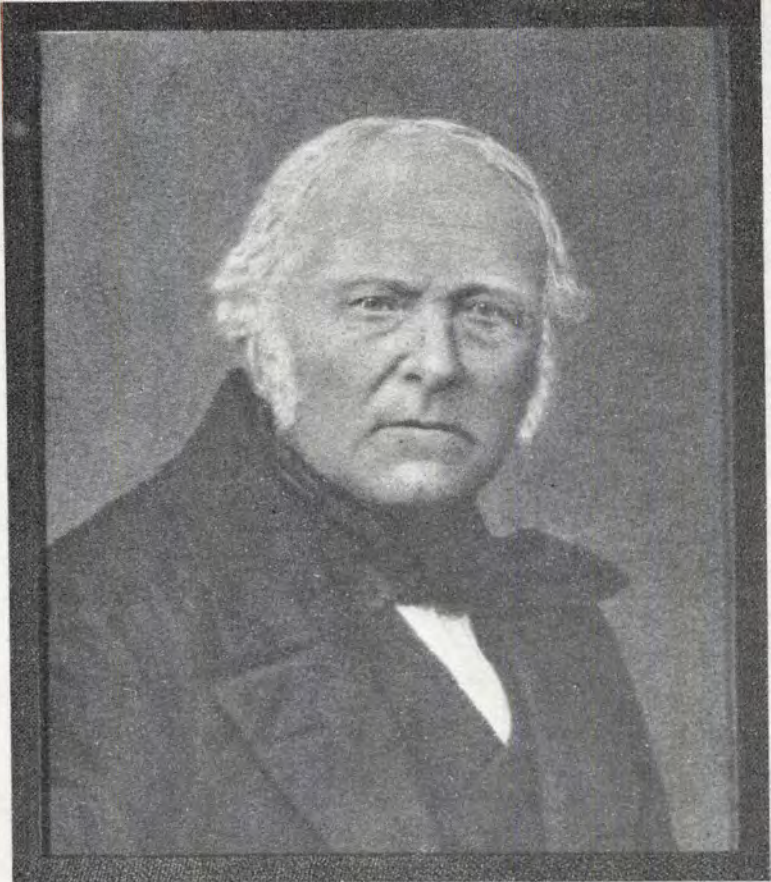
Sine Frederiksen blev ført til Ryslinge, hvor en anden af hendes teologiske venner, selve Sjællands biskop, H. Ostenfeld, talte ved hendes kiste i Valgmenighedskirken. »Hun var en klog og velbegavet kone, som fulgte godt med, men hun var tillige umiddelbar og enfoldig i god forstand. Hun havde så nær til Gud, hvor andre har deres tvivl og tunge tanker at slås med«.

Det var i 1918, 25 år efter at Lars Frederiksen var blevet sænket i jorden i Ryslinge, at de atter samledes.

»Når Lars Frederiksen gik ved sit daglige Arbejde i Marken, var hans

Nej, en bedstemor som min -. Jeg fristes til at citere det gamle vers i tilknytning til det her gengivne portræt af Hansine Frederiksen, min farmor, eller bedstemor, som vi kaldte hende, taget i anledning af hendes firsårsdag, tror jeg. Selvom hun som type var almindelig dengang, så er der over dette billede en særlig stemning, synes jeg, som udmærket svarer til mine erindringer om hendes elskelighed.

Tanker samtidig stadig optagne af, hvad der bevægede sig i Tiden«, står der i nekrologen over ham. »Undertiden kunde han, naar han gik bag Ploven, kalde paa sin Søn, han skulde afløse ham, da der var noget, han nødvendigvis maatte have skrevet straks«. Denne søn var min fader, der næppe i større udstrækning lignede sin fader, og måske netop bestræbte sig for at være anderledes end denne. Han havde jo set de uheldige følger, faderens dobbeltliv havde haft, til slut også i økonomisk henseende. Tretten år gammel var han, da familien flyttede til Bredballe, Kristen Karl Frederiksen, som han var døbt, i håbet om at han ville svare til navnet og blive en kristen karl!

Det var han nu næppe kendt for, heller ikke i sin ungdom i Bredballe. Ikke fordi han skejede ud, tværtimod sled han som en hest for at holde gården på fode, men han havde ikke respekt for noget eller nogen, hverken for præst eller degn.

Og det sidste var på sin vis det uheldigste. For det var netop en degne-datter, han blev forelsket i, eller rettere en datter af skolelærer Lebech i Bredballe, ganske vist indtil sin fordrivelse i 1864 degn i Slesvig, kongeligssindet og stokkonservativ, højremand til fingerspidserne. Selv om han for så vidt var en kollega til Lars Frederiksen, var de to hjem totalt forskellige, både hvad angik politisk og religiøs overbevisning. I Bredballe skole herskede Wilhelm Becks lære – tidligere havde tilværelsen der formet sig mere gemytligt. Men frænde er frænde værst, og for missionsfolkene var grundtvigianismen nærmest en pestilence. Og det skete, at Lars Frederiksens datter, Johanne, spyttede ad, eller måske endogså på billedet af kong Christian IX. Det var jo i provisorietiden. Ludvig Lebech glemte aldrig sin fordrivelse fra Slesvig. Hans slægt stammede for øvrigt dernede fra. I Toftlund sogn ligger stadig gården Lebæk, opstået som et udflyttersted »i heden« med navn efter en bæk, nævnt som Leebeck, tilbage i 1638.

En gammel mand af slægten, Anton Lebeck i Skodborg, sendte mig for mange år siden nogle optegnelser om dens ældste generationer, pudsigt nok sat op på akkurat samme måde som adelsstamtavlerne i de gamle slægtebøger og med en indledning ligesom de tit havde:

»Ved en Bæk, der gjør Sogneskjel mellem Agerskov og Toftlund Sogne, boede der i det 1700 Aarhundrede en Skræder, der havde 2 Sønner, som ogsaa var Skrædere, Josias og Jens Olsen, havde en stor Praksis, blev kaldet Lebæk Skrædere. Disse lod deres Børn døbe med Lebeck.

Fader og søn, min oldefader, Josias Jensen Lebech, og hans søn, Ludvig Lebech, min morfar, 19 år gammel.

Den Tid var der meget tysk i Sproget. Josias kom til Tirslund, og hans Slægt blev kaldt Tirslund-Lebecker, og Jens Olsen kom til Spandet og blev kaldet Spandet-Lebecker. Denne Jens Olsen fik en Haand spoleret, maatte give Afkald som Skræder, købte en Gaard i Spandet, gift med Anne Kjerstine fra Roost – «.

Slægten kan føres endnu et par generationer tilbage. Jens Olsen eller Olufsen var søn af Oluf Josiassen, der atter var søn af Josias Ludvig Olufsen, begge kådnere på Lebæk. Men Jens Olufsen havde 10 børn, og den ældste Josias Jensen Lebeck var den første, der blev døbt med navnet, i hvert fald af de Spandet-Lebecher. Foruden ham blev endnu fem af Jens Olufsens 10 børn lærere. Kun de to ældstes efterkommere staver navnet Lebeck. I kirkebogen står det ellers netop for deres vedkommende stavet Lebeck, hvad også gælder det sjette barn, en datter, mens den tredie og femte søn er indført med formen Lebeck! Endda findes yderligere tre afvigende former, nummer fire Lebek og nummer syv Lehbeck, mens endelig de tre yngste børns navne står skrevet Leebek, vel indført af samme præst, men for øvrigt tog man det dengang ikke så nøje med at overholde en ensartet stavemåde af slægtsnavnene.

Spandet-Lebecher tæller vel i alt 4–500 eller flere efterkommere af Jens Olufsen, deriblandt omkring halvdelen i U.S.A., efterkommere af Søren Lassen Lebeck, der blev degn i Albersdorff i Ditmarsken. Den hidtil mest kendte af slægten herhjemme er den sønderjyske politiker Anders Lebeck. Også de, der staver navnet Lebæk, hører med til slægten. De stammer fra en sønnesøn af Jens Olufsen, Jens Peter Lebæk, der – hvad i denne forbindelse kan være ganske sjovt – blev gift med Kristen Kolds søster og var forstander på Dalum Folkehøjskole. De ville altså ikke bevare den »tyske« form Lebeck, der jo dog er en gammel dansk stavemåde.

Josias Jensen Lebeck var først lærer i Jernved ved Ribe, hvor man har den smukke overlevering om ham, at han var dygtig og god til at slå, både med ris og tjørnekæppe! Sligt gav jo respekt i hine mere hårdføre tider. Han var først gift med Marie Magdalene Høpfner, der døde i barselseng, og ægtede derefter sin husholderske. Hvad han næsten var nødt til, for barnet kom lidt tidligt. Det blev opkaldt efter hans første kone, og navnet bæres i dag af hans tipoldebarn, min ældste datter, der dog ikke skilter med det!

Mette Pedersdatter, Josias Lebechs anden kone og hans børns moder, var fra Hedensted på landevejen mellem Horsens og Vejle, datter af Peder Mikkelsen og af en slægt af bønder og kromænd, om hvilket ikke vides andet, end at nogle af dem blev meget gamle. Aftægtsmanden,

Mikkel Pedersen Kroer af Hedensted, døde 1829, 94½ år gammel, »den ældste mand i sognet, var stedse ved god helbred, gik oppe indtil de sidste 8 dage, han hensov ganske rolig uden smerter«. Men Ellen Margrethe Knudsdatter Svanebech, som 1678 blev viet til hans tipoldefader, den første Mikkel Kroermand »ved kirken«, søn af Søren Møller i Lille Mølle, død 1659, måske af pest, måske slået ihjel af svenskerne eller polakkerne, hende havde jeg nær opgivet at finde dødsåret på i kirkebogen, indtil jeg opdagede, at hun var blevet begravet i 1750, 102 år gammel!

Fra Jernved flyttede Josias Lebech til Grejs ved Vejle, hvor han også blev degn og kirkesanger. Trods det han havde en god stærk røst, hjalp det lidet nok, at nabodegningen kaldte ham til assistance i Sindbjerg kirke. De »stærke jyder« i menigheden der, som havde etableret en formelig sangduel for at hindre indførelsen af den nye Evangelisk-kristelige salmebog i stedet for Kingos, satte alligevel deres krig igennem.

Af de enkelte gemte breve fra Josias Lebech til sønnen Ludvig Lebech, min morfar, er et skrevet den 11. januar 1864, under indtryk af det truende opgør, og udtaler det fromme ønske: »Gud give os dog Fred og styre Fyrsternes Hjerter til det Gode!«

»Raaber også dine Omgivelser om Befrielsens Time?« spørges der videre. Sønnen sad dengang i Nørre Hagsted, vest for Flensborg, nogle kilometer syd for grænsen fra 1920. Først ansat på herredskontoret i Vejle, han ville vist have været dansk jurist, var han siden fulgt i faderens fodspor og som seminarist fra Jelling blevet ansat som andenlærer i Nørre Hagsted. Der skulle nu indføres dansk skolesprog i de dele af hertugdømmet, hvor hidtil alene var blevet undervist på tysk, også hvor som i Hagsted »Beboernes Modersmaal og daglige Talesprog« var dansk. Alligevel var det »kun under Modstand fra Forældrenes Side og ved deres Paavirkning, ogsaa paa Børnene, at Dansken kunde indsættes i sin naturlige Ret«. Dog lykkedes det ham »ved Besindighed forbundet med Fasthed og kjærlig Adfærd mod Børnene mere og mere at vinde disse«. Hans virksomhed bar virkelig frugt, så den stedlige sogneprest, Christian Høegh, snart anbefalede ham til en mere selvstændig stilling. Den fik han allerede 1854, da han blev lærer i Hørup, også i Hagsted sogn, hvorfra han efter kun tre års forløb vendte tilbage til hovedskolen, nu dog som degn og førstelærer, mens den hidtidige indehaver af dette større embede overtog det mindre i Hørup – Ludvig Lebech var i mellemtiden blevet hans svigersøn, den 17. juni 1855 på sin 25 års fødselsdag i Nørre Hagsted kirke ægteviet til Johanne Helene Janssen, datter af Küster und Schullehrer Jacob Janssen sammesteds.

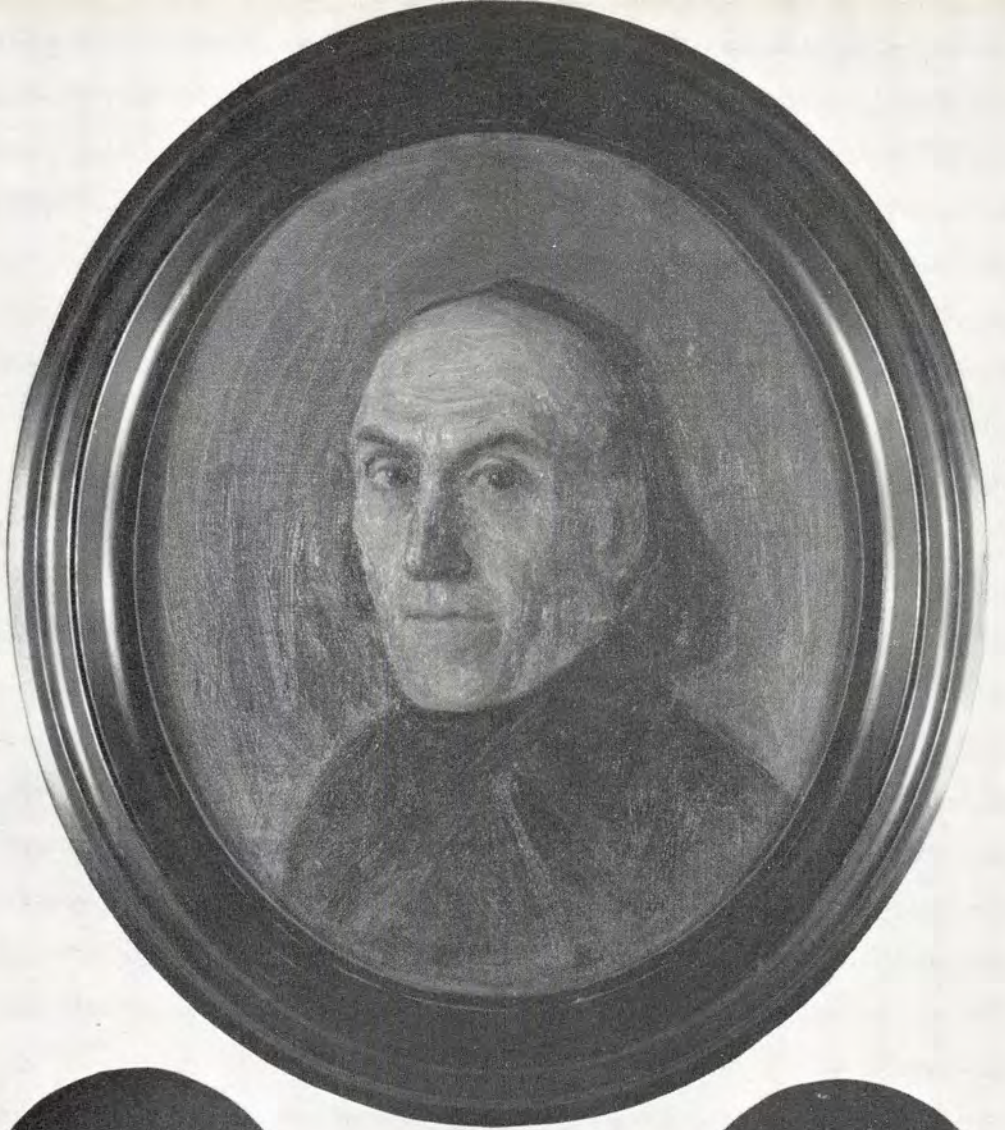
Jacob Janssen var tysk til sin inderste nerve. Og da han hellere »ville se sin datter død end gift i Danmark«, er han vel frivilligt vejet pladsen for svigersønnen. De unge havde intet hensyn taget til det nationale skel. Kun et par måneder efter, at Ludvig Lebech havde tiltrådt sin stilling i Hagsted, var deres forbindelse en realitet. »Tænk engang paa, hvor sød du i Julen lagde din Kind op til min, hvor skjøn Elskovens Varme malede vore Kinder med Rosens Rødme. Husk paa, hvor glad vi lagde Mund til Mund med Haand i Haand i Onkels Sopha, er dette ikke Elskovs Tegn?«

De skrev sammen, for hun var, som antydet, i huset hos sin onkel, han på dansk og hun på tysk, men hans breve var nok så überschwängliche som hendes. Kærestebreve er jo gerne kedsommelig læsning for andre end modtageren. De samme forsikringer om og om igen. Hans breve var næsten også allesammen holdt i en og samme tone, blot ikke i samme stil som det lige citerede. Vel var de fyldt med forsikringer om hans store kærlighed til den »dyrebare Johanne« eller »dydelskede Pige«, men samtidig opbyggelige skrifter med evindeligt snak om deres kærlighed i forhold til Vorherre! Vist havde de haft det rart i fasten, som de også forud havde glædet sig til, men ganske glemt selve højtidens betydning, og de fortjente aldrig mere at være sammen med hinanden! »Lad os Morgen og Aften, ja, altid bede: Herre, lad Kjærlighedens Pil gennemstinge vore Hjerter, saa at vi Dag med Dag kunne føle, at vore Hjerters Æmhed stiger i Henhold til Gud, først og størst og dernæst til Os og Næsten – «.

Har Ludvig Lebech haft ligeså megen fromhed på tungen, som han førte i pennen, må han ret have været en mand efter sin svigerfaders hjerte. Også Jacob Janssen var en from mand og med sin uddannelse som diakon en halv teolog. Datteren, min mormor, mindedes ham til sine sidste dage med stor veneration og respekt, ligesom han også havde været agtet og elsket i levende live, ja, hans broder og kollega holdt ham »i ædruhed som i drukkenskab ... som sin afgang!«

Johann Janssen var Küster i Deezbüll, mere vestpå, i nærheden af begges fødested, ja, Deezbüll er sammenbygget med Niebüll langs den uendelige, i hvert fald for en halv snes år siden, håbløst brolagte bygade eller chaussé – og vest for den strækker sig de åbne, flade marskenge. De to brøders fødehjem var ligeledes bevaret for en halv snes år siden, et af de for byen typiske huse af røde mursten med stråtag. Faderen,

Min mormors far, Jacob Janssen og under ham til højre hans kone, Anna Catharina Janssen, og til venstre datteren Johanne Helene med mand og søn.

Jan Johannssen, var tømmersmand, men tillige hjemmeslagter som også hans far før ham. Moderen, Hanne Jacobs var datter af en tækkemand, hvis far forresten stammede fra Nørrejylland. Ellers var det nok rent frisisk blod, der randt i min mormoders årer. En af hendes oldefædre var født på Pelworm, altså en øfriser, de andre, så vidt vides, fra fastlandet. Niebüll såvel som Deezbüll ligger jo i Nordfrisland, skønt kun i ringe afstand fra grænsen til Sønderjylland, og kulturskellet er nu næppe så tydeligt som forhen. Frisisk er der nok heller ikke mange, der mere taler til daglig.

At de to brødre blev degne, betød naturligvis et trin opad på den sociale rangstige, og begge gjorde relativt gode partier. Johann Janssen giftede sig med datteren fra en herregård, hvor han havde været huslærer, og min oldefader, Jacob Janssen, ægtede Anna Catharina Volkerds, eller Vollquartz, datter af gårdmanden Momme Vollquartz, hvis kone endda var datter af en herredsbefuldmægtiget.

Det må have været velhavende folk disse, så velhavende, at de vakte drømmen om »Arven fra Niebüll«, som min morfader, bedstefar som vi kaldte ham, fablede om, indtil sin sene død. »Den rige Frøken i Niebüll« var ligesom min mormoder et oldebarn af hin ovennævnte herredsbefuldmægtigede, Andreas Hemsén, og min mormoder var med sin søster efter loven de eneste arveberettigede, i hvert fald i foråret 1890, da bedstefar samlede afskrifter af de forskellige dåbs- og dødsattester, som i givet fald skulle kunne bevise slægtskabsforholdet. Mon degnen har berådet sig med sin vordende svigersøn, sognepræsten i Grindsted, Otto Sommer, der netop det samme år i februar måned var blevet forlovet med hans datter Meta og blev viet til hende den 17de Juni 1890, på faderens 60 års dag.

Det kunne vel være for at opretholde forbindelsen med de rige frisiske slægtinge, at sognepræstens fra Grindsted den følgende sommer 1891 begav sig på den lange rejse sydpå, med deres »to prægtige sorte heste, Ulla og Britta for den lette rejsevogn, pakkede en kuffert med lidt klæder og en sæk med foder til hestene. En madkasse blev anbragt i magasinet«, og så rullede de – over Hejnsvig og Vorbasse, Hovborg og Holsted til Kalslund kro, hvor de overnattede, på grænsen mellem Nørre- og Sønderjylland. Deres anden nattekvarter havde de i Bredebro, »hvor alt havde et dansk præg, salmebøger og det hele, men i skolen hang, som i alle tyske skoler, billedet af det tyske kejserpar, og degnen var, uagtet han talte dansk ligeså godt som jeg selv, meget tilbageholdende. På trediedagen kørte de så til Niebüll, og derfra ud til »den store marskgård i Prinz Christian Albrechts Koogen«, hvor de opholdt sig en uges

tid. Og det var ikke blot Grindsted-præstens heste, der åd sig fede og dovne i de frodige marskenge, præsteparret selv blev allerede ved ankomsten den første aften »modtagne med lammesteg og kartofler, de sidste svømmede i et fadfuld af smeltet smør, og i stil dermed var det hele«. Det var i året 1891, mere end 25 år efter, at bedstefader Lebech var blevet en af de fordrevne degne fra Slesvig. Og var han blevet truet og overfaldet på forskellig vis af de tyske »Wühlere«, var det gået værre til vesterpå i Dedsbøll, som man skrev det på dansk. Præsten der var blevet overfaldet i sin egen bolig og slæbt udenfor, barhovedet og i morgensko – han skulle sættes i arrest i sprøjtehuset! På hans forlangende havde dog »der wütende Volkshaufe unter lauten Lärmen und fortwährenden Verhöhnungen und Drohungen«, trukket ham hen til degnen, Johann Janssens hus, hvor han blev mishandlet, trods det Janssen havde lagt sig imellem, revet omkuld, man afsved hans hår med et lys, truede ham med døden. Til sidst måtte degnen gemme ham i et skab.

Det sidste omtaler hun spottende i et lille skrift på frisisk, Thusnelda, Johann Janssens datter, men intet om den ellers så højt elskede faders redningsaktion. Hans bror, Jacob Janssen, slap for at tage standpunkt til de uroligheder, der også fandt sted i Nørre-Hagsted sogn. Han var nemlig død i 1860.

Slet så slemt gik det dog næppe til der, skønt galt nok. Det gjorde naturligvis et uudsletteligt indtryk på os børn i Taulov, når vi fik fortalt om, hvordan tyskerne om natten havde smidt store kampesten gennem vinduerne hos bedstefars, så det var nærved, de havde ramt vores onkel Johannes og moster Meta, dengang børn, der var lagt til ro i deres småsenge!

Ludvig Lebech havde forstået »at vinde saavel Børnenes Kjærlighed som Forældrenes Paaskjønnelse«, havde ellers sognepræsten i Hagsted, nu E. H. Buch, skrevet så sent som den 27. juli 1863, i en anbefaling meddelt læreren, fordi han agtede at søge befordring til et andet embede. Har han haft en forudanset hensyn til den tid, der ville komme?

»Efter Hertugdømmet var blevet besat af fjendtlige Tropper, var jeg stedse udsat for den ophidsede Befolknings Voldsomheder«, skrev Ludvig Lebech senere selv. Man havde ikke blot slået hans vinduer ind, også prøvet på at afbrænde hans korn. Det hjalp ikke stort, at han på tilskyndelse af amtmanden Regensburg aflagde prøve i tysk og blev kendt dygtig til at undervise i dette sprog, således at han kunne forblive i sit embede. Hvad imidlertid vakte stor harme i sognet, til trods for

»at d'Herrer Kirkevisitatorer Ahlefeldt og Peters« havde trøstet bønderne med, at den ny, tyske præst nok skulle vide at skaffe dem af med Lebech, og præsten sluttede straks op bag »de større Jordbrugere«, som førte an i agitationen. Myndighederne stillede nye krav, han skulle dels erklære, »at det var meget uretfærdigt af den danske Regjering, at den havde indført det danske Sprog i Kirke og Skole«, dels afsværgede sin troskab mod den danske konge. Han nægtede begge dele, både at underskrive erklæringen og »at bryde den Eed, han havde svoret sin allernaadigste Konge«, og blev så opfordret til at søge sin afsked med pension. Han ville dog heller ikke erklære sig tilfreds med den ordning, mente sig ikke »beføiet til at gaae ind paa disse Betingelser«, og så kom i al sin korthed den afgørende skrivelse af dette indhold:

»Der Küster und Schullehrer Lebech in Nordhackstedt wird hierdurch von seinem Amte entlassen«.

Datoen var den 19. juni 1864, og han fik tilhold om at forlade hertugdømmerne, efter familietraditionen med aftens varsel! Selv siger han, at han først måtte flygte to mil mod nord og atter derfra »fordreves fra Hertugdømmet«. To mil nordpå passer meget godt med Åbenrå, hvorfra han den 27. juli gav ministeriet den første meddelelse om sin fordrivelse og bad om »at maatte blive gjenindsat i sit Embede, saa snart Kongens Myndighed bliver gjenoprettet i Hertugdømmet Slesvig«. Det skete jo som bekendt ikke før i 1920, og da kun for en del af hertugdømmets vedkommende. Hagsted kom syd for den nye grænse, og Ludvig Lebech havde på den tid i henved seks år ligget i sin grav på Vejle kirkegård. Efter at være kørt nordpå med alt sit habengut læsset på åbne vogne, havde han søgt tilflugt hos faderen i Grejs. Og det var i nabosognet Hornstrup, han allerede det følgende år opnåede ny ansættelse i skolens tjeneste, ganske vist i den del af sognet, der lå fjernest fra Grejs, i Bredballe på bankerne ned mod Vejle fjord. Først blev han lærer i skolen ved Stranden, men snart i selve Bredballe skole oppe i byen.

Han blev ved med at få noget af den understøttelse, der var bevilget ham straks efter hans fordrivelse. Lærerembedet i Bredballe var ikke nær så godt som det større degne- og lærerembede i Hagsted, hvorunder havde hørt landeri til otte køer, som han tilmed, sammen med en del af sit bohave, havde måttet sælge alt for billigt, da han i huj og hast skulle afsted nordpå.

Faktisk gav stillingen i Bredballe næppe mere end det halve af den i Hagsted, 436 rigsdaler årligt mod 817, og dertil kom endda i Bredballe ekstra udgifter til enkepension, pigeløn o.s.v. Pigen skulle kunne malke

den ko eller to, der kunne holdes på skoleloddens fire tønder land, som det i øvrigt kostede 20 rigsdaler at få drevet.

Pigelønnen var ikke stor dengang, talmæssigt set, nøjagtigt samme beløb, 5 rigsdaler i kvartalet, og selv om årsindtægten steg, kneb det at overholde budgettet. »Begyndt Aaret 1879 med 575 Kroners Gjæld«, står der på en seddel med min mormoders hånd.

Tager man året, da min moder blev født, 1874 – jeg har forresten for-gæves eftersøgt honoraret til jordemoderen, så falder de forskellige udgifter således, idet der kun er regnet med dalerne, ikke med mark og skilling: Manufaktur 56, Skomager 20, Colonialvarer 110, Skræder og Sypige 9, Landdrift 18, Pigeløn 20, Lærerinde 4 (hun var først kommet i december måned), Daglejer 19, Slagter 10, Bager 19, Møller 14, Smør, Ost og Mel 21 og endelig Appendix 203. Det giver i alt 535 rigsdaler mod en indtægt på 876 daler, 2 mark og 8 skilling, hvoraf 320 var den kontante løn, 48 alderstillæg og 166 pension, altså fra Slesvig. Offeret var for det år 83 daler 8 skilling, og der var solgt 3 tønder havre og 2 skæpper hvede for henholdsvis 15 og 2 rigsdaler samt en kvie for 45. Og så fremdeles. En del summer var indbetalt af navngivne personer. Mon tilbagebetalte lån?

Men overskuddet? Ja, det er vel gået til at dække udgifterne til den studerende søn. Stort skulle det være, lærerinde til de to døtre, en udgift på 64 daler om året – og en søn, der læste til præst, den ældste Johannes Lebech, der meget hellere ville have været boghandler! Men præst *skulle* han være, og præst blev han, provst endda, i Løgstør ganske vist, men titlen fulgte ham, også da han siden var blevet sognepræst i Holbæk. Han holdt sig fortrinsvis til de grimme kirker, havde forresten selv fået bygget den i Løgstør.

Hans forkyndervirksomhed var ham livet igennem til største besvær, og egentlig glemte han næppe nogensinde faderen, at denne havde tvunget ham til teologien.

Med moderen var forholdet nok et andet, og med søstre, skønt måske aldrig med den ældste af dem, Meta Sommer. Jeg har selv hørt hende sige, at hun ikke ville gå tværs over gaden for at hilse på ham, hendes eneste broder. Og hendes mand brød sig heller ikke stort om Johannes Lebech. Han havde ellers været på Walkendorff sammen med ham og beskrev ham som »en enspændernatur, der levede uden Venner og egentlig Omgang med nogen, iøvrigt alt dengang forprædestineret til at gaa godt gennem Livet, d.v.s. faa Laud, gode Embeder, ditto Kone og Børn og ellers ikke leve for nogen Interesse og Idé, og dette er også blevet Resultatet. Endskønt jeg en Del Aar efter blev viet af ham til

hans Søster, har jeg aldrig været i hans Hus eller haft nogen som helst Omgang med ham, jeg har ikke savnet det, han vist ikke heller«.

En hård karakteristik af en svoger og kollega. Også hvad deres oprindelse angik var de forskellige. Sommer var officerssøn, født i Slesvig by, og det kunne han i hvert fald mødes med den gamle Lebech i, i sorgen over det tabte land syd for Kongeåen.

Bedstefar fandt sig vel bedre til rette i de nye omgivelser end mormor. Det var dog sin hjemegn han var vendt tilbage til, mens hun kom til et fuldstændigt fremmed miljø, rent bortset fra, at hun rejste bort fra sin mor og søster, alle sine slægtninge, hun, som i så udpræget grad var et familiemenneske og sagde, hun misundte bønderne, fordi de kunne beholde deres børn hjemme eller i nærheden, også når de var gift og hjemfarne. Og heller ikke den for sin naturskønhed berømmede egn ved Vejle fjord kunne hun forlige sig med, følte sig indespærret mellem de høje bakker, hvor udsynet over den snævre fjord brat blev standset af Munkebjergskovenes mørke bræmme. Hun savnede at kunne se milevidt hen over den flade marsk.

Hun vænnede sig vel til det, skulle man tro. For de blev boende i Bredballe næsten i fyrretyve år. Og her blev deres to yngste børn født, døtrene Anna i 1865 og efternøleren Marie, ja hendes fulde navn var Sofie Marie Magdalene Conradine Lebech, min mor, i 1874. I en dagbog af moster Annas er de første notater fra 1877 skrevet med en barnlig hånd, og i det hele præget af hendes barnlige standpunkt. De giver dog mange morsomme småtræk fra livet i skolen: »Frøken og Moder skjæntes om Bøger og Noder, hun ville have rejset, men Moder fik hende til at blive!« Foruden familiehistorisk har det også en vis kulturhistorisk interesse, når den 11-årige Anna skriver om »danselæren«, hvis undervisning hun ikke kunne komme med til, fordi der ingen oppe fra byen ville med, »men nede ved Stranden var der«. I næste måned, på kongens fødselsdag, den 8. april, var de børn, der skulle konfirmeres, sidste gang i skole, og »toge Afsked, Fader gav dem dette Ord med, Giv Plads for Jesus. Da hjalp jeg Sine med at vaske. Frøken, Meta og jeg vare om Eftermiddagen oppe at rulle. Jeg var nede ved Lars Rasmussen efter Brændevin . . .«. En blandet samling betroelser. Og det skærer en i hjertet at læse om den så bedrøvelige juleaften 1876, da det sneede »saa rædsomt, min kjære Broder kunde ej komme hjem, og vi vare saa kjede. Vi fik et juletræ af Søren Darum, men fordi vi ikke kom til Vejle, havde vi ingenting faaet købt til at pynte det med«.

Og så er der et notat med nok så alvorlig baggrund: »Den 17de Juni var det min dyrebare Faders fødselsdag. Da vare Fader, Sofie, Meta

og jeg i Greisdalen, oppe paa Skræderbakken og over hos Tanterne, Tante Stine var ude, Sofie, Meta og jeg vare bange for hende, vi løbe op i Storstuen og laasede Døren«. Ak, det drejer sig om den gamle Josias Lebechs ene datter, der var sindssyg, vist af kærestesorg, og nu boede hos søsteren, »Tante Marie i Grejs«, almindeligt spærret inde i et rum med jernstænger for vinduerne, som man brugte det med de »gale« i gamle dage. Heller ikke søsteren var gift eller blev det, i modsætning til den tredie søster, Sofie, om hvem dagbogen har denne kostelige meddelelse: »Den 28de vare Fader og Tante over i Løsning over at fri til Peter Sørensen«. Barnet fortæller virkelig kendsgerningen, om nu tanten har været den vordende brud selv eller tante Marie?

Brudgommen var for øvrigt af familien Kroer fra Hedensted, altså brudens »kusin«, som man dengang sagde, halvfætter vistnok. Han var snedkermester, og de boede længe i Skyttehusgade i Vejle. Helt tilfreds med partiet var tante Sofie ikke. »Anna kan tro, det er ikke morsomt at gaa med en Karl hele Livet«, trøstede hun sin ugifte niece. Og så havde han ikke engang nogen »papirer«, obligationer altså! Han var ellers en interesseret mand, ja en belæst mand. I min besiddelse er endnu hans eksemplar af Goethes *Vilhelm Meisters Lehrjahre*, originaludgaven fra 1795, desværre kun første bind. Ærgerligt at tænke sig, at resten nok er gået til hjemme på loftet i Taulov, hvor der stod flere kasser med bøger, købt på auktionen efter tante Sofie, da hun endelig døde i 1916, 83 år gammel, efter i 40 år at have sagt, hun levede næppe vinteren over. Hun var da også til sidst inde på, om nogen overhovedet døde en helt naturlig død af sig selv. »Tror Anna ikke, de giver en et lille Pulver til sidst?« spurgte hun og filosoferede i øvrigt om tilværelsen i det hinsidige. »Vil Anna tænke sig, der er Guld paa Gaden« – gaden udtalt med hårdt d. Hun tog skriftens ord helt bogstaveligt.

Hun fik en pæn begravelse på Grand hotel i Vejle, med suppe og steg og det hele. »Spis Ingeborg, det er det eneste, vi får«, sagde hendes brordatters mand, dyrlægen i Taulov ved bordet.

Læsning gav man sig ellers ikke meget af med indenfor Lebechslægten, hverken den ene eller den anden generation. »Bøger er en død skat«, har jeg selv til min store overraskelse hørt min tante, provstinde Lebech, sige i ramme alvor. Og havde man bøger, var det opbyggelige skrifter. Den lille reol, som stod hos skolelæreren i Bredballe, var næsten fyldt med den slags, både på dansk og tysk. De sidste havde tilhørt Jacob Janssen. Der var også bibler og salmebøger og Scriveres Sjæle-Skat, den uhåndterlige to-binds postille, som min mormor læste et stykke af, hver søndag, mens bedstefar lå på sofaen og – »Du sover, Ludvig«, lød det

så pludseligt, men han kunne altid huske den sidste sætning, der var læst, og på den måde klare frisag.

Den gamle Janssens efterladenskaber blev gemt som hellige relikvier af min mormor. Prentet eller kalligraferet opbyggelighed fra da han selv var barn og »Katechisationen« fra hans degnetid med spidsgotisk skrift. Også hendes egne stilebøger fra skoletiden hos den elskede fader, så sirligt skrevne i hefterne med de brogede omslag a la Neu Ruppin. De blev hvert år ved nytårstid hentet frem fra småskrifterne i den mahognitræs »Secretair«, vurderet til 66 daler i »Inventarium mobilium des Lehrers L. W. K. Lebechs in Nordhacksted«, optaget 1862, det dyreste af alle hans møbler, som var kommet med på flugten i 64. Det gjaldt også et »Spiegel« til 8 daler, og 2 »Spiegelschräncke« til 40 og den store sofa ligeledes til 40, som mormor sad i, når hun holdt sin mindstund, og det ny år nærmede sig. Lysene brændte foran spejlet over et af de små skabe, og de gamle sangbøger kom frem, mere eller mindre slidte og lasede, »Allgemeines Gesangbuch auf Königlichen allergnädigsten Befehl dem öffentlichen und häuslichen Gebrauche in den Gemeinen der Herzogthümer Schleswig und Holstein gewidmet« – flere forskellige udgaver. Og så sang man den første af de deri trykte Neujahrslieder: Das Jahr das nun vergangen ist . . .

Det er fra min barndoms julebesøg i Vejle, hvor de gamle fik deres sidste hjem, at jeg husker dette sceneri, ja, ser det så tydeligt for mig, som det nu kan blive i stearinlysenes svage og flakkende skær.

Altså efter at bedstefar Lebech var blevet entlediget, som det endnu hed dengang. Han søgte, så vidt jeg ved, aldrig viderebefordring fra Bredballe, trods det han var kendt som en både dygtig og afholdt lærer. Med glæde har han gemt en gammel Vejle Amts Avis med referat af et byrådsmøde, hvor det blev sagt, at drengene fra Bredballe skole var dygtigere end dem fra folkeskolen i købstaden. Det var under vanskelige forhold, misrøgtet af forgængerer, han i sin tid havde overtaget skolen med dens 140 elever, men snart fået den bragt på fode igen. Oprettelsen af en skole ved stranden havde en overgang mindsket elevtallet, atter øget ved tilflytning. Købstadfolkene fra Vejle begyndte allerede omkring århundredeskiftet at søge ud langs fjorden.

Der lød mange lovord fra de forskellige autoriteter, skolekommission og sogneråd og provst, da Ludvig Lebech endelig i 1902, efter 38 års lærergerning i Bredballe, søgte sin afsked. Men mest hjertevarm var tonen i den udtalelse, den residerende kapellan i Vejle, C. Christensen, fremsatte. Han havde et udmærket indtryk af undervisningen i Bredballe skole, ledet »med stor dygtighed, grundighed og kærlighed«.

Hjemlig hygge i Bredballe skole. Til venstre bedstefar, Ludvig Lebech, i gyngestolen, i sofaen mormor og ved vinduet moster Anna og min mor. Det samme interiør genopstod senere i lidt ændret skikkelse i lejligheden, Nørrebrogade 51 i Vejle. Det ovale bord genså jeg for et par år siden hos Holger og Titte på Karmedal i Bredstrup. »Det er et helt rart bord, I har der«, sagde jeg. »Ja, det er dit«, lød svaret til min overraskelse.

Han føler sig sikkert, den gamle degn, Ludvig Lebech, på dette billede fra hans 50 års jubilæum, som centrum mellem børn og svigerbørn i pæne stillinger, naturligvis især præsterne, sønnen Johannes Lebech – mellem sin kone, Marie f. Stybe og søsteren, Meta – og dennes ægtefælle, Otto Sommer. Til venstre står min fader, dyrlægen, Karl Frederiksen, ved siden af min mor, og til højre for de gamle sidder moster Anna.

»Man mærker ikke, at han har nået Støvets År, når han står overfor Børnene; thi der er en Nidkjærhed og Kraft over ham, der virker betagende, og sjældent har jeg set Børn så velforberedt og interesserede i den hele Undervisning som i Hr. Lebechs Skole«.

Og han havde ikke blot bestræbt sig »for at føre fremad i Oplysning og Kundskab, men at lede Børnenes Hjerter ind i de evige Sandheder, der kunne bære gennem Livet«.

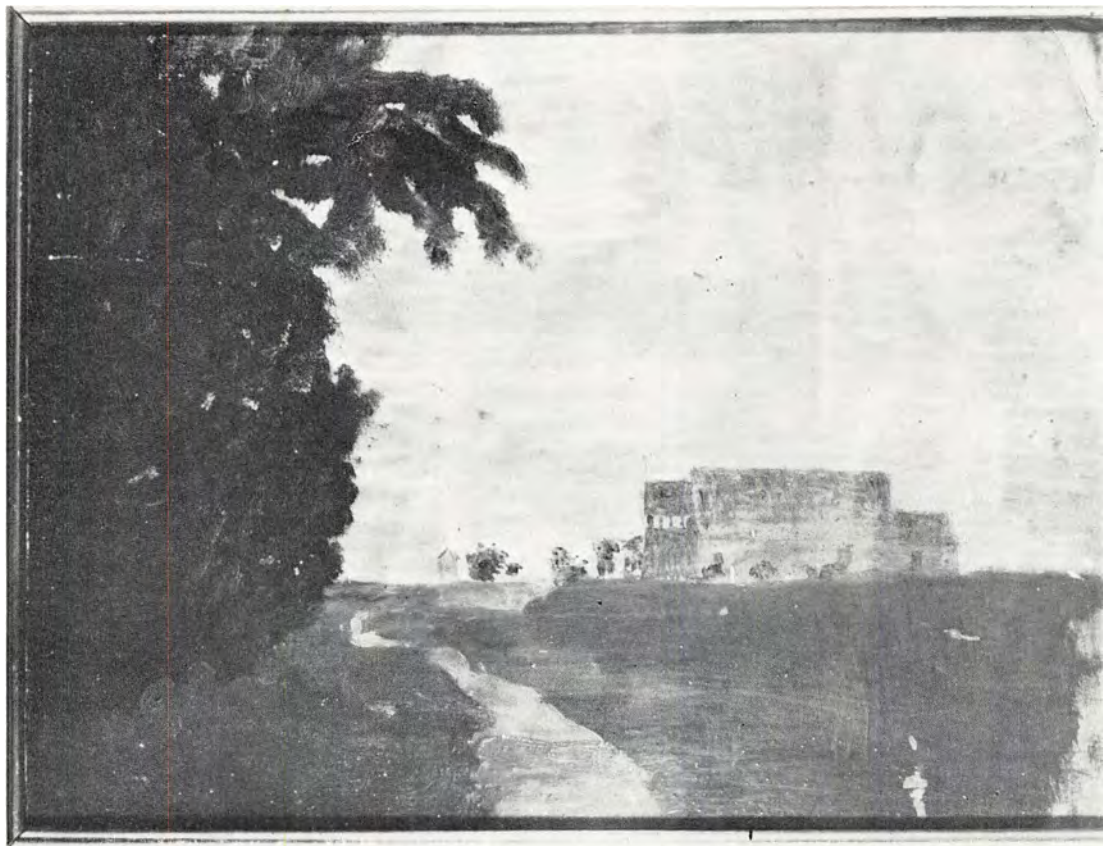
Selv om han ville blive savnet »fremefter«, så turde det for ham selv håbes, at »Forvisningen om, at han ikke havde arbejdet forgjæves, måtte bidrage til at gøre hans Livsaften rig på Tilfredshed og Glæde«.

Inden han tog sin afsked, Ludvig Lebech, var han nået at blive »jubel-lærer«, som man kaldte det i ældre tider, havde fejret sit 50 års lærer-jubilæum, hvad skete med behørig festivitas i Bredballe skole og frem-møde af lokale skole- og kirkemyndigheder, gamle elever og familien. Men det var først, da han to år senere gik af, at han fik dannebrogsmændenes hæderstegn, overrakt ham i overværelse af begge skolens klasser og skolekommissionen for at skabe den højtidelighed, som den kongelige anordning krævede! Landsbyskolelærerne var jo dengang i så henseende sidestillet med folk af bondestanden, at de ikke kunne blive riddere af Dannebrog! Det var da kun kort efter, at den første bonde var kommet i kongens råd, som man sagde, og adskillige år, før Danmarks mest berømte degn blev knighted, og konseilspræsident I. C. Christensen kunne kalde sig sir Jens. Det har bedstefar nu nok næppe opfattet som en hæder for standen i almindelighed. Han foragtede denne venstre-degn af et ærligt og enfoldigt hjerte.

Så flyttede de altså til Vejle, det gamle lærerpar fra Bredballe, han i sit 73. år, ind i Nørrebrogade 51, i »Englehuset«, som vi i alfald kaldte det, efter en frise imellem første og anden etage, der fremstillede, ja, det var vist bygningskunstens genier, eller er, for det ligger der da endnu. Det var i en lejlighed på tre værelser og 2 kamre, som man nu ville sige, det ene af de sidste dog nærmest et pulterrum og liggende forsænket for soveværelset og med en åben dørkarm ind til dette. Her lå pigen, nærmest som i en alkove. Ligervis en tro hund for sit herskabs fødder. Jo, det var i de gode, gamle dage.

Moderne bekvemmeligheder var der naturligvis ingen af. Mon overhovedet elektrisk lys? I hvert fald ingen elektrisk dørklokke, kun en lille malmklokke med klokkestreng. Den kunne høres tydeligt gennem entreen, tør det nok siges.

Spisestuen så omtrent ud som den i Bredballe. Her stod den mærkelige spanskrørsgyngestol, som bedstefar sov til middag i, og naturligvis det

Anton Dorph har malet dette billede af Nørre Hagsted kirke, hvor min morfar Ludvig Lebech efterfulgte sin svigerfar Jacob Janssen som degn, eller som det på tysk hed Küster, i 1855, for siden i 1864 at blive fordrevet fra dette embede, såvel fra den med det forbundne stilling som skolelærer, fordi han ikke ville sværge tyskerne troskab. Ludvig Lebech måtte med kone og børn flygte nordpå, efter familietraditionen, samme dag, han havde fået sin afskedigelse.

ovale spisebord med stole og en sofa, også det mahogni spillebord, overfyldt med velpudset messingtøj og glassager, tidligere nok virkelige brugsgenstande, som den blanke messingtemaskine. De havde også en gryde af udhamret messingblik, eller hvad det hedder, med en jernhank i, i sin tid brugt til at koge ærter og lignende sager i den åbne skorsten i Bredballe skole.

Og over spillebordet hang familieportrætterne, små afblegede fotografier i det såkaldte visitkortformat, i gammeldags ovale rammer, også et daguerretypi af Ludvig Lebech som kun 19 år gammel og endelig et malet portræt af Jacob Janssen, den mærkelige type som han var, med det alvorlige ansigt og det lange nakkehår, signeret A. D. 1852.

Jeg kom en dag inde på Nationalmuseet til at støde et billede ned af sømmet, det hang på, et maleri af en landsbykirke, som jeg godt havde set hænge der uden at fæstne mig nærmere ved det. Men nu, jeg skulle hænge det på plads igen, og havde det i hånden, vendte jeg det uvilkårligt om for at se, om der stod noget på bagsiden og læste: Nørre Hagsted kirke, malet af Anton Dorph. For øvrigt en rå skitse, gjort med raske og grove penselstrøg, helt moderne i sin malemåde, fjernt fra kunstnerens almindelige, mere slikkede. Og på den måde fik jeg sikkerhed for, at signaturen på min oldefars portræt virkelig, som traditionen meldte, betød Anton Dorph. Forresten forærede hans datter mig for år tilbage en anden lille oliemalet skitse fra Hagsted på papir, fint og nænsomt udført, et yndigt lille billede af et pigebarn, vandrende frem mod beskueren, et modlysbillede, hvor man tydeligt fornemmer soldisen. Nogen bondepige er det næppe, og jeg holder af at fordybe mig i den forestilling, at det såmænd godt kunne være min mormor, der har været ude og plukke en buket markblomster!

Nå, det var nu lidt af et sidespring. I den større dagligstue på Nørrebrogade stod de allerede nævnte møbler, sekretæren, konsolskabene og den store hestehårsbetrukne mahognisofa, og her stod også møster Annas klaver. For hun var musiklærerinde, og havde boet i Vejle, allerede inden forældrene flyttede dertil og sammen med hende. Hun var om dem til deres sidste dage.

Den »opofrende« datter, kaldte bedstefar hende lejlighedsvis, måske med en anelse af samvittighedsnag. Faktisk havde han vist sin andel i, at hun blev ved at være ugift. Det havde ikke skortet på friere i hendes unge dage. Hun var nokså omsværmet, allerede fra hun var 17 år, dengang missionen endnu ikke havde holdt sit indtog i Bredballe skole. Det fremgår med al ønskelig tydelighed af senere indførsler i den allerede nævnte dagbog, hvorledes hun med sine opvartende kavalierer

kom både til fugleskydninger og baller i skyttehuset og somme tider først blev fulgt hjem sent ud på natten.

Nogle sider i dagbogen er praktisk taget alene fyldt med notater om Gade, der som forvalter på en gård i nabolaget, færdedes på markerne og i skoven ved Bredballe, og ud for notaterne om visse møder er der somme tider sat et kryds, som jo nok har en eller anden betydning. Tro nu ikke det værste! Husk, det var dengang.

Gade vedblev længst at komme i Bredballe, også efter at han havde forladt egnen, indtil han i 1888 fik endeligt løbepas. Det samme var sket før for andres vedkommende, unge mænd fra Vejle, som den 20-årige Anna Lebech dansede med på skyttehusballer og blev trakteret af med kaffe og limonade. Nogle af dem friede regelret pr. brev, som det hørte til dengang. Og fik afslag. Da jeg endnu er for ung til at tage en så alvorlig beslutning, lød, såvidt jeg husker, begyndelsen af en sådan »kurv«, sagtens dikteret af den strenge fader. Mon ikke han i virkeligheden var velvilligt indstillet overfor Gade, som vist var et pænt parti. I al fald mere positiv end med hensyn til Christen Eskesen, barndomsvennen, født i små kår i Bredballe, vist nok hendes »store« kærlighed, en forbindelse, som faderen satte sig hårdt imod, og som hun også selv syntes at have været noget betænkelig ved på grund af manglende åndelig overensstemmelse, hvis man tør kalde det således. Ak, al den gudelighed!

Nu kan man sagtens trække på smilebåndet, når man læser, hvordan han »gik i byen . . . ja, foer frem i verdslig glæde på hotellet«, men det var forgæves, han kunne ikke få hende ud af sine tanker o.s.v. Fordi han troede, at hun, som han altid havde set som sin »frelsende engel«, havde svigtet ham til fordel for en anden o.s.v. En række breve – i afskrift med hendes hånd, originalerne har hun jo nok måttet levere tilbage – indeholder hans skriftemål og angerråb, men næppe nok bøn om tilgivelse. Han måtte betragte sin jordiske lykke som helt »kuld-kastet«.

Det sidste brev var fra lige efter nytår 1887. Samtidig fik også den vist med urette frygtede rival sin afsked og forlangte sine frierbrevne tilbage. Han fik dem, efter at også de var skrevet af!

Men først i august 1888 gik Gade altså helt ud af billedet og sendte sit afskedsbrev: »Jeg holder for meget af Dem til at tvinge Dem til noget, som De af Hjertet er imod, og skal derfor ikke oftere friste Dem med min Begjæring«.

Også han trængte dog efter dette slag »til lidt adspredelse«, dog af mere fredelig art. Han ville tage en tur til København og skulle nok besøge

lille Marie og tage hende med på udstillingen, altså den store udstilling, og lille Marie var jo min mor.

Men først i 1890 blev det helt forbi med Eskesen! Han havde indtil da anset sig bundet ved sit løfte, som hun vel af sit. Men mente, at nu måtte de lade det bånd briste. Han blev siden gift – lykkelig, så vidt vides. Anna Lebech blev det aldrig.

Og hun blev heller ikke den kunstnerinde i større format, som hun eller måske snarere hendes fader drømte om, hun havde alligevel ikke »guld i struben«! Men undervisning havde hun fået, ja, han havde i den anledning tvunget hende til at svigte sit løfte om at komme op og bo hos præstebroderen, der endda havde købt klaver for hendes skyld, men i øvrigt først og fremmest ville håbe, at hun ikke havde sangevne, der, som han skrev: »let vil kunne føre dig ind paa en Bane, som jeg anseer for den usleste og fordærveligste for et Menneske af alt saa omtrent . . . næsten alle store Kunstnere blive ødelagt i aandelig Henseende«. Ja, skulle han tænke sig sin datter, Karen »som Millionær paa den Maade, som er den almindelige for alle fremragende Kunstnere eller som Død«, ville han ubetinget vælge det sidste!

Han kunne have sparet sig sine fordømmende ord, den »Guds mand«. Møster Anna endte altså som musiklærerinde i Vejle. Og her flyttede hun sammen med forældrene, da de tog fra Bredballe, var i sandhed den opofrende datter, der passede og plejede dem til deres død med stor omhu og kærlighed, ikke bitter mod faderen, der havde stået hendes livslykke i vejen, men nu også lidt angrende beklagede, at hun aldrig var blevet gift, måske den af hans døtre, som egnede sig bedst til det. Mormor døde 1910, »Gamle grå« først i de sidste dage af året 1914. Han var den samme til det sidste. I august, da krigen havde varet nogle uger, skrev han: »Man kan vente, at Tysken faar til Slut Bank; thi de mange Stormagter kan ikke sige Pas . . . det kribler i mig, og hvem ved, om jeg i min høje Alder skulde komme til Ære og Anseelse, det ved jeg, hvis det dertil kom, skal Herren alene have Æren! En stor Glæde for mig, naar Parolen lød: Tag dit Embede i Besiddelse, saa gammel jeg er, vilde jeg følge for en liden Stund«.

Han havde været i Taulov den aften i august, da mobiliseringsordren var kommet, bragt pr. bil, endnu et sjældent syn på landet dengang. Baglygten lyste rødt i sognefogdens gård, og den halve by var strømmet sammen inde i hans dagligstue, hvor det flød med papirer over hele bordet. Andre ragede i dem og ville hjælpe ham, når han ikke selv kunne finde rundt i dem, jeg tror sandelig også, jeg var så nævenyttig, 12 år gammel.

Og bedstefar var oppe, da de indkaldte skulle rejse med nattoget. Per-ronen så vrimlende fuld som aldrig før. Enkelte havde deres private 89er over skulderen. De troede vel, de skulle i krig med det samme.

Han kom flittigt på besøg i Taulov, den gamle, havde længst affundet sig med sin yngste datters valg af ægtemage. Hun havde ikke villet rette sig efter ham som den anden søster, selv om forlovelsen et par år blev holdt hemmelig, mødte ellers sin Karl i den dejlige Ulvedal, hvor før moster Anna havde sværmet. Det var dog ved Ørnebjerg, de først talte sammen, den 12. maj 1892. Så skrev han til hende, han kunne ikke leve uden hende o.s.v., men fik et afvisende eller henholdende svar, og der gik over et år, før de atter fandt sammen. Den næste sommer vandrede hun ellers hver aften i Ulvedalene og ventede i længsel. Han kom ikke. Først hen på efteråret mødtes de, den 9. oktober dristede han sig til at tage hendes hånd, og den 15. blev de forlovet – hemmeligt altså. Til hans store fortrydelse, hvorfor skulle deres lykke ikke være åbenbart for alle? Hun gik i anger og ruelse over sin ulydighed. Både mødtes hun med sin elskede og skrev til ham, selvom hendes fader havde forbudt det. Det måtte være syndigt.

Måske var det for at fjerne hende lidt fra fristelsen, hun var hos Brøds- gaards på Jordrupgård, omme på den anden side Kolding, den næste sommer, sled og slæbte, somme tider 16 timer i døgnnet, uden at få noget for det, vel som husholdningselev.

Det eneste oplivende var brevene fra ham derhjemme på Bredballe- gård, hvor han nu selv stod for styret og drev den for sin mor. Lars Frederiksen var død i foråret, og så arbejdede sønnen som et bæst for at klare den forgældede gård, ildeset og bagtalt af »de forbigrede« Bredballebønder, der ikke ville regne ham for en af deres. Hvis han havde haft penge, skulle Bredballegård nok blive en hel mønstergård, og han havde i hvert fald lyst til at vise dem, at al deres sludder egentlig var kællingesnak, at de skulle komme til at gå af vejen for Karl Frederiksen. Engang imellem måtte de jo snakke helt beundrende om ham, når han havde gjort en god hestehandel. Det var vel ikke noget, der hørte hjemme i et kærestebrev, skrev han selv, når han for- talte om sit arbejde, sine bekymringer og sine planer.

Lige så godt måske som hendes »religiøse skruper«, der prægede hendes breve, betænkeligheder over, at de ikke så ens på alting, at han gik i forsamlingshuset og hun i missionshuset. Missionsmand var han ikke og ville aldrig blive det, svarede han, troede blot enfoldigt på Vorherre. Selvom han egentlig først rigtig var kommet til at elske ham, efter at han havde skænket ham lykken med hende!

Landmand var han og ville være det, han var stolt af at være det, gjorde alt, hvad han kunne for at dygtiggøre sig som landmand. Alligevel var hans breve fulde af bekymringer, om nu også hun ville kunne finde sig i at være almindelig gårdmandskone, ja, en fattig bondekone, og slet ikke propritærfrue.

Jo, det kunne hun, kunne arbejde og leve i al tarvelighed, var rede til at tage med ham til det fjerne Vesten – hvis det blot ikke ville være synd for hendes forældre. Han måtte ikke dømme faderen så hårdt, det var absolut ikke af standsfordom, han satte sig imod forbindelsen, han havde kun frygt for bondelivet, når der ikke var velstand til huse og tænkte kun på den lille Ie's vel. Han ville nok give sig med tiden. Hav blot tålmodighed, skrev også moderen, når datteren en gang imellem besvor faderen om at give sin velsignelse.

Det, som fyldte mest i brevene, var nok alligevel de gensidige, traditionelle kærlighedserklæringer. Hver talte om den store lykke, det var at eje den anden, hun om det mærkelige i at have fået »den stolte Karl Frederiksen«, men – så pludselig kom der i et af hans breve den overraskende meddelelse, at nu ville han alligevel opgive landvæsenet og give sig til at læse til dyrlæge. Og selv om hun protesterede, det var for stort et offer at tage imod, gav hun alligevel hurtigt efter. Også fordi han kunne blive både dyrlæge og landmand tillige og der kunne kun være tale om, at han skulle tage dyrlægeeksamen, ikke være enten jernbane- eller postmand, hendes Karl skulle ikke spærres inde på et kontor. Og således blev det. Degnen var straks med på det, ja fyr og flamme ved tanken om atter at få en »søn«, hvis læsning han kunne følge, ville også nok hjælpe økonomisk, hvad han rigtignok ikke fik lov til i første omgang. Og så kom den lange forlovelses- og studietid. Skønt det såmænd var meget pænt klareret, at han tog præliminæreksamen og veterinæreksamen i løbet af fem år, endda med en sygdomsperiode ind imellem, vist nok fordi han havde levet for spartansk i hovedstaden. Men så slap han for at komme ind som soldat, han var ellers taget som garder. Det var foråret 1899, K. K. Frederiksen tog veterinæreksamen, og det følgende år nedsatte sig som den første dyrlæge i Taulov.

»Det har jo gaaet ganske ordentligt med den nye Praksis«, skrev han til sine svigerforældre i marts 1900, »de første Dage i denne Maaned var der ligefrem travlt . . . i Formiddag har jeg tjent 7 Kr. rent ud, og dertil har jeg udleveret Medicin for 3 Kr., og det tjener jeg jo en Del paa. Naar bare hver Dag var saaledes. Det er lettere, en god Del lettere at tjene Penge paa denne Maade end som Landmand. I disse 14 Dage af denne Maaned har jeg iberegnet den udleverede Medicin haft ca.

100 Kr. Jeg bliver forresten stadig forbavset, naar jeg tæller det sammen, over at det kan blive til saa meget med saa lidt Arbejde. I de 1½ Maaned jeg har været her, har jeg haft knap 200 Kr., men det er vel da ikke saa daarligt for en Begynder.

Jeg faar jo ingen Penge ind, eller i alle Tilfælde meget faa (7 Kr. 50 Øre), men jeg holder ogsaa mest af dem, som ikke ville betale kontant. Det er vist nok velhavende Folk allesammen her omkring, saa der er ingen Fare for at faa Pengene«.

»Det er dejligt, at Karl har godt at bestille«, skrev hans mor til sin svigerdatter. Omme i Børkop, hvor hun nu boede, hørte hun snak herom: »De er da saa svær glad for Der' Søn – det er en Kraftkarl, og han bliver nok ikke forfjomsket. Han ved vist, hvor han tager hens«, lød det fra Skærbæk.

Velkommen i Taulov, min søde lille dyrlæge, lød begyndelsen i det første brev, min mor adresserede til sin vordende brudgom i Taulov. Hvor er jeg glad og stolt ved at skrive dyrlæge. Og brevene fra det følgende år er fyldt med jublende glæde og længsel mod dagen, der kom, den 8. nov. 1900, da Marie Lebech blev viet til Karl Frederiksen i Hornstrup kirke. Det var svogeren, der viede dem, Otto Sommer, fra Vævlinge på Fyn. »Et ganske utroligt kedeligt bryllup, som om dødens stilhed hvilede derover«, skrev han i sin dagbog. Som varsel for det nystiftede ægteskab kunne man dog ikke tage dette notat, det var jo travlhed, nærmest for megen travlhed, der med tiden kom til at præge dyrlægehjemmet i Taulov. Allerede få uger efter brylluppet skrev samme onkel Sommer selv til min mor og advarede hende mod at overvurdere sine kræfter og tage for hårdt fat »som Husmoder, derunder indbefattet Kokkepige, Stuepige og – sit venia verbo (hvilket er udlagt, tilgiv mig udtrykket) Telefon – ikke Hund, men dog Vogter . . . Husk endelig på, at du og dine Søskende virkelig slet ikke er opdragne til Bondepiger, der skal berede sig til at gøre alt Arbejdet selv og netop derfor ogsaa se deres Livsgerning og Livsbestemmelse deri, I er tvertimod opdragne i en vis Forstand temmelig forfinet, uden synderligt Arbejde og dertil kommer, at dine og dine Søskendes Kræfter slet ikke er store«.

Telefonen er ethvert dyrlægehjems både gode og onde ånd, uden hvilken det hele ikke kan gå rundt, og ved den har dyrlægekonerne øvet deres indsats. Nu har den kimet i Taulov dyrlægebolig i mere end 60 år, siden 1930 hos 5-6 forskellige dyrlæger, i de første 30 år hos en og samme.

Det unge dyrlægepar, Marie og Karl Frederiksen foran huset i Taulov, fotograferet i året 1900.

I de første åringer kunne hele dyrlægefamilien være i giggen på søndagsudflugterne til Snoghøj. Det var dengang, man kun sjældent mødte en bil, og skete det, kørte den ikke hurtigere, end at kusken kunne nå at springe af, tage hesten ved hovedet og holde pisken i vejret til tegn på, at bilisten skulle køre langsomt forbi, fordi hesten var bange for biler! Dyrlægen har sikkert dog kun gjort det for at berolige sin kone. Billedet er taget i Kolding den dag, den brune halvblods hoppe Lise, en fremragende travet, der havde gjort tjeneste i hele otte år, skulle ekspederes til de evige græsgange.

Mit halve liv —

Desværre har jeg ikke i mit familiearkiv kunnet finde skriftlige tilkendegivelser af den jublende glæde, som mine forældre og nære slægtninge naturligvis, ligesom andre i samme situation, har lagt for dagen, da jeg kom til verden torsdagen den 20. august 1902.

Om selve dagen har jeg ingen erindringer, heller ikke om, hvad der er blevet fortalt mig om dens forløb, udover at jeg uforskammet nok vejede hele 9 pund, hvilket måske var årsagen til, at jeg blev taget med tang af en læge, der i hvert fald siden – uden det måske kan sættes i direkte forbindelse med denne fortjenstfulde handling – steg til ære og anseelse, nemlig den senere generallæge, Skot-Hansen, dengang praktiserende læge i Fredericia.

Egentlig har jeg heller ikke mange erindringer fra min barndom overhovedet, og det undrer mig altid, når folk synes at kunne huske alverdens detaljer fra dengang, de var små, men det er måske digtere, der kan det, så det kan være en blanding af *Dichtung* og *Wahrheit*. Ja, selvfølgelig har jeg fået fortalt så tit, om engang jeg var blevet borte, og man efter hektisk søgen omsider opdagede mig på bunden af den tomme møddingebeholder, så tit, at jeg næsten synes, jeg kan se mig selv med den røde bøllehat, dybt nede i møddingehullet. Takket være de talrige fotografier, der er taget i min barndom, har jeg jo et vist indtryk af mig selv som den søde, lille dreng, familien også syntes jeg var. Men trods min antagelige vægt ved fødslen var jeg en sart og spinkel lille dreng, der blev anset for at være meget skrøbelig og blev pylret om på det omhyggeligste af min moder, selvfølgelig ud fra de bedste hensigter. Men når jeg ser hen til, at jeg som voksen egentlig har haft et upåklageligt helbred, spørger man sig uvilkårligt, om nu også den måde, jeg blev behandlet på i min barndom, var den rigtige, om jeg ikke burde have været hærdet mere.

Men hvem kan sige det med sikkerhed nu? Måske havde jeg så længst været kreperet. Givet er det dog, at min lunt indpakkede barndomstilværelse ikke gjorde mig særligt skikket til at klare mig i denne somme tider lidt hårdhændede verden.

Således også allerede i min barndom. Takket være hele min legemlige habitus var jeg uskikket til at deltage i al legemlig idræt, det være sig slagsmål eller sportslige præstationer, hvilket medførte en generthed, der vist i det hele har gjort mig utilbøjelig til at deltage i selv mindre voldsomme former for kappestrid. Ja, måske endogså i kappestrid af åndelig art.

Jeg tror ikke, at jeg selv havde nogen forestilling om disse forhold i min barndom udover, at sådan var det nu, hvad jeg vel ikke engang selv gjorde mig bevidst, så jeg var næppe i større udstrækning ked af det. Vel kunne jeg måske med en vis beundring se drengene fare af sted på deres små isslæder hen over den blanke is, de stagede sig frem i susende fart med deres »issepikke« bagud mellem benene, det var, før skøjter blev helt almindelige på landet også – men jeg skulle i hvert fald ikke have noget af det og hyggede mig til gengæld i min trygge indendørstilværelse.

En stor del af min barndom har jeg og min søster tilbragt ved det fir-kantede egetræsbord i spisestuen, den daglige opholdsstue, dengang man ikke sådan fyrede hele huset op til hverdag. Jeg tegnede og klippede ud, aldrig originale tegninger, altid tegnet efter andre billeder, riddere, indianere, gønger, ja, da også nisser og engang et helt menageri – efter at vi havde set Cuneos i Fredericia, og så legede jeg med de udklippede figurer, altså et slags liggende dukketeater.

Mon det ikke også var fra den tid, mine første mere eller mindre selvstændige litterære forsøg stammede? Jeg forsøgte mig endda som dramatiker med et meget kortfattet skuespil – i en af akterne var der kun én replik – »De to røvere og prinsessen«, vistnok skrevet til udførelse af min søsters påklædningsfigurer. Mere i retning af mine senere produkter peger en nissehistorie, beretningen om forskellige fredelige og krigerske hændelser i mit fiktive nisseland.

Egentligt dukketeater fik jeg først i en mere fremskreden alder – det er fra den tid, jeg kan store dele af Elverhøj udenad og gerne citerer derfra, altid kun derfra, påstår onde tunger – og andet legetøj havde jeg også, gyngehest, mekanisk tog, tinsoldater og tilsvarende fæstning – i middelalderstil! Og vel endda meget andet, dog næppe i den overflod som nutidens børn har det, men nok til, at det rygtedes i byen. Engang vi skulle have en ny pige fra selve Taulov, glædede hendes brødre sig på forhånd til at komme ned og lege med mit legetøj, har jeg senere hørt. De glædede sig forgæves!

Nej, jeg tror aldrig, der var nogen, som i min barndom deltog i mine indendørslege. Jeg har måske nok trods alt generet mig over dem.

Haven til dyrlægeboligen var anlagt efter datidens havemode, størstedelen med snoede gange omkring græsplænerne med frugttræerne i deres runde rabatter, mærkeligt nok flest pæretræer og kun et enkelt æbletræ, og med trekantede staudebede. Bag køkkenhaven lå lysthuset af strå, hytten, som vi kaldte det. Min fader havde ladet det bygge som en overraskelse, engang resten af familien havde været et par dage i Vejle. Billedet er taget omtrent 1912 af fotograf Therkildsen, der dengang var i Taulov.

Omtrent fra samme tid som billedet af dyrlægeboligens have på forrige side er dette maleri af en anden have, der har spillet en vis rolle i min tilværelse. Det er indkørslen til stedet Elbo, malet 1912 af den daværende ejer Otto Haslund, dengang de store bøgetræer endnu stod, som jeg husker stubbene af ude i engen. Det er vist gamle Børupmøllers heste, der græsser på denne, den ene måske den gamle sorte, tidligere dyrlægens i Taulov. Som fortalt andetsteds i bogen var det, at en anden dyrlægehest sidenhen kom på aftægt hos Kresten og Hanne på Elbo, ikke uden andel i, at jeg kom i nærmere forbindelse med stedet og til sidst blev ejer af det.

Maleriets stemning er typisk for en sommeraften i Elbodalen med det hvide tågeslør op langs hegnet omkring den store have.

Jeg husker en dag, døren ud til køkkenet pludselig gik op, og der stod en dreng på min egen alder med kasketten i hånden. A sku' hels' å sej', te' no æ æ tid omm', sagde han, vist nok en uforståelig oplysning for mig, men det var altså tjenestedrengen fra en gårdmand omme i byen, der skulle sige, at nu skulle koen kælte. Og denne dreng var søn af vor nabo lige overfor, Skovs enke, hvis mand var blevet slået ihjel af sin egen hest, da han skulle mønstre dem for takseringsmændene henne ved kroen. Jeg så på afstand, de kom bærende med ham i et lagen, og hørte om hans sidste timer. Der blev fortalt om, at han til sidst havde bedt Fadervor. Så han har vel næppe været af de gudelige.

I den lille by hørte vi børn både om denne og andre sørgelige hændelser. Gik Alvoren i dem op for os i vor trygge tilværelse?

Men det skete også, at vores egen fader kom ud for overlast. En morgen lå han i sengen, da vi kom op, med størknet blod i striber ned over ansigtet. Min mor havde ikke villet vække ham, som han ikke hende, da han var kommet hjem ud på natten. Han var væltet med giggen nede i Gudsø, fløjet ud af vognen og ned på stenpikningen foran et hus, der lå lavere end vejen. Han havde selv fået sig samlet op igen og var kørt videre, hen at tage kalven fra en ko. Og så lagt sig, uden at sige noget, da han var kommet hjem. Hvad smerter det må have kostet ham – han havde brækket et par ribben eller tre og lå længe i sengen, fordi han tillige havde fået en hjernerystelse.

Blødsøden var han ikke, dyrlæge Frederiksen i Taulov. En anden gang, år senere, rejste en hest sig på bagbenene, og da den gik ned igen, ramte en af forhovene ham på næsen. Så den fløvv om te den jenn' si', har man fortalt, men han drejet 'en så tebag' o plads igjen! Lad det nu være, hvad det var, men faktisk tog han i teatret i Kolding den samme aften. Det var jo bestemt i forvejen, og min mor skulle ikke gå glip af den fornøjelse.

En sær modsætning, denne robuste, hårdføre mand, til sit skrøbelige afkom. Og i så henseende har jeg sandelig ikke slægtet ham på, heller ikke senere. Jeg har altid været en kryster overfor fysisk smerte, ialfald når jeg på forhånd var klar over, at den skulle komme.

I vor første barndom hang vi børn ved ham, om måske ikke helt i samme grad som ved mor. En dag han kørte ud af porten og ikke hørte, jeg råbte farvel til ham, blev jeg fuldstændig ulykkelig. Højt grædende styrtede jeg bagefter, om gennem byen, forbi sprøjtehuset. Han var længst ud af syne! Tudende løb jeg videre mellem de tætte hegn på Tårupvejen og var vel løbet, til jeg var styrtet af træthed. Hvis jeg ikke, en halv kilometer eller så længere ude, havde opdaget

Mit halve liv — gigger med den lille gule for, nordbaggen, under et stort lindetræ, inde i Børupmøllers gård.

Der var naturligvis en længere periode, man selv ville være dyrlæge, når man blev stor. Og man var ikke blot med i praksis, man kom også med til dyrskuer. Jeg har nok dengang set nogle af de berømte jyske hingstematadorer, og dyrskuerne kom med i min leg med de efter tegnede billeder, af Munkedalerne, som dengang var i vælten.

Taulov Munkedal var der også en hingst, der hed, men afstamningen kunne ikke redde den, da den fik tarmslyng og døde. Dyrlægen obducerede den, og en aften, min mor legede med mig, markerede hun dette ved med sin lille, spidse broderesaks at ridse hen over billedet af den, for en gangs skyld ikke en eftertegning, men vist et Neuruppinerbillede med en brun, vælig ganger, slet ikke af den jyske type – og Taulov Munkedal var forresten rødbrøget. Hvad jeg nu ikke dengang vidste. Men græde over det, gjorde jeg, græd utrøsteligt over den behandling, min mor lod dyret blive til del, og jeg blev ved at græde, så jeg til sidst blev kommanderet i seng, en af de få gange, jeg husker min mor har straffet mig, og »smæk« fik jeg da vist ikke engang. Har jeg nogensinde fået det?

Ja, et følsomt eller ømfindtligt gemyt har jeg altid været, om det nu ikke også havde noget med min skrøbelige statur at gøre? Jeg havde let til gråden i det hele taget. Selv når der mildest talt ingen grund var til det, som da jeg i Taulov skole fik at vide, at jeg ikke var gammel nok til gratis at komme med på den årlige udflugt med D.S.B., hvis fritur gjaldt børn over 10 år. Jeg græd for hele klassens åsyn. Uanset, at jeg ikke drømte om at ville med på turen!

Det skete i Taulov hovedskole, ikke i forskolen, hvor jeg først gik, for i skole måtte jeg jo til sidst, nærmest for at vænne mig til at gå i Kolding skole, når jeg var fyldt 10 år. Det var ikke netop, for at jeg skulle lære noget. Min mor havde selv læst med mig de foregående år, uden jeg kan huske, at pastor Kampmann, som skulle overvåge denne privatundervisning, nogensinde har overhørt mig.

Jeg var lige fyldt 9 år, da min moder fulgte med mig hen til lærerinden, og denne højtideligt forkyndte for hele klassen, at fremtidig måtte ingen kalde mig ved mit kælenavn: Kejte. Men skulle bruge mit døbenavn, Mogens. Ak, dette navn har ellers både før og siden voldt mig mange kvaler, da jeg selvfølgelig også græd, når man kaldte mig Mogens Missekat. Vist nok endda efter at jeg var kommet i Kolding skole, hvor jeg dog vel efterhånden vænnede mig fra det og kun brast i gråd ved særlige lejligheder, som dengang, i anden mellem måske, jeg

Et sceneri som dette har jeg oplevet utallige gange i min drengetid, dengang hesten endnu ikke var et sjældent dyr i det danske landskab, og dyrlægen hvert år skar mange plage. Jeg husker også, hvordan jeg i min helt uskyldige barndom – jeg tror, vi kørte gennem Børup ud mod landevejen til det skarpe hjørne – sagde til min fader, det ikke var så sært, at ridderne hos Ingemann altid red på hingste – man forstod vel ikke dengang at kastre!

Egentlig var det en brutal behandling, det arme offer fik. Pludselig at få alle ben snøret sammen, så den måtte falde pladask på den ene side. Ceremoniellet var altid det samme. »Så skal vi have en stærk mand til hovedet«, mens dyrlægen selv tog ved halen. De sagde om ham i Taulov, han selv kunne vælte hesten, hvad nu nok var løgn. Og vittighederne var de samme – om der var nogen af de tilstedeværende, der havde lyst til også at komme for? Sådant hed det nok overalt i landet. Johannes V. har fortalt noget lignende fra køreturene med sin fader – sans comparaison, altså hvad skriveriet angår.

Et af de prospektkort, man i min barndom, kunne købe hos barber Ravn, hovedskolen i Taulov, dengang endnu med storkereden på det gamle udhus. Foran ses Søbyes tre pigebørn med dukker og barnevogn.

kun havde fået 5, altså ikke den dengang højeste karakter 6, i dansk stil til eksamen. En af mine kammerater søgte at trøste mig i frikvarteret, han kunne ikke forstå min sorg, om jeg da havde fået løfte om en ny cykel?

Ny cykel behøvede jeg såmænd ikke. Den, jeg havde fået et par år før, stod ubrugt på loftet derhjemme. Jeg havde efter nogle timers undervisning af cykelhandleren opgivet at køre på den. Det fik jeg først lært efter konfirmationen! Et betegnende eksempel på min ulyst til at lære!

Herregud nej. Det var ikke sådan noget materielt noget, jeg græd over. Det var jo æren, det gjaldt.

Det år, jeg gik i Taulov skole, lærte jeg vist ikke meget, som jeg ikke kunne i forvejen. Men nye kammerater fik jeg, udover dem, jeg havde i forvejen. Naturligvis er det en overdrivelse, at jeg aldrig kom uden for havelågen og ingen legede med, hverken uden- eller indenfor denne. Jørgen, drengen, som kom og fortalte, at tiden var omme, var en af min legekammerater, og vi havde jo krocketpladsen, hvor jeg herskede uindskrænket, kunne straffe med bortvisning. Blot var der den udvej for de udviste, at de måske kunne få lov til at spille krocket i præstens have.

I forskolen sad jeg på skolebænk med »kroens Ejner«, som man sagde, blot et fjerdingår, for selvom det var meningen, jeg skulle gå der hele

året og endnu ikke var 10 år som de andre, så ville jeg følges med dem og fik også lov til at gå »omme hos Søbye«, som læreren hed. Det var, før jeg havde fået interesse for hans døtre.

Og jeg klarede mig med glans, nåede næsten lige så langt i regnebogen som de ældre, der allerede havde gået et år eller måske mere i klassen, der var jo kun to i det hele. Bivelshistorien var vel ellers det vigtigste fag. Jeg tror også nok, jeg græd, fordi jeg ikke måtte bruge den lille bog, jeg hidtil havde haft i stedet for Nicolaj Niensens! Men prøvet at gå i landsbyskole fik jeg da. Hver dag begyndte med, at »mester Grå« kom ind, tog fiolinen frem, og så kom morgensangen. Og så bivelshistorien. Jeg behøvede næppe nogen sufflør. Ellers var det så viseligt indrettet, at vi var oppe to og to fra samme bænk og snakkede i munden på hinanden. Og så havde vi vel fødelandshistorie, også Nicolaj Niensens, som jeg kendte hjemmefra, en lille smule geografi og dansk og skrivning. Ja, hvad det sidste angik, så var det galt, at de brugte rundskrift, mens jeg havde lært skrårskrift og fik lov til at blive ved med det, fordi det skulle bruges på latinskolen. Det har jeg nok også grædt over.

Kun én gang mindes jeg, der var tale om prygl som straf, og netop min kammerat, Jørgen, blev truet med, at han skulle ud selv og skære en hasselkæp i hegnet. Men det blev vist ikke til alvor.

Jeg måtte om til Søbye med et sølvpennekraft, da jeg forlod skolen. Var sikkert ikke begejstret for selv at skulle om med det, men jeg var endnu en lille, god og lydig dreng, der gjorde, hvad der blev sagt til mig. Den dejlige, lune majdag, da præsten var kommet og med højtidelighed havde fortalt, at kongen var død, selv da gik jeg pligt-skyldigst hjem i en stor, tyk overfrakke!

Siden drev jeg det til at have tre stortrøjer på – hvordan jeg overhovedet kunne komme i dem? Det var nu også bitterlig koldt, når vi om morgenen ved 7-tiden gik op ad Kolding Jernbanegade, over torvet, om til latinskolen, i vintermørke og isnende kulde. Efter først i mørket at have råbt, Gud ved hvor mange gange, farvel til mor, der stod i entredøren hjemme og ventede, til døren smækkede ovre på stationen. Så nær som vi boede ved den, gik vi næsten aldrig over til toget, inden vi hørte det køre ind, og rangerede det, ventede vi med sindsro, til rangeringen var forbi. Der var ikke meget ved at sidde i den triste ventesaal, navnlig da på torvedage, når man ikke kunne se gennem røgen fra bøndernes piber, og det under forrige verdenskrig endda var humle, de røg. I toget skulle man jo helst kapre sig en tom kupé, det var før gennemgangsvognenes tid, og konduktøren gik udenfor for at billettere, på de somme tider islagte trinbætter.

Hun stod troligt op hver eneste morgen i de åringer, vi skulle i skole, min mor. Hun ynkede os over al måde. Nå, det var virkelig en hård tur hver morgen at skulle hjemmefra med halvsvyveren og først komme tilbage kl. 4–5 stykker, når det allerede var mørkt igen. Men mor stod sikkert altid op med glæde, i hvert fald så længe jeg klarede mig godt i skolen, nemlig gennem alle mellemklasserne. Jeg kappedes med min sidekammerat, nuværende overlæge i Dronninglund, Alfred Jessing, blev nr. 1 til mellemskoleeksamen, sejrede med 0,04 point, fik 5,75.

Men så var det også slut med min duksetid. Året før havde min fader endnu ved min konfirmation med tårer i øjnene kunnet tale om, at jeg aldrig havde voldt mine forældre den mindste sorg.

Siden faldt der andre kager ind, for at sige det med et af hans yndlingsudtryk.

Selvom jeg naturligvis svarede dygtigt ved overhøringen, havde jeg ikke følt noget videre ved den kirkelige ceremoni, heller ikke ved altergangen, og mindes blot den underlige flade fornemmelse, det var at få oblaten i munden.

En af de mindste på holdet var jeg og blev modsat de andre »mandlige« konfirmander i deres jakkesæt konfirmeret i matrostøj, og det startede jeg også med i gymnasiet det følgende efterår. Meget flad følte jeg mig den første gang, jeg optrådte i jakkesæt, og en af pigerne spurgte mig, om jeg nu virkelig også skulle til at være en mand.

Og så kom kovendingen. Efter at have været nr. 1 til mellemskoleeksamen, måtte jeg ved studentereksamen tre år senere nøjes med andenpladsen – fra neden.

En ringe trøst at rektor ved translokationen med sin slæbende stemme sagde: »Ja, Mogens, du kunne jo have været nummer 1«. Og det var visselig ikke hans skyld, så lidt som jeg fik dårlige karakterer i hans fag, engelsk. Det var nu også en engelskundervisning ud over det sædvanlige, blandt andet på bredt historisk grundlag, efter hans egen: *The Historical Reader*. Han var jo den kendte skolemand, Georg Bruun. Egentlig mærkeligt, at vi havde så stor respekt for ham. Skønt radikal og ingen præsteelsker var han nærmest præstelig i hele sin fremtræden og værdig trods sit højst aparte kostume. Klædt som i halvfemserne, i lang grå skødefrakke eller jaket og med den mærkelige hat, en halvhøj, grå cylinder, som man sagde, han fik lavet specielt til sig i Wien!

Personlig har jeg grund til at takke rektor Bruun i hans grav. Han reddede mig fra at blive smidt ud af skolen, da jeg trods forbud ville forlade den – efter skoletid! Ja, lyder det fuldstændig fjollet, så var det nær ved at være det, selv om jeg som andre jernbaneanlever skulle opholde

mig på skolen, indtil toget gik, hvis man ikke havde seddel med hjemmefra. Da jeg ikke havde det og ville gå alligevel trods direkte udtalt forbud, men trods alt ikke cyklede hjem, som jeg havde truet med, fik den rabiater inspektionshavende hele lærerpersonalet hidset op, så da rektor vendte tilbage fra en af sine Københavnsrejser – han var medlem i årevis af en eller anden kommission – fandt han en samlet front, der krævede mig bortvist fra skolen for bestandig! Og kun ved opbydelse af hele sin autoritet lykkedes det rektor at få dommen mildnet derhen, at jeg skulle forvises fra skolen for en periode af 3 uger, indenfor hvilke dog påskeferien faldt.

En temmelig latterlig straf i sig selv, tilbragt af mig på meget behagelig måde ved at være kusk for den vikar, vi lige havde fået til at passe praksis, da den gamle havde et stærkt angreb af den spanske syge. Vi havde netop fået en ny hest, ingenlunde nogen skønhedsåbenbaring, en gammel, lavbenet halvblods med kun ét øje. Men løbe kunne den som bare Fanden, og hårdt gik den på, når den ikke kendte kusken, så giggen stod på ét hjul i vejsvingene.

Ork, æ dyrelæge æ tovlig te' å kjør', men æ søn æ møj var', sagde Ude Dahl i Herslev med sin halvklynkende stemme.

Efterhånden var der ved at komme lidt liv i mig.

Men ved min tilbagekomst til skolen måtte jeg give den så blodigt forurettede lærer »en ærbødig undskyldning«, læst op efter forskrift.

Man hører så tit, at folk ser anderledes på deres lærere, når de bagefter tænker tilbage på dem. Jeg må sige, at jeg i dag fælder akkurat samme dom over dem, som da jeg forlod skolen.

Rektor, den myndige leder, var ikke alt for afholdt af hele sit lærerpersonale, heller ikke af dem, jeg satte mest pris på dengang. Måske fordi de var lidt for selvstændige. Der var adskillige gode lærere, og nogle udmærkede. Til de sidste vil jeg, selv om han ikke kunne lide mig, henregne tysk- og fransklæreren O. E. Brusendorff. Han var halt, og fik selvfølgelig derfor sit øgenavn, noget diabolsk var der også over ham, men tillige noget kavalmæssigt, og navnlig var han en dygtig og inspirerende pædagog, der ikke blot lærte os sproget, men gav sin undervisning en videre horisont og kom ind på mere almene emner. Det samme gjorde på en noget anden vis Vyff, der vikarierede som engelsklærer i rektors fravær, og som vi havde haft i »religion« i 4. mellem, da han ganske vist fortalte os noget om kirkefædrene, men lige så tit havde en nyudkommen litterær bog med, som han læste i og op af. Aakjærs Jens hans Hywlbør, hørte jeg da for første gang. Og Vyff grinte og kradsede sig med sin krumme pegefinger i øret. Og der var Moth,

dr. Moth, for han var skolens eneste videnskabsmand og dens dårligste pædagog. Han kunne ikke holde disciplin. Der var tradition for at holde fest i hans timer, og mangen pegepind har han knækket ved at hamre den ned i katedret, ja, det skete, at stumperne fra en lampeskærm røg om ørene på ham selv og eleverne. Hvor var det egentlig synd for ham! Han, hvis undervisning virkelig kunne være helt inspirerende, syntes jeg da, så begejstret som han var. Navnlig når han citerede en eller anden poetisk passus, der ikke stod i lærebogen, så højt oppe, at spyttet hvislede ud mellem tænderne på ham.

Den kropsglade Moth, som Friis Møller siden kaldte ham i en anmeldelse. Hans doktorafhandling var vist Aristotelessagnet eller Elskovs magt og et andet af hans specialer de ikke videre sædelige vagantviser. Men Moth kropsglad? Han var så undselig, at han sprang de »uartige« steder hos Homer over! Ind imellem til liden nytte, som når det kvindelige dydsmønster i klassen sagde, det var netop i de linjer, der var noget, hun ikke kunne forstå. Hun undfik og fødte, stod der. Ja, hvad betyder – hvad betyder det, stammede Moth og samlede spyttet i munden. Det betyder jo, ja, at hun blev frugtsommelig, kom det så omsider. Om pigebarnet nu blev klogere af det –

Fordi Moth ikke kunne holde disciplin, forstod rektor vist ikke rigtig at værdsætte ham. Og efter 1920 søgte han sydpå, blev lektor i Haderslev. »Jeg føler det, som om jeg er sluppet ud af et slaveri«, sagde han, da jeg siden spurgte ham, hvordan han var tilfreds på den ny skole. Trods radikal og pacifist var han sønderjysk interesseret og havde forresten gjort skandale engang i den stedlige fredsforening ved at udtale, at hvis det kom til angreb på gamle Danmark, ville han være den første til at tage bøssen på nakken og gå ud og slå. Moth – med et gevær, en i sig selv absurd tanke.

Og så var der H. H. Nissen, vor dansklærer i gymnaset, også en humanist – af en helt anden type. Seminarieuddannet, hvad man nu ikke mærkede, og var Moth meget skødesløs i sin påklædning, var H. H. Nissen desto mere sirlig og tilknapet med høj, lukket flip, stivet naturligvis og et broget, syet kravat, som han kaldte et Christian IXs slips eller humbug måske?

Trods det stive ydre var han et følsomt gemyt, rørt til tårer, når han foredrog de tragiske kærlighedsscener i Aksel og Valborg. Vi grinte jo nok ad det – udadtil i hvert fald, men var i virkeligheden grebet.

Kolding Nikolaj kirke og »Latinskole«, set fra Slotshaven ved Koldinghus 1945. Den høje bygning med den lange kvist i taget er gymnasiet.

Jeg var det da, og hele hans undervisning var livfuld, enten det gjaldt litteratur eller sproghistorie, naturligvis tolket på hver sin måde. Han skulle bare have mærket, vi lo ad ham. Så havde han nok smidt bogen i hovedet på os. For kolerisk var han og kunne fare op, ja, måske være lige ved at slå – i de mindre klasser.

Det chokerede mig stærkt, da jeg i København hørte, hvordan der blev slået øretæver, ja, pryglet på andre latinskoler i landet. Legemlig straf var praktisk taget ikke kendt på Kolding højere Almenskole. Kun på den måde, at man i meget graverende tilfælde kunne tildeles tre slag med den flade lineal i den flade hånd af rektor i højstegen person. Bortset måske fra at netop H. H. Nissen en og anden gang forløb sig. Men det regnedes nærmest for et ulykkestilfælde. Ham kunne man på den vis ikke tage helt højtideligt. Men at man skulle lægge hånd på nogen i gymnasiet? Utænkeligt. Vi var gået med det samme.

Og alligevel var der altid god disciplin på skolen og blev aldrig lavet virkelige skarnstreger. Der herskede i det hele ikke, som på de andre skoler, middelalderlige tilstande.

I mellemskolens sidste klasser havde vi haft en anden dansklærer, hvis undervisning dér var lige så dårlig, som da vi siden fik ham i historie i gymnasiet. Mens hans stemmeføring ellers var noget hastemt, havde han som andre af sine samtidige lært, at når man læste vers op eller andet rytmisk stof, skulle man ikke kunne høre, det var vers, en lære, der vel egentlig stammer fra Det kongelige Teaters elevskole, hvor man stadig synes at knæsette den. Selv de mere fremragende skuespillere lader til fremdeles at hylde den.

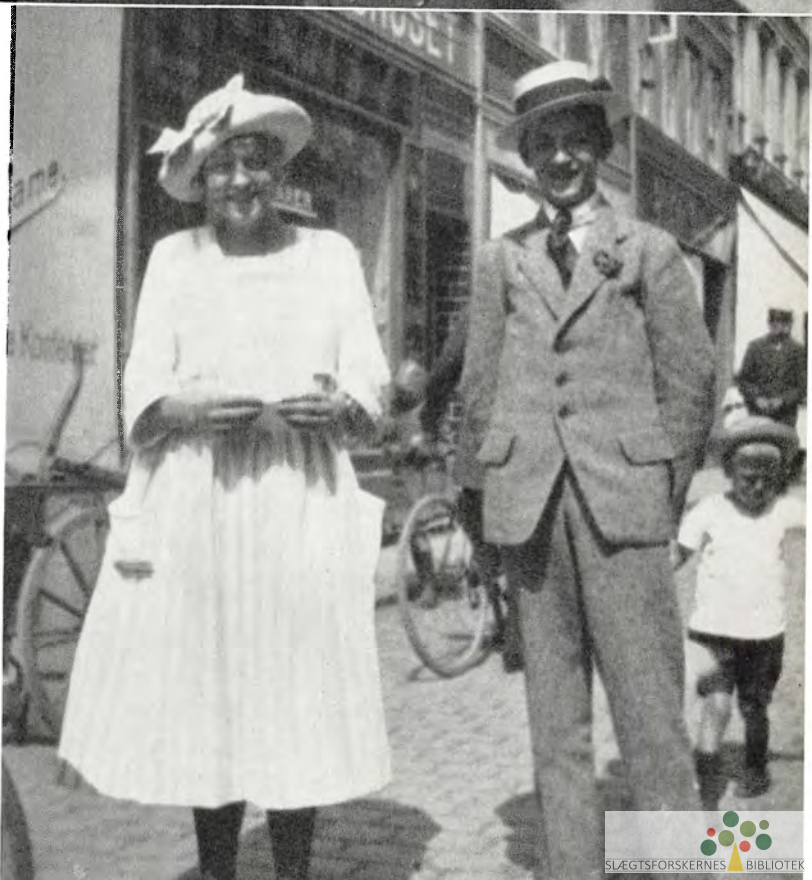
Trods alt fik jeg den eneste karakter, der smagte af ug-, i historie til studentereksamen. Helt havde han ikke kunnet ødelægge min interesse for dette fag. Du har røget, sagde han og snuste til min ånde, da jeg satte mig til det grønne bord, Jeg havde drukket, havde jeg, hvad han vel også godt kunne lugte, tre stive whiskysjuser på dyrlægens regning, nede på Saxildhus. Efter den foregående Sankt Hansaften at have været til stort fødselsdagsgilde hos Handrup, kromanen oppe på Krybily, og være kommet hjem stangdrukken, ud på natten.

Faktisk var jeg begyndt at »drikke«, som mere sobre folk ville kalde det. Man skulle jo da vise sig for kammeraterne. Det var en stolt fornemmelse, da man til et fodboldbal gav sin første omgang på 6 bajere og betalte med en ti-kroneseddel. »Hvor har du hugget den«, spurgte Einar fra kroen. Og det havde jeg vist, fra min mors kommodeskuffe. For at supplere de nok ikke alt for rigelige lommepenge.

Øverst:

Efter skoletid på Kirke-
torvet i Kolding. Fra
venstre Christian Dau-
gaard, Niels Chr. Niel-
sen, nu Hølge, Viggo
Schmidt, nu Sellers, Mo-
gens Frederiksen, nu Le-
bech og Arne Brusend-
orff.

Nederst:

Stolt og lykkelig står den
vordende skribent sam-
men med sit specielle
sværmeri fra gymnasie-
tiden, Grethe Lund Pe-
tersen.

Herregud, at det lille
menneske var så farlig
en oprører, at man kræ-
vede ham smidt ud af
skolen. Latterligt!

Både tyv og dranker! Og interesseret i piger også. Og så tilmed – på bunden af klassen mod før i toppen.

Hvorfor?

Måske en meget naturlig reaktion på min hidtidige dydige, stiltfærdige væremåde. Latente dispositioner var vel kommet til udfoldelse, hidført af »gunstige omstændigheder« og vel især af omgangen med de venner, jeg havde fået, og som ikke netop var dydsirede dødbidere. Og i hvert fald havde sans for det andet køn.

Der var portør Dyrebyes Jens, min rejsekammerat i toget til Kolding. Han havde taget præliminæreksamen samtidig med, at jeg fik min melleskoleeksamen. Og vi sværmede sammen for Søbyes, degnens døtre, de to ældste af dem. Den yngste af dem var vist egentlig den kønneste – ja undskyld I to andre – men så æterisk at man ikke tænkte sig hende i forbindelse med mere jordiske lyster. Herren tog hende da også bort i en ung alder, hun var for god til denne verden. Nå, det var endelig heller ikke, fordi vi just vandrede ad syndens stier med de andre. Selv om vi søgte de lønlige steder nede i skoven. Det skulle jo trods al uskyldighed gå lidt gedulgt for sig, i hvert fald for mit vedkommende. Jens, lidt ældre end mig, fik før mig mindre uskyldige forbindelser. Det var jo, dengang de mere fremmelige piger gik med store hatte og kjoler, der hang som sække, af noget storblomstret stof, og med silkestrømper i både blå og grønne farver.

Flere af dem, jeg kom mest sammen med, emigrerede efterhånden, også begge Jens skræders sønner oppe på Skovbakken, æ skrejers Lundgaard, der er endt som parfumehandler i Marseille, og hans bror Sigurd, skytte og siden rævefarmer i Sverige. Lille Niels tog til Amerika. Ham kunne de fynske piger ellers ikke stå for, med hans hvide sejl-sportskasket. Nu er han Jehovas vidne!

Og til udlandet rejste også min bedste ven og kammerat i gymnasiet, Viggo Schmidt, søn af en købmandsenke fra Holsted, og fætter til maleren Christian Daugaard, hvis far var avlsbruger udenfor Kolding, en gemytlig og fordringsløs mand, altid med kasket og træsko. Moderen – fra Sønderjylland – var mere fin på det, gerne klædt i sort med en hvid strimmel i halsen.

Christian Daugaard var dengang næppe helt klar over, om han skulle foretrække violinen eller paletten, alt imens han stod sin tid ud som boghandlerlærling i Adelgade! Han var den skikkeligste af vort treklover, Viggo så afgjort føreren og som jeg en af den kun halve snes nysproglige, flest piger, blandt dem Elli Krohn, en frisk og smart pige, ældre og mere erfaren, som dog sørgeligt nok til sin tid skulle dumpe til

Forbuden frugt, stod der under dette billede i mit gamle amatøralbum. De unge damer, søstrene Egeberg, kromandens døtre fra Krybly, som hugger ribs over hegnet omkring villa »Monde«s have i Taulov, er klædt efter højeste mode i 1919, i voileskjoler og store hatte. Det var dengang, silkestrømperne, ofte i brogede kulører, grønne og blå, begyndte at komme på mode.

Mon ikke det var sidste gang, Koldingstuderne tog den traditionelle udflugt til Snoghøj pr. hestevogn, tre stive mil i åben charabanc, efter først at have kørt rundt om statuen af Christen Berg på jernbaneplassen. Det er vognen med de nysproglige studenter fra 1920, billedet viser. Fra venstre ses Johan Ernst Gabe, Mogens Lebech, Elisabeth Fledelius, Lydia Mindedal Jensen, Karen Amdisen, Else Ellerbeck og Valborg Hansen. Den ottende, Viggo Schmidt, har taget billedet. Vi var ikke videre galante, han og jeg. Vi svigtede til slut helt vort eget, nysproglige hold med de mange damer og kørte hjem sammen med matematikerne, der også samme dag havde festet på Snoghøj. Blandt dem var Robert Mikkelsen, omtalt senere i denne bog, og Knud Thorup, nu direktør for Albani i Odense, men i skolen kendt for sin styrke. Han, Lydia og jeg var de eneste tilstedeværende 40 års jubilare ved translokationen i Kolding for to år siden, da jeg i min tale fandt mig foranlediget til at ripostere mod, hvad en af 25 års jubilarene først havde sagt. Jeg har siden hørt ham i radioen. Det var heller ikke rart.

studentereksamen, netop hos den rare Moth, endda i »oldævl«. Men Gud, så er jeg jo dumpet! Hun kunne ikke tage et mdl., som trods alt jeg, i latin hos lille Tang Pedersen, af slægten ude vest fra, fra Nørre Vosborg vel, oprindeligt, med et gummiansigt, som jeg har set det hos andre af familien. Han var os til megen moro, ikke mindst på grund af sin påklædning. Han gik med nedfaldsflip, gummiflip endda og sribet »klipfisk«, og i regnvejr optrådte han med disse halvlange skafte-støvler, som ellers kun blev brugt på landet i de dage, før gummistøvlernes æra oprandt. Ganske pudsigt var det, når han i det kostume demonstrerede de romerske soldaters fægtemetoder. Ellers havde jeg skam omfattet faget latin med en vis interesse, for så vidt som jeg havde gennemillustreret den skrevne oversættelse af Ciceros taler, således at Catilina og hans tilhængere optrådte som »kasketdreng«, nærmest datidens udgave af »læderjacker«, som de også fandtes i Kolding.

Viggo Schmidt var en smart fyr, navnlig med sans for livets lettere og mere fornøjelige sider, med Gösta Segerkrantz som yndlingsforfatter, og som i det alene heraf vil forstås, charmør i størst mulig stil – og ikke anset for noget heldigt selskab for mig. Selv om jeg i flere henseender ikke kunne komme på højde med ham. Jeg ville nu absolut ikke have undværet det kammeratskab, og når han også skulle have skylden for min tilbagegang i skolen, var det nok med urette. Den var jo begyndt allerede før forbindelsen med ham, straks da jeg ved overgangen til gymnasiet havde fået det chok, at jeg ikke længere kunne klare mig fint uden at bestille noget. Så havde venskabet med ham snarere sin andel i, at jeg ikke, som det altid havde været hensigten, kom til at studere historie. Det forekom os næppe lukrativt nok, at skulle stile efter at blive en af disse halvkommiske adjunker, som vi i vor »honnette ambition« syntes de var.

At der var noget, der hed at dyrke videnskab, havde en lille provinsgymnasiast som jeg næppe nogen forestilling om, vidste dengang endnu ikke, hvordan det virkelig kunne føre til målet, når man straks på universitetet begyndte »at læse til professor«.

Egentlig skulle den førnævnte historielærer nok have kunnet vise vejen. Han aspirerede selv til doktorgraden og fik den – med noget besvær. Jeg følte en grum tilfredsstillelse, den dag jeg hørte så kapable debatorer som Vilhelm Andersen og Brix fare hårdt frem mod ham i deres opposition. Og han kunne næsten hverken sige buh eller bøh.

I øvrigt lod jeg, som jeg ikke kendte ham, hvor vi siden mødtes, ti og tyve år efter eksamen, på Kolding bibliotek og i Rigsarkivet. Måske kendte han mig slet ikke. Et venligt brev, han skrev til mig for nogle

få år siden, kunne tyde på det. Måske havde jeg omsonst bæret ham med mit had i 35 år. Og jeg kunne nu dårligt huske, hvorfor jeg egentlig var så særdeles gal på ham, i hvis fag jeg dog havde fået mit eneste ug.

Men studenterhuen fik jeg da og kunne dagen efter translokationen svinge den i hyldest mod kongen på den hvide hest, da han red over grænsen den 10. juni 1920. Det er den, der ses på de mest almindelige billeder fra den dag, umiddelbart ved hestens højre øje. Næppe nogen anden studenterhue er afbildet så ofte, tror jeg at turde sige.

En god nationalist var jeg stadigvæk, en af dem, der i ungdommelig uforstand havde jublet med, da kongen afskedigede Zahle under påskekrisen, og blev begejstret ved at høre, at et par bønder i nabosognet Herslev demonstrativt havde forladt kirken, fordi præsten udelod kongen af kirkebønnen.

Efter kongeridtet over grænsen fulgte vi på cykel triumftoget sydpå, både til Haderslev og Åbenrå, Viggo og jeg. Så uselvstændig var jeg, at jeg sammen med ham blev hængende i Åbenrå og således ikke oplevede Dybbølfesten, blot fordi han var blevet optaget af en pige der i byen. Ja, vi boede hos hans onkel, en ægte hjemmetysker, hvis rigt udskårne spisestuemøblement var krigsbytte fra Belgien, og i det værelse, hvor jeg sov, drengenes, hang diplomer for udvist nidkærhed, med kejser Vilhelms signatur.

Studenterhuen havde jeg fået, og til København kom jeg også, men når jeg omgående skrev hjem, at jeg hellere ville være jurist end mediciner, så var det med skam at melde, fordi jeg var kommet for sent til den kemiprøve, de nysproglige studenter skulle tage. Det turde jeg ikke fortælle hjemme. Og jeg hørte virkelig nogle juridiske forelæsninger, først og fremmest de indledende til studiet, af Frants Dahl! Jeg husker alene den latinske sentens, han satte som motto for studiet:

Scire leges non est verba earum tenere,
sed vim ac potestatem!

Det er en god snak den. Til juridisk eksamen kræves jo et nok så nøje kendskab til lovens bogstav, tør det nok antydes.

Noget særligt ved studiet gjorde jeg ikke. Det var alligevel en værre overgang end den fra mellemskolen til gymnasiet. Der stod jeg lille fyr fra Taulov, om ikke helt alene i verden, så dog i Kongens København. Pudsigt nok at tænke på, at jeg ellers allerede den anden aften i hovedstaden var i en af dens uartigste restauranter, Granada hed den dengang, sammen med en ung mand, jeg havde truffet i toget, vist nok søn af en smørgrosserer, i hvis herskabelige lejlighed på Vesterbro-

gade vi havnede efter lukketid med et par piger, vi havde truffet i Tivoli. Min egen »lejlighed« var alt andet end herskabelig, et pigekammer hos en enke i Dr. Abildgårdsallé med vindue ud til Rubens fabrikkers mange, sorte paptage. Og sod fra den høje skorsten ind i værelset, da en rude gik i stykker og længe ikke blev sat i, fordi værtinden var bortrejst. Jeg var der næsten aldrig. Ikke engang et bord, man kunne sidde ved, var der til at stimulere min læselyst. Famlende og kejtet stod jeg over for det hele, fandt dog vist til sidst ind i »foreningen«, hvor der var de ny bøger at slå tiden ihjel med! Og en trøst var det, at jeg spiste storartet – på hotel Frydenlund, som i sin tid min fader, da han læste til dyrlæge. Det var også hans værtsfolk fra dengang, manden, et forhenværende postbud, var vicevært i ejendommen, der havde skaffet mig det famøse værelse. »Men da han har et værelse, der er nok så stort som det, De havde, så lad ham foreløbig blive der«, skrev fru Adolphsen hjem, da jeg havde klaget over interiøret, »byen er nemlig meget Demoraliseret«.

Ja, hvis hun vidste, at jeg selv var så demoraliseret, at jeg allerede havde været i Granada. Selvom det blev ved den ene gang.

Noget af det mest imponerende, i hvert fald mest aktive, jeg foretog mig var, at jeg blev akademisk skytte! I fortsættelse af min nationale indstilling, ja måske, jeg ved ikke, hvordan jeg fandt på det, men det var en smuk efterårs morgen, jeg meldte mig på Rosenborg eksercerplads med slottets irgrønne tage bag træernes brogede løv. Og vi vandrede over på munderingsdepotet i Sølvgades kaserne og fik gevær og uniform udleveret.

Mon det var uniformen, der lokkede? Jeg brugte den i hvert fald flittigt, for flittigt – jeg gik næsten altid med den, også ved ikke videre passende lejligheder. Jeg tror, jeg har drevet det til at have den på både i Det Kongelige og – hvad værre var – i Scala. Der skulle man jo. For at konstatere, om det svarede til, hvordan byfogedens søn havde berømmet det. Han var student fra året før. Jeg blev Alstrups svorne tilbeder – så ham endogså som Othello, hvad tør siges at være en oplevelse, derimod desværre aldrig Gissemand. Han var dog ellers gift med min kusine, præstedatteren fra Vævlunge.

Egentlig var det da noget af en bedrift, tre gange om ugen at stå op og på fastende hjerte stille kl. halv syv på Rosenborg eksercerplads, i hvert fald i vinterkulde og mørke. Og så stå der et par timer og eksercere, slå i de iskolde geværløb, så huden næsten blev hængende. Somme tider marcherede vi ud på Fælleden, gennem de mørke gader på Nørrebro og blev hilst med tilråb inde fra fortovene fra arbejderne,

Mit halve liv — der gik til fabrikkerne. Lystmordere råbte de og lignende velmente kæleord.

Ja, jeg har fulgt Carsten Raft som delingsfører, med lange støvler og blanke sølvstriber ned ad spidsbukserne, når han trak sabelen, og vi med hurraråb stormede de øvelsesskanser, som dengang lå på Nørre Fælled! Herregud, ja.

Men en ganske egen oplevelse var det, at »Storturen« det år gik til Skåne og Lund, hvor korpschefen vakte furore ved under smørgåsbordet at tale om de skønne, blå bøgeblade. Danska trupper i Skåne första gången på två hundra år, stod der i bladene derovre, og vi holdt følelse med det svenske infanteri i deres grå uniformer med de mærkelige trekantede hatte. De gik til sidst på med bajonetten, en af dem lige imod mig med helt fortrukket ansigt, som var det virkelig alvor! Helt lettede at øvelsen netop så blev afblæst!

De tog det mere roligt, de danske Jenser, da det var os, der stormede imod dem op ad bankerne ved Krybily den følgende sommer. Forresten fortalte Raft mig den dag, vi marcherede fra Fredericia, at Grundtvig, engang han skulle præke i Taulov kirke, var blevet så betaget af udsigten, at han helt glemte at gå ind i kirken. Kapaciteter som Chr. Bartholdy og Thaning i Asperup mener dog ikke, det kan have nogen rimelighed.

Her er kedsommelighedens rige, der gaves meget i dette land, citerede jeg engang i en dagbog om – min fødeby Taulov. Da morede den mig altså ikke særligt. Først på afstand havde jeg lært at værdsætte den – på baggrund af ensomheden i hovedstaden. Det var jo så uvant, dette at færdes imellem de tusinder af fremmede mennesker uden at se ét kendt ansigt og uden at være kendt af nogen, i stærk modsætning til derhjemme, hvor dyrlægens Mogens var kendt i flere sogne, efterhånden især til hest! Hvordan det nu var kommet sig? Måske nok også, fordi det var noget, der gik af sig selv, at hænge på en hest, noget, der ikke sådan behøvede at læres, og – måske også på grund af mit romantiske sindelag.

Var der lidt junkeragtigt i det? Så var det da demokratisk nok, at jeg gik om i brugsen og ekspederede bag disken! Hos den rare, tykke Ole Brugsmænd og hans aparte kone, forud for sin tid, hvad moden angik, med snævre og korte skørter, men ravjysk i mund og mæle. Jo, nu var jeg kommet udenfor havelågen og godt kendt i nabolaget, en sand »folkets søn«, var der sågar nogen, der sagde! Og navnlig havde jeg fået et tilholdssted på mejeriet Kildevæld i Elbodalen, et af de få hjem på enen med et udtalt grundtvigsk præg, et meget gæstfrit hjem,

hvor der kom mange unge og med en tone så fri, at vi kunne gøre, hvad vi ville, lige til at spille kort på Langfredag, da jeg forresten oplevede at blive storeslem i nolo i vor egen melding, som makkeren dog havde ansvaret for. Men hvor der alligevel herskede en vis højskoletone, hvor der blev sunget og musiceret, »og gamle Grundtvig stod på klaveret«.

På højskole havde de været, alle de fem børn, tre piger og to drenge, alle ældre end mig, på Vallekilde og en enkelt på Ryslinge. Var det højskoleblodet derfra i mine årer, der gjorde, at jeg fandt mig så godt hjemme på Kildevæld?

Men da jeg den første sommerferie vendte tilbage fra hovedstaden til Taulov, var det ikke netop i lyst humør. Da havde jeg præsteret at dumpe til filosofikum!

Det mest geniale, jeg hidtil har gjort, dumpe til filosofikum, hos Kuhr – og endda efter at have gået til manuduktion. Hvordan gik det dog til? Glad i hu var jeg ikke, da jeg dagen efter, en skøn junimorgen og de vilde roser blomstrede på Fredericia vold, sad ved Prinsens port og så soldaterne marchere ud, endnu dengang i de gamle blå uniformer med de »smalsporede« våbenfrakkers to rader blanke knaper.

Jeg var rejst om natten, efter at have skrevet hjem om den bedrøvelige kendsgerning. Og der var vel ikke noget at sige til, at dyrlægen slog en spottende latter op, da han så mig. Nu har du to medaljer, sagde han, ihukommende det mdl., jeg havde fået i latin til studentereksamen. Hvad forresten har været mig til megen gène under mine studier af middelalderligt kildestof.

Og den sommer gik. Den lange, varme og så tørre sommer 1921. Og så tog jeg til København igen! Atter for at studere medicin og kom virkelig i gang på Kemisk Laboratorium på Nørrevold. Her opsøgte han mig en dag, Christian Daugaard, min gamle ven fra Kolding. Jeg måtte endelig komme ud og hjælpe ham at slippe væk fra sit logi. Han havde fået gjort op med sig selv og var kommet til hovedstaden for at tegne gips hos Viggo Brandt ude på Kunstmuseet, inden han lagde op til Akademiet. Og nu var det blevet helt galt med hans værtinde ude på Dosseringen. Det tør siges, at han, når han med sin troskyldige stemme beklagede sig over forholdene, fik svar på tiltale. Din dumme rad, du kunne sgu da ha' ædt flæsket med det samme. Hvem Fa'en sa', du skulle vente, til kålen kom o.s.v. o.s.v. Jeg kender jer sgu nok, I langhårede drenge, som kommer hjemme fra jeres mor! Og til sidst, da han var gået ind på at flytte med det samme, betroede værtindens søster, en kælling af samme støbning, mig: Ja, han kan sgu være glad

for, han kommer af sted. For havde han be'et her, så havde hun tævet ham hver eneste dag.

Ja, disse lejede værelser, som vi stakkels studenter måtte døje med, selv om det dengang ikke var så håbløst at få et, som nu. Det kunne jo lade sig gøre at købe Berlingereren om morgenen og så rende byen rundt, til man fik et. Jeg var kun blevet i mit pigekammer det første semester. For efter juleferien at flytte ind i en privat familiepension hos en dame med et par børn og flere andre logerende. Selvom »dannet«, var hun også en skør kælling. Manden var kommet på sindssygehospital, og den forrige husassistent sprunget ud ad vinduet – fra fjerde sal, ganske vist uden at komme noget videre til, et cykleskur havde taget af for faldet. Og den sluske, som var der nu, havde heller ikke stort til overs for sin frue: »Hun siger nok: Spis bare, der er mere i køkkenet. Det er der bare ikke, ikke engang nok til mig«.

Men hun vågede strengt over husordenen. Som dengang jeg ved højlys dag i mit store, uhyggelige og nærmest tomme rum, der ikke netop indbød til hyrdetimer, i al stilfærdighed havde besøg af en ung dame. Vi sloges måske lidt for sjov, og pludselig buldrer værtinden på døren, vi skulle holde op, eller hvad hun sagde. »Så De hende, den tøs det var«, sagde hun siden til mine medlogerende. Og det var det slet ikke. En absolut pæn ung pige, endda datter af en generalkonsul!

Mon jeg havde sagt op allerede før? Jeg blev der kun en måned og fik så et halvmørkt værelse på Nylandsvej med olietryk på væggene og gamle ormstukne møbler.

Divanen var kun til én, så de måtte sove på gulvet, når de overnattede hos mig, nogle af mine kammerater hjemmefra, der var inde som soldat, en af sønnerne fra Kildevæld som garder og Lille Niels som husar, mens en tredie »kun« var almindelig »tudsetræder«, infanterist.

Nej, ensomheden trykkede mig ikke så meget mere. Og jeg havde da også fået venner og bekendte blandt studenterne.

Det var i efteråret 1921, den 7. november, jeg første gang var med til at fejre den allerede da debuterede digter, »Skumringsblomsten«

To af mine Taulovkammerater går igen på alle tre billeder, Erik Brogaard og Niels Nielsen. De ses øverst til venstre, sammen med Ejnar Knudsen og Peter Jeppesen, begge mine sidekammerater hos henholdsvis frk. Jensen og Søbye. Den siddende til højre husker jeg ikke navnet på. Billedet er taget, efter de havde været på session. Sognefogeden, lægdsmanden Jens Thuesen, var helt stolt af at komme hjem med både en garder og en husar, som de ses til højre efter at være kommet i tjenesten. De samme to ses atter på billedet nederst, fotograferet en halv snes år senere, da lille Niels var hjemme fra Amerika af trediemanden, forfatterens husvært, fotograf Lindegaard på Østergade.

Poul P. M. Pedersens fødselsdag. Skulle man tro Berlingske Leksikon, fyldte han kun 19, men faktisk var han født i 1898. Jeg kendte ham ikke så godt dengang som siden og var derfor, hyllet i en kappe og med et gipsdødningshoved på en stang, udset til at optræde som – Døden! Han koketterede dengang gerne med selvmordstanken, som det også fremgik af den ode, jeg skulle hilse ham med og hvoraf skal citeres et par smagsprøver:

Poul Peter Marinus Pedersen!
Hør!
Du har ofte søgt mig,
men skyet mig – flygtet, når jeg kom
aldrig turde du bede mig fuldt
af åben sjæl at komme til dig
hør mig i ro
udkåret er du
thi få er deres tal, som jeg viser mig for
og som senere kan berette derom.
Og hvorfor skyed du mig?
Hvorfor flyed du mig?
Når jeg kom.

Måske var det frygten for tilintetgørelsens mere makabre sider, der gjorde sig gældende:

har du hørt mig le hånligt og hårdt?
Så du hvide orme glide i en brusten øjenhule
så du dampe stige rustne og gule fra en rådnende kvindes bug

Og så fremdeles. Det hele mundede ud i et tilsagn om, at hvis fødselaren ikke var rede til straks at følge døden, ville den komme den næste årsdag igen. Men det var den sidste chance. Og så blev jeg afbrudt, da der efter aftale blev ringet på dørklokken.

Ha! jeg hører nu stemmer ud fra tågen
ak, jeg må vandre – fra idioten der kimer

Hvorpå det til slut noget overraskende lød:

Du har følt mig en stund som en duftende dybrød rose
der folded sig ud i mulmet under dit blik
se, jeg skænker dig her en gylden drik
den evige tunge fred i en nats narkose

Det var nu slet og ret en bajer, jeg overrakte ham, efter først i min forfjamskelse at have tabt den på gulvet.

Vi var samledes oppe hos en af kammeraterne, Sven Brüel, den lykkelige indehaver af et af de store tårnværelser på Ny Rosenborg. Digteren William Waagner, »Nordens største talent«, som han selv kaldte sig, så jeg der for første gang, de andre kendte jeg i forvejen, som Broby-Johansen, Sorte, som han hed imellem os, og hans tro følgesvend, den lille Johansen, Ové Johansen, og flere andre, blandt dem ikke at forglemme den som havde forfattet oden, min gamle skolekammerat helt fra det første år i Kolding skole og student fra samme år som jeg, men matematiker, nuværende landsretssagfører Robert Mikkelsen.

Han havde fra starten fundet sig hjemme i hovedstaden, her ikke mere under stadigt opsyn af sin myndige moder, der havde efterfulgt sin afdøde mand som direktør for et forsikringsselskab. »Min søn Robert« var from som et lam i hendes ledebånd, ja, hun veg ikke tilbage for at inspicere hans forskellige logier og værtinder, når hun var i København. Hun havde måske også været i det pensionat »langt ude på Vesterbro«, hvor Politiken fandt student Mikkelsen for at interviewe ham om den nyoprettede kommunistiske studenterfraktion, der ellers blev stiftet hos Poul P. M. Pedersen!

Det må egentlig have gjort et mærkeligt indtryk, engang nogle af Mikkels kammerater kom for at besøge ham i det værelse og fandt mig ventende på ham – i skytteuniform. Jeg tænkte vist ikke stort over det dengang, men holdt forresten op med at møde i korpset det samme efterår, selv om jeg først fik afleveret kanonen og det øvrige udstyr langt senere hos – Snådes, boghandleren i Kr. Bernikowsstræde.

Det var jo andre kredse, jeg kom ind i, takket være »min søn Robert«. Selv om jeg ikke deltog aktivt i det hele politiske og litterære væsen, hverken var medlem af det gamle eller det nye studentsamfund, ej heller af den litterære klub, Renæssance med Bukdahl i forsædet. Det var dengang han, Barokdal, som den altid spottelystne Ove Johansen kaldte ham, sad på Borchs, ad libitum Baroks kollegium, og endnu kun var profet i en snævrere kreds. Jeg, som dengang ikke følte mig kapabel til at deltage i mere højtravende, litterære diskussioner, har ellers spillet mangan whist med Bukdahl, gerne sammen med to andre koldingensere, Bogh og Kehlet, begge studenter fra Kolding højere Almenskole, nu henholdsvis realskolebestyrer i Farum og læge på Djursland. Dem var Mikkelsen kommet meget sammen med i Kolding også, de sværmede for nogle islandske piger på Borrehus husholdningsskole. Robert var forresten meget romantisk i sine første studieår og skrev tal-

Mit halve liv — rige digte, tildels i Drachmannsk tone som: Ruinen står slør i en tavs silhuet, trykt i Kolding Avis, men en større samling i manuskript er vist gået ad undas? Kehlet skrev mere sagligt om erotisk nyorientering, i et studenterblad.

Var det Kehlet, der stiftede »de glemte geniens liga«? Som jeg heller ikke var medlem af. Det var jo i frokoststuens storhedsperiode med et utal af diskuterende og vegeterende stamgæster ved marmorbordene. Tom Kristensen og Gelsted kom der også dengang, dem nærmede jeg mig nu aldrig, og Weltzer først senere. Men der var jo de allerede nævnte og flere til af meget forskellige kategorier. Der var den evindelige Josephsen, dengang lige så rød som nu reaktionær, snakkesalig og noget sladdervorn, altid rede til at bringe andres ikke velvillige udsagn om nogen til vedkommendes kendskab. Og der var Sala, maleren med kunstnernavnet Eugène de Sala, der i virkeligheden hed noget helt andet og trods det, han var født randrusianer ligesom Athos Emil Josephsen – det hedder han virkelig – talte så grønnegadekøbenhavnsk, som tænkes kunne. Han havde slet ikke adgangsrret til Frokoststuen, og det var et kosteligt syn at se den store, værdigt langskæggede kerberus Schousboe forfølge ham rundt om det lange bord.

Der var også ålborgenserne Lunde-Christensen og Kinch, hvilken sidste kunne blive aldeles rasende for ramme alvor, hvis man kom og vækkede ham på Regensen før ud på eftermiddagen. Og andre kom til efterhånden. I 1921 allerede de vordende digtere Johannes Wulff og Jens August Schade. Wulff, som var født på selve Frue Plads i kustosens kælderbolig under Universitetsbygningen, og hvis moder til tider kunne finde et tomt spisekammer, når en skare af hans venner efter vandringer i natten søgte ned i det store køkken for at fortære utallige fedtemadder – og Schade, der dengang ligesom sine forfædre, kaldte sig Skade. Jeg gør det stadig. Hans fødeby har man da heller aldrig kaldt Sjive, selvom dens navn i ældre tid blev stavet Schive. Schade var endnu dengang til dels borgerlig. Jeg havde lånt hans skrivemaskine og har breve bevaret fra dengang, endog anbefalede, om endelig at levere den tilbage, inden hans fader kom til staden.

Fra Skive var også Johs. Bang, Lillebang, lidt ældre end os, student fra 1917, oprindelig stud. mag., nu nærmest aspirerende til digter. Han indførte Mikkell på Valbyparnasset, hvor kom Bønnelycke og Frederik Nye-gaard, og Mikkell og han var en overgang uadskillelige. »Mig er det lige meget med, men I må passe godt på Mikkell, for hans mor vil blive så ked af det, hvis han dør«, blev han ved at gentage, da vi kørte hjem efter at have fejret Mikkells første del hos daværende stud. polit. Kaj Moltke.

Bang fik sin theologiske embedseksamen i modsætning til »den evige theolog«, gamle Larsen, en levende sagnfigur i datidens akademiske verden, om hvis ikke altid uangribelige meriter der verserede et utal historier. Vi var nogle nysgerrige strømnet til, da Ricard viede ham i Garnisons kirke. Hans spådom, at dørene i brudeparrets hjem måske engang kunne åbne sig ind til en præstegård, gik altså ikke i opfyldelse. Så ældgammel var »theologen« jo ikke, men han havde været flere år i hovedstaden, da vi andre kom over, som adskillige af Frokoststuens markante skikkelser. Filosof-Andersen og Røde Larsen og flere endnu, »Kæmpen« ikke at forglemme. Lille-Møller, i og for sig dygtig nok og med eksamen, men afskediget på en diminutiv pension, fordi han ikke havde kunnet holde disciplin. Og bestanden blev stadig forøget. Fra Vejle kom dommersønnen Børge Rudbeck, endnu ikke overbevist om, at han førte den bedste pen i dette land, og fra Helsingør Russen, stud. polit., Harald Henriksen, der fik og beholdt sit tilnavn, fordi han i sit rusår gjorde sig ualmindelig bemærket.

Rus-Henrik hørte nu ikke til i de litterære kredse, snarere blandt den skare, især juridiske studerende, som havde tilholdssted både i Frokoststuen og Studenterforeningen, særlig i dennes kortstue samt en del også i »Skyttens Kælder«, hvor man ligeledes brugte Holmblads salmebog. Det var karakteristiske typer med sære nommes de guerre som Niscolaus eller Niscolavi, Juræ, Kongsbonden, Pisces, Gamle Borre, Bedstefar, Bøffen og Jack the Ripper, den sidste her især ikke at forglemme.

Hvorfor han havde sit tilnavn, ved jeg ikke. Det passede så dårligt til ham, som han selv til livet i almindelighed. Og efterhånden forstod han mindre og mindre at indordne sig. »Han har kost' os 20.000 og er aldrig blevet til noget«, sagde hans gamle far, engang vi spiste kyllingesteg i haven ovre på gården i Vestfyn. »Han skriver jo bare om Napoleon, og det er der ingen, der gider blive ved med at læse«.

Det var Jacks evige orm, at han ville skrive i bladene, og gennem de mange år fik han trykt noget i provinsaviserne. Han forstod blot ikke at rette sig efter markedskravene. Havde han villet udnytte sine oplevelser som svajer og bagerikarl, som høstarbejder og tjenestekarl og Gud ved hvad, kunne han sikkert have klaret sig bedre. Men det var der ikke noget ve'. Nej, Napoleon og Churchill var noget andet! Og han forsøgte sig sandelig også med et skuespil, der foregik i Københavnske bourgeoisikredse! Og røbede selv, at en teaterdirektør havde fortalt ham hovedfejlen ved det: Sagen er, at De ganske mangler dramatisk sans! De bedste artikler fra hans hånd omhandlede hans ophold i de italienske fængsler, engang han var blevet taget uden penge nok. Han

fik trods alt set sig noget om udenlands, især i Frankrig, dog også i England og Italien og til sidst nåede han Spanien.

Det var hans anden orm, at komme udenlands, væk fra dette lille, uinteressante land. Der var i det hele meget bedre i udlandet.

Uanset han og jeg praktisk taget ikke havde hverken interesser eller meninger fælles, betragtede han i det lange løb vort hus som et fast tilholdssted, han kunne ty til i særlige nødstilfælde, og han har boet hos os i dage, uger, ja måneder, ganske vist ikke under særlig luksuøse forhold. Men han sov ingen steder så godt som i vores kælder, sagde han selv. Sidste gang i afvigte forår gennem hele marts måned, inden han pr. turistbus begav sig til alle danskes forjættede land, Mallorca, hvor hans invaliderente bedre skulle kunne slå til. Men enten han ikke har kunnet tåle rejsens strabadser, eller han har været mere syg, end man vidste, blev han i Barcelona ramt af et hjerteslag, mens »han vandrede om og betragtede byens seværdigheder«, som der stod i Berlingeren.

For så vidt en lykkelig afslutning på en noget krank skæbne. – Se Barcelona og dø!

En anden »bondestudent« har jeg kendt endnu længere, en noget anden type, tør det siges, også fordi han var fra en anden landsdel, nemlig sønderjyde. Efter at have gået på tysk gymnasium i Heide, blev han student fra Fredericia samme år som jeg. En anden Fredericiastudent, Peder Laur'sens søn fra Kongsted, som vi siger på landet, og dermed søn af en af den Taulov dyrlæges klienter, førte os sammen. I hans værelse på Halmtorvet traf jeg første gang Peter Jørgensen, allerede dengang noget selvbevidst med den hvide hue skudt bagover i nakken. Nu er han jo ældste professor i tysk, professor germanicus, ved Københavns Universitet. Det varede dog år efter hint første møde, inden vi kom i nærmere bekendtskab, som efterhånden er blevet til venskab, trods det vi også er vidt forskellige naturer, ja nærmest står til hinanden som ild og vand. Mere lighed i temperamentet er der nok mellem mig og hans kone, Minni, min stammverwandte, for så vidt som hendes mor var friser, ganske vist øfriser fra Sylt.

Ellers husker man i almindelighed ikke, hvornår man første gang så de andre venner og bekendte, man synes at have mødt i tidernes morgen, med en enkelt undtagelse. Robert Mikkelsen tog mig en aften med op til Broby i hans kvistkammer foran på Vesterbro. Skulle man op ad en stige til det, eller var der en stige inde i det op til en lem i loftet, som han i givet fald kunne trække op efter sig? Noget dramatisk har der jo altid været over hans optræden og hele tilsyneladen. Og jeg fik

det drabelige håndtryk, det inkvisitoriske blik, som jeg siden har set ham anvende overfor mange andre, han så første gang. Men hvad, vi har vel hver vores maner at posere på. Og jeg fik unægtelig en del at gøre med Broby i tidens løb. Det var vel ham, der startede med de kulturhistoriske artikler i søndagstillæggene, som siden en overgang var mit speciale, naturligvis holdt i en lidt mere nøgtern stil end hans. Enig med ham i hans teorier har jeg heller ikke altid været. Tak for med – (i gerning) og modarbejde (i ord), har han skrevet i mit eksemplar af Hverdagskunst – Verdenskunst.

Men for at vende tilbage til kronologien, førte mine kemiske øvelser på Nørrevold ikke til noget resultat. Atter slået ud af kurs funderede jeg efter jul på, hvad jeg nu skulle vælge, fablede om at blive theolog eller veterinær, det sidste ikke betragtet med uvilje af min far, naturligvis. Jeg havde god tid til at spekulere over det, for jeg var »syg«, i hvert, fald så meget, at doktoren mente det bedst, at jeg blev hjemme nogen tid, og det gjorde jeg indtil hen på foråret.

Det kom sent det år. Og min »sygdom« havde dog ikke forhindret mig i at drive kælkesporet omme på æ Thuesens banke sammen med degnens ene datter navnlig, den yngste. Endda også når månen stod på himlen henimod aften. Måske burde man slet ikke have opfattet hende slet så æterisk?

Der er dage lang tid tilbage, man husker så tydeligt, som var det i går og ikke for 40 år siden, således den 6. marts det Herrens år 1922, en så strålende forårsdag med en høj, blå himmel og søen endnu mere drønende knaldblå midt i de vissentgule sivskove. Selv min gamle hest blev forårskåd og smed sig, ville rulle sig i græsset med sadel på og det hele, ja, dog ikke mig, for jeg var siddet af inde i skoven.

Måske er det, fordi jeg senere samme dag traf en pige, der skulle komme til at betyde en del for mig, at jeg husker dagen så godt. Og det samme forår, i påsken, da jeg første gang var gæst i hendes hjem, syntes jeg hele aftenen, at hun udelukkende lod sine øjne, de store mørke øjne, hvile på mig.

Og at der virkelig var noget om det, fik jeg fuldtud bekræftet af de dagbogsoptegnelser, hun siden viste mig, netop fra den påske.

Og sommeren, som fulgte efter, blev en stor sommer – til trods for at det regnede næsten hver dag.

Jeg vendte jo hen i juni tilbage som cand. phil. Havde fået mg mod mdl det foregående år, altså plus 7 og minus 7. Hvor mange har 0 i gennemsnit til filosofikum. Kuhr kom hen og talte med mig bagefter ude i gården, havde haft fornemmelsen af en allround viden, sagde han.

Mon jeg ikke chokerede ham lidt ved at sige, det jo da var gået bedre end sidste år! Men selvfølgelig hilste han smilende og genkendende på mig, så længe han levede. Ikke så svært, han kunne jo huske alle dem, han havde set bare een gang. Mig havde han jo dog set hele to!

Sommer var det og sandelig også sol den dag, jeg i ferien første gang styrede mine fjed ned mod Elbodalen, tværs over mosen og åen, op gennem Lunden, over markerne og hegnene, indtil jeg bag knæhøj, blomstrende kløver endelig fik øje på den gamle enøjede, der var sat på græs ovre i Højrup – lige overfor den gård, hvor hun boede. Hvad jeg næppe nok tænkte på den dag. Jeg anede jo ikke, hvad der skulle komme.

Jeg vidste heller ikke, at min hest, der hidtil havde ført det traditionelle navn Musse, den sommer, og af hende, skulle blive omdøbt til det mere litterære: Gæst den enøjede. Og at den samme sommer skulle dens herre ikke komme til at ride alene. For hun red også, »den første Karen«, den yngste datter på Højrupgård, og jeg havde før beundret det flotte syn af hende og faderen, P. Buhl Justesen, begge højt til hest. Nu blev det os, hende og mig, egnens folk kunne fare til vinduerne og glane efter, for det var jo den sommer, jeg blev »forlovet til hest«, som jeg engang i ny tid er kommet for skade at udtrykke mig og siden gerne bliver drillet med.

Men inden vi steg til hest, var vi dog mødtes, ja på jorden kan man måske ikke med rette sige, for det var til den ældste søns fødselsdag på Kildevæld, da der blev danset sanglege i den store mødesal på kvisten. Uden færdighed i den slags heller sad jeg i en krog og hang, indtil hun pludselig trak mig med ind i kæden: Og gå så og gå så og gå så din vej, – og kom så og kom så og dans lidt med mig! Og den dans voldte som Arild Huitfeldt skriver – sans comparaison – om Christen II og Dyveke – at hun dansede sig, om ikke tre kongeriger fra, så dog fra den fri rådighed over sin egen person i de næste seks år.

Du følger vel min søster hjem, spurgte hendes bror mig, da festen var slut. Og det gjorde jeg, gjorde det gerne, fulgte snart hendes mindste vink. Først om at komme til Sankt Hans blus få dage senere – trods øsende regn, så selv tjæretønden næppe ville brænde. Lad mig være lidt sentimental og huske hende i den sorte regnfrakke og med rød klud om hovedet, men navnlig hendes øjne i skæret fra det blussende bål. Og selvfølgelig skulle vi også se bålet på afstand, sværme lidt i den regnvåde skov. Det var dengang, man endnu kunne bære en pige op ad en nok

så stejl skrænt uden at komme til at puste – noget videre i hvert fald. Og det selv om jeg dog blev kasseret som soldat, fordi jeg havde for store lunger. Men det generede jo ikke så meget, når man var til hest. Ak, disse rideture, her og der og alle vegne, ad sogneveje, mellem de levende hegn, over markerne og gennem skovene. I trav, i galop eller i fodsgang, så man kunne høre sadellæderet knirke, og de blanke miles klirre. Så fri man rider i sadlen! Ingen befordring kan lignedes ved den at blive båret på hesteryg. Og når man så havde en elsket rytterske ved sin side. Der var nogle gange, vi startede årle om morgenen, vel ikke før det blev dag, men inden andre kom på benene – i stille, dugfriske sommermorgener, når tågerne stod hvide over engene i Elbodalen.

At komme ind i det store hus, hvor hun alene var oppe og kom en morgenfrisk i møde . . . Og snart knitrede pindene under kedlen i bryggerskomfuret, for vi skulle jo have kaffe at styrke os på, inden vi red ud gennem porten og videre ud i landet.

Vildt nok red vi somme tider og lod hestene galoppere, selv på den hårde landevej, så gnisterne fløj fra de blankslidte sko, meget ubetænksomt og meget lidt sportsmæssigt.

Vildt red jeg også alene en aften eller en nat fra Højrupgård, og ikke alene vildt red jeg, jeg red også vild, da jeg først var kommet ind i Kobbelskoven og pludselig ikke kunne finde vej, kom væk fra den smalle sti, og det ikke engang hjalp, jeg stod af og tog hesten ved hovedet og trak den. Først da jeg atter sad op og lod den gå, som den ville, fandt den selv vejen ud af skoven – på et helt andet sted, end jeg havde ventet, ud mod dalen i dens hvide elversløv.

Hr. Oluf han rider! Jamen, det var ikke, fordi jeg havde ladet mig dåre af elvertågerne. Det var, fordi hun ikke ville lade sig dåre!

Der var nemlig en slange i det Paradis også. Hun var jo forlovet – dog ikke til hest – med sin gamle barndomsven og min kammerat, en af sønnerne fra Kildevæld, han der da var i København som garder.

Ebbe han tjener i kongens gård –

både med hæder og ære,

hjemme går – ja altså ikke hans broder, men dog hans gode ven og lokker hans hjertenskære!

Ak, elskoven tvinger så manganen, både mand og høviske kvinde!

Ja, det er jo, hvad der sker. Og selv om ens samvittighed ikke er helt

Billedet her er ikke fra det år, jeg blev »forlovet til hest«, men fra en senere sommer, og min hest er »Dragonen«, en remonte, en herlig hest, der praktisk taget ikke kunne falde. Men jeg har lidt samvittighedsnag, fordi det var min skyld, den fik det otium, »Gæst« mere havde fortjent.

i orden i en sådan situation, trøster man sig nok først og fremmest med, at man alligevel mere fortjener pigen end den anden.

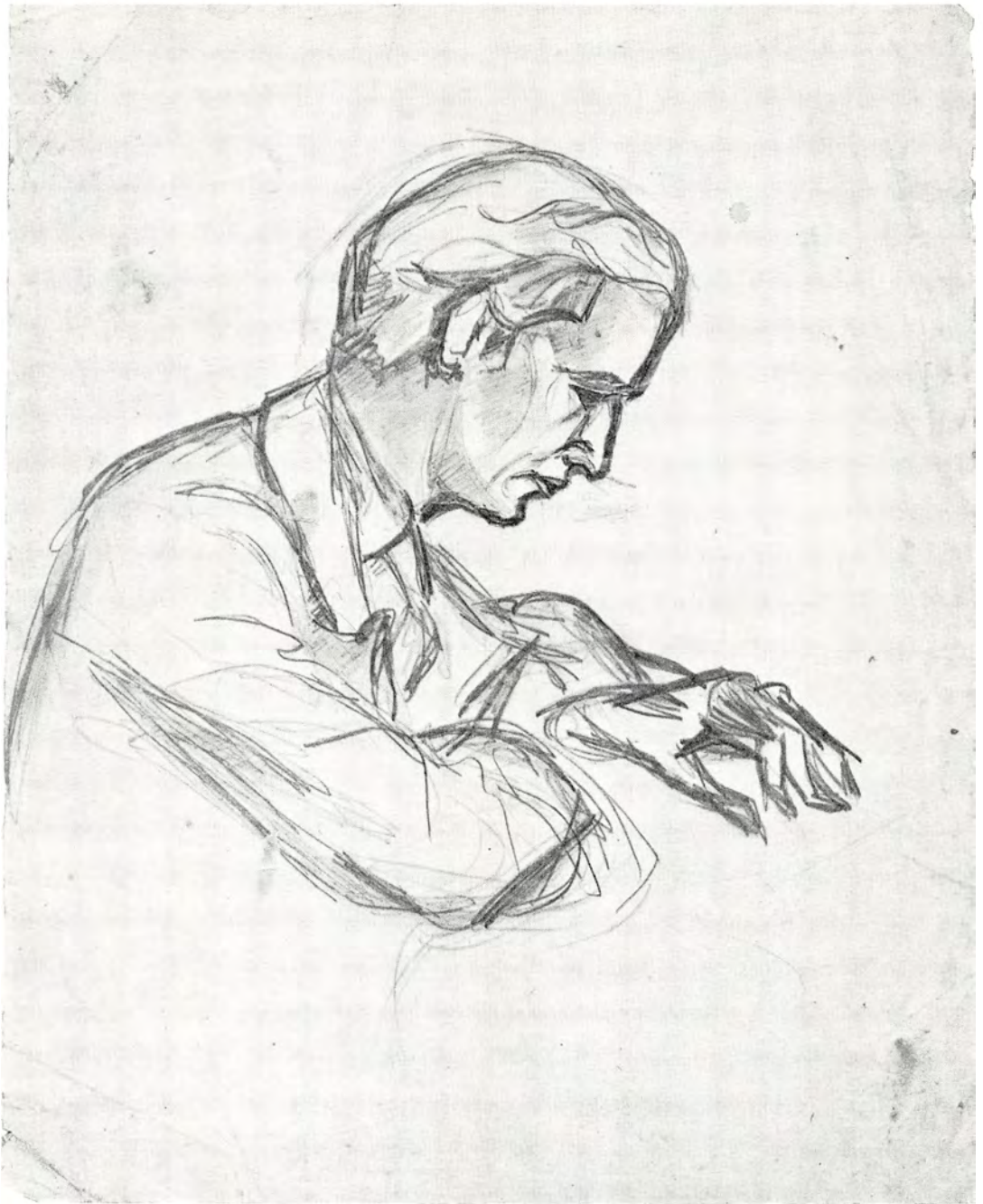
Gæst den enøjede havde forresten lidt skade hin elvernat, og efter den var det ene bagben på den dobbelt så tykt som det andet, hvad ikke gjorde den kønnere, men rende kunne den stadigvæk, og jeg red på den, da vi var til ringridning i Fredericia hen i august, hvor jeg vandt min første og eneste sportspræmie, blev nr. 3 og fik en ridetrense. Pigen på sin store mørkebrune Frits måtte nøjes med en ærespræmie, men den anden »ekvipage« fra Højrupgård, hendes bror på en fuxrød Oldenborger, klarede sig allerflottest. Han blev nemlig ringriderkonge og hjemførte en sadel, engelsk naturligvis.

En sådan behøvede jeg ikke. Jeg havde en helt ny, købt for penge, min gode moster Anna i Vejle havde belønnet mig med, fordi jeg havde fået filosofikum! Eller resten af de penge, for nogle af dem havde jeg rejst op. Det var det år, da så godt som alle kammeraterne fra København rejste sydpå, til Tyskland og Østrig, ja, Robert Mikkelsen nåede helt til Konstantinopel. Jeg kom ikke længere end til Lybæk. Jeg foretrak sadlen og rideturene med den eftertragtede pige.

Og inden sommerferien var forbi, havde jeg oplevet, hvad gamle Madvig kaldte for en af de lykkeligste dage i livet, at blive forlovet – så kedeligt det ellers lyder. »Ring på«, som det også lidt trivielt hedder, fik vi dog først i oktober. Jeg var rejst hjem for det samme, en strålende måneskinsnat, gik på dækket over Storebælt og mødtes på hver runde med I. C. med stiv, sort hat over *sit* fulde måneansigt.

Det var poetisk nok i Lunden, dengang endnu med ranke bøge, vi mødtes og satte de gyldne ringe på. Vi mødte Kristen Skov, da vi gik hjemad, på jagt var han vist? Men snart var jeg tilbage i København. Nu skulle der jo bestilles noget og blev bestilt noget, i hvert fald efter nytår! Jeg boede nu i Farimagsgade, ved Andreaskirken, hos den flinke frk. Frederiksen, der blot ikke kunne lide, at jeg hængte mit barberspejl på et søm gennem hendes fine stores, eller at jeg pillede nogle billeder ned af væggen. Vi kan sgu hænge Rembrandter op, betroede hun min ven, Christian Daugaard, der malede et portræt af mig i dette værelse med grønt plydstæppe på bordet og en orange lampeskærm af silke.

Spise gjorde jeg i stuen, i et virkeligt pensionat, den eneste gang jeg har prøvet dette. Pensionærerne var en blandet forsamling, som der også kunne skrives en del om, lige fra den skaldede murer med det store overskæg, som omhyggeligt støttede albuen på bordet, hver gang han skulle føre den fyldte ske til munden, og kanon fotografen, der lukkede kakkelovnslågen op og spyttede ind! Til den elegante monokelprydede

Sådan tegnede Daugaard mig i 1922. Mon en studie til hans portræt af mig?

Kaj v. Riedewaldt-Schiøtt, der ofte mødte i skytteuniform med lange ridestøvler og sin store schäferhund. Der var også nogle andre studenter, Høng-kursister, af hvilke den ene nu er præst i Haarslev på Fyn, men ellers i sin tid købte mine juridiske førstedelsbøger. Og en stud. polyt. og hans søster, der ligesom Robert Mikkelsen havde logeret hos hendes nåde, stiftsdame Basse Fønss på Vester Boulevard, og kunne fortælle, hvorledes hun, der en aften havde tilladt sig at passere gennem nådens egne stuer, hvor der var selskab, for at komme på w.c., næste morgen blev spurgt: Ved De inte, at der er retirade på Sølvtorvet?! Af de to odenseanske studenter, Nørregaard Rasmussen og Th. Roepstorff, er den sidste nu landsdommer her i byen, men den første identisk med antikvarboghandler Nørgart i Fiolstræde, som jeg af og til går ind og hilser på. Forårssemestret 1923, da jeg endelig måtte til at gøre alvor af mine studier, tilbragte jeg gerne dagene på den måde, at jeg rejste mig hen ad 11-tiden og gik ned og drak morgenkaffe, som en særlig gunstbevisning serveret udenfor den reglementerede tid. Og så passede det lige med, at jeg kunne gå hen på Nørrevold og følge med vagtparaden til Amalienborg, høre på musikken og derefter vende hjem gennem Kongens Have for at sætte mig til frokostbordet. Så læste jeg. Resten af dagen er nu så meget sagt, men regelmæssigt dog fem timer hver dag, og den ene dag jeg nåede op på 8, var jeg meget imponeret af mig selv. Hvorom alting er, så fik jeg virkelig engang i slutningen af maj 1. del af juridisk embedseksamen med næsten 1. karakter. Forskellen mellem dumpekarakter og 1. var nu ikke så stor, fra 44 til 48, jeg fik $47\frac{2}{3}$, tror jeg da.

Og denne gang kunne jeg rejse hjem på sommerferie med god samvittighed. Og atter vendt tilbage til hovedstaden var der bare alt for god tid til, at den afsluttende anden del skulle tages. Så det blev nok så som så med studierne i både dette og de følgende semestre. Tiden kunne jo sagtens gå på anden måde, hvad den så ellers gik med. »Bogh siger, De går bare og vegeterer«, fortalte den altid meddelsomme Josephsen mig engang på hjørnet af Regensen. Noget var der vel om det, indtil efteråret 1924, da der indtrådte et nyt skisma i min tilværelse, idet jeg den 30. oktober første gang gik op ad vindeltrappen omkring den mærkelige runde og hule i Jugendstil forsirede cementsøjle, eller hvad man skal kalde den, til Rigsarkivets læsesal. Og derved var min skæbne på én vis beseglet.

Min interesse for historien blev vakt påny og har aldrig siden forladt mig, tror jeg nok at kunne sige med sandhed.

Det var som hjemstavnshistoriker, jeg begyndte, inspireret dels af den

gamle kærlighed til hjemegnen, dels af kærligheden til datteren på en gammel slægtsgård med skøder i behold helt tilbage til »Kongeskødet« fra 1765 og i øvrigt med slægtstraditioner, som jeg siden konstaterede ikke alle var rigtige. Selvom det var Taulov sogns historie, jeg først og fremmest gav mig til at udforske, tog jeg Højrup bys med af hensyn til Højrupgård.

Den lille, vimse Marquard lod mig fuldstændig korrekt begynde med at studere Koldinghus lens ældre jordebøger fra 1662. Men havde jeg kunnet både læse og skrive gotisk eller gammeldansk, så var det i en nyere form. Og mismodig stirrede jeg på de skrevne, tørre registre, og jeg prøvede i første omgang nærmest at eftertegne de mærkelige hieroglyffer. Inden jeg gik skuffet bort.

For dog en 3–4 uger senere at vende tilbage. Og i den omgang blive betjent af den tjenestemand på arkivet, der, som man næsten kan sige det, ændrede og bestemte min senere tilværelse. Selv om han ikke selv kan lide at høre det. Måske af beskedenhed? Men sådan er det. Hvis ikke den daværende underarkivar Svend Aakjær med stor elskværdighed og hjælpsomhed havde taget sig af mig og ledet mine første lokalhistoriske studier, var jeg måske atter gået mismodig bort og måske aldrig vendt tilbage.

Måske var det så gået mig helt anderledes. Jeg havde vel så til slut fået min juridiske eksamen og kunne have været endt som amtmand!

Om det nu havde været bedre?

Der skete imidlertid kort efter, at jeg var kommet godt i gang med disse studier, en anden skelsættende begivenhed i mit liv, der i alle tilfælde ville have ændret mine forhold. Min mor, der blev syg det samme efterår, døde efter måneders sygeleje på Vejle Amts Sygehus den 1. februar 1925.

Det var et voldsomt slag, så hårdt et slag, som tænkes kunne. Selv om hun havde haft megen sorg af mig, der på ingen måde havde udviklet sig efter hendes ønsker, nej tværtimod, også åndeligt set, og naturligvis havde skuffet hende ved min manglende stadighed og flid, så elskede hun mig, sin førstefødte så højt, ja så højt, at min søster måske med nogen ret var skinsyg på mig, nok også fordi hun måtte høre beklagelser over min hele væremåde – og det samme gjaldt vel i nogen grad min fader.

Det var dog ikke således, at min mor ikke rettede bebrejdelser mod mig selv, at hun så ukritisk på mig, nej, det var sandelig langt fra. Min mor havde et stærkt sind og veg ikke fra sin overbevisning om, hvad der var rigtigt og godt, men overfor mig kunne hun, hvordan jeg så var, ikke i

det lange løb nære strenge og bitre følelser. Trods alt bestod der et meget nært og kærligt forhold mellem os, trods alle forskelle i tænke-måde og synspunkter. Selvfølgelig synes jeg nok dengang, hun tog for tungt på både det ene og det andet. Men havde vel også en slags dårlig samvittighed, at jeg så dårligt lønnede hendes uendelige omhu og kærlighed. Jeg følte det naturligvis som en lettelse, at hun døde i den tro, at jeg var i god gænge og vejen fremad sikret. Ved tanken om hendes død kunne jeg dengang have den forestilling, at den måtte kunne tvinge mig til at tro på en tilværelse efter døden, som hun gjorde. Og jeg kunne nok have undt hende i sin himmel at se, hvordan det siden gik mig i denne verden.

Den kom alligevel som en befrielse, hendes død, især efter de sidste uger på Vejle sygehus, da hun mest lå hen i vildelse. Selv om hun havde enestue, måtte vi kun komme der i visse timer. Men en aften, jeg gik udenfor og gennem det åbne vindue hørte hende ligge og kalde højt på mig eller os, skyndte jeg mig naturligvis ind til hende – og blev standset på gangen af den vagthavende, unge reservelæge. Jeg måtte ikke gå ind, trods det jeg stod lige udenfor døren og stadig kunne høre hende kalde, og da jeg naturligvis ville trænge mig forbi ham, truede han med at tilkalde assistance, så jeg måtte vige.

Umenneskeligt, siger jeg stadigvæk. Og overlægen gav os da også lov til at være hos hende så meget vi ville, både dag og nat. Det var strengt nok, skal det indrømmes, og nu til liden både, for hun fantaserede i vildelse næsten hele tiden. Men især min søster var utrættelig til at sidde hos hende. Farvel til os alle havde hun dog fået sagt. Så får jeg jo ikke jeres hjem at se, sagde hun til os to, min kæreste og mig.

Det er måske meget humant, man nu til dags søger at holde skjult for folk, at de skal dø, og nærmest betragter det som en lykke, når nogen dør pludseligt, uden på forhånd at ane det. Jeg hader den tanke, selv om man ikke mere kan have det som i helt gamle dage, da de mange forsamlede ved dødslejet bad og sang for og med den døende, som til sidst gik væk i ekstatisk tro på at fare til himmels med det samme. Og i hvert fald er der vel andre end mig, der begræder, at de ikke har fået bedt om tilgivelse for det ene og det andet, før det var for silde.

Min døde mor blev ført hjem på hestevogn, de tre mil fra Vejle til Taulov. Det var en langsommelig tur. Solens runde kugle stod blodrød lige over horisonten, da vi kørte hjemmefra i frostkulden, og det var bælgmørkt længe inden vi nåede tilbage. Min far sad på vognen med

kisten, kørt af den ene vognmand i Taulov, Elias Enevoldsen, vi andre fire i den anden vognmand Jeppe Foules lukkede landauer. Og allerede da vi kom til Heise, vel en halv mils vej fra Taulov, dukkede de første skikkelser frem ad mørket, og efterhånden kom flere og flere til, der fulgte med til dyrlægeboligen.

Og begravelsesdagen kom. Jeg har aldrig set Taulov kirke så overfyldt som den dag, jo måske, da dyrlægen selv få år senere blev begravet.

Jeg havde da ikke opholdt mig hjemme siden min moders død. Forholdet mellem min fader og mig havde allerede før den ikke været det bedste, ikke alene hans skyld, kunne man måske sige, men der var nu forskellige årsager.

Bruddet med ham allerede i påsken 1925 førte til, at jeg første gang tog det sted i besiddelse, jeg vel trods alt holder mest af, Troldholm.

Navnet Troldholm kendt 4–500 år tilbage var gået i glemme og blev af mig knyttet til professor Haslunds gamle atelier, det lille, firkantede, stråttækte hus, der nu lå på Troldholm, og som han havde bygget, da han ejede stedet Elbo. Ejerne i 1925, Kresten og Johanne, kendte jeg forholdsvis godt, var ofte kommet der forbi på mine rideture og vi havde fået mangan snak, især om hesten, vores lille brune, min første ridehest, som var kommet på aftægt hos dem og blev forkælet som et af deres egne børn, hvad ikke siger så lidt.

Frygten for, at de skulle være bange for at lægge sig ud med dyrlægen ved at lade mig få huset, viste sig ugrundet, de mente blot, der kunne jeg da ikke bo, det var da ikke godt nok til dyrlægens søn.

Nu har jeg været ejer af Troldholm og Elbo i mere end 13 år og boet der mangan sommer med både kone og børn, men det var jo »den første Karen«, der først holdt hus dernede, kom til mig hver eftermiddag, og somme tider fulgte jeg hende først hjem i den lyse morgen. Hvor hylden dog blomstrede den sommer! Og det kunne ske, at en rød stribe som et lyn skar tværs over en grøn toft, Mikkell på hønserov. Eller at jeg mødte en gammel ven fra Taulov på vej hjem fra et eller andet mere tilfældigt pigebesøg.

Han var mellem de mange gæster, der kom på Troldholm den samme sommer, et broget galleri, hvis man kunne se dem sammen på rad og række, dem, der har skrevet deres navne i gæstebogen, så forskellige som deres skrift, flotte kontorhænder, rystende, uøvede gammelmandskragetæer og personligt prægede underskrifter.

De fleste var lokale folk, fra sognerådsformanden og sognefogden og degnen – de sidste for at prøve på at mægle, bevæge mig til at flytte hjem igen, sognefogeden Jens Thuesen, Taulovgaard, endda i forståelse

med den gamle, fik jeg siden at vide. Hvad han dog næppe havde været, da han lige efter påske havde lånt mig sin gule russer og en arbejdsfjervogn til at køre mine møbler ned på Troldholm, dem jeg nærmest havde måttet stjæle ud af mine værelser hjemme. Det glemte jeg ham aldrig. Forresten var han en af »egnens kendte mænd« og af dens ældste slægter. Thuesen-navnet var et slægtsnavn i århundreder. Mon det tørre, lidt spidse lune går ligeså langt tilbage? Fra Taulovgaard er der et spring til Karen Lovise Larsen, Kongsted Enge, som hun selv underskrev sig. Ellers blev hun gerne kaldt Kaninmutter, den mærkeligste af alle de sære, som endnu dengang var på landet, lige indtil klædedragten, selv om hun sagde, hun gik i kongens kones klæ'er. Aflagt tøj sendt hende af en søster, der må have haft forbindelse til hoffet, dog nok med de lavere gemakker. Skønt Karen Larsen ved lejlighed gav den i hat med espriter.

Hun boede i en lille, forfalden hytte, længere omme i dalen, spindelvæv hang som gardiner i vinduerne, og der stank langt væk af buk. Den kunne jo altid give et par kroner i bedækningspenge, og med stolthed marcherede hun – efter den uundgåelige karusseltur – hjem fra dyrskuet med sine ægte Zaanengeder, og præmieskiltene hængt om halsen på sig selv.

Selv var hun da også noget til en side. Havde på den anden side, evner som »normale« mennesker ikke altid ejer, og kunne udtrykke sig helt poetisk i vor gæstebog.

Skrive ville hun gerne og skrev gerne – ret ulæseligt – til enkemænd, der nyligt havde mistet deres kone for at tilbyde sig som husholderske! Også min fader fik et skriftligt tilbud om hendes hjælp, hun ville gerne komme og kærne vores smør! Æ vil ønsk' Dem gled' i Djer' sorre, kondolerede hun på sit sønderjysk allerede på afstand, da jeg kom ridende mod hende omme i skoven.

Der boede også Ludvig Olesen og hans Marie, folk af en helt anden støbning, forhenværende gårdmandsfolk, interesserede og belæste. Alligevel blev jeg overrasket, engang Ludvig sad og læste: Søren Kierkegaards Opfattelse af Sokrates. Indtil jeg huskede, det var svigersønnen dr. Himmelstrups *første* disputats.

Ludvig var gammel nok til at have kørt i ægt for præjserne i 64 og kunne fortælle om den 8. marts, da de trængte danskerne tilbage fra Frederits, og om maleren Vilhelm Rosenstand, der som løjtnant havde ført en patrulje og overrasket af præjserne i Højrup var søgt ned over vadedet ved Troldholm for til sidst at gemme sig i et hus ved Ludvigs fødegård i Svindal. Han fik tårer i øjnene, og stemmen skælvede, når han

berettede om, hvordan hans yngre bror, en 13–14 års dreng, den samme dag var kommet imellem de danske og tyske skyttekæder, og man fra begge sider holdt op med at skyde, indtil knægten var kommet vel af vejen.

Atter en anden type var lille Laj, den slevigske optant, der boede modsat i dalen, hinsides Taulov sø. Faer vill' osse gjan' ha' en lille puns, sagde hans kone med milde blikke, engang efter hans død. Ja, det ville han, han ville gerne have mange og fik dem også somme tider, for det var jo dengang, det var kaffen, man betalte for, brændevinsflasken stod på bordet til fri afbenyttelse. Da så hun ikke så blidt på tilbøjeligheden. Æ æ så rej for Ane, mi' kun', æ tør et gå hjem, sagde han dengang, lille Nikolaj.

Han var ikke missionsk som dem omme i Gammelmose, for eksempel tækkemanden, den heller ikke store Peter Thomsen. Han stod en sommeraften udenfor sit hus og skar tånegle, skrællede dem snarere, så tykke var de ovenpå. Ung og naiv priste jeg de skønne omgivelser, skoven stod netop lysegrøn, og undrede mig såre over hans svar. Det kunne man ikke se, når man sådan gik der til daglig!

De havde ellers drukket tæt tidligere, dem i Gammelmose, og var dengang ikke rare at møde, når de om natten drog hjemad fra kroen i samlet flok, store Skytt forrest med kæppen i hånden.

Andre, »dannede« gæster kom også på Troldholm. En kontrastrig dag var den lune og solstrålende Sankt Hansdag, da vi kom hjem fra begravelse i Taulov kirke – tre præster havde talt i timevis over degnens yngste datter, »den urørlige« – og fandt en mere munter forsamling på Troldholm med Daugaard og hans søster Annelise i spidsen. Det endte med et mægtigt Sankt Hansbål ude i engen. Daugaard har malet et billede af det, ikke helt som den autentiske blyantsskitse, jeg har hængende ved siden af. Tidligere på foråret havde han malet et så at sige historisk billede af udsigten fra Tårup skov over den nu helt forsvundne Taulov sø. Dengang skuffede det mig en del, jeg havde ventet et mere naturalistisk med stærke forårsfarver og forstod ikke at værd sætte det sitrende lys og de skære pastelfarver.

Fra Kolding kom også i sin sommerferie Robert Mikkelsen, men langvejs fra både Brüel og Broby, den sidste som »vandrerer fra de tusinde veje, der satte et mildt bedested et memento vivre«, som han udtrykte sig manende i gæstebogen. Et fremmedartet pust var det unægteligt, at han en aften læste sit Bodsspil højt til stor forundring især for en lokal tilstedeværende, Markus Nielsens Rasmus oppe fra Taulov. »Hvis det er den slags du omgås derovre«, sagde år senere en anden af mine

Denne blyantskitse har Christian Dugaard tegnet om morgenen efter Sankt Hans nat 1925, da vi varmede os ved resterne af det store blus fra om aftenen, hans søster Annelise, den lyshårede, og den mørke Karen Justesen samt min egen ringhed. På det maleri han har udført efter skitsen har han taget sig selv med og gengivet stemningen fra om aftenen. Bålfesten blev forresten afbrudt af et større tordenvejr.

Taulov-kammerater, Einar Knudsen på kroen, om en anden studenterkammerat, en digter, »så er det sgu't så sær', te' du ikke er rigtig klog«. Brüel, stud. mag. Sven Brüel med tysk som hovedfag, var også en af Brobys proselytter, som han student fra Haslev, søn af velhavende forældre og velorienteret både med hensyn til kunst, arkitektur og litteratur, men med et nervøst gemyt og hele hans væsen noget arrogant og ironisk, vel til dels af generthed. Sirlig var han også, for ikke at sige sippet og vakte megen moro ved at have svært ved at indordne sig under de primitive forhold på Troldholm.

Jeg havde nu også bragt ham dertil ad den mest besværlige vej, hen langs åen, hvor vi stoppede op ved den brede, bundløse skelgrøft og så to unge mennesker sidde på den anden side, en mørkhåret, solbrunet pige i en rødternet bomuldskjole og manden med en af de store høsthatte af strå, opkrampet som en cowboyhat, og med en salonriffel over knæene.

Et par af de indfødte, svarede jeg på Brüels hviskende spørgsmål. Det var jo i virkeligheden min kæreste og Daugaard, mødet skildret så udførligt på baggrund af, hvad senere skete.

Foreløbig blev mit venskab med Brüel nærmere befæstet, dengang jeg i oktober endelig havde måtte bekvemme mig til at vende tilbage til hovedstaden. Efter med nogen spænding at have spurgt Kresten, hvad han egentlig skulle have i husleje for de seks måneder. Tøkkes De, 5 kroner i æ moned ka' vær' for møj? spurgte han forsigtigt med plirrende øjne.

Og så gik tiden igen, dagene, ugerne, årene, uden jeg nåede et fjed længere frem imod målet, en embedseksamen. Ikke fordi jeg ikke be-
stilte noget, Svend Aakjær havde skaffet mig arbejde for Lovudgaven med registrering af de gamle håndskrifter, og jeg var skam flittig nok med mine lokalhistoriske studier, debuterede endelig også som historisk skribent.

Debuteret på tryk havde jeg allerede et par år før, da jeg boede side om side med Robert Mikkelsen i et par små kvistkamre på selve Østergade. Vi havde lejet dem af en yngre excentrisk dame, en cand. jur., der havde et bureau for vejledning i byggesager og vor pasning af kontoret fik vi betalt ved afslag i pensionsprisen. Forresten endte det med, at hun pludselig stak af til Monte Carlo for at prøve på at redde sin økonomiske situation.

Videre skete, at vi sad alene tilbage på vore kviste, efter at hun havde rømmet lejligheden nedenunder, og prøvede at holde skansen det længst mulige med store hængelåse for dørene. Og de breve, den senere advokat

Robert Mikkelsen skrev til ejerens sagfører, var i hvert fald ikke præget af overvættets respekt for sagførerstanden.

Det var, dengang Pressen udkom, et produkt af den studentikost og kommunistisk prægede kampagne efter Landmandsbankens sammenbrud. Dengang Broby, Aage M. I. C. Jensen og flere andre erhvervede sig deres længst glemte martyrglorie ved fængselsophold, fordi de havde solgt bladet på gaden. Det var lejlighedsvis, jeg var medarbejder, ikke politisk, og anonymt, jeg skrev blot nogle afsnit af føljetonen, en bloddryppende kriminalroman, når Mikkel ikke selv kunne nå det. Den blev altså skrevet fra nummer til nummer og fik til sidst to forskellige slutninger. Efter en paladsrevolution udkom bladet i to forskellige redaktioner!

En artikel i Fredericia Dagblad i 1926 var nok mit første trykte historiske arbejde, Den gamle hovedgård i Herslev-Højrup, om min kærestes fødegård.

Den første virkelige afhandling var den om Taulov kirke, oprindeligt antaget af den gode og velskrivende hjemstavnshistoriker P. Eliassen, der dog havde mas med at få den trykt i den komplet ændrede form, jeg havde givet den efter antagelsen, især efter tilskyndelse af Svend Brüel, omskrevet med større kunsthistorisk perspektiv på basis af den tyske kunsthistoriker Wilhelm Worringers teorier.

En af Eliassens medredaktører, siden prisbelønnet som lokalhistorisk forfatter, ville imidlertid have hele den udvikling væk, og – slutningsverset strøget!

Måske det sidste var medvirkende til, at Svend Aakjær fløj i flint, da han hørte om sagen. Det var sidste vers af faderens digt om den vilde hyrde, jeg havde citeret som udgang af den lidt lyrisk betonedede slutning om udsynet fra Taulov kirke: Jeg ser over tindrende marker og langt mod den blånende fjord –. Og sønnen fløj ikke blot i flint, også i blækhuset. Den arme skolelærer, som han kendte i forvejen, fik et dundrende brev. Hvorfor skulle hjemstavnsskildringer altid være opremsende og kedelige? Hvad grundighed angik, kunne hverken adressaten eller en anden kollega måle sig med mig! Og hvorfor i alverden måtte en hjemstavnshistoriker ikke citere en hjemstavnsdigters skønne verslinier? I sidste forbindelse var den gode Rasmus Mortensen naturligvis helt tåbelig. Ellers kan sagen diskuteres, men det kan også nok hævdes, at rent opremsende lokalhistoriske skildringer uden mere almindelig historisk baggrund i hvert fald som folkeoplysning har lidet værd, selv om de kan bruges som »kildeskrifter« i en større sammenhæng.

Taulov kirke – særtrykkene tilegnet mindet om min mor – fremkom

i min anden redaktion i Vejle Amts historiske årbøger 1927. Da også stilen var blevet forandret, måtte det glæde mig meget, at min gamle historielærer, dr. Moth, udtalte sig meget rosende om netop mit sprog, som han kaldte »så ædelt og smukt«, at han med frygt for at blive betragtet »for en rigtig gammel skolepedant« ville tillade sig nogle kritiske bemærkninger om det ellers i det hele »ypperlige lille arbejde«. Og han kom næsten højere op, da han takkede mig for en senere afhandling: Af Elbo herreds historie, trykt i Jyske Samlinger 1929 og talte om mit sprog som »personligt præget . . . kraftigt og fyndigt, knapt og kort . . . og så tiltalende præget af jysk naturel«. En enkelt passus fandt han endda »pragtfuld i hele sin næsten lapidariske kraft, korthed og poesi«.

Hele Elbo herred var efterhånden inddraget under mit studiefelt tillige med Højrup, den landsby, jeg efterhånden kendte ligeså godt som Taulov, en rigtig bondeby med blot Brugsen og nogle få huse foruden de otte gårde, den største af dem Højrupgaard, og hvor jeg tilbragte alle ferier i 1926 og 27.

Jeg havde dog haft min gang i Højrup også før 1922, omme hos Niels Thomsens. Engang jeg cyklede derned, stod der en del sortklædte mennesker omme ved Højrupgaard. Særligt indtryk gjorde det den dag ikke på mig, at den gamle Basse var blevet begravet. Jeg vidste jo ikke, det var min tilkommende kærestes højtelskede bedstefader.

De var fætre, Niels Thomsen og manden på gården overfor, Peder Skov, bønder af den rigtige gamle type, også hvad skikkelsen angik, med svære overkroppe, som benene dårligt nok kunne bære, især Niels Thomsen. La' os sæt' os hen o æ dig', sagde han gerne, når han mødte Peder Skov i marken.

På Skov'ernes gård snakkede jeg mest med den gamle, djærve Hans Skov, farbror, som hele byen kaldte ham, og Farbrors træ hedder stadig den store, dejlige, 2-300-årige bøg ved Elbodalen, skånet på hans forbøn, da stykket bag den blev hugget. Født i 1838 kunne han såmænd huske endnu et århundrede længere tilbage i tiden. Sådan var han da bløven fortol', og jeg har selv i visse tilfælde verificeret hans fortællinger. Det er sandelig sandhed, a fortæl'er, de' æ ingen histårrier, sagde han også. Og hvad han selv havde oplevet, stod så levende for ham, som var det sket dagen før, og ikke et par menneskealdre tilbage, således som det store tordenvejr, der mod al sædvane kom op omme fra Lillestrand i 1856.

A vill' da gjarn' løvv', indte' do håd' tavven di' eksamen, sagde han engang, jeg skulle rejse. Det nåede han jo af gode grunde ikke, selv om han blev syv og halvfems!

Skov'erne, der havde siddet på deres gård i flere generationer, var ellers en gren af slægten Basse på Højrupgård, som dens første mand havde overtaget i 1709, hvad jeg påviste. Efter familietraditionen, støttet til inskriptionen på et gammelt sølvbæger, skulle det først være 12 år senere. Fra Erresø var derimod to andre bønder i byen, Hans Hovgaard med sin ranke holdning, stadig også hvad hans stemmeføring angik præget af at have været korporal i tjenesten og den drilagtige Peder Elkjær, som gik i graven, uden jeg fik set den kiste med gamle papirer, han i årevis påstod, han havde.

Endnu til først i tyverne sad Peder Christoffersen på sin gamle, fir-længede og stråttækkede slægtsgård med sikkert et af egnens ældste stuehuse, opført 1776, som der står på skorstenshammeren, altså før stavnsbåndet blev løst. Men netop i 1788 var Niels Thomsens gamle lade bygget, og fra samme år stammer også det skabilkenhovede, et herligt stykke primitiv skulptur, jeg har arvet efter min gamle ven, Thomas Thomsen. Thomas og hans mor, Hanne Thomsen, boede alene i husenden på den gamle gård, efter at Niels Thomsen var død. Mundlamme var ingen af dem, og hvad Hanne fortalte kunne give karakteristiske glimt af de gamle bønders tankesæt, om respekt for husbonden, som når Niels Thomsen en sjælden gang blev vred for alvor, men så også gik til sengs i alkoven, lagde sig med ryggen udad og kunne blive liggende en to-tre døgn uden hverken æde eller drikke, og uden at nogen turde henvende et ord til ham – eller om respekt for hverdagens arbejdspligt, når Hanne og hendes døtre sneg sig bagud af gården, fordi farbror og hans folk, der gik og høstede i toften overfor porten, ikke skulle se, de gik ad by en søgnedag.

Thomas var en type helt for sig selv, for ikke at sige en original, alle tider præget af det, han var halt, måtte gå med en høj støvle, fordi han var faldet ned fra høloftet, da han var et par år, og benet ikke var blevet ordentligt kureret. Hovedet var der ikke noget i vejen med, og videbegærlig var han også, ja, hvad har vi ikke drøftet i alvor og skæmt, når jeg fulgte ham, »den ældre mand«, til gården fra et besøg på Trolldholm. Og et lune han havde, et vid og en slagfærdighed, der søgte sin lige.

Jeg blev vel nærmest regnet for hørende til Højrup by, så længe det holdt med Karen Justesen. Hvad det altså i længden ikke gjorde.

To hårde sten maler ikke godt sammen, sagde han, Peder Just, da det

var »gået forbi«. Det var nu vist ikke den eneste årsag, selvom jeg unægtelig aldrig har været en fredelig karakter. Ærligt talt er jeg ikke i stand til i enkeltheder at redegøre for, hvorfor det blev som det blev, men også på den vis så det jo så underlig håbløst ud, at vel arbejdede jeg for Litteraturselskabet, men der var ingen udsigt til eksamen og mere faste forhold.

Og forholdet mellem os? Idel strid og ulykke var det ikke, snarest op og ned, i længden oprivende nok, ialfald for hende. Jeg har altid haft lettere ved at tage de bratte overgange fra den ene sindsstemning til den anden, tror jeg. Men på den anden side har jeg også en fornemmelse af, at jeg dengang til sidst bare lod stå til, lidt sløvt måske, uden at ville se sandheden i øjnene.

Måske var det ikke så mærkeligt, det gik som det gik, skønt tragisk nok, også fordi vi begge var betaget af den samme inderlige kærlighed til vor fælles hjemegn. Alligevel var det nok ikke så sært, at båndet mellem os bristede, at hun brød det.

Og så vågnede jeg med et brag. Det ulykkeligste menneske på jorden! Skønnede nu først for alvor på, hvor dejligt det allsammen havde været før i tiden, og følte, hvor jeg havde skuffet hendes tillid og troskab og kærlighed. Jeg var utrøstelig. Og bedre blev det naturligvis ikke fordi jeg samtidig mistede min gode ven Sven Brüel. Oh Nemesis!

Han var egentlig den, jeg havde sluttet mig nærmest til af kammeraterne i København, den eneste jeg havde besøgt hjemme, i Haslev, hvor vi turede egnen rundt i faderens, den kendte bygmesters store vogn, den dejlige af Christian Winther besungne egn med de mange herregårde – det hvide Bregentved og det varmtrøde Gisselfeld lige i nabolaget, herligt at se for mig med mine interesser, selvom jeg først fandt det underligt, at min kæreste ikke også blev inviteret med. Det blev der siden rådet bod på. Han kom til Jylland i sine sommerferier, og i hovedstaden var vi til sidst sammen daglig alle tre. Brüel og jeg boede jo side om side på Vodroffsvej. Vi var også sammen den dag, vi efter en biltur til Frederiksborg, han kørte den lejede vogn, blev vædret fra venstre på »den nye amtsvej« af en bil, der kom fra Gladsaxe Møllevej. Jeg sad bagi, troede de havde set den foran og bøjede mig frem for at advare, da den kom ind i siden på vores, stor som et lokomotiv! Troede jeg da, og blev meget skuffet ved siden at konstatere, det var en lille fnattet Renault. Vi slog et par kolbøtter, og hver gang vi tørnede mod jorden, tænkte jeg: Næste gang er det forbi. Men så lå vognen stille. Ingen var kommet noget til af betydning. Skæbnen ville øjensynlig bevare os alle tre, hele trekanten.

Var det for ikke at risikere, jeg skulle forgribe mig på ham, hun mildnede bruddet ved, at vi stadig sås, næsten hver dag, om også kun for kortere tid – i hvert fald var det det klogeste, hun kunne gøre på den vis, at vænne mig til min skæbne. Jeg fattede vel også på den måde håb om, at alt ville vende sig til det bedste igen. Selv om jeg så måtte føle den endelige adskillelse endnu hårdere.

Han blev helt bange, Kresten på Elbo, så forstyrret må jeg have set ud, da jeg pludselig stod i kostalden, hvor han sad og malkede, tidligt om morgenen efter at være rejst fra København aftenen før i så sort et humør som ingensinde. »A bløv hiel rej, de' føst a so ham hen' o æ kru'r,« sagde også sognefogeden, Jens Thuesen, og Kaninmutter syntes, jeg så ud, som jeg lige var krøbet ud af en tvonbusk. Hun var ellers hjælpsom som i lignende tilfælde, bød dog ikke sig selv til, lod mig derimod gennem Hanne vide, jeg godt måtte få hendes Lovise, også noget af hendes mands efterladte tøj.

Der blev nok snakket en del om min skæbne rundt i sognene. Her ku' Mogens sgu da godt ha' bued i sommer, sagde August Slagter en dag, han kom forbi Troldholm, og så kikkede han ind ad vinduet: Hov, han leg'er sgu derind' o æ guol!

Ja, det gjorde jeg, havde ikke gidet møblere det år, blot fået slæbt en madras og en dyngge gamle Familie-Journaler derned, til at fordrive tiden med, når jeg ikke strejfede mere eller mindre forvildet rundt og opsøgte de gamle minderige steder i Lunden og i Kobbelskoven, eller hvor det nu var. Maden fik jeg nu oppe hos Kresten og Hanne, atter mine hjælpere i nøden.

Greb bitterheden mig, trods alt, og reddede mig fra helt at fortvivle, eller var det i galgenhumor, jeg allerede en måneds tid efter skrev »Sommerrevy« for Taulov socialdemokratiske forening, spillet af diletanter oppe på kroen, og oven i købet spøjte med min egen skæbne.

Såret brød op igen, da jeg efter ferien flyttede ind på Vodroffsvej, den sidste af det triumvirat, der engang havde befolket de tre kviste. Lille Bang var først forsvundet, og nu Brüel, der havde overtaget sit rum efter Broby, i hvis tid det blev »foreviget« i litteraturen i Tom Kristensens Hærværk, skønt man har svært ved at forbinde skildringen deri af det store, skumle lokale med de mange tilstedeværende mærkelige personer, lejrede omkring indehaveren, med virkeligheden, det lillebitte kvistværelse, overfyldt, blot der var tre-fire til stede.

Havde der været hyggeligt hos mig i den periode, min kæreste serverede aftenteen for triumviratet, meget ofte plus Poul P. M. Pedersen, der var kikket op på vejen hjemad – så var der ikke rart det sidste år

jeg boede der, 1928-29, navnlig ikke i de strenge vintermåneder, når der om morgenen var is på vaskevandet i spanden, som skulle fyldes fra en hane på gangen, og der, når man vågnede, kunne ligge en mindre snedrive på hovedpuden. Der blev heller aldrig gjort rent! Jeg var der da bogstavelig heller ikke. Det var, dengang jeg kom meget sammen med Harald H. Lund, ikke mere den slanke, blege yngling med det sorte halsbind, nu nærmere på vej mod sit senere ydre. Et festligt syn var det at se ham dominere et dansegulv, hvis han havde fundet den passende kvindelige partner. Det manglede han i almindelighed ikke, kunne på vejen hjem pludselig forsvinde ind ad en eller gadedør, han havde nøglen til.

Af pure misundelse var det vel, jeg drillede ham, når han noget selvmodsigende ellers ville hævde, at det var drømmen om en jomfru, der betog os alle!

Det var også, dengang Lunde-Christensen var med i billedet, da han forsøgte sig som skribent og fik nogle gode københavnske causerier trykt i Ekstrabladet – inden han begravede sig i provinsen som real-skolelærer i Hadsund.

Et møde med ham inspirerede mig senere til det eneste skønlitterære arbejde, jeg fik skrevet helt færdigt. Selvfølgelig har jeg syslet med tanker om at skrive, i hvert fald den sædvanlige autobiografiske roman, var også nået til at lave dispositioner og begyndt på enkelte kapitler. Kun en novelle fik jeg skrevet helt færdig. Hr. Oluf han rider, hed den naturligvis, men foregik ligeså selvfølgelig i nutiden! Jeg skrev den ude på Carlshøj, en sommernat det regnede så stærkt, jeg ikke gad cykle ind til byen. Jeg havde besøgt en gammel kammerat, den yngste søn fra Kildevæld, ja, min gamle medbejler!

Fælles skibbrud, fælles trøst – hedder det ikke sådan noget? Vi havde fundet sammen igen, jeg var vist søgt derud, måske også for at gøre afbigt. Efter at have turneret Europa rundt som en af de berømte Ollerup-gymnaster, var han nu bestyrer på gården derude mellem Lyngby og Dyrehaven og søgte her at videreføre tonen fra Kildevæld. Der var mange unge på gården. Jeg havde også i den forbindelse oplevelser, jeg ellers ikke ville have fået. Hørte sprogmanden Marius Christensen holde juleprædiken i Emanuelskirken, og på en udflugt til Skåne prægedes i min erindring billedet af en hvidblond svensk pige, der med sin høje, lyse stemme sang den gamle folkevis: Svend i Rosengård. Samme dag stod jeg sammen med professor Lauritz Weibull ved Birger Gunnersens ligsten i Lunds domkirke og kunne fortælle ham, at jeg netop havde identificeret den gamle ærkebiskops hånd i en af

de gamle lovbøger, endda som ophavsmand til et teoretisk fremstilling af kongevalg i middelalderen, en sag, som jeg forresten aldrig har fået gjort noget ud af – som af så mange andre. Det var den aften, der blev sunget på vejen hjem, af en klynge i forstaven, i den lune aften over det stille sund, så man måtte genkalde sig stemningen fra det gamle guldalderdigt om sangen »paa det dejlige Øresunds natdunkle Blaa«.

En noget anden stemning end den i et andet miljø, ved digteraftenerne i Ungarnsk Vinhus, hvor der nok blev læst højt i begyndelsen, men vinen siden gjorde sin virkning, den gode vin og det gode sted, den mest charmerende restaurant, byen har haft i min tid.

Var det Harald H., som fandt på de aftener? Der læste de jo op allesammen, de digtere, jeg kendte bedst, han og Poul P. M. og Schade og Wulff og flere endnu. De samme, som også havde læst op i Forum engang, da jeg endte med dem hos Hans Bording i Vimmelskaftet. Hvor jeg første gang traf Ejvind Rafn, som holdt en tale, jeg fik lejlighed til at mindes ved hans 60 års dag i fjor. Han priste sin lykke over at kunne være sammen med disse højtbegavede, unge digtere i så høje toner, at jeg først troede, det var ironi!

Weltzer var der da selvfølgelig også, ikke mere den lange, ranglede unge mand, jeg havde kendt på afstand først i tyverne, bortset fra det krøllede hår, nu indrømmende hans runde, fyldige ansigt med det venlige blik bag brilleglassene, hvis han da ikke var indigneret eller melankolsk, oprørt over enten verdens eller sine venners troløshed. Vennesæl var han selv, og festlig stemning fulgte gerne med ham. Indtil han træt sank til hvile, som på »den lysegrønne ø«, den store sofa oppe i en lejlighed i minefeltet hos enken efter en berømt islandsk digter, et elskeligt, godhjertet menneske, der selv gerne tog del i de improviserede drikkelag. Mærkelige fallerede eksistenser kom her også, så man til tider kunne føle sig som på randen af en afgrund. Den nødvendige portvin blev fremskaffet, det var jo gerne efter lukketid, hos en urtekræmmer i nabolaget. Søde Peter, for 1 krone 28 øre pr. helflaske, og manglede der kontanter, så blev, efter hvad jeg har hørt, sådanne til tider fremskaffet, ved at en kvindelig gæst en liden stund begav sig ned på gaden. Den altid så godsindede Johannes Wulff mente, at hun passende kunne kaldes »den gode skøge«.

En række kammerater fra studentertiden lod jeg omkring 1930 fotografere på stribe: Harald H. Lund (og mig selv), Robert Mikkelsen, Peter Jørgensen, Johannes Weltzer, Poul P. M. Pedersen, Arne J. Møller, Johannes Wulff, Carl Grove, August F. Schmidt og Hans Sørensen.

Helt så opofrende var ikke de andre pænere piger, der kom der, som den lille, søde – hvad det nu var, hun hed – som en gæst en aften kørte hjem. Og til trods for, at hun forsikrede, han måtte ikke, så fik han efterhånden alt tøjet af hendes lille velskabte krop – for så at lade sig standse af hendes forbud. Det skyldte hun sin mand! Var mon ikke et fæ? Han dueede ikke i rollen som den fuldendte forfører!

Både Harald H. og Weltzer og Rudbeck holdt ind imellem til på Studenternes Spisestuer, hvor jeg til stadighed havde min færd. Ja, skyldte jeg ikke Københavns Universitet andet, så måtte jeg til evig tid nære taknemmelighed til det som mangeårig gæst i Kannibalkøkkenet, hvad man allerede dengang fjollet nok var begyndt at sige.

I en årrække kom jeg der næsten daglig og fik til tider alle dagens måltider, også morgenkaffen. Frokosttiden var egentlig den hyggeligste. Da var der ikke så mange, heller ikke i kaffestuen, hvor nogle af os spiste, selv om man ved zoologbordet var noget højtalende. Det var, dengang Rudbeck var ved B.T. og en overgang lod alle sine bekendte enten rejse til eller vende hjem fra Biskra, mig dog under pseudonymet, kunsthistorikeren Børge Frederiksen. Løgn var det hele! B.T. var dengang af et mere beskedent sidetal og ikke sat op på den moderne, modbydelige måde – så man overhovedet ikke kan se skoven for bare træer. Alligevel blev det fåsidede eksemplar, der var til rådighed, delt mellem de forskellige gæster. Blandt dem var også en ung, slank mand, en forfinet type, der uafsladligt strøg en af sine uregerlige lysblonde lokker bort fra panden. Hvem skulle efter denne beskrivelse komme til at tænke på Ulrik Knigge, som han er i dag, ikke mere helt så spinkel, energisk og rastløs, og som B & Ws propagandachef nok har haft lejlighed til »Umgang mit Menschen«, som hans forfaders kendte værk hedder.

Litterært interesseret, som han stadig er det, var også dengang Knigge, der kom til de kendte Vedelske teer sammen med andre som Kjeld Elfelt og Arne J. Møller, den sidste også stamgæst i kaffestuen, en mere landlig type, selvom han af og til gik med monokel, uddannet som kommunebibliotekar og dengang kun i besiddelse af et vikariat på læsesalen i Griffenfeldtsgade. Næsten hver aften kom han ned til mig, der nu for anden gang boede på selve Østergade igen, i nr. 16, hos fotograf Lindegaard, hvor jeg praktisk nok altid kunne se, hvad klokken var på Nikolaj tårn og blev vækket af vagtparaden, når hornmusikken trængte op til mig gennem den snævre gadekløft. Dette dog kun om søndagen, og bortset fra den søndag sommermorgen, jeg blev vågen meget tidligere ved en stærk brummen og fra vinduet så det aluminiumsskinnende kæmpeskrog af Graf Zeppelin stryge hen over tagene i Minefæltet.

Min daglige arbejdsplads i den periode var Rigsarkivets læsesal, den som nu netop er skammeligt moderniseret med hængereoler og teaktræsborde, ja tremmeloft og med de gamle kulørte kransekagevåben-skjolde hængende isoleret oppe på den hvide væg. Før støttede de sig dog til de høje, vægfaste reoler, egetræsmaledede, ligesom hele det gammeldags møblement med de linoleumsbelagte, bredere og langt mere praktiske skråborde, og selv om interiøret også dengang var ret stilløst og tarveligt udstyret, var der dog en vis stemning over det meget højloftede rum, ikke mindst når lamperne med de grønne halvkugleformede porcelænsskærme var tændt.

Mon de ville føle sig til rette i det nye interiør, de højst karakteristiske typer, som betjente Rigsarkivets læsesal for 30-40 år siden? Skæg på alle måder var undertitlen på en årgang af WC, min private og kun sparsomt publicerede »Blæksprutte« fra Rigsarkivet. Det var dengang, det var mere opsigtsvækkende end nu, da skæg atter er på moden, navnlig hos ungdommen, at man i Rigsarkivet kunne finde repræsenteret alle former for skæg, overskæg, store hængende eller små engelske, fipskæg og fuldskæg og bakkenbarter.

Det var i de dage, der var en arkivar, der aldrig havde kørt i bil, en anden, som aldrig havde talt i telefon og en tredie, der kun havde set »levende billeder« én gang, han ikke kunne slippe for det, nemlig i den franske ambassade, altså Grandjean, frankofilen med æreslegionens bånd i knaphullet – og indehaver af adskillige andre ordner, ja medlem af Amaranten, noget meget fint i Sverige. For øvrigt senere herhjemme statens heraldiske konsulent. Og en stor pudsenmager, der kunne fortælle samme anekdote tyve gange, så man hver gang lo ad den! Trods ordner og monokel var han ikke netop elegant til daglig, som de andre arkivarer dengang i blank alpakkajakke, men noget specielt for ham, der arbejdede med konservering af de gamle vokssejl, var det store blå forklæde, bag hvis folder han først »bragte sit tøj i orden«, når han trådte ind gennem svingdøren på læsesalen – efter at have frekventeret toilettet ude i magasinet.

Selv om de begge bar kortklippet moustache, sympatiserede de absolut ikke med hinanden, Grandjean og den arkivar, der sagdes aldrig at have kørt i bil, dr. William Christensen, efter hvem min Blæksprutte hed WC, med kortstudet både overskæg og hår, en type fra tiden omkring 1900, en både sirlig og syrlig herre, læsesalens til tider meget ubehagelige chef. Dog villig nok til at lade sin store arkivalske viden og kyndighed i skrifttydning komme enhver til gode, der søgte hans hjælp, selv mig, som han, uvist af hvilken grund, fra første færd havde fattet

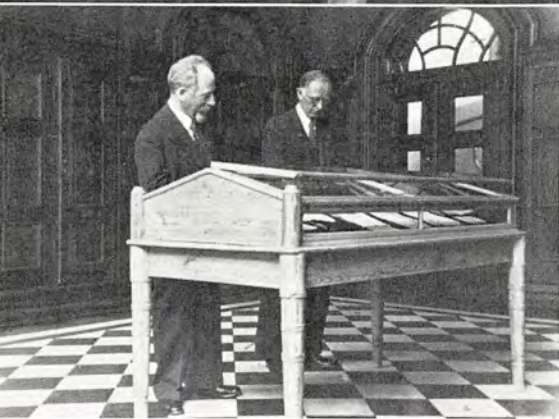
uvilje imod, ja, forfulgte med nærmest rørende nidkærlighed, så jeg, når jeg havde fået trykt et eller andet aktstykke i en eller anden obskur amtsårbog, kunne finde rettelser i margen med hans karakteristiske hånd. Mere velsindet imod mig var den tredje arkivar, der aldrig havde talt i telefon! Ville folk tale med ham, kunne de komme personligt til arkivar S. Nygård, som man kan forstå en meget konservativ personlighed, og det helt igennem. Men trods det, vor første samtale ikke var fri for at være politisk præget, så har han altid vist mig venlighed og interesse. Hovedgårdene, som jeg efterhånden arbejdede med, var hans egentlige speciale. En stor gunstbevisning også, at jeg, da han gik af som 70-årig for godt 23 år siden, fik lov til at fotografere ham på hans kontor, med kalotten og det grå fipskæg, som først senere er blevet et fritgroende vildmandsskæg.

Spidst, rødligt fuldskæg havde Marquard, læsesalens inspektør, som det hed, en lille, egentlig venlig og munter mand, blot meget lunefuld og meget bureaukratisk. Nu synes De, jeg er en stor idiot, sagde han så selv med et smil, og det var netop, hvad man tænkte! Men lige så smilende måtte man jo tilbagevise hans påstand.

Mere alvorsmand var især dengang dr. Holger Hjelholt, der heller ikke havde skæg, til gengæld derimod meget kraftige, buskede øjenbryn, større end selv mine nuomstunder. Men som i min første tid på læsesalen kun kom der som gæst, når han var færdig med sin tjeneste på landsarkivet, i den tid han samlede stof til sin Falsters Historie og fyldte kvartark på kvartark af gult konceptpapir, beskrevet over det hele uden margen med hans karakteristiske, kantede skrift. Senere var han læsesalens inspektør, hver formiddag i samtale med Nygård. Formodentlig tjenstligt? Som Erslev skal have spurgt, når han som rigsarkivar så et par tjenestemænd snakke sammen.

Det var dengang, jeg vakte vild opsigt ved som den første gæst på læsesalen at lægge jakken i sommervarmen. Bare han ikke også smider bukserne, var dr. Christensens dagligt gentagne bemærkning, som han hver gang ventede, hans kolleger skulle finde lige morsom. Mit initiativ blev også drøftet af Hjelholt og Nygård, hvilken sidstnævnte hævdede, at i hans ungdom blev det anset for uanstændigt, hvis man kunne se det mindste af »undertøjet«. Hvortil Hjelholt riposterede, at i hans ungdom

Fra Rigsarkivet. Øverst læsesalen i dens gamle skikkelse, ved pulten Erik Kroman og Mogens Lebech. Nedenunder arkivar Marquard og kustode Møller i vestibulen, Kroman med Valdemars Jordebog ved »egeskabene«, Bjørn Kornerup i sit kontor og P. B. Grandjean i »seglværelset«. Billederne nederst fra 30'erne.

på landet hjemme på Fyn havde skjorteærmer jo været søndagsdragt! Det største fuldskæg havde dog dr. Eiler Nystrøm, kulturhistorikeren, en anelig skikkelse, aparte klædt, med nedhængende, sort kunstnersløjfe og en kæmpestor, sort grundtvigianerhat. Han gik hver dag fra sit kontor gennem læsesalen, op til en af de timelange og ikke netop lavmælte politiske diskussioner i chefens kahyt den høje, hos rigsarkivar L. Laursen, en lille sirlig herre med umiskendelig jysk accent og tørt lune samt utrolig snaksom og åbenmundet. Hvordan han karakteriserede de forskellige ansøgere til embedet efter ham, i overværelse af mig uværdige studiosus, var ikke kedeligt at høre på.

Her i arkivet er sgu ingen kødelige fristelser, var en hans frimodige sentenser. Danmark har sgu ingen historie efter 1523, var en anden af hans uforgribelige domme. Med samme eller større ret kunne man hævde det modsatte, for da blev Christiern II jo fordrevet. Laursen tænkte mere på, at det skriftlige kildemateriale før den tid var så utilstrækkeligt. Større respekt for arkivalier havde han ellers ikke altid. Vi har vognmandslæs af det mæg, sagde han til tider. Arkivarer var der heller ikke mangel på dengang. Jeg kan få ti for en, så det kan sgu ikke nytte, De kommer her og gør vrøvl, hørte jeg ham også engang sige til en eller anden, jeg kunne desværre ikke rigtigt høre hvem. Men det var vist Kornerup?

Denne afløste til sin tid Svend Aakjær, min inspirator og protektor, der ikke blot animerede mig i mine studier og havde skaffet mig arbejde for Litteraturselskabet, men også imponerede mig ved af og til at give kaffe med cigarer, to Silvana til hver var taksten, på den længst forsvundne Havnekafé hinsides Knippelsbro. Her traf jeg notabiliteter som folkemindemanden August F. Schmidt og stednavnemanden Knud B. Jensen, vistnok også den da helt selvudslettende Kristian Hald, man ellers på spisestuerne kunne se hente sødsuppen til både sig selv og August F. Det var også på Havnecafeen, jeg engang forsigtigt spurgte underarkivaren, om han var i familie med Jeppe Aakjær, og han yderligere steg i min agtelse. Læst Aakjærs prosa havde jeg allerede i gymnasiet, og hans digte, som højskolen allerede længst havde taget til sig, var blevet sunget meget på Kildevæld, og siden citeret på vore rideture: Jeg er havren, jeg har bjælder på, når vi lod hestene gå i skridtgang langs de modnende kornmarker.

Men digtersønnen blev jeg siden lidt skuffet af, i det mindste undrede jeg mig såre, da han en dag, jeg fulgtes med ham ud i Svinget, hvor han boede, på Christianshavns Torv standsede op ved kiosken, som han plejede, for at købe Søndags B.T.! – Han læser den min salighed endnu.

Da »digterens søn« blev landsarkivar i Viborg i efteråret 1929, blev Bjørn Kornerup forskånet for længere at opholde sig på »hint afsides sted«, som han kaldte det, og hvis chef han ikke satte særlig højt. Selv var han ikke lige afholdt af alle, nok på grund af sit til tider lidt arrogante væsen. Humoristisk sans havde han ellers i høj grad, og vi havde i hvert tilfælde det til fælles, at vi begge havde et åbent øje for vores medmenneskers pudsig side, men lige som han altid foreholdt mig min ualmindelig udiplomatiske adfærd, kunne han nok tåle, jeg drillede ham, »theolågen«, som Nystrøm sagde, med den diametralt modsatte egenskab, og med hans manglende foragt for jordisk forfængelighed, hans samlermani, hvad angik udmærkelser af såvel læg som lærd karakter, de sidste ikke de mindst fortjente. Og – mig var han en god mand, støttede mig på flere måder.

Som kongelig ordenshistoriograf ikklædte han sig med glæde den tilhørende ret kostbare uniform. Han kunne ikke så godt overtage forgængerens, Bobés, den lille, hjulbenede Bobés, i hvert fald ikke passe bukserne, som det fra allerhøjeste side spøgende skal være blevet bemærket. Spøgefuldt ment var jo også mit udkast til en uniform for ham i den forbindelse, komponeret med skyldig hensyntagen til hans theologiske stand. Som doktor udi theologien havde han ret til at bære præstekjole med fløjsmave. Jeg så ham imidlertid heller aldrig i det reglementerede kostume, derimod nok Bobé, der viste sig på læsesalen i det, både med trekantet hat og kårde – måske netop den dag, han havde fået sabelen mellem benene og faldt ned ad trappen på Universitetet, så alle de tyske stilehæfter, han havde haft under armen, fløj over hele Frue Plads.

Ja, hvis alle arkivgæster med fin uniform var mødt frem i den på læsesalen, generaler, admiraler og oberster, for ikke at tale om officerer af lavere grader, ville en anden en for alvor have følt sig som spurv i tranedans! Men at fortælle om de enkelte besøgende, en skare fuldt så broget som tjenestemændenes og meget større, lader sig ikke her gøre. Der kom de historiske professorer – Arup dog sjældent, han påstod, at personalet stimlede sammen i de forskellige kroge og grinte ad ham – såvel som de ikke så æstimerede genealoger og mormonstamtavleforskere. Og naturligvis en række historikere, nogle mere modne som Fussing og »magister Hans Jensen«, begge systende med landbohistorie, den sidste den mærkeligste, som til trods for sin begavelse på grund af sin specielle habitus led visse skuffelser på den videnskabelige løbebane, inden han ret tidligt døde. Og alle mine samtidige, af hvilke jeg kun nævner dem, jeg har stået i nærmere forbindelse med, og af

hvilke et par stykker senere blev arkivarer, Bro Jørgensen, Glædemark, Gay, Skrubbeltrang, Nørregaard og Hvidtfeldt.

En række brogede bekendtskaber fra hin arkivperiode var også den lange række – lovhåndskrifter, som jeg omhyggeligt registrerede, og som jeg hilser med genkendende glæde, hvis det hænder, jeg atter får et af dem i hånden. En morsom oplevelse havde jeg på en Sverigestur i sommeren 1929, da jeg på eget initiativ havde fået i opdrag at undersøge et middelalderligt håndskrift af Jyske Lov, som beroede på herresædet Husaby i Småland, uden at nogen havde tænkt på at forsyne mig med en introduktion til brukspatronen.

Vel gik det ikke, som jeg først troede, da tjeneren havde anmodet mig om at stige ind på et gæsteværelse med opredt seng, at her blev jeg måske inviteret til at blive et par dage. Nej, jeg måtte gennemføre min undersøgelse, så at sige med en småkage i den ene hånd og Jyske Lov i den anden, konverserende datteren, som stod for styret på gården, en type, som man ellers kun tror, eksisterer i romanerne og som havde budt mig på te i en plydsmøbleret salon. Samme dame har forresten nylig gjort sig bekendt i en fornem skandalehistorie!

I dette mit rodløse intermezzo, årene 1928-30, holdt jeg i jul og påske mest til i Vejle hos min mors søster, den elskelige moster Anna, der netop i efteråret 1928 havde opgivet sin selvstændighed som musiklærerinde og var flyttet ind i hospitalet, med sorg testamenterende dette sin lille formue, de sidste rester af den gamle degns berømte »store« som hun havde regnet med, hendes elskede, yngste søsters børn skulle arve.

Disse Vejleophold var til gensidig glæde for begge parter, tror jeg at kunne sige, trods det min moster, som vel nok mente at tilhøre indremission, det skyldte hun jo sine forældre, som følge deraf burde have misbilliget hele min færd og livsindstilling. Men dømmende var hun ikke, fulgte snarere Vorherre deri, at hun også fortrinsvis omgikkes »toldere og syndere« og gjorde sin kære søstersøn alt det gode, hun kunne, lige til at deltage i mere eller mindre subtile diskussioner langt ud på natten.

Under et af disse Vejleophold konkurrerede jeg med held med selve Georg Brandes, for så vidt som jeg, ligesom han i sin tid, skrev en dansk stil for en elev i gymnasiet, min kusine, provstedatteren Ingeborg Lung-højs datter, og fik højere karakter end han, nemlig mg+ mod mg, dog at jeg måtte lide den tort, at den tåbelige dansklærer sagde, stilen var skrevet i min halvnieces personlige!

»Sommeren 1930« begyndte ikke som sædvanlig på Troldholm. En tidlig sommermorgen så jeg for første gang Århus bys tårne og spir dukke

frem af den grå dis fra dækket af Københavnerbåden. Og de følgende solstrålende dage nød jeg fra et vindue på Kystvejen udsigten over havneterrænet med promenerende Århuspiger i brogede, lette sommerkjoler og i det fjerne de sommerlige kyster på Mols – i de få øjeblikke, jeg ikke hamrede løs på maskinen for at renskrive resultaterne af nogle arkivundersøgelser, jeg havde foretaget for daværende docent Peder Skautrup – unægtelig uden at have forestillet mig, at dette stof skulle trykkes uden nærmere korrigerings, så hastigt havde tempoet været ved indsamlingen. Og så måtte det færdige resultat blive alt andet end fejlfrit! På Statsbiblioteket var jeg kun en enkelt gang i udlånet. En ung, mørkhåret pige i lys shantungskjole med et skinnende guldbælte lod sine øjne glide hen over den nye gæst med et ligegyldigt blik – for det viste sig siden, at hun overhovedet ikke havde lagt mærke til mig. Endnu engang så jeg hende på cykel ud ad Riis skov til, da jeg nok var på vej ud af byen med et tilfældigt bekendtskab – hun derimod stilende mod et eller andet haveselskab med kulørte lygter, forestillede jeg mig. Jeg har altid i erindringen set det møde i de blomstrende syreners tegn. Otte dage efter Sankt Hans? Måske ikke helt med urette: Sådant var det i år. Jeg skænkede hende næppe en tanke, da jeg endelig havde land æfor og by æbag og cyklede syd på. Smed mig for første gang den sommer i en landevejsgrøft, inden det blev øsende regnevej. Og næste dag nåede jeg Troldholm for at blive modtaget som altid med åbne arme af Kresten og Hanne, ja, som sædvanlig måtte føle mig som søn af huset i den forstand da, at jeg fik kosten for samme pris som hendes gamle mor for 1 krone om dagen. Det tjente de nok ikke stort på. Vel var jeg ikke så grådig, som de kunne have grund til at tro den allerførste dag, jeg havde spist hos dem, to år tidligere, da jeg havde øst den dybe tallerken fuld af stuede grøntsager og gulerødder, en noget tykflydende suppe syntes jeg nok. Det var gemyse! Jeg fik gennem årene mangent et godt måltid mad i køkkenet på Elbo og mangen god kop kaffe med store skiver hjemmebagt hvedekage og »godt smør«, som de siger syd for Kongeåen.

Og mangen god snak med dem begge. Hvor hun kunne fortælle, Hanne, også om dengang »i æ professors tid«, da de bestyrede ejendommen og om sommeren måtte bo ude i det tidligere stuehus, bygget sammen med stald og lo, og kun om vinteren rykkede ind i det nyere, grundmurede. Æ vinterprofessor kaldte man jo Kristen af den grund. Men efter Haslunds død i 1917 havde han købt ejendommen. Han, ja, da også hun var af den gamle slags, nøjsomme og arbejdsomme og levede i det hele så vidt muligt af deres egne produkter. Alt blev taget med. Hun var

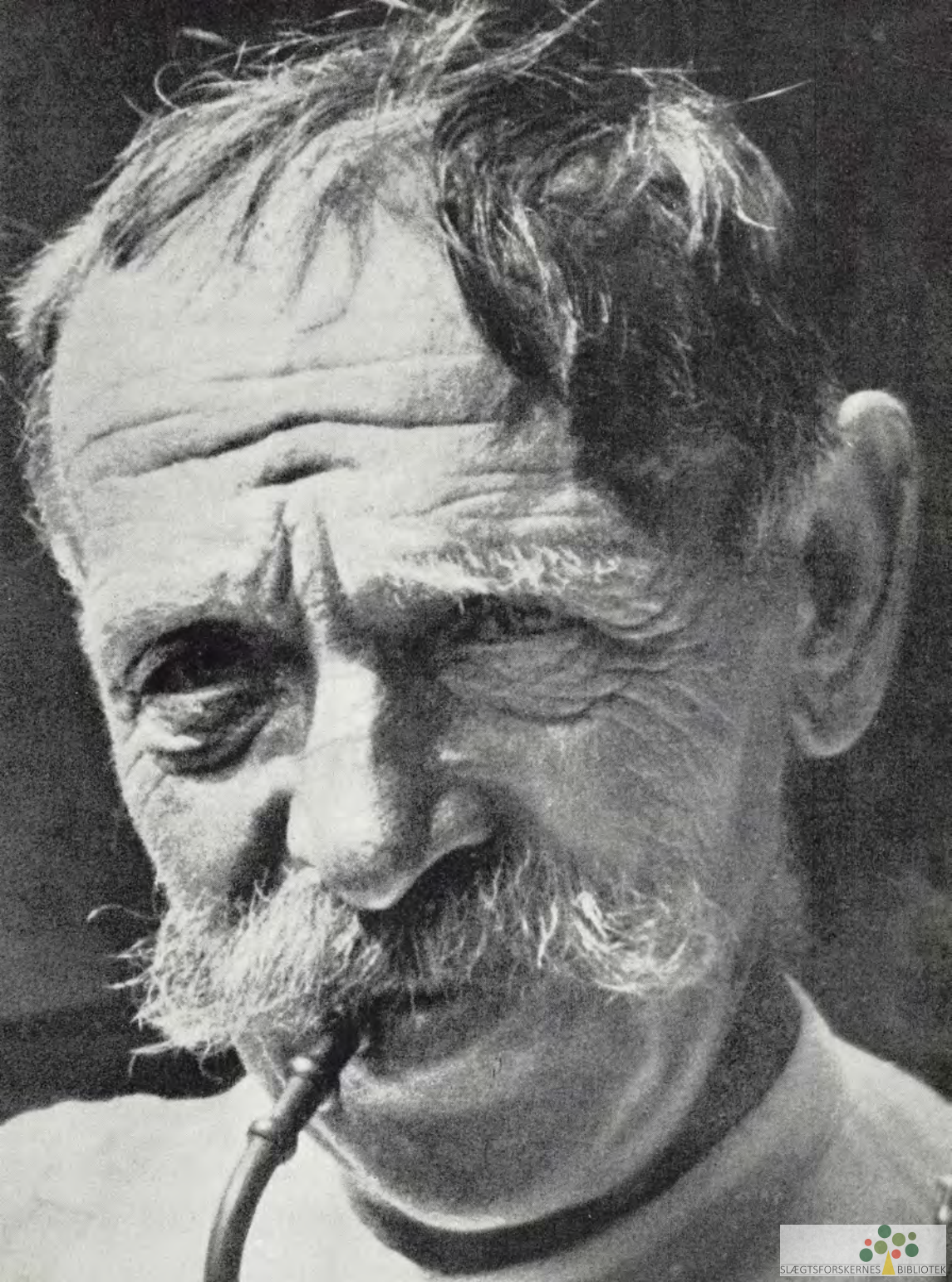
utrættelig på færde, både ude og inde, passede hele bedriften, når han var på arbejde for at supplere de noget sparsomme indtægter af ejendommen. Tækkemand var han til sidst, det gav lidt mere end almindeligt daglejerarbejde. Men gladest var han, når han kunne blive hjemme på si' int, sit eget. Så sled han ikke mindst. Han var vant til det fra barndommen, var han, var kommet ud at tjene allerede i 10-års alderen. Han var ikke som Peter Thomsen i Gammelmose, men havde et åbent øje for de dejlige omgivelser. Syntes ikke, der noget steds kunne være kønnere end på Elbo og glædede sig over at kunne bo og arbejde der. Man kunne om de to med en vis ret bruge Birkedals udtryk om mine oldeforældre: en åndens kvinde og en hjertets mand.

Den sommer havde jeg nu ingen rigtig ro på mig, jeg drev det endda til at rejse udenlands, tog min lille bror, Preben på 15 år, med på en cykletur sydpå, søgte slægtens stamsæde, Lebæk, uden at finde det og var i Niebüll, min oldefaders by, for første gang. Vi nåede også Hamborg, dog med toget fra Bredstedt, men set Hagenbeck fik min bror da. Selv var jeg på en spadseretur til Dusent Dywelswarff i Ditmarsken. Sie haben Kurage, sagde man til mig i toget, fordi jeg gik i en brun lumberjacket. Det var dengang endnu ikke god tone.

Tilbage igen var jeg stadig rastløs, kunne en søndag finde på at spadsere de tre mil til Munkebjerg, men det mest tjah, hvad skal man kalde det, romantisk-forrykte var dog den ridetur, jeg tog for at træffe »den lyse pige« i Bjerre herred. Hun var egentlig et drømmebillede, jeg selv havde skabt mig – delvis, for hun var af kød og blod, en studine, jeg var blevet betaget af på spisestuerne og knap nok havde vekslet to ord med! Og nu prøvede at træffe på hendes fædrengård oppe ved Horsens. Om det nu var, fordi hendes mellemnavn var det samme som føreren kaldes hos et rytterfolk, at jeg partout ville træffe hende til hest?

Og sandelig, en morgen, jeg havde været nogle dage i København, lå der et brev til mig på Østergadekvisten. Krokonen i Taulov havde skaffet mig en hest til låns! Og efter at være rejst fra København om aftenen – eneste gang i mit liv, jeg har taget den tur med sporer på, de var blevet sat fast på de lange støvler derovre – startede jeg næste morgen på det sælsomme ridt. Den røde vallak var ikke ung og ikke god at ride på, og jeg havde næppe været på en hest i 4-5 år. Øm og

Kristen Kristensen, min forgænger som husmand på Elbo, en mild og vennsæl mand, der sammen med sin kone, Johanne, lod Elbo og Troldholm være et tilflugtssted for mig, i trange som gode tider. »Mogens æ den bæ'st minnesk'o æ jurd«, sagde han under sit sidste besøg på Troldholm, til stor forundring for en af husets unge venner, som næppe havde ventet denne vurdering.

ødelagt lagde jeg mig til hvile om aftenen hos Daniel Lebechs i Sol-skov, nord for Vejle, for næste eftermiddag at nå til hendes faders gård. Jeg fik hende også at se, køn var hun da, og hun smilte kønt nok til mig oppe fra korngulvet. Hun var ude at tage fra i laden. Som jeg kom ind i gennem den snævre dør i porten. Med fare for at få benene revet af. Nu jeg var redet den lange vej, skulle hun absolut se mig komme anstigende til hest!

Besøget blev nu ikke nogen succes! I Solskov havde man bedt mig bringe en hilsen til nogen i nabolaget. Så jeg kom altså tilfældigt forbi! Hun var kommet ind fra laden, da jeg vendte tilbage, og vi talte også sammen. Men hvad Fanden mon jeg egentlig har kunnet sige? Situationen var jo lidt akavet, ikke mindre efter at forældrene vel havde fået at vide, hun bogstavelig ikke kendte mig. Faderen kom ellers og inkvi-rerede mig om, hvad jeg var, og hvad jeg lavede. En komplet latterlig eller måske tragikomisk situation. Og det blev kun en kort visit. Snart red jeg atter mod syd. Det vrimlede med travle høstfolk langs vejen i den strålende aften. Det var det dejligste solskinsvejr, og i det fjerne blånede Bjerrelide. Men jeg, jeg citerede Bjørnson for mig selv, lidt varieret: Rid langsomt, thi du kommer tids nok hjem.

Inden jeg nåede Taulov havde buggjorden gnavet hesten, så jeg red op med den til min fader, dyrlægen. Jeg var netop kommet i forbindelse med ham igen den sommer. Han havde måttet sælge sin praksis og var flyttet op i et hus på Kirkevejen sammen med sin nye kone og deres lille søn, Karl Ove, født året før. Det havde grebet mig noget, første gang han gik foran mig ind i entreen, så smal og slunken, den før så firskårne kraftige mand var blevet. Og jeg blev end mere rystet, da han nu syntes, det var en alvorlig affære med den smule, hesten var »brækket«.

Jeg tog nordpå igen, nu dog med toget, til Viborg, til Svend Aakjær og hans kone Kathrine, i Landsarkivet. Jeg havde besøgt dem adskillige gange før og var blevet fortrolig både med det gamle Viborgs snævre og bakkede gader og gyder og omegnen, den nærmeste især. Rundt om enten Nørre- eller Sønder sø spadserede landsarkivaren pligtskyldigst i sin middagspause. Nu drog vi længere ture ud på cykel, også til den berømmelige Daubjerg Dås. Jeg syntes nok, den så så lille ud, da vi var standset op ved en kro, inden vi kørte helt derhen. Og det var heller ikke den rigtige! Ikke mærkeligt, »digterens søn« blev noget flad.

Det småregnede en aften, vi festede i Landsarkivet. Hun bøjede hovedet bagover for at lade de milde regndråber kølne hendes ansigt, den yngre frue, jeg sværmede med ude i den store have, så tiltrækkende i sin kvindelige frodighed. Nej, lad nu være, der kommer nok snart en, du

holder rigtigt af, afværgede hun blidt mine altfor aggressive tilnærmelser. Hverken hun eller jeg vidste, hvor sandt hun spåede, og dog greb stemningen mig, romantiske drømmer, som noget særligt. Hun påstod forresten langt senere at mindes den på lignende måde. – Nu er jeg ene om at kunne det.

Men den følgende morgen var hun borte, rejst tidligt, kaldt bort ved et telegram sin fra »hjemmelige« elsker.

En stor og uventet skuffelse for mig, da jeg kom tilbage fra en frisk morgenridetur ud mellem Lyngbakkerne til Non Mølle. Turen til Bjerre herred havde vakt min gamle lidenskab på ny, jeg havde lejet en hest hos en berider og red flere ture, også en rundt om Hald sø. Da jeg passerede Hald hovedgård, strøg en cyklende kanonfotograf ærbødigt hatten for mig. Det var noget, der passede mig, hører jeg onde tunger hviske. Men hvorfor pokker lod jeg ham ikke tage et billede? Med Viborg lagt bag mig, flakkede jeg videre, besøgte min fætter, degnen i Romalt, som jeg aldrig før havde set, en Blicherlignende skikkelse, og vi fik adskillige kaffepunse inde i Randers og spillede kort med en mejeribestyrer, der lignede Bettefanden. Denne gang gæstede jeg ikke min anden fætter, Otto Sommer, sognepræsten i Serup, så kun hans kirke på afstand og kørte ind over heden, en byget aften så kullende sort, med kun enkelte fjerne lys langs de øde veje. Og pludselig, da jeg var kørt forkert efter stationen i Ingesvang og ville vende, forsvandt cyklen under mig, lige så stille, knækkede langsomt i to stykker. Hvad om det var sket før på dagen, jeg havde ladet den rasle ned ad de store jyske bakker?

Jeg nåede til Taulov igen for at sidde ved min faders dødsleje og tale over hans lig, inden det blev ført til kirken. Mærkeligt nok, jeg skulle nå at komme i forbindelse med ham så kort, før han døde, og sidde ved hans seng de sidste timer, han levede, tale med ham som ikke i mange år og få opfyldt hans ønske om at hidkalde både min søster og moster Anna fra Vejle. De kom nu for sent. Bevidstheden var atter borte, men jeg havde fornemmet hans glæde over, at jeg dog var kommet og sad der, og følelser fra fortiden, som jeg længe ikke havde næret, blev atter kaldt til live, indtil det var forbi.

Kirken var så fuld som ingensinde, kendt som han havde været milevidt omkring, i mange sogne. Og alligevel en ener, som ikke stod nogen særlig nær, han var heller ikke nogen »offentlig personlighed«, der fik lange nekrologer i de lokale blade. Hans almindelige omdømme på egnen blev dog udtrykt i Anton Bruuns mindeartikel i Jydske Tidende. Der var kun »faa Ejendomme indenfor Trekanten Kolding-Vejle-Frede-

ricia, som ikke i de forløbne 30 Aar havde benyttet hans Hjælp. I sine Manddomsdage var han præget af en ukuelig Energi og kraftig Konstitution, der kunde finde Veje og Midler, hvor almindelige Dødelige vilde give op. Aldrig blev der kaldt forgæves – det være sig Nat eller Dag – om saa Himmel og Jord stod i eet. Frederiksen var der som et Lyn, naar der blev kaldt, og han gik til sin Gerning med ukueligt Mod og dygtig Fagkundskab . . . Hans Minde vil blive bevaret hos Egnens Landmænd for hans store Dygtighed og Offervilje, der ikke skaanede sig selv – selv ikke for et umælende Dyrs Skyld«.

»Frederiksen lever jo endnu – «.

Det gav et helt sæt i mig, da hans efterfølger i Taulov i fjor sommer fremsatte denne påstand. Selvom jeg jo i næste sekund vidste, hvad han mente. Egnens folk har ikke glemt deres gamle dyrlæge. Han er med årene blevet en hel eventyrskikkelse. Og hvad angår hans højt berømmede faglige dygtighed, så har min »lille« bror Preben, den granvoksne dyrlæge i Vrønding ved Horsens, mindst et halvt hoved højere end sin ældre broder, betroet mig, at han egentlig ikke helt havde troet på den, førend han havde set så mange andre dyrlæger i arbejde.

På baggrund af dyrlægens popularitet måtte det forundre mig, hvad jeg oplevede for nogle år siden. Jeg traf en pige eller kone, nej, hun var da skilt, som jeg havde fulgt hjem et par gange i min ungdom, hvad hun overhovedet ikke kunne huske. Lad nu endda gå med det, det var vel flere, der havde. Det var også til at komme over, at hun ikke kunne huske dyrlægens Mogens. Men næppe, at hun overhovedet ikke kunne mindes at have hørt om dyrlæge Frederiksen i Taulov.

Nå, det kunne ikke helt ødelægge mindet om timerne sammen med hende dengang. Sødmefyldte som andre af lignende art, som på en anden grøftekant en regnvåd sommer, man måtte tage et par kornneg og sidde på, og så var det byg, de ru vipper ikke til at få af tøjet igen! Eller under andre, ikke jyske auspici, ved Furesøen eller Damhussøen eller på københavnske trappegange! Er der noget så dejligt som at kysse en pige tre timer i en gadedør, sagde Magnus Bengtsson, da vi en aften var samlet nogle stykker oppe ved Morgenbladets telefonbord, det var dengang Johannes Wulff passede det! Forventningens glæde er som bekendt ofte den bedste – selv når man har succes med foretagendet.

Hun skulle nu pludselig styrte af sted til toget, den pige, som jeg samme sommer var inde i dyrlægens have med – af sentimentale grunde vel, for øvrigt sidste gang, jeg har været der. Jeg havde truffet hende ved et bal på kroen, hvor jeg holdt til det efterår både før og efter min faders død, og siden i adskillige weekend'er, praktisk taget uden at be-

tale noget for det, takket være den gode fru Knudsen og venskabet med hendes søn Ejnar, min sidekammerat fra forskolen, der nu var handelsmand. De var begge meget aktive for at skaffe mig ud af min enlige stand, i sjov naturligvis, men vi fartede egnen rundt i bil for at tage eventuelle »muligheder« i øjesyn. Det var dog ikke af den grund, vi en aften ved nitiden fandt på at køre til Ålborg. Nej, vi ville til grise-marked deroppe!

Fjorten dage senere, den 16. oktober, stævnedes jeg alene nordpå, dog kun til Århus, hvor jeg skulle arbejde både for Litteraturselskabet og Skautrup, fik min faste plads på Statsbiblioteket, ikke i selve den pryd-somt og fantastisk udstyrede læsesal – navnlig lysekronen! – men på første sal ude i bogmagasinet.

Og så var min skæbnetime inde –

To af de unge piger, der færdedes mellem reolerne for at sætte bøger på plads, var rent umiddelbart mere attraktive end de andre, den ene af dem, den mest særprægede, hende fra den foregående sommer, den guldombæltede, nu mere vinterligt klædt, i en fordringsløs, brun kjole med en hvidprikket rød sløjfe under den hvide krave og det lange, løst-hængende mørke hår.

Gentlemen prefer blondes, but they marry brunettes!

Hvordan hun ellers så ud – næ, lad mig ikke prøve at beskrive det. Kun hendes gang, hendes lette trin »som spindelvæv«, når hun fejede rundt om reolhjørnet, lidt bag min ryg.

Hun forsvandt pludselig nogle dage, var borte på ferie, viste det sig. Derfor kom jeg først i kontakt med den anden, og ikke med Karen Dahl, som jeg havde regnet ud, hun hed, ved at høre andre kalde på hende. Frøken Dahl, frøken Dahl, jeg må absolut tale med frøken Dahl, hørte jeg bibliotekar Erling Stensgård råbe neden under ristegulvet. Og Karen kaldte de kvindelige kolleger hende.

Og trods de samme sommer indhøstede sørgelige erfaringer besluttede jeg at stige til hest igen! Der syntes nu også at være særlig grund til det. Frøken Dahl, var det ikke hende, vi mødte i ridedragt, havde hun spurgt, den lille fru Esther en aften ved middagsbordet hos Skautrup, hvor der også blev spøgt med mine chancer for at opgive den enlige stand, nu jeg daglig så de unge damer på biblioteket. Og samme dag traf jeg aftale med en berider på Dragonkasernen for den 4. november om aftenen at blive afprøvet af ham i ridehuset, om han nu også turde betro mig en hest. Netop den dag havde jeg ellers taget mod til mig og, da hun var kommet op, Karen Dahl, fået fremstammet de ord, der for os er blevet til næsten et ordsprog: Frøken, den lampe?

Så typisk for mig, denne halvkvædede vise, som spørgsmålet måtte være gådefuldt for hende, der ikke anede noget om, at der var lovet mig en stålampe til mit arbejdsbord. Og endnu ikke kunne vide, at hun selv var det lys, jeg havde søgt i mørket, og som har været tændt i alle de år, som siden er gået.

Så gådefuldt det spørgsmål var, så fik jeg, da hun vendte sig om, det første af hendes smil. Sit dejlige smil har hun jo forstået at bevare trods al livets modgang, ja, trods 31 års ægteskab med mig.

Og det var også med et smil, hun den næste dag, da jeg efter en ride-tid om morgenen kom sporeklirrende ind på stengulvet i garderoben, vendte sig fra spejlet: »Rider De? Det har jeg altid så gerne villet«.

Forgæves havde jeg atter sat foden i stigbøjlen.

Nå, for skams skyld var jeg nødt til at tage mine rideture i Marselisborg skov, inden jeg ilede til biblioteket. Nu talte vi daglig sammen. Og da jeg lagde en snare ud, løb hun gladelig i den. Somme tider arbejdede jeg også på biblioteket om aftenen, fortalte jeg i min træskhed. Jeg havde aldrig gjort det endnu, men var naturligvis straks samme aften på pletten, og – sandelig, om jeg ikke hørte døren gå op og hendes kendte, lette trin omkring reolhjørnet!

Og så gik vi vores første tur, og allerede følgende aften den næste, længere, så langt vi kunne komme, nemlig ud på havnen, hun forfægtede kranernes skønhed, jeg svor jo mere til naturens, – helt ud yderst på den lange mole. Det nærmest stormede, og vi måtte søge læ bag det runde, granitklædte fyrtårn, mens mørke skikkelser færdedes som spøgelser omkring os, nattefiskere – uden vi overhovedet ænsede deres nærhed. Der var jo ikke andet at tænke på end os selv, og vi tænkte ikke – Og så besøgte hun mig første gang to dage senere, hvor jeg boede i et værelse på Blegdammen. Nu var vi nået til den 17. november, og så – skrev jeg mit frierbrev, mit første, på maskine naturligvis, tre tætskrevne blade med fremstilling af hele min ulykkelige skæbne, og hvordan alt ville blive anderledes, hvis hun blev min frelsende engel! Hun ville slet ikke tage det alvorligt!

Og så – og så – og så, ja, så skete alt det sædvanlige, dejligt som det aldrig før var hændet nogen! Og som kun får interesse, hvis det beskrives af en digter, hvad jeg som bekendt ikke er. Dengang var jeg dog så højt oppe, at jeg virkelig skrev digte, også rimede, og lad så da nogle enkelte af dem blive trykt her, og til slut et, som i hvert fald Schade har rost som et godt digt, det velkomstkvad, som jeg siden skrev til vores førstefødte.

For det blev jo alvor til sidst – alligevel.

Digte til Karen

Er Du et funkende Stjernesked på min Sjæls mørke Nattehimmel? –
Eller er Du Solen, mit Livs Sol, som skal skinne den lyse Morgen frem
– og gøre mit Sind til Dag – klar og strålende. Dit Øjes Lys blænder
mig allerede – for Dit Blik stråler Kærlighed. Og Din Stemme klinger
som Krystal ud fra Mulmet. Det er som Stjernerne taler. Og Månens
sølvhvide Skær er over Din Stemme, men Solens hedeste Brand i Dit
Blik. Lysgiverske. Du Dejlige! Lang vilde den lyse Dag være med Dig
og kaste sit Genskær ind i den evige Nat, når Stjernerne slukkes. Du
funkende Stjernesked. Mer brændende end alle Verdens Sole brænder
Du min Sjæl ud i eet eneste blafrende Blus – Eller Du tænder den
evige Dags Sol i mit Sind.

Et Drømmesyn ved Lillebælt

Jeg red min blankbrune Hest gennem den stille Skov – ad Vinterens
opblødte Veje. Som Solguld funkede Risbøgens sidste Blade, og Træ-
ernes Grene veg til Side:

»En Borg hævede sig mod Himlen
dens røde Mure var graa af Ælde
og bagved brusede det blaa, blaa Bælt –

En Konge holdt sin Ganger an og så mod de samme Stene med Gråd
i sit Hjerte, for de havde huset hans Elskede – og hendes sidste Ord til
ham lød derfra over andres Læber.

Da knytted Kongen sin Haand og Borgens Mure skælvede under hans
Blik – så sank Slottet i Grus.

Siden holdt han der mangen Gang

når hans Hest på den hujende Jagt havde båret ham ad de vante
Stier.

– Og Vinterens Solguld var over de lette visne Blade – så de syntes
ham mere gyldne end Kongekronen, tung om hans Pande – Og han
så blot Vinden lege med det visne Græs på Borgens Banke – men bag-
ved brusede det blå, blå Bælt«.

Jeg så Vinden lege med det visne Græs på Borgens Banke – tung af Erindring hviler Volden i den side Strandeng. – Men nu ønsker jeg blot Sommeren frem, så det grønnes. Jeg vil gerne lytte til, hvad Vindens Susen kan fortælle, men mere længes jeg mod det strålende Nu, da Din Skikkelse står rank mod den lysende Himmel – og Vinden leger med Dit mørke Hår

Dit Øje stråler Liv mod mit –

Og bagved bruser det blå, blå Bælt.

Du dejlige.

Moderne Kærlighedsdigt

Jeg kan ikke sige Dig min Elskede, hvor højt jeg elsker Dig. Men i banale Billeder kan jeg forsøgsvis brede mine Følelser ud for Din Fod. Dog Du siger, Naturen ikke mere står Kærlighed nær, så jeg kan ikke sige, jeg elsker Dig som de grønne Grøfters gyldne Sole deres større Broder på den strålende Himmel eller de elsker den farende Sommerblæst, som fører deres lette Fnug for alle Vinde – de elsker begge højt, for begge er nødvendige for deres Liv.

Men så elsker jeg Dig da, som Gadens kolde grå Sten må elske Skinnet fra de prangende Spejlglassruder, der klæder dem i levende Lysskær. Eller som den hårde Asfalt elsker den Regn, der falder blidt og kærtegnende og får Lysreklamernes Farvepragt til at funkke som skønne Ædelstene på Gadens grå Klædebon, som hele Byen må elske den Regn der smyger sig kælen mod den og gør Konturerne bløde, så de tunge Kaserner og de stenlagte Veje synes ét æterisk farvefunklende Hele. Eller jeg elsker Dig som Skinnerne elsker Sporvognen, der gør deres Tilværelse blank og strålende. Jeg lader mit Hjerte grådigt drikke Din Kærlighed, som den lakskinnende Nash lader Kaburatoren drikke den lette brusende Benzin, uden hvilken de 8 varmlodige Cylindre vilde være døde og kolde Metalgenstande, og det tapre Motorhjerte ikke slå. Uden Dig vilde mit Hjerte være som Strøget i en Storby, 1000 Fødder traver det igennem, ganske vist i Livets selvfølgeligelige Ynde, men ingen standser, ingen har hjemme der. Eller som en Biograf, hvor ingen Stolesæder klapper, øde – og tom som den hvide Lærredsvæg, inden den fyldes af Billedernes brogede Liv. Jeg føler mig skabt for Din Kærlighed, som et Parketgulv blev til for at lade lette Kvindefødder kæle for sig i Livets Dans – på Verdens store Kro.

Jeg elsker Dine Kys, som den lange Mole elsker de brusende Bølgers Kærtegn. Havets dybe Strømme, uden hvilke den ikke var. Jeg er ikke uden Dig. Og jeg vil helst elske Dig alle Dage. Du dejlige.

Skal vi to høre —

Digte til Karen

Skal vi to høre den hamrende Sang
og sammen ved Vinduet stå,
når Vaggonen vandrer sin gungrende Gang
over Bæltets brusende Blå –
når Skinnerne spænder det blanke Spor
– et Mærke på Vilje og Tro –
når Jern og Beton binder Jyllands Jord
til Kysten ved Kongebro,
og uhindret farer Expressens Lyn
mellem Wladivostok og Fyn.

Skal jeg mærke, Din Kærlighed varer ved
langs den store kinesiske Mur?
Vil du hæve mig til dig i Kærlighed,
hvor mod Himlen sig Husene skruer?
Lad Livsløbet haste i hurtigste Jag
under Flyvemotorers Drøn,
med dig blir dog evig den lyse Dag
og stille som Sydhavsøen,
hvor Palmerne vifter Freden frem –
må jeg ligne Din Stemme med dem?

Må jeg ligne din Mund ved den rødeste Mur
om en middelalderlig Stad?
Men varm og fyldig som modneste Druer
bag Vinrankens gulnede Blad –
Må jeg ligne Dit Hår med den mørke Skov,
som hænger på Bjerg og Skrænt,
hvor en jublende Fugl synger Livets Lov,
og i den har mig selv jeg kendt,
og Dine Tænder som lysende le
er Alpernes evige Sne.

Du er rank som den Bøg der i Danmark står
som Spindelvæv Dine Trin,
Dit Væsen dårende mod mig går
som Tåger i Måneskin,
Dine Ord er mig selv Livets Musik
med en yndelig Viseklang,
med Dine Ord jeg i Eje fik
alle Tidens og Slægters Sang –
Må jeg ligne de Ord med en kostelig Ring?
Dine Øjne – med slet ingenting.

Livet kan synes —

Sjælen kan være så knugende tom
som Skoven ved Vintertide
når nøgne Træer under Dødens dom
står frysende Side om Side.

Sindet kan gå i et mægtigt Brus
som Brænding mod hvide Sande
når under Vårvindens stormende Sus
det grønnes og gror over Lande.

Livet kan synes så blidt et Blund
som Sommernatten er stille
og Evigheden kysser Din Mund
med den rislende Lyd af en Kilde.

Jeg vil bruge de selvsamme enkle Ord

Jeg vil bruge de selvsamme enkle Ord
som alle andre før mig
som er alle Folks Eje på denne Jord:
Jeg elsker, jeg elsker Dig.

Jeg vil sige Dig at de tre gamle Ord
når jeg hvisker Dem stille til dig –
er som de først nu blev født til Jord
og fandt mellem Hjerters Vej.

Og jeg sværger Dig at de banale Ord
har aldrig haft sådan Klang
og aldrig voldt nogen en Fryd så stor
som da Du sagde mig dem første Gang.

Vi ved så godt, at de samme Ord
er en ældgammel Melodi –
Men svar mig nu ærligt, om selv du tror
at nogen har elsket som vi?

Ak, I Kvinder

Høje, gyldne Himmelaltre
under hvide Kirkehvælv –
med Gud Fader selv på Tronen,
Kristus, Helt med Tornekronen,
Helligåndens hvide Due
over Blodets vilde Lue –
se Guds Moders blanke Øjne,
Barnet ved de fulde Bryster,
alle Lidelser og Lyster,
Ordets Liv og Livets Glød –
ak, for mig en gylden Død.

Men jeg vendte mig mod Østen
mod den åbne Verdensport,
så, hvor Bakkerne var fagre,
så de gyldentunge Agre,
Himlens Blånen, Græssets Grøde,
Solen farved' Stammer røde,
Solen steg i Morgengryet,
tændte Lys i alles Øjne,
ætsed' alle Himmelløgne
af mit Sind og Hjerte bort.
Ak, hvor alt blev lyst og stort.

Høje, lyse Himmelmoder,
hvorfor blev dit Øje koldt?
Gemt bag pragtfuld Himmelkåbe
aldrig mere tør du håbe,
Barn at lægge til de Bryster,
som kun gyldne Kåbe kryster –
ja, selv Sorgen blev dig nægtet,
bedre bære Sorgens gave
end en gylden Grav at have,
for een Dråbe jordisk Sol
gav du glad din Himmelkjøl'.

Ak, I Kvinder, jordens Kvinder,
skønner I jer Salighed?
Se, vi ofrer Verdens Lykke,
Blæser Himmelen et Stykke
for et Hvil i hvide Arme
for ved mælketunge Barme
at se Barnet grådigt drikke –
tvefold Lykke blev jer givet,
Mand og Barn I skænker Livet,
I, som under Livets Dans,
fletter Evighedens Krans.

Til min lille datter

Din lille usigeligt, spæde Hånd
er rakt mod de kommende Dage,
den binder det ældgamle Slægtens Bånd
fra Tusinde År tilbage –
Med dig må min Tanke, min Hu, min Ånd
på Vandring i Verden drage!

Dit Øjes Lys er så afgrundsblåt,
som rådtte Du Livets Gåde –
Din Fortids Færden på Ondt og Godt,
de tusinde Favntags Nåde,
men gå du nu Vejen, Din Slægt har trådt:
Din Fremtid i Fryd og Våde.

Barnlille, Du voxe Dig stærk og stor
med Sollysets Glød i Sinde,
med Tro på alt godt, på Jorden gror
trods Verdens isnende Vinde –
Så sidde Du selv som Slægters Mor
en vidende, godhjertet Kvinde!

Og sidenhen —

Og så levede de lykkeligt til deres dages ende! Sådant står der som bekendt i mange, gamle eventyr, der gerne slutter af med de elskendes lykkelige forening, ligesom mange romanforfattere heller ikke har beskæftiget sig med de følgende mere trivielle – eller stormfulde hverdage. Som barndommen, mens man gennemlever den, forekommer uendelig lang, og der var en evighed fra jul til jul, således står de første ungdomsår, indtil man når de 25, også i erindringen som en relativt lang periode. Også af den grund bør her beskrivelsen af den sidste halvdel af mit hidtidige liv være mere kortfattet. Der kunne ellers skrives adskilligt om det ægteskab i sig selv, der den 10. juli 1931 blev indgået mellem Karen Dahl og Mogens Lebech, om ikke netop for Guds, så for menneskers åsyn, nærmere betegnet for sognefoged Greisen i hans lille stue med et par porcellænhunde på dragkisten og i overværelse af hans husassistent og den sidste faste politibetjent i Dragør.

Trivielt var det ægteskab aldrig, til tider bevæget nok.

Let har jeg ikke værét at leve sammen med, på flere måder, om så skylden er min helt alene? Hvad ganske vist alle med større eller mindre kendskab til os, vil påstå. Men mit livs gode fe har dog for få år siden i et letsindigt øjeblik sagt, at vort ægteskab var et af de ikke ret mange lykkelige. For siden aldrig rigtig at kunne tilgive mig, jeg i spøgs svarede, hun kunne da kun tale for sig selv.

Et har vi i hvert fald altid kunnet være fælles om, glæden over de øjensynlige frugter af vor forbindelse, vore to pigebørn og – sorgen over vor lille Lasse, vores søn, efternøleren, der blev modtaget med naturligvis endnu større fryd, fordi det var en dreng. Dengang kunne ingen vide, det skulle blive en lettelse, da han 16 år senere døde, for han blev åndsvag i meget høj grad. Også det skulle hun døje, hans mor, at have et spædbarn i 7 år, indtil hun til sidst med smerte måtte give ham fra sig til fremmede. Jeg har selv båret ham først, lad mig så også bære

Det er den toårige Janne, moderen er fotograferet med, på Troldholm i 1937.

ham sidst, sagde hun, da urnen senere skulle sættes i jorden på Taulov kirkegård. En lykke, han ikke var den første. Havde vi så fået flere?

Af såvel temperament som udseende er begge pigerne meget forskellige. De ser såmænd begge ikke værst ud, skønt jeg døbte den nyfødte ældste Grimriane, hvilket hendes mor mildnede til Gimmer, der fik en mærkelig sideform Menimpe, barnets egen udtale af moderens Gimmernimpige. Selv har hun længe foretrukket at blive kaldt Rie, vist oprindeligt et spejdnavn. Stærke Rie hed hun en overgang, hun var lidenskabelig betaget af håndbold og en af Rødovreholdets bedre kræfter. Janne har også haft mærkelige kælenavne, dog ingen med så mærkelig en etymologi, bortset fra at hendes døbenavn er Karen Johanne.

Som født henholdsvis 1933 og 35 er det jo længe siden, de var de to så fortryllende, søde småpiger – det sagde også fremmede – som fulgte om ikke så meget faders, så moders vilje, opdraget som de blev især af hende og absolut uden håndspålgelse, bortset fra nogle få hændelige ulykkestilfælde.

Alligevel har de siden studentereksamen så godt som klaret sig selv, begge med deres arbejdsplads i rigets centrum, den ældste trådt i moderens fodspor som biblioteksassistent på Det kongelige Bibliotek, mens den yngste så at sige sidder ved tronens fod, som stenografassistent i Folketinget. At hun også er ferm med paletten i hånden, lader hun nærmest hånt om for tiden. Den ældste er ved enden af vejen til magistergraden i – slavisk filologi! Et studiefelt, der synes fjernt fra hendes faders hjemmefødningsinteresser. Men alligevel – Og så beskæftiger hun sig jo dog med historie, ganske vist den russiske.

Faktisk vidste jeg ikke, hvor sandt jeg spåede, dengang jeg skrev til hende: Med dig må min tanke, min hu, min ånd på vandring i verden fare! Rejselysten har hun fartet rundt i Europa, fra Rom til Birmingham, og til så fjerne steder som Samarkand og Taschkent, karavanebyerne helt inde i Centralasien. Søsteren er ikke nået slet så langt omkring, har til gengæld været gift, endda med en sønnesøn af den »første Karen«. Åbenbart er det skæbnens vilje, at jeg kun skal stå i venskabelig forbindelse med min gamle svigermor, Maren på Højrupgaard.

Også de øjensynlige resultater af vort ægteskab, som mere direkte kan have offentlighedens interesse, mine artikler, afhandlinger og bøger, har vi glædet os over i fællesskab, min kone dog uden at have læst dem alle – langt fra, trods hendes andel i deres fremkomst. Havde hun ikke genoptaget sit arbejde som biblioteksassistent i 1938, havde jeg næppe kunnet gennemføre min frie skribentvirksomhed.

Vågnet op på Troldholm morgenen efter, vi var blevet viet i Dragør,

Som allerede set på afstand er det lille Troldholm også i nærbillede en egenartet fremtoning, som vi ikke har kunnet bringe over vort hjerte at bygge om, trods det huset med sit ene rum og meget mangelfulde fyrindretning, er meget primitivt selv som sommerhus betragtet. Selvom billedet her er taget i vistnok, 1951, ser huset ud, som da vi 20 år tidligere vågnede op i det på vores bryllupsmorgen den 11. juli 1931, og som det ser ud den dag i dag. Det er vel bygmesteren selv, malerprofessoren Otto Haslund, der har givet udkast til opførelsen, forestået af den lokale murer Peder Madsen med Kaninmanden som håndlanger. Og fordi det skulle tjene som atelier, er de største lysåbninger placeret mod nord og øst. Døren imod vest er udført efter en gammel sengelåge eller alkovedør fra Skærbæk.

startede vi altså vort ægteskabelige samliv i det milieu, der havde genvakt min historiske interesse, tilmed med en lokal mand som deltager i vort første måltid, en dåse bayerske pølser. Thomas Thomsen var det, siden en af stedets mest trofaste gæster. Han havde stakket hør på den anden side af åen sammen med anden, der pludselig smed forken og sagde: Nej, no vil a nied å sæj Teløk' te Mogens! Der ærlig talt også havde siddet på sin side åen og følt sig noget uænset på sådan en høj-tidsdag.

Når vi siden blev ejere af Troldholm, var det takket være resterne af min kones arv. Så hvis jeg virkelig havde taget hende for pengenes skyld, som hun til tider har påstået, fik jeg da det ud af det. Og det var egentlig slet ikke så lidt.

Det var dog ikke egentlig skribentvirksomhed, hverken lokalhistorisk eller stringent videnskabelig, vi startede vort ægteskab på, derimod min nye beskæftigelse for Litteraturselskabet, som »lovgever« eller rettere lovudgiver, under tilsyn af Peter Skautrup, der havde skaffet mig arbejdet. Resultatet blev det sjette bind af Danmarks gamle Landskabslove, de eftermiddelalderlige tekster af Eriks sjællandske Lov. Men da Erik Kroman ikke ønskede at afgive de tilsvarende tekster af Valdemars Lov, blev min forbindelse med Litteraturselskabet afbrudt efter kun et par års forløb.

Måske dog også fordi jeg ikke bar mig fornuftigt ad.

Netop da min kone lå på klinikken med vores førstefødte, fik jeg besked om, at jeg *ikke* havde fået Videnskabernes Selskabs guldmedalje, skønt dog et beløb på 500 kr. som opmuntring til videre studier og anerkendelse af min evne til at arbejde videnskabeligt. I sig selv var det jo fjollet nok, at jeg ikke havde løst opgaven efter dens ordlyd, selv om jeg havde arbejdet med et videre perspektiv og faktisk løst problemet med de danske birkejurisdiktioners opståen. En løsning, som jeg tror på den dag i dag, men som stred direkte mod den ene af dommernes, ældgamle Stenstrups egne teorier. Og med hensyn til samarbejdet med Litteraturselskabet, så var dette »accessit« vel ikke nok til at substituere en manglende eksamen. Havde jeg tilbudt Lis Jacobsen at fuldføre mit juridiske studium, var det måske ikke kommet til et brud. Så forpligtet følte man sig dog, at jeg fik et tilsagn, underskrevet af bestyrelsen in pleno, om ved lejlighed at søge om midler til en vis fortsat beskæftigelse af mig. Det skete mig bekendt aldrig.

Thomas Thomsen fra Højrup er her fotograferet i høsttiden på vej ud fra eftermiddagskaffen hos sine søstersønner Brødrene Nielsen på Karmedal i Bredstrup.

Jeg fortsatte med mine egne lidet lønnede studier. En enkelt større afhandling: Jyllands gamle retskredse, indbragte vel nogle hundrede kroner, en anden omfattende studie: Nordsjællands herregodser i mid-delalderen, på flere måder et helt betydningsfuldt arbejde, er til denne dag utrykt, som for resten et tidligere, ligeledes større, retshistorisk arbejde om den gamle jyske rettergangsmåde, og flere mindre afhandlinger. De jyske Lovbøger, mit bidrag til Jyske Lovs jubilæumsskrift i 1941, gav vel ikke stort i kontanter, derimod anerkendelsen af, at man dog regnede mig med til retshistorikernes lag. Glæden ganske vist lidt blandet derved, at ikke alle medarbejderne var lige renfærdige i national henseende. Hvad jeg dog ikke på forhånd var klar over, og der var da også flest pæne folk, Aakjær, Skautrup og flere. Naturligvis også Poul Johannes Jørgensen, Præ-Jørgensen, der havde stævnet mig ud til sig tidligere, dengang han hørte, jeg syslede med retshistorie, og som jeg havde adskillige, faglige samtaler med. Blandt hvilke jeg med en vis stolthed må mindes den, da det lykkedes mig at korrigere hans opfatelse på et enkelt punkt, endda af et latinsk aktstykke. Jeg med mit mdl i latin til artium.

Da kendte jeg nok igen ikke min besøgestid, burde have brugt de penge, min kone disponerede over, til at tage min eksamen, i stedet for at føje nye dynger af gule, beskrevne kvartark til mine allerede omfattende samlinger vedrørende landbo- og retshistorie, dem jeg næppe får udnyttet, om jeg så mod al forventning skulle blive 100 år.

Jyske Lovs jubilæum indbragte mig andre honorarer, for en række artikler om begivenheden i dag- og ugeblade. Krigen og besættelsen havde skabt et behov for nationalt, neutralt (!) stof i den illustrerede dags- og ugepresse. En lang række historiske eller kulturhistoriske artikler blev for mit vedkommende resultatet, flere bygget på førstehånds studier af trykte eller utrykte kilder, vist nok så lødige som den slags i almindelighed, optaget fortrinsvis i søndagstillæggene til Politiken og Social-Demokraten, som endnu dengang turde være sit navn bekendt. Længere »til højre« prøvede jeg ikke at komme, selv om måske de konservative blade havde større interesse i den slags, ja, Ester Noach henviste mig somme tider til denne udvej, når hun ikke »havde plads« i Magasinet. Selv om hun var mere interesseret i mit stof end Viggo Cavling. For eksempel dengang jeg prøvede at afsætte en artikel: Den danske Konge til Hest. Det kunne bladet trods alt ikke! Så solgte jeg den til Brugsforeningsbladet, en af mine gode aftagere. Også til Hjemmets Søndag leverede jeg mange artikler, først i samarbejde med Broby, nogen af dem endda under hans navn, ellers anonyme. Jeg kom med

Det har altid været mig en glæde – og en berettiget vil de fleste gæster indrømme – at forevise mit sommerpaulun og dets herlige omgivelser for vore besøgende. Her vandrer jeg opad Blindegyden imod Højrup sammen med Peter Jørgensen under hans og hans kones første visit på Troldholm i sommeren 1932. Trods sin sønderjyske afstamning havde Peter jo en vis tilknytning til egnen, eftersom han blev student fra Fredericia i 1920, da både han og Sønderjylland kom hjem. Det blev ikke ved det besøg alene. Ægtefællerne har gæstet Troldholm adskillige gange, også sammen med deres børn, af hvilke sønnen, den håbefulde studiosus Hans Peter, har været en af stedets mest trofaste besøgende.

Forfatteren står her, en dag i sommeren 1934, på sin altan på Christianshavn sammen med Svend Aakjær, den mand der, som andetsteds i bogen fortalt, har haft stor indflydelse på hans skæbne. Billedet er taget under et besøg i hovedstaden af den daværende landsarkivar i Viborg. Både landsarkiv og domkirkeby blev forfatteren fortrolig med under adskillige besøg hos Svend og Kathrine Aakjær.

ideerne og stoffet, og artiklerne blev skrevet i mindre eller mere intimt samarbejde. Jeg har nok skrevet det meste af teksten til billedserien: Kongeriget Danmark fylder 1000 år i Hjemmets Søndag, den 11. august 1940. Men har jeg virkelig fundet på at kalde den store Jellingsten for Danmarks dåbsattest? Det ligner nok så meget den opfindsomme Broby. Forresten var det vist den artikel, som startede hele snakken om vort 1000-årige kongerige, og som også affødte frimærkeserien.

Preben Wilmann støjede somme tider ved mine senere, direkte fremsatte forslag, lod sig dog i almindelighed overtale til at bringe mine artikler, ja både om nisser og helgener og dansk folkekarakter! En om Klasselotteriet gav anledning til, at jeg før trækningen inde i lotteriets lokaler på Vodroffsvej så mit eget »kvartlod fra provinsen«, som familien vel efterhånden har spillet på i snart 100 år, ligge sammenrullet på sin hylde sammen med de andre – nittere havde jeg nær sagt. Wilmann og jeg har siden med fornøjelse mindedes vort samarbejde, også dengang, da han ikke forstod mit angreb på og forargelse over en billedserie med den kortskørte Sønderborggarde vadende rundt på Dybbøl. Han, opdraget som ortodoks socialdemokrat, var skuffet over, at jeg var så »nationalistisk«! Hvad jeg kunne kvittere for ved at hævde, at hans parti næppe helt havde holdt den gamle linie.

I provinsen skrev jeg iøvrigt for både Fyns Tidende og Aarhus Stiftstidende, ja, for Jyllands-Posten – 40 kr. pr. artikel! Med billeder! De københavnske blade gav alligevel mere, op til 200. Og Hald Jensen ved Ude og Hjemme var flink til at tage mit stof, også i tilfælde når de andre blade ikke kendte deres besøgstid.

Som Jyske Løvs jubilæum gav visse andre begivenheder anledning til flere artikler, navnlig Københavns 500 års jubilæum i 1943. Gav dette stødet til, at jeg blev Københavnhistoriker? Direkte årsag var ingeniør Harald Borregaard, der kom på arkivet i sin egenskab af historisk medarbejder ved stadsingeniørernes direktorat på Københavns rådhus. Jeg overtog nærmest hans job, han døde ret snart, og arbejdede i en årrække for stadsingeniør Olaf Forchhammer, et til tider bevæget, men i det hele meget fornøjeligt samarbejde, og jeg havde min andel i bogen: Fra Bispetid til Borgertid, udkommet i 1947. I den periode arbejdede med denne stod på, opstod en tradition med ugentlige møder hos afdelingsingeniør V. Malling, så særpræget en mand, som tonen på hans kontor i det hele taget, en yderst bramfri tone, tør det nok antydes. Når jeg længe efter, at det flerårige samarbejde var ophørt, dukkede op om torsdagen, og konstaterede, at man den dag stadig drak »forfatterkaffe«, måtte jeg nærmest føle mig som Vorherre selv.

Min første selvstændige bog var – en billedbog. Måske betegnende nok, skønt jeg ikke var billedredaktøren. Det var Fædrenes Land, en billedrække ved Chr. Bang og Mogens Lebech, førstnævnte den, som havde fået tanken til at udgive en samling billeder af danske historiske landskaber. Men min var ideen, at teksten skulle skrives som en meget kortfattet Danmarkshistorie. Den kom til at indeholde en række mere eller mindre åbenlyse, i hvert fald ikke venlige, hip til de daværende herrer i landet. Det var før jul 1944, og bogen blev hilst med bifald fra alle sider, også min indsats. »Dette er ligefrem pompøs tekst«, skrev »magister Hans Jensen« i Kristeligt Dagblad. Selv om ikke billedredaktør fik jeg en kærkommen anledning til at bruge nogle af mine egne fotografier, de fleste taget med den babybox til 11 kr., som min kone havde købt inden sommerferien 1932, et prisværdigt initiativ, lige som også det, at hun organiserede starten af vore talrige cykelture udenfor byen, især i »Københavns ukendte Opland mod Vest«, som en artikel af mig hed, illustreret med mine egne optagelser. Det har altid været min indre undskyldning for mine utallige fotos, at jeg måske ved lejlighed kunne bruge nogle af dem. Hvilket altså også er sket, blot i et forsvindende antal tilfælde i forhold til mine vel 20-30.000 optagelser. Således at kun en minimal brøkdel af mine udgifter er blevet dækket, og slet ingen efter at jeg er gået over til farve!

Selv om jeg har fotograferet siden min 14 års fødselsdag i 1916, som almindelig amatør, familiebilleder og den slags, var det egentlig først i sommeren 1937, under et mere end 3 måneders ophold på Troldholm, jeg begyndte at fotografere, skal jeg sige, mere bevidst, inspireret af nogle tyske turistbrochurer, jeg havde studeret, upraktisk nok – efter en Tysklandsfærd. Den sommer gennemkognoserede jeg og gennemfotograferede jeg, på cykelture med hele familien på slæbetov mit særlige studieområde fra Gudsø Vig til Vejle Fjord, både landskabeligt og historisk. Ligesom jeg siden har fotograferet praktisk taget alle vegne, hvor vi er draget frem, enten alle fire eller min kone og jeg alene sammen, det være sig også på udflugter fra Troldholm til naturskønne steder som Randbøl Hede og Munkebjerg, til Jelling høje eller omegnens herregårde, som det hvide Engelsholm med Nørup kirke hinsides søen, hvor man endnu for en snes år siden kunne få den gamle graver til med et flakkende stearinlys at vise sig de mumificerede rester af det par, der havde bygget herresædet, som fortalt i min artikel: Herre-

Naturligvis uden at forstå betydningen af kongens ridt netop den dag, så min yngste datter Christian X på sin første ridetur gennem byen efter den 9. april.

manden på Engelsholm. Eller vi gjorde hele turen fra København til Troldholm på cykel, »Fra København til Jelling eller gennem 1000 år af Danmarks historie«. Vi tog også på sommerferie ad omveje, som nedennom og hjem, over Lolland-Falster, Langeland, Ærø, Fyn, eller sejlede til Århus for på vejen ned at besøge Karens fødeby, det gamle pottemagercentrum Sorring, eller til Aalborg for i Farsø kro at opleve et tordenvejr af samme styrke som det berømte i Kongens Fald. Vi så dog blot lynene, sådan en larm gjorde orkestret i krosalen, hvor vi var til bal. Og næste aften så vi den røde solskive stå lavt over de hvidt dampende egne ned mod Karup å, og det mørknedes, så vi siden næppe var i stand til at læse indskriften på den »liden grå sten« ved Aakjær. Stadig fotograferende, hvor vi kom frem, tusinder af billeder, der næppe nogensinde alle bliver kopieret, endsige reproduceret.

Nogle af reportagemæssig, historisk værdi er der imellem, Christian X i 1940 for sidste gang til tøndeslagning i Store Magleby en stiv time i flere graders frost, kun med en sæk på havegangen for at lune fødderne, og samme majestæt, da han red gennem byen for første gang efter den 9. april. Og min fødeby satte jeg efter kapitulationen et hæderværdigt minde i billedserien: Jysk stationsby som center for jernbanesabotage. Blandt de sidste ti, som blev henrettet i Ryvangen, var tre jernbanekspeidenter fra Taulov – og den daværende dyrlæges søn, en dreng på næppe 20 år.

Men æ kromands Gunner var ikke helt tilfreds med, jeg også bragte et billede af ham, som havde været med til at organisere jernbanesabotagen. Lumskeligt nok havde jeg fotograferet ham uden at sige til hvad brug. Sådan er jo de journalister.

Det var vel lettere at afsætte mine artikler, fordi jeg samtidig kom med billedstoffet, somme tider altså egne fotografier, men flest fra Nationalmuseet, hvor man dengang endnu ikke hårdeligen beskattede det kulturelle billedstof. Og somme tider tegnede jeg selv, i almindelighed dog kun dekorative indramninger og deslige, skønt jeg drev det til engang at rekonstruere de forsvundne fæstningsværker og slottet på et flyverfoto af Kalundborg, »det danske Rothenburg« udført i akvarel. Var det disse sysler, som førte til, at jeg, som næsten ikke havde tegnet, siden jeg gjorde det omtrent hele tiden som dreng – sidst i fyrrerne, i sommerferierne begyndte at gøre nogle småkitser med landskaber i vandfarve for til sidst gennem nogle år, især 1953-55 at lave oliekriddstegninger, med eller uden pen, flere hundrede, landskaber, men også portrætter, naturligvis selvportrætter en masse, og det ikke blot af overvættets interesse for min egen person – man får nu engang aldrig så tålmodig

Dybbøl. Mit Børnemed 1955

Med skam at melde nåede jeg første gang til Dybbøl så sent som i 1955, på en cykletur, den sidste længere sammen med min kone som hun her ses, faldet til hvile i de historiske omgivelser, sank vi begge senere den samme dag trætte sammen i hvert vort kupehjørne, efter et forceret cykleri for at nå toget nordpå i Åbenrå. Inden vi nåede op på Dybbøl, hvor jeg tegnede den gengivne oliekrigtskitse, en af mine utallige fra den periode, havde vi i Sønderborg turistbureau fået at vide, at mit angreb på den stedlige pigegardes opmarch på Dybbøl, forøvrigt fremsat i et brev til Sønderborg byråd, som dette mig uafvidende lod publicere i provinspressen, var blevet en stor reklame for Sønderborggarden. Ak ja! Jeg vil dog fortsat mene, det var mere passende, om man fulgte digterens ønske: Guds fred med vore døde i Danmarks Rosengaard!

og altid nærværende model som en selv. Jeg havde skitsebogen med, hvor jeg færdedes, stod i isnende kulde ved Damhussøen, og i Frederiksberg have, når bogen var sprunget ud, tegnede på Christianshavn, hvor jeg blandt andet forevige interieret i nu salig café Christian IV. Jeg sad i bilen og tegnede, når jeg var med min bror i Vrønding ude i praksis og brugte mig naturligvis flittigt også i sommerferien, undervejs til eller på selve Troldholm.

På rejsen derover i 52 blev det nu ikke til stort. Det blæste så helvedes, da vi i stiv modvind kæmpede os op gennem marsken. Vi kom fra Kiel, dengang en mærkelig blanding af højhuse, åbne markedsboder og ruintomter, via Slesvig og Dannevirke og stiledede mod mine forfædres by Niebüll – Deezbüll, jeg for tredie gang.

Hier ruht unsere liebe Tante Nelle, stod der på den rosenkransede gravsten ved Deezbüll kirke. Hun var under mulde nu, Thusnelda Janssen, min mormors kusine. Tomt stod hendes hus, før hende beboet af en frisisk digter, hvor vi havde siddet i bælgmørke en sommeraften i 1936. Hun tændte efter gammel sæd og skik ikke lys før Mikkelsdag. Var Thusnelda død, traf vi dog hendes ældre søster med sin mand og en anden søsters søn, der nu var dansksindet! Det var ægteparret næppe. Det var han heller ikke blevet, den vrangvillige tyske lærer i Nørre Hagsted, som i 1930 ikke havde villet vise os, min bror og mig, den gamle skolestue, der endnu dengang stod som i bedstefar Lebechs tid. Nu var den væk, revet ned. Man henviste mig til den tidligere lærer for at få at vide, hvor den havde ligget. Det var ham fra 1930. Han havde ikke tid til at vise sig engang. Der ist beschäftigt, sagde hans lige så stramme kone. Jeg blev gal og gik hen og klagede til præsten, som mere elskværdigt viste os hen hil et fantastisk, ældgammelt søskendepar, tidligere gårdmandsfolk, utroligt tunghøre begge to. Men han kunne dog huske, de havde haft en karl, der havde gået otte dage i skole hos Lebech. Nærmere kunne jeg ikke komme gennem den folkelige tradition. Lærerens levende hadfølelse var måske allerbedst i pagt med fortiden.

Siden søgte vi slægtens spor på Als, på vores sidste omvejstur til Troldholm, via Langeland og Ærø, ja også via Lyø i sin uberørthed, frem for alt uden sommerhuse. I Højrup kirke på Als viste jeg min kone et præsteportræt, en af vore børns aner, jeg nok mere interesseret i det end hun, til trods for at det faktisk var hendes forfader, ikke min. Så fine folk har jeg ikke i min slægt, det jeg ved af da.

Jeg tegnede både ham og kirken, som jeg havde haft skitsebogen fremme ved Valdemar slot og Nakkebølle. Herregårde har jeg altid

haft lyst til at kikke nærmere på, ikke blot af faglige grunde. Jeg har valfartet to gange til min yndlingsgård, det borgagtige Rygaard på Fyn med de fire sammenbyggede, gotiske fløje, men jeg har også besøgt adskillige andre, mindre seværdige, »i embeds medfør«, dengang jeg midt i fyrrerne var medarbejder ved Danske Slotte og Herregaarde – udkommet hos Hassing under redaktion af Arthur G. Hassø – en af de flittigste medarbejdere, tør jeg nok sige, skrev på det nærmeste et af de i alt syv bind, fem og halvfjerdsindstve monografier af forskelligt omfang. I begyndelsen for en latterlig ringe betaling, 25 – fem og tyve kroner for en firesidet artikel. Jeg rettede nu ikke min indsats efter honorarets størrelse sådan som visse andre. Jeg tør også godt selv sige, at jeg gjorde mere ud af det end strengt nødvendigt, endda foretog ret omfattende systematiske arkivstudier. Og havde fortrinsvis valgt de mindre kendte gårde, hvis historie ikke før var grundigt undersøgt, og som kunne indeholde overraskelser. Mit arbejde havde sin løn i sig selv, også fordi jeg på den måde fik mere at vide om et af mine specialer udi rets- og landbrugshistorien.

Inspireret af gårdene selv kunne jeg i almindelighed ikke blive. Jeg har skrevet om mange uden at være på dem. Der var ikke penge til, at vi kunne rejse rundt og besøge dem. Så tog jeg mig selv for at gøre det i videst mulig omfang, således i sommeren 1944 på familierundtur til de fleste af mine sjællandske. Det var til at overkomme. Men når jeg fortrinsvis skrev om de ukendte, betød det jo, at de færreste havde bygninger af særlig interesse. Brændt var endda nylig hovedbygningen på Fodbygaard, den forresten ikke særlig gamle, hvor jeg havde overnattet i »det blå værelse« engang i vinteren 1925, da min søster var huslærerinde der. Trods det, det var sidst i november, havde der raset en snestorm om natten, og alt var hvidt den følgende morgen, jeg nåede Næstved. Desto mere farvestrålende den blå husarofficer i sin røde dolman, som holdt med sin sparkstøtting foran et patricierhus på torvet, og en smuk ung dame kom ud. Og på vej mellem snedriverne var jeg selv nær blevet kørt ned af kanen fra Fodbygaard med forvalteren og min søster, der var kommet for sent til at hente mig ved banegården. En kanetur fik vi også om eftermiddagen, forbi Herlufsholm og ind gennem Næstved by, op ad den stejle gade forbi Apostelhuset, og den følgende dag blev jeg atter kørt til toget i kane, i gods-ejerens pels og med en stor cigar i munden, mens han selv stod bagpå. Sligt oplever man næppe mere.

Naturligvis var jeg også på de to »herregårde« i min hjemegn, de eneste, der var til overs af den store bestand, som ellers var forvundet tilbage

Den hvide hind er et poetisk begreb, i højere grad end den hvide hest, og forresten var den slet ikke hvid, men hvidgul, norbaggen Klaus, som fulgte med, da jeg overtog Elbo i 1949, og således virkelig blev ejer af en hest. Men ligesom min kære kone aldrig fik opfyldt sit ønske om at lære at ride, faktisk var det på den eneste tur, hun fik på Klaus, jeg tog billedet ovenfor, således brugte jeg heller aldrig det altfor fede dyr som ridehest, selvom jeg vist egentlig havde ret til det i følge forpagtningskontrakten. Derimod er adskillige af vore gæster blevet hentet og bragt, henholdvis fra og til stationen i Taulov, med Klaus for jumbegiggen. I almindelighed uden dramatiske hændelser, dog ikke Mary Wulff, som heldigvis ikke var så bange som kusken, altså mig, da Klaus en mørk aften pludselig drejede ind ad en skovvej, og jeg vidste vognen let kunne gå bagover. Men der skete altså ikke noget.

Jeg må lade mine forpagtere, at de passede hesten godt, for godt. Den blev for fed, benene kunne ikke bære det svære korpus og jeg måtte sende den til de evige græsgange. Med vemod. For den pyntede i landskabet og ligesom underbyggede mine herremandsfølelser!

i det 16. århundrede. Nebbegård ved Randsfjord med virkeligt herregårdspræg og det mere jævne Ødstedgård i mit eget Elbo herred. Jeg havde lokket Hassø til at optage den i værket i stedet for en anden, Tamdrup Bisgård. Dengang kunne jeg ikke vide, at jeg siden skulle passere denne mange gange under køreturene med min bror, dyrlægen, i hvis distrikt den anselige gård ligger, umiddelbart ved den mærkelige, toskibede Tamdrup kirke. Ligesom jeg med skam må tilstå, at jeg, dengang vi i den kirke stod fadder til min brors lille datter, Dorte, slet ikke kom i tanker om, at på »det gyldne alter« sammesteds findes, nu ganske vist i kopi, de bekendte drevne relieffer med billeder af Poppo's jernbyrd og Harald Blåtands dåb i en tønde – og altså ikke kunne bruge disse vore ældste historiske illustrationer som udgangspunkt for min tale! Nå, det kunne kun ærgre mig selv, meget ganske vist. Men jeg kommer aldrig forbi Tamdrup Bisgård, uden jeg får samvittighedsnag. Den tilkom mere en plads i herregårdsværket end Ødstedgård.

Hassø formidlede også, at jeg skrev jubilæumsskrift for maskinfabrikken Titan, en uvant, alligevel interessant opgave, særlig behagelig derved, at direktør Poul Hannover viste den stor interesse og uden smålighed bevilgede mig et større honorar, da bogen var blevet større end planlagt. Vist også et helt usædvanligt festskrift, der talte åbenlyst om mangt og meget, der ellers fordølgtes. Måske derfor har jeg aldrig siden fået en lignende opgave.

Trods det Hassø opgav samarbejdet med Hassings Forlag, blev jeg siden knyttet mere varigt til dette, ja, nærmest hans efterfølger, på initiativ af en nyere og yngre ven, cand. mag. Jens Sølvsten, en Århusstudent, man havde næret store forventninger til, men hvis stilling som forlagsleder ikke har ladet ham have overskud til også at arbejde videnskabeligt. »København Før og Nu« i seks store bind – en »nyudgave« af Zachariae's berømte »Før og Nu« – kan jeg vel nok smigre mig med at have hovedæren for og var reelt hovedredaktør, skønt mit navn står jævnsides med andre, mere »blåstemplede« på titelbladet. Tilsynsførende var magister Chr. Axel Jensen, lederen af Bymuseet. Med Steffen Linvald samme steds har jeg fra dengang haft et udmærket samarbejde.

Han og andre historikere skrev de indledende artikler, som jeg dog syntes, at jeg måtte supplere med ekstra indledninger også til billedafsnittene, værkets hovedpart, jeg alene redigerede med dets op imod 4.000 billeder, hvert oplag individuelt sat op og med indgående billedtekster, stof hentet mængsteds fra, ja, til dels fra utrykte kilder.

Jeg havde mas med at finde en fotograf til at tage de moderne billeder, indtil det viste sig, at jeg ikke havde behøvet at gå over åen – Harrestrup

å, skellet mellem Rødovre og København – for at hente vand. Et tilfælde førte mig på sporet, bestillingen af nogle billeder fra min ældste datters konfirmationsfest hos Erik Hansen her i kommunen, hvor synet af en turistforeningsplakat med en dansk landsbykirke næsten omgående førte til et samarbejde, og Rødovrefotografen var knyttet til værket, så længe udgivelsen stod på. Et ikke altid lige taknemmeligt arbejde, også fordi Erik Hansen, nu Kunstindustrimuseets fotograf, hører til dem, der gennemfører en opgave uden smålige hensyn til, hvor megen tid han bruger for at nå, hvad han vil. Virker det pralende at sige, jeg forstår ham?

Jeg bliver formelig helt imponeret af mig selv, når jeg af og til blader værket igennem, og det blev fuldført på halvfjerde år, jo, dog med assistance ved tilrettelægningen, såsom registrering af billedstof og litteratur samt ekspedition til klichéanstalter og trykkeri, af Sølvsten, der fungerede som redaktionssekretær og den udmærkede Lisbeth Burgdorff, en mørkhåret og mørkøjet skønhed, hvis hele behagelige fremtoning var et oplivende element i den ofte forcerede travlhed på redaktionskontoret. Engang imellem lykkedes det oven i købet at få hende lokket til at forlade tilværelsen for os, også på vores stamkafé, lidt hen ad Vodroffsvej, hvor ellers Sølvsten og jeg drak så mangen bajer sammen. For mange, var der nok dem, der mente. Hvilket faktisk til slut satte punktum på vores samvær – såvel arbejds- som drikmæssigt. Det var ellers ikke sådan, at vi drak os døddrukne, nej, snarere som han sagde engang, Johannes Wulff, da det blev kritiseret, at en nu afdød politiker – på højeste plan – hver nat sad i Adlon: Han sidder der måske med en ven! Det var relativt sjældent, vi fraterniserede lidt med servitricerne, vi hyggede os mest i drøftelser af mangehånde emner, som vi sådan set godt kunne have ført under mere hjemlige former. Men værtshusstemning har nu sin egen charme. Det skal være en ringe snack, hvor man ikke kan hygge sig over en øl eller to med en, man gider snakke med, og selv mere ligegyldige personer kan på værtshus forekomme helt sympatiske. Spiritussen løsner jo også folks tungebånd og gør dem åbenhjertelige. »Det kan vi sgu godt være enige om, Lebech«, blev han ved at gentage, direktøren for et større forsikringsselskab, engang vi var lidt ude sammen, »at de fleste er nogle sløve padder«.

Onde tunger har sagt, at vi kunne have købt et mindre gods for de penge, husholdningen har kostet. Det var nu nok blevet et meget lille gods, og det har vi jo alligevel. Og min kone, som stadig beundrer eller beklager sig selv, fordi hun har lavet middagsmad hver dag i over 30 år, har regnet ud, at hun har skrællet en jernbanevognfuld kartofler, 20 tons, tror jeg! Hun, der i vort ægteskabs første tider kaldte mig et

Bortset fra mit eget i sig selv diminutive og med bøger og papir overfyldte arbejdsrum i Rødovre, har jeg egentlig kun haft fast kontor på Hassings forlag, navnlig i den periode, der blev arbejdet på seksbindsværket »København Før og Nu«, hvad stod på i omkring halvfjerde år. Ganske vist var jeg kun én af redaktionen, der foruden mig bestod af daværende stadsarkivar Svend Aakjær og inspektør ved Nationalmuseet, Otto Norn, men det var jo, hvad også honoraret forudsatte, mig, der trak hovedlæsset, assisteret af forlagssekretæren Jens Sølvsten og den udmærkede Lisbeth Burgdorff, et team, der i almindelighed arbejdede udmærket sammen, også med tid til ind imellem at drøfte andet end forlagsproblemer under mere eller mindre gemytlige former, dog næppe når den dag nærmede sig, der skulle leveres materiale til trykkeriet, og jeg, efter, hvad »onde tunger« påstod, skulle skrive det hele i løbet af den sidste nat. Selvfølgelig var det noget sludder, men – jeg glemmer aldrig de morgener, når jeg efter vel tilendebragt dåd korn ud i haven, hvis blomster aldrig er kønnere end i det første dagry.

madsvin, fordi jeg ville have kartofler hver dag. Nu har jeg slået noget af på den fordring, de feder for meget.

Når ganske få måltider står som særligt nydelsesrige i erindringen er det vel mest på grund af omstændighederne. Hvor himmelsk smagte ikke den engelske bœf daværende Karen Dahl og jeg sammen nød i Rye kro for 31 år siden efter at være vandret den lange vej fra Himmelbjerget i den mildeste, så at sige mest livsbekræftende grøderegn, jeg nogensinde har færdedes i. Nå, sådan set er den værtshusstemning, jeg her begyndte at snakke om, ikke så meget fremkaldt af fast som af flydende føde. Heldigt nok, den helt af bykulturen prægede Karen Dahl var født på landet. Hvordan ville hun ellers have befundet sig den aften i vores allerførste tid, vi var på Taulov kro, hvor der var bal, og vi sad i den overfyldte skænkestue, trængt fra alle sider af støjende mennesker, nærmest af møllebyggeren, allerede tung i øjnene af mange bajere, og hans Marie, som postede den ene citrongule flyversjus i sig efter den anden. Og i det modsatte hjørne et par unge Skærbækfiskere i mørkeblå sømandssweaters og deres piger, naturligvis også med øl på bordet og videre i den stil. Eller kunne hun tage det, fordi hun, som »magister Hans Jensen« engang sagde, nærmest bar præg af »fordomsfri overklasse«! Fordomsfriheden svigtede hende noget en senere aften på Taulov kro, måske et års tid efter, da hun pludselig og helt uventet dukkede op gennem en dør, jeg ikke havde drømt om, hun ville komme ind ad. Hun havde foretaget en omgående bevægelse og for som en hvirvelvind tværs gennem stuen, over, hvor jeg stod i idyllisk samtale med et par Skærbækpiger, og gav mig en smældende lussing. Ikke engang det, at der dog var to piger, som straks forsvandt, ligesom ved et trylleslag (!), kunne standse hendes straffetogt, sikkert startet i mistanke om, at kunne gribe mig i en ømmere tête-à-tête! Hun var nu da også adskillige måneder henne med vores førstefødte —

Og medens dette drama blev udspillet, sad inde ved siden af vore intetanende bordfæller, Johannes Wulff og de stedlige socialdemokraters førstemand, J. A. Grarup, og snakkede om jomfrufødsel. Wulff havde givet bolden op med sit gængse spørgsmål, om Grarup var religiøs, og Grarup ladet sig lokke til at deltage ikke blot i diskussionen, tilmed i nydelsen af et fluidum, serveret i en glaskande, vist efter en recept af Welter, så helt spiritusfri har vædsken næppe været. Og Grarup var ellers totalafholdsmand. Jo, det var helt igennem en munter aften.

Wulffs besøg hos os den sommer 1932 var afstedkommet ved mit tilfældige møde med ham på Saxildhus i Kolding. Vi var begge på cykel, han med skrivemaskinen hængende på styret. Uden hensyn hertil førte

Vir' do hva', Thomas? Det kan vi, der kendte Hans Nielsen, høre ham sige, når vi ser dette billede af ham og Thomas fra Højrup. De er døde begge to, for længe siden, som også de andre omme i den ende af byen, hvor der ellers endnu ser ud omtrent som i gamle dage. Bortset fra at æ smej ikke mer bor ve' æ bys lej, som der står i børneremsen. Jens Smed er borte og smedjen væk. Det var hans forgænger, Tyge Smejs datter Magdalene, Hans Nielsen blev gift med, da han kom tilbage fra Amerika. Der var en gang, de henne på kroen havde fået ham stablet op på en hest. Han skulle vise sine kunster som cowboy. Men kvien rendte hovedet ind i hegnet, og lassoen, tøjsnoren, knækkede. Sønnen, Lille Niels, kom aldrig til at fange vilde heste på prærien, som jeg fablede om i min tale, da jeg som meget grøn var med til Hans' og Magdalenes sølvbryllup. Men til Staterne kom han. Og hans søster besøgte ham også derovre. Hun var ellers ikke netop rejsevant. Mon hun husker at skifte i Fredericia, sagde forstanderen, da hun stod i toget på Taulov station.

Hun fløj fra New York til San Francisco. Men da Anna Sørensen skulle besøge sin søster i Kalifornien, tog hun turen over Nordpolen! Og endnu i min ungdom var det en sensation, da en Taulov'er, Laurs Jepsen, tog en tur med toget til Paris.

jeg ham ad de ganske vist kønneste og mest romantiske, men også mest afsides, indviklede og besværlige veje til Troldholm. Det lille hvide hus dukkede op hinsides engen, da vi var kommet ud på denne gennem leddet fra »Blindgyden«, op til Højrup. Skal vi også igennem det hus? spurgte Johannes, da vi nærmede os gangbrættet. Det kan vi da godt, svarede jeg. Men i det samme gik døren op, og Karen kom ud.

Det var i den periode, jeg daglig cyklede ud til Kolding bibliotek for at samle stof til min besvarelse af Videnskabernes Selskabs guldmedaljeopgave, også mens Wulff var der. Flere dage sagde vi farvel, når jeg tog af sted, og om aftenen sad han stadig på Troldholm. Han arbejdede på sin roman: Lykken kommer flyvende. Det forekommer mig, at det eneste, han fik skrevet der, var en enkelt linie: Min hævn gør mig til en bogfinke, som jeg læste det.

Til daglig var der mere stille på kroen i Taulov. Ja, om formiddagen kom bønderne jo gerne, Jens Thuesen, Peter Petersen og Hans Ladegaard for at nyde en enkelt bajer, Piter – Fanden i'et – dog gerne en sudavand. Også en søgneaften kunne der være lidt liv, og man raflede om genstande, måske med den krølhårede brugsmænd, der engang var lige ved at blive smidt ud, fordi han kværuledede over det i og for sig også mærkelige fænomener, at én kaffepuns kostede 65 øre, men tre 2 kr. lige ud. Sært nok at skulle straffes for at bestille flere på en gang. Både Jens Thuesen og Peter Petersen er længst døde og borte, og Brugs-Thomsen rejst fra byen. Og heller ikke den kagrette Hans Ladegaard sætter sine træsko taktfast og hårdt i vejen hjemad til gården udenfor byen, næ, han kører mere mageligt i bil omme fra møllen, han siden dengang har købt. Også fru Knudsen er død og kroen på andre hænder. Nu står der ikke mere Knudsens Hotel på skiltet, men Taulov kro. Intet er som i fortiden.

Helt forsvundet er et andet værtshus, et københavnsk, som jeg eller rettere vi en tid holdt til på, når vi holdt vore »redaktionsmøder« der, bogtrykker, tegner og forfatter, Henry Thejls, Lars Bo og Mogens Lebech, dengang vi arbejdede på min første Christianshavnsbog. Det var i danseboden, som man ville have sagt i gamle dage, i kælderlokalet på Strandgade – Torvegadehjørnet, i Café Christian IV, med den hedenfarne monarks kæmpeportræt malet på endevæggen med marelok og det hele. Billedet fik betydning for bogens illustrering. Her havde vi jo det portræt af Christianshavns grundlægger, der ikke kunne undværes i bo-

Et umisteligt træk i min barndoms og ungdoms Taulov var Jens Thuesens høje skikkelse, stadig på færde i mark og by, her ved tækkearbejdet på »æ gammel gord«!

Og sidenhen — gen om kvarteret. Den skulle helst udelukkende illustreres med tegninger af bygninger og andet, som stadig var bevaret. Lars Bo's tegning af interiøret med Christan Firtals billede er for meget præget af hans stil til helt at ligne virkeligheden. Billedet er nu malet over og lokalet indrettet til to butikker på grund af den fjollede bestemmelse om, at der ikke må være værtshus i et kælderlokale.

Det var tidligere ikke lykkedes mig at få en god idé gennemført til illustreringen af et andet værk, udkommet på Hassings forlag, for at vende tilbage til dette, efter denne lange digression, forårsaget af omtalen af Sølvstens og mine »ølstueorgier«.

Jeg ville have anvendt kun danske billeder til et fra Før og Nu væsensforskelligt værk, hvis tekst var givet på forhånd, en billedbibel, og navnlig ville det nationale illustrationsstof have passeret godt til navnet: Frederik IXs bibel, som den kom til at hedde, fordi den udkom 500 år efter den første danske, Christan III's, reformationskongens. Tilladelsen skaffede Holmens provst, kongelige konfessionarius Michael Neiiendam, der også skrev forordets halvtredie side, for et forholdsvis adskilligt større honorar, end jeg fik for at fremskaffe de ca. 750 billeder og placere dem, hvor de hørte til i teksten, noget næppe almindeligt i billedbibler. Takket være mine kunsthistoriske interesser stod jeg ikke på forhånd fremmed overfor opgaven. Men direktør Einar Andersen ville have, at det skulle være en populær billedbibel, således at den kunne gouteres af også »gamle tante Agathe i Herning«. Og da han – ganske vist ret forgæves – havde gjort så meget vrøvl over, at indholdet af København Før og Nu ikke var populært nok, syntes jeg, han skulle have sin vilje. Jeg skulle alligevel have protesteret. For resultatet blev, at da første hefte af bibelen forelå, stod der i Information – som altid nidkært, når det gælder Politiken, og hvad der har med Politiken at gøre – en forresten ikke helt sandfærdig anmeldelse med overskrift: Et bibelsk rædselskabinet.

Så blev E. A. alligevel nervøs. Og selvom jeg nu fik friere hænder, ærgrede jeg mig naturligvis over at have givet køb i første omgang. Men kunne jo ikke helt forlade den linje, jeg havde slået ind på. Selvom der måske ikke i resten af værket i så udstrakt grad blev taget hensyn til »gamle tante Agathe i Herning«.

Det sidste værk, jeg fik at gøre med hos Hassing, var det, som man af reklamemæssige grunde med kun liden ret har kaldt: Danmark Før og Nu. Efter at jeg, oprindeligt udpeget til hovedredaktør, havde lagt en disposition, nok så rationel som den endelige, ønskede det nye medlem i bestyrelsen, nationalmuseumsdirektør Johannes Brøndsted, selv at overtage hovedledelsen, og efter på hans henstilling at have fungeret

Engang kom jeg til en gård på min hjemegn, hvor nogle papirer brændte lystigt udenfor i toften. En gammel standkiste skulle ryddes for at bruges til sengeklæder, og både det ene og det andet gik med i løbet, trykte love og anordninger, gamle landkort og hvad ved jeg. Heldigvis dog ikke det uerstattelige udskiftningskort, som jeg betragter på billedet, efter reglerne fra gammel tid opbevaret hos den største lodsejer i Bredstrup by, Jens Kring. Ellers er det gerne sådan, at den slags kort kun er i behold som kopier i Matrikelsarkivet, mens de originale, som blev gemt i de enkelte landsbyer, længst er forsvundet. Her var altså det omvendte tilfældet. Det er den slags fund, der opvejer mange timers resultatløst eftersøgningsarbejde.

ved det første bind som billedredaktør og medforfatter, blev jeg ked af det og gik min vej! Hvad jeg ikke siden har fortrudt, følte nærmest som i sin tid dr. Moth, at jeg var »sluppet ud af et slaveri«.

Selv under virksomheden hos Hassing havde jeg fået tid til at lave andet, i første række billedværket: Frederiksberg gennem 300 år med indledning af oberst Niels Maare, til byens 300-års jubilæum, og efter også siden at have syslet med Frederiksbergemner, navnlig med den grundlæggende afhandling: Frederiksbergs ældste villakvarterer, blev der foreløbig sat punktum for denne forbindelse med mit – og arkitekt Ellen Gjerløv Knudsens – arrangement af den historiske maleriudstilling på Frederiksberg rådhus i anledning af jubilæet 1957.

Jeg skrev også flere mindre skrifter med emner fra Københavnshistorien, »Nytorv« for Westermanns forlag, »For 100 år siden«, uddrag af Wroblewskis livfulde erindringer for sønnesønnen, »Rådhuspladsen, som den blev til og den kunne være blevet«, for Politiken på initiativ af chefredaktør Hakon Stephensen, »Københavns Nørre Kvarter«, for A/S Importøren og endelig »Bogen om Langebro« for F. E. Bording i 1954.

Men så meget Københavnshistoriker er jeg dog ikke blevet, at jeg ikke siden også har beskæftiget mig med emner udenfor hovedstaden. En stor opgave var jubilæumskriftet for Københavns almindelige Brandforsikring; Danske Købstæder for 200 år siden og i dag, i to store, fornemt udstyrede bind. Brandforsikringen havde selv ideen til at udgive samtlige købstadsprospekter i Danske Atlas. Mon det var Carlo M. Pedersen, nu ved radioen, der havde fundet på det? Det var ialfald mig, der fik gennemført som paralleller at bringe moderne luftfotografier af alle danske byer, en idé, som til trods for, at der var tre somre til at fotografere i, kun blev realiseret på tilfredsstillende måde, takket være den interesse, repræsentanten for det pågældende firma, Aage Schmidt, viste sagen. Han arbejdede for den rigtige løsning af opgaven med en nidkærhed, som svarede til min egen. Når vi i enkelte tilfælde måtte give fortabt, var det, fordi firmaet åbenbart ikke var indstillet på at løse en så forholdsvis speciel opgave.

Ved udarbejdelsen af de enkelte bybeskrivelser kunno jeg drage fordel af mine tidligere studier over købstædernes udvikling. Helt ny var derimod den undersøgelse, jeg foretog af købstadsprospekterne i Danske Atlas og deres forudsætninger, og konstaterede, at kobberstikkerne i de

Landmænd finder som bekendt altid anledning til bekymringer som åbenbart også husmand Mogens Lebech og gårdejer Erik Brogård på gangbrættet mellem deres jorder.

LANDSARKIVET FOR NØRREJYLAND
ÅBENT 9-12 OG 13-17

3

fleste tilfælde havde brugt ældre forlæg, slet og ret hugget dem. Således havde de arbejdet efter den samling malede bybilleder, der almindeligt siges fremstillet af Rach & Eegberg. Mærkeligt nok har ingen før gjort sig den ulejlighed nærmere at redegøre for dette kompagniskab. Hvem der har malet hvad, fremgår ellers tydeligt nok af regnskabsbilagene i Rigsarkivet. Men helt betagende var det, efter at have fundet frem til de tilsvarende for selve prospekterne til Danske Atlas, at kunne tage de originale regnskabstryk i hånden. Selvom bøjet og bundtet sammen på en lidt brutal måde, var de så friske og uberørte, som da de for 200 år siden forlod kobberstikkernes presse. Allermærkeligst var det dog, at jeg flere år tidligere, da jeg arrangerede Frederiksberg jubilæumsudstilling, havde opdaget et hidtil ukendt kobberstukket prospekt af Frederiksberg slot og by, det ældste, som man kender, udført på samme måde som prospekterne til Danske Atlas, og efter alt at dømme bestemt til optagelse i dette uden at blive anvendt, et unikum velsagtens, upåagtet af alle hidtidige Frederiksberg-historikere og – indtil jeg opdagede det – upåagtet hængende i stadsarkivarens kontor på Frederiksberg rådhus. Endnu et tredje hidtil ukendt kobberstik har jeg dog fremdraget, endda et københavnsk prospekt, i sig selv ganske vist ikke af større interesse, men signeret Abraham Wuchters.

Et af mine fund i Rigsarkivet står i samme klasse, ikke de talrige, jeg har gjort ved studiet af de egentlige arkivalier, der jo rummer utalte »hemmeligheder«, nej, et lille manuskript fra det 18. århundrede med en fremstilling af Halsted klostres historie, forfattet af Lollandshistorikeren P. Rhode og til dels benyttet af ham selv i hans samlinger. Det indeholder imidlertid i afskrift ikke mindre end fire ukendte latinske middelalderbreve. Hvor ville det have ærgret William Christiansen, at de var undgået hans opmærksomhed og mere endnu, at det var mig, der havde fundet dem og ladet dem trykke! Jamen, det har jeg bare ikke endnu. Selv om det er en snes år siden, og Kørnerup gerne ville have haft hele historien til Kirkehistoriske Samlinger, ja, truede med selv at ville udgive dem, hvis jeg ikke tog mig sammen. Det lod han nok være med, for håndskriftet ligger gemt så godt, på et så mærkeligt sted, at ingen vil kunne finde på at søge det der, og kun træffer på det ved et rent tilfælde. Jeg håber dog ikke at tage hemmeligheden med mig i graven, jeg må se at få den lille ting i trykken – i mindet om min ven, *illustrissimo & doctissimo viro*.

Udenfor de bestemte åbningstider har Landsarkivet for Nørrejylland stået åbent for forfatteren, også i Karen og Johan Hvidtfeldts tid.

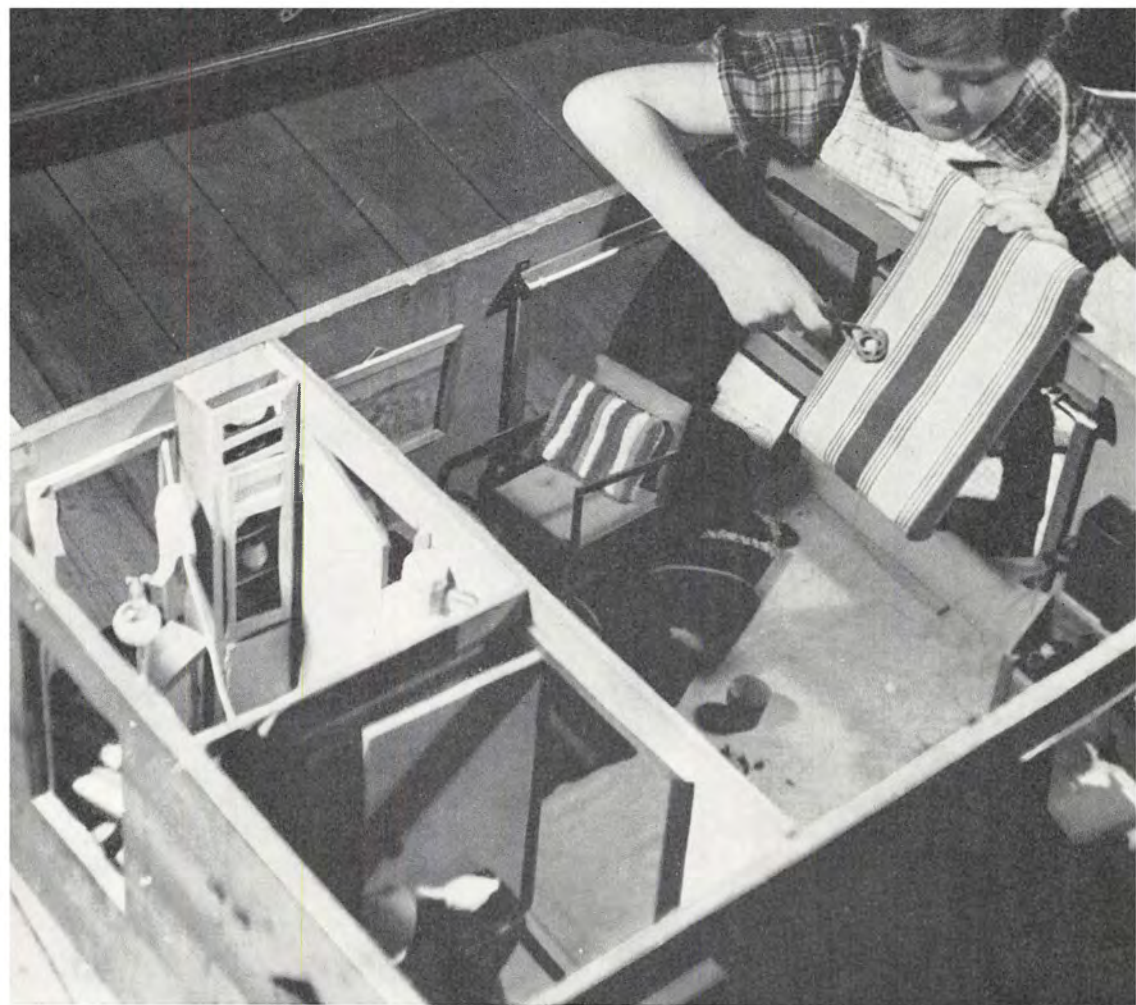
Hjertebarnet blandt mine bøger må siges at være Mellem bælt og fjord, udgivet for Fredericia og Omegns Landboforening i 1960, på foranledning af formanden, den her ofte omtalte søn fra Kildevæld, Erik Brogård. I den sidste snes år eller mere gårdejer i Højrup og min nabo på Troldholm, så vort samkvem naturligvis har været det livligste i sommerferien, men da også særligt påskønnet, fra begge sider, tror jeg nok, selvom der er mange ting, vi langt fra er enige om, som da heller ikke vore koner. I vort ægteskabs første dage, havde de ellers en vævestue sammen inde på Gammelholm. »Sigrid Kruse og Karen Dahl – Væve Atelier«, står der på et udkast, jeg fandt forleden. Men for ingen af dem blev væveriet deres erhverv, og Sigrid fik seks børn at passe foruden gårdhusholdningen.

Netop da høsten var vel bjerget og meget tidligt bjerget, brændte gårdens udbygninger i august 1959. Erik Brogaard måtte bygge dem op fra grunden, et moderne anlæg, een lang længe med en silo som et kirketårn, opført i overensstemmelse med hans egne praktiske erfaringer, en interessant, ja, spændende men også anstrengende opgave. Og samtidig skulle han passe sine offentlige hverv, forberede det foreningsjubileum, som blandt andet skulle fejres med min bog. Det kunne vi enes om, han og jeg, at skaffe vor fælles hjemegn en skildring af dens historie, hele trekantens mellem Vejle og Kolding fjorde, hvis herlige natur man nu råt og brutalt planlægger at ødelægge ved anlægget af en storby! En skildring tildels på basis af mine samlinger fra år tilbage, ikke udtømmende, for den største del af bogen skulle jo vise Landboforeningens indsats, og det var til sidst nær ved, jeg bandede over, at forhistorien også skulle med, så interessant forekom hestene og kørerne og den hele landbrugshistorie mig. Sjældent er en af mine bøger blevet forelagt »offentligheden« på en måde som den bog. Jeg så selv Landboforeningens talstærke bestyrelse in pleno modtage hver sit eksemplar af og begynde at blade det igennem.

I det hele har jeg hørt mange anerkendende ord – om så selvfølgelig ikke alle læsere er som Peter Tygesen i Velling, berømte belgierhingstes tidligere fodervært. Ja, du har vel læst den? spurgte jeg, lidt overflødigt, for hans kone svarede: Ork, a trouer, han hår løst'en mindst 25 gang'. – Arbejdet på den bog medførte mange besøg på hjemegnen med ophold hos Erik Brogaard og rundture med foreningens konsulent Aksel Sørensen for at indhente oplysninger hos stedlige kapaciteter – ligesom arbejdet med »Danske Købstæder« havde ført mig på rundture i Jylland, og jeg havde atter besøgt Viborg Landsarkiv, hvor Johan Hvidtfeldt havde afløst Svend Aakjær, og hans fru Karen – under lands-

Skulle man endelig bo inde i selve hovedstaden, kunne man ikke finde noget bedre sted end vores lejlighed i Voldgården på Christianshavn med udsigt til den ene side over Kanalen og de gamle huse i Overgaden og til den anden mod volden, i deres første barneår en dejlig legeplads for vore to pigebørn, Menimpe og Drumfernane, som Janne en overgang blev kaldt. Billedet af dem i vinduet i lejligheden Langebrogade 25, tredje sal, er taget en forårsdag i 1938, dengang man endnu ikke havde nogen forestilling om, at de støvletrampende grønne skulle blive et hyppigt syn fra samme vindue og de ugenert skulle færdes, hvor svenskerne i sin tid havde hentet sig brådne pander under stormen på København. Dengang lå volden ikke som i vore dage, og den Applebyeske gård var ikke opført, den som skimtes til venstre i billedet, ombygget til ukendelighed. Men vinduet på førstesalen sad også i Johannes Louise Heibergs værelse, så lille, at hun kaldte det Lygten.

Skønt en klodrian til sløjd i skolen, er jeg siden blevet anset for at være i besiddelse af »et ikke almindeligt håndsnilde«, ganske vist af en højtstående embedsmand, om hvem hans svigermor sagde, han kunne ikke slå et søm i! Men faktisk har jeg for år tilbage dyrket husflid og ikke blot lavet en dukkestue til min ældste datter med møbler, kopieret efter vore egne, også en zoologisk have en miniature. Det var vor gamle ven Gross, der kunne en historie om, hvordan døren ind til børnenes værelse en aften gik op, og den ældste pige søvndrucken kom frem. Hun havde glemt at lukke for løverne!

arkivarens hyppige fravær i Paris eller i USA, eller Gud ved hvor – altid var en gæstmild værtinde for tilrejsende husets venner, altså også for mig. Et andet mildt bedested fandt jeg som så mange gange før hos min broder, dyrlægen i Vrønding, hvor jeg atter har prøvet at være med ude i praksis, og jeg har også besøgt »forfatteren i Bra-brand«, den digre skribent August F. Schmidt med de nu mere end 6.000 bøger, afhandlinger og artikler, han, som jeg især blev bekendt med i sin tid i Århus, da den udprægede jyde pudsigt nok kom til at personificere det København, jeg måtte savne i den jyske hovedstad. Fra Århustiden stammer også bekendtskabet med »den evige Stensgård«, som han selv kalder sig, den tidligere »statsbibliotekar«, nu blevet 86, som ganske vist kun én gang har overnattet hos os. Til gengæld den første nat, han sov her til lands, efter samme aften at være vendt tilbage fra sin meget omtalte fodtur til Wien, foretaget umiddelbart efter, at han var fyldt de 80. Men som ellers har været en trofast gæst hos os helt tilbage til tiden på Christianshavn.

Ja, Christianshavn! Hvor vi havde boet i 12 år, sidst i Voldgården i Langebrogade med den herligste udsigt over kanalen og de gamle huse i Overgaden med Frelser kirkes irgrønne og guldglimtende spiralsnoede spir i baggrunden og til den anden side mod selve volden, hvor vi hvert forår så træerne grønnes livsaligt, som Johanne Louise Heiberg må have set det, da hun boede i huset lige overfor vores.

Var Christianshavn provinsiel, var også Voldgården en lille verden for sig, ikke mindst under besættelsen, da man kom hinanden nærmere ind på livet – i tilflugtsrummet. B & W var jo dengang et lidt farligt nabo-skab. Den 9. april havde min kone nok hørt og set flyvere gå lavt hen over byen uden at ane uråd. Før vores ældste, syvårige datter var kommet op fra cigarhandleren og var marcheret forbi moderen ude i køkkenet uden at sige noget for, som cigarhandleren havde sagt, at hilse sin far, at tyskerne havde besat landet! Jeg kom op i en fart. Næsten tre år senere stod min niece Grete Lunghøj i sit køkken med sin lille Arendse på armen og undrede sig, så lavt de maskiner fløj, indtil en af dem begyndte at »lægge æg«. Så fik hun også fart på og styrtede ud på trappegangen, ja, kviede sig ikke ved at falde i armene på Henning Kehler.

De var de engelske moskitos bombeangreb på B & W. Et mirakel at Voldgården gik ram forbi. Vi stod om aftenen oppe på taget, vi husvagner, og det brændte på begge sider. Man måtte mindes gamle billeder af Københavns bombardement i 1807.

Vi måtte dog blive boende på Christianshavn indtil efteråret 1943, oplevede den 29. august, da bragene fra Holmen lød som lige i nabolaget,

og de virkelig skød med kanoner få hundrede alen fra os mod skydeskolen omme i Voldgaden. Selvom vi fandt stedet for risikabelt, var det med vemod vi forlod det så særprægede kvarter og flyttede til Rødovre. Var det bombardementet på B & W, som fik os til at forlade Christianshavn, så var det ligeledes B & W, som forårsagede, at jeg atter kom til både at færdes der igen og til at skrive om kvarteret, takket være Ulrik Knigge, vist nok efter at have berådet sig med vor fælles ven, Johannes Wulff. Det førte til et samarbejde, hvis første resultat var: Christianshavn – en konges tanke blev virkelighed, med tegninger af Lars Bo. En anmelder skrev, at man læste den som en knaldroman. Det var for mig selv, ligesom jeg med den bog på en eller anden måde fik skrevet mig løs og fandt min egen form for slige fremstillinger, måske ikke helt let at gennemføre i det næste arbejde for B & W: Gamle skibe – gamle huse, vel nok, fordi der her med det relativt mere ny stof var så sprængfuldt af detaljer. Men en desto mere pragtfuldt udstyret bog, med et væld af farvebilleder.

Kærkomment var det at skrive om Christianshavn, som jeg kendte så godt, og da B & W udsendte min lille museumsvejleder, havde jeg selv været med ved nyindrettelsen af museet. Jeg vil helst have nogen personlig tilknytning til de ting, jeg laver, og det lokkede mig også noget, da jeg for snart en halv snes år siden blev anmodet om at skrive Gladsaxe kommunes nyere historie, at min mor i sin tid havde været huslærerinde hos Kjærs på Maglegård. Stuehuset af den stod endnu dengang, er først blevet revet ned i fjor, var det vist. Den lange række kæresterbreve, som dengang blev vekslet mellem min mor og far, han ellers ikke længere væk end inde i København, indeholder kun lidet af interesse for Gladsaxes historie, men under mit første Københavnsbesøg blev vi hentet i ponyvogn ved Buddinge station, da mine forældre skulle hilse på min mors gamle herskab.

Specielle omstændigheder har i øvrigt medført, at denne bog endnu ikke er blevet helt færdig.

Det var også, ligesom jeg følte mere for emnet, dengang jeg fik en fjerde opgave for B & W, at skrive om den hundredårige Hjejlen, fordi min kære kone var fortrolig med den fra sin barndoms udflugter.

For øvrigt blev jeg selv helt fortrolig med både Hjejlen, dens mandskab og dens rute under de besøg i Silkeborg, som arbejdet på bogen

Jeg ser næsten lige bekymret ud, enten jeg med det første færdige eksemplar af Hjejlen i hånden tømmer et glas med Thejls og hans svigersøn Morten eller jeg drøfter et nyt opus med Knigge.

og billedredationen medførte, bortset fra, at jeg også var med i selskabet, da Knigge på sin 50-års fødselsdag i 1960 havde chartret hele fartøjet, og der var både middag og dans om bord.

Men på selve jubilæumsdagen det næste år havde arrangørerne ikke fundet plads på Hjejlen som kongeskib til hverken mig eller Tage Kaarsted, der skrev selskabets eget jubilæumsskrift, hvad han unægtelig var nærmest til som søn af direktøren.

For en halvstuderet røver som mig er det jo særligt behageligt, når fagfolk roser mine bøger, men iøvrigt er man jo glad for påskønnelse i det hele taget, fra anmeldere og læsere og ikke at forglemme udgiverne, naturligvis ikke mindst, når man står i mere privat venneforhold til disse. Som til Erik Brogaard og Ulrik Knigge.

»Jeg takker dig for mange gode minder – lige fra Frokoststuens fattige dage – for godt, omend til tider stormfuldt samarbejde«, skrev Knigge i min gæstebog under et besøg på Trolldholm, »samt for noget, der ligefrem nærmer sig venskab. Jeg håber på endnu mange år og mange flere bøger i fællesskab«.

Det gør jeg sandelig også. Samarbejdet med Knigge har været både opmuntrende og givtigt – på flere måder. Også derved, at jeg ved det kom i forbindelse med alle tiders bogtrykker, den så overdådige Henry Thejls, overdådig både i sin bredtfavnende menneskelighed og som skabende bogkunstner med en sand begejstring for sit håndværk. Både Hjejlen og bøgerne om Christianshavn har han sat sit præg på, også en tredie om sidste bydel, Christianshavn på halvvejen, som han og jeg udgav til Knigges 50-års dag. Dog ikke på det lille skrift, en bydel fødes, om Amalienborg-kvarteret, som hans personale, Middelboes reproduktionsanstalt og jeg i fællesskab forærede »bogtrykkeren og hans kone« Karoline, for det lykkedes at få fremstillet dette i al hemmelighed på hans eget trykkeri!

»Bogkunstnere« kan ellers være et besværligt folkefærd at arbejde sammen med, navnlig dem, der kun kan rette sig efter, hvad de har lært, og både mangler selvstændighed og sund sans. Det gælder dog ikke så forskellige folk som Viggo Naae og B. C., alias Børge Christensen hos Bording, hvilken sidste jeg har lavet tre bøger sammen med, Bogen om Langebro 1954, Om ad Nørregade i 1960, og Danmarks Købstæder. Forskellige er også de klichéanstalter, man er kommet på gennem tiderne, hver med sin stemning og sine typer, ledere, fotografer og kemigrafer. De dage er forbi, da man kunne drikke en bajer med Persson på »Illugrafia«, og »Ingeniøren«, F. Hendriksens søn og arvetager, er også borte, men endnu i hans tid var det jo nok så meget »Christensen«, jeg forhandlede

med. Ja, hvad de folk dog kan få ud af selv det mest afblegede gamle fotografi.

Er Persson gået heden, kan man dog altid få en bajer sammen med Lejf på »Cliphø«, og endelig er der det team, jeg er rystet mest sammen med på mangfoldige ekspeditioner, Steen Middelboe, Bjørn Tscherning, fotografen, og Bursøe, sidste uforlignelig, når det drejer sig om fremstilling af firfarveklischeer.

Det var også Bursøe, som sagde, det var første gang, han havde kørt med en baron som forrider, den dag herren på et lollandsk gods tog sin cykel og kørte foran vores vogn over voldgraven over til slottet. Vi har måttet tage vidt omkring for at farvefotografere de malerier, der skulle bruges så i den ene, så i den anden bog, har også oplevet, at en excellence i egen høje person hjalp tjeneren med at tage et stort gobelin ned fra vægen, og at en tjener andetsteds kom med fire bajere på en sølvbakke, efter at den venlige værtinde i forvejen havde sikret sig, vi hellere end skattefrit øl ville have »disse stærke Hof«. Bursøe har det fortrin fremfor andre billedmagere, at han er i stand til at tage farveskitser på stedet af de billeder, der skal bruges, og når det drejer sig om gengivelser af værker af en vis kvalitet, er hans kunstneriske fornemmelse naturligvis et uvurderligt gode. Jeg ved godt, det var ironi, når en anden klichémand engang sagde til mig, hvordan man da skulle få lavet gode farvebilleder, hvis Bursøe faldt fra. Men alligevel –

Fremstillingen af en bog er altid et kompliceret foretagende, og inden mine manuskripter foreligger, har andre mennesker end jeg været i arbejde, rundt om på museer, biblioteker og arkiver. Personalet er næsten allevegne helt udskiftet siden jeg først søgte de forskellige institutters assistance. I de sidste 25 år har jeg næsten kun benyttet universitetsbiblioteket i Fiolstræde, via UB 2 på Nørre Fælled, hvor min kone er ansat. Ak, nu er Jensen ikke mere, universitetsbibliotekets gemytlige og hjælpsomme chauffør, for en god månedstid siden ramt af et slagtilfælde. Han har kørt masser af bøger til mig ud på Tagensvej, og min kone slæbt dem videre hjem på cykel, sikkert flere tons gennem årene. Inde i Fiolstræde kan man nu ikke mere ty til Palle Birkelund, som man havde indtrykket af næsten vidste, om hver enkelt bog var hjemme eller udlånt, Palle Birkelund den ganske unge student, som Karen Dahl kom og repræsenterede for mig, da han lige var begyndt på Statsbiblioteket og man naturligvis ikke kunne ane senere skulle blive chef for hele statens biblioteksvæsen.

Som låner på Universitetsbiblioteket nyder jeg et vist ry, på grund af en vis tilbøjelighed til at beholde de hjemlånte bøger længst muligt, og

somme tider længere, end den i øvrigt langmodige fru Janssen synes, det er passende. Men den elskelige overbibliotekar, Topsøe-Jensen betragter det i almindelighed som et forsonende moment, at der kommer noget ud af min lånervirksomhed, som han så smukt har sagt det. Og hvem der aldrig har været bange for at række mig en hjælpende hånd, når jeg har udstødt et telefonisk nødskrig fra mit fjerne Rødovre, er Ole Jacobsen, den fødte færing, stadig »med øerne i øjnene«, som Burgdorff sagde.

Apropos Rødovre har man på det stedlige kommunebibliotek også haft god lejlighed til at behandle mig lige så pænt.

Ikke mindst i Rigsarkivet er så godt som hele personalet udskiftet, siden jeg først kom der. Bortset fra chefen, rigsarkivaren, Svend Aakjær. Den unge underarkivar, der tog så vel imod mig, nærmer sig nu de 70.

Et stort savn at man aldrig mere kan træffe Bjørn Kornerup, der døde pludseligt, kun 61 år gammel. Det var helt lammende ganske uventet at se hans kendte træk under dødsfald i morgenpolitiken og mærkeligt vemodigt at stå ved hans grav på Kornerup kirkegård og læse indskriften på den antikt formede stele, naturligvis på latin. Han var vel en af de sidste, der dagligt læste et kapitel på det klasiske sprog.

Man kan dårligt fatte det, at nu et ungt menneske som Aage Rasch har taget Kornerups gamle kontor ovenpå i besiddelse som overarkivar, end mindre, at den endnu yngre Sune Dalgård, lige nybagt som overarkivar og dr. phil., er rykket ind på dr. Christensens gamle kontor med overopsyn på læsesalen, siden WCs tid bestridt af efterhånden Marquard, Hjelholt og Kroman, under hvilke skiftende regime jeg har be-
trådt lokalet med større frimodighed, end i William Christensens.

Det er nu ikke altid, jeg når op på læsesalen, når jeg besøger Rigsarkivet. Mange gange kommer jeg kun i frokoststuen og nyder gæstevenskabet ved stambordet, besat foruden af de to nævnte overarkivarer, udelukkende af venlige og underholdende damer. Foruden chefen for arkivets fotografiske atelier, fru Sonia Rud Petersen, der tror, man ikke kan høre på hendes charmerende sprog, at hun er født på den anden side Sundet, er der de tre registratorer, Magda, Sune Dalgårds kone, Vibeke Nystrøm og Engelen, alias Ruth Engelhard Jensen, stadig med sit hjerte i Skelskør. Ingen af dem genstand for min misundelse, selvom jeg, ganske vist i en fjern fortid, forgæves har aspireret til at blive registrator i Rigsarkivet. Men man kastede vrang på mig, ønskede ikke at ansette »miskendte genier«.

Renskrivning. Billedet mere flatterende af mig end af min udmærkede sekretær Esther.

Selve mine manuskripter har altid været rædselsfulde, en skræk for hver sætter, indtil jeg fik min udmærkede private sekretær, til stor lettelse for både trykkerierne og mig selv, der på den måde slipper med at skrive mine bøger en gang mindre, men også har stimulerende virkning med sit evige krav om nyt manuskript. Med en kraft, man ikke skulle tro, hun nogensinde ville komme i besiddelse af, da hun for en lille snes år siden var som en spinkel lille skolepige Esther Ulriksen, fra den anden side Minervavej, svinger hun nu ikke mere helt så smal som en teenager, med de røde shorts, moralens svøbe over mig, ikke altid arbejdsvillige stakkel.

Også på anden måde har hun udmærket sig, måske ikke på helt så moralsk et gebét og indlagt sig uvisnelig fortjeneste ved for år tilbage på en danseskole, da min blide kone ikke kunne få mig til at makke ret, at overtage føringen. Og fik mig befriet for et af mine ældste og værste komplekser. Siden er jeg blevet mere uhæmmet på dansegulvet og følte det som en yderst værdifuld tilkendegivelse, da et pigebarn på 16 år, efter en omgang american swing eller sådan noget, sagde til mig: A hår alle vidst, te do dånsed' så godt. Hun hed – Karen. Men for ung til, at der var noget at risikere!

Samme dame, altså Esther, har da endelig også gjort sig meget fortjent ved at duplikere de fleste af de lejlighedssange, som må medregnes med til min produktion, og hvoraf de færreste er trykt, leveret til trykkeriet på et lige så uanstændigt sent tidspunkt, som hun fik dem, viser ved mange forskellige lejligheder, venners runde dage, konfirmationer, sølvbryllupper og ved jubilæer, og festerne hos os selv i Rødovre, de adskillige større og mindre komsammener. Engang har vi drevet det, nemlig ved mit arkivjubilæum i 1949, til at være 34 til bords.

Også ved den lejlighed var der »mange prægtige damer« til stede, som han i sin tid sagde, August F. Schmidt. Min kone har ligeud hævdet, at jeg tilsyneladende valgte mine venner, efter hvor godt deres koner så ud, og jeg må indrømme, at jeg virkelig for mange år siden, da jeg inviterede en ny gæst, blev skuffet da det viste sig, han var ved at blive skilt fra sin meget yndige og særprægede kone. Det kan jo dog ikke gælde konerne til de mangeårige stamgæster i huset, som jeg har kendt, længe før de blev gift. Mini, »professorinden«, min stemningsbetonede friserfrænke, og Mary Wulff, mit næsten bysbarn, en af »kallebukkerne« fra Fredericia, hvis navn jeg naturligvis udtaler efter bogstaven, og som til gengæld altid driller mig med, at jeg aldrig lærer at danse Rheinland så godt som Hans Ladegaard i Taulov. Ægteparret Mikkelsen kan også nævnes i denne sammenhæng. Antagelig har jeg kendt hans

En af de større fester hos os på Minervavej blev holdt i anledning af mit »arkiv-jubilæum«, på 25-årsdagen for min første optræden som »Gæst i støvet«, med 34 til bords, deriblandt mange prominente og repræsentanter for både arkivbiblioteks- og museumsverdenen. Fra venstre ses, bagest: Esther Ulriksen, stadsarkivar Svend Aakjær, registrator Ruth Engelhard Jensen, jubilaren selv, Lisbeth Burgdorff og kgl. ordenshistoriograf, arkivar, dr. theol. Bjørn Kornerup. Til venstre forrest: Gerda Villadsen og arkivar, dr. phil. Erik Kroman, og til højre forrest skimtes hårtoppen af museumsinspektør, dr. phil. Otto Norn, hvorefter ses Lise Saunte, landsarkivar Johan Hvidtfeldt og »professorinden«, Mini Jørgensen. Der var dekoreret med edderkopper og spindelvæv for at symbolisere »støvet«.

På min fødselsdag for 12-14 år siden blev jeg fotograferet mellem nogle af de »udmærkede damer«, der plejer at pryde vore fester på Minervavej. Bagest sidder fra venstre: Mini Jørgensen, Lise Saunte, Esther Ulriksen, Annelise Daugaard og Karen Lebech, og forrest: Asta Hansen og Oda Rasmussen, siden gift Monsrud. Ja ja, »så langt jeg kan minnes tilbage så har för kvinns jag varit svak«, kan jeg måske ikke sige helt med sandhed, i hvert fald ikke, før jeg var kommet udenfor havelågen. Og på den anden side må jeg jo sande Jensens ord, at livet blev aldrig langt nok til, at man kom til ende med blot een enestes elskov.

»Karen Buchwald« af navn og udseende længe før han selv, udpeget for mig af P. B. Grandjean, når vi så hende passere slotspladsen.

Hvad angår de enlige, ungarlene, som er kommet her i huset, kan de jo lades ude af betragtning i denne forbindelse, enten det er Kinch eller Hans Sørensen eller en af gæsterne fra vort ægteskabs første dage, ja, næsten fra før, for se, om han ikke dukkede op på Kvisten i Østergade, Poul P. M. Pedersen, det øjeblik jeg i julen 1930 havde »Karen Dahl« oppe for at vise hende mit københavnske domicil.

Siden uddybedes dette flygtige bekendtskab, tør det nok antydes. Jeg har altid sagt, at ville man se begrebet »englelig tålmodighed« anskueliggjort, skulle man bare lytte til enkelte af digterens utallige samtaler med min kone, og rent statistisk er han nok den gæst, der har tilbragt de fleste timer i vores hjem, selv om der har været kortere og længere perioder, han fornærmet har holdt sig borte, som netop nu, han ikke kommer hos »den gamle røver« eller »banditten i Rødovre«.

Det var ellers så mærkeligt, at vi i det lille, helt nye rækkehuskvarter, fandt hele tre yngre ægtepar, som blev vore venner, Ulriksens på den anden side vejen, Villadsens, litteraturmagisteren og hans Gerda samt i nabohuset, efter de var vendt tilbage fra Sverige, Lise Saunte og William Saxtorph, gift med hinanden, trods de forskellige efternavne. Han og jeg havde forresten før boet i samme gade, hvor han lå i vuggen, når jeg som akademisk skytte startede til Rosenborg ekcercisesplads.

Det var det, han ville have omtalt, en af de ældste venner, Peter Jørgensen, dengang han sammen med halvhundrede andre hyldede mig på min 50 års dag, og stemningen blev så høj, at han, toastmasteren, brændte inde med sin alt for smukke slutningstale: Ro og uro, fasthed og bevægelse præger også Lebechs forhold til mennesker. Overalt, hvor han kommer, lærer han nye mennesker at kende, overalt finder han nye venner, vi så det tydeligt, da han flyttede til Rødovre, og der snart opstod en hel kreds af Rødovre-venner.

Men de gamle venner glemmer han ingenlunde. De gamle venskaber flytter med og føres videre.

Nu står jeg foran de tres og må virkelig sande Peter-professors ord. I det svundne tiår er gamle venskaber genoplivet, nye venner kommet til, og ingen af de gamle har svigtet – med undtagelse af Poul P. M. Pedersen, måske dog blot »for tiden«, som det førhen er sket.

Men jeg må jo savne deres venskab, som ikke mere er blandt de levendes tal, og som hver på sin måde har haft betydning for mig og min færd, så forskellige de var, Kresten og Hanne på Elbo, Thomas Thomsen og Harald F. Gross og Bjørn Kornerup.

Det er lang tid siden, han kunne gæste huset, Thomas fra Højrup, ikke blot stamgæst på Troldholm, også liggende gæst herovre, navnlig dengang da han frøs inde i København i den første store vinter 1940 og måtte blive her fulde 8 uger. Han døde i en anden streng vinter, den i 1947. Bernhard graver ovre i Herslev måtte bruge sprængstof, for at han kunne komme i jorden. Det ville have moret ham, havde han set det. Og i fjor døde Harald F. Gross, tegneren, maleren, keramikeren, den som sølvsmed uddannede tusindkunstner, et venskab helt fra 1925, da han boede nabo til Troldholm i Julius Paulsens gamle ejendom på den anden side selve dalen, han altid længtes tilbage til.

Det er en rigdom at have haft deres venskab, som det er en stor rigdom at have så mange venner og veninder, ja, misforstå mig ikke, som jeg virkelig synes at have, herligt at kunne mindes så mange vennesele ansigter, at mærke deres interesse for en, deres glæde ved at være sammen med en, selv om det i mange tilfælde sker alt for sjældent. Men blot det at vide, at der også på fjerne steder sidder de, der har bevaret en i venlig erindring, selv det har jo ikke liden værdi.

Det er der grund til at være meget taknemlig for. Og selv om man måske ikke helt nåede at blive det åndens eller videnskabens lys, som man nok engang havde forestillet sig, så har jeg dog grund til at glæde mig over at have fået lov til at udgive mine skrifter, ja, måske også trods min folkelige skrivemåde, at have bragt en og anden lille sten til den danske hidoniske forsknings store bygning. Alt, hvad jeg har skrevet, er jo ment som en, måske nok lidt indirekte formet kærlighedserklæring til det land, hvor jeg blev født, hvor jeg har hjemme.

Og så slutningsverset, som heller ikke her skal stryges, det sidste vers i et lille digt, som Kirsten Aakjær sendte mig for ti år siden, hun, som jeg har kendt, fra før hun var så stor som nu min lille datterdatter, Anna. Også det skulle jeg opleve, atter at kunne tage et lille barns hånd i min, og i hendes optagethed af verdens foreteelser glemme, at de er mere forkrænkkelige end nogen sinde.

Ikke derfor, men måske af andre grunde, af beskedenhed, burde jeg måske alligevel selv stryge slutningsverset:

Ja, du kan være drilsk, paa skrømt,
en pigget skal maa værne,
alt det, som er saa blødt og ømt,
som er dit væsens kærne.
Jeg takker denne bidske mand,

der skælver varmt bevæget
ved mødet med vort grønne land,
i hjertets vederkvæget –
– og brummer du som bister bjørn:
du taler mildt til bette børn.

Selvom jeg har min store have ved Elbo på vel henved en tønde land, kan jeg ikke i egentlig forstand betragte den som min ejendom, og det er i min lille rækkehave i Rødovre med dens knap et par hundrede kvadratalen, jeg får udløsning for min lyst til ikke altid blot at sysle med bøger og papir, også til at rode i jorden, så og plante, hæge om blomster og buske, se det grønnes og gro. Og selvom jeg ikke for aldrig det ville undvære mit Elbo, mit Troldholm, og føler mig hjemme der, så fuldt som i Rødovre, så er det dog på Minervavej, jeg bor, og hele min virksomhed var ikke tænkelig uden dette ståsted, om ikke i, så dog i tilknytning til Kongens København.

Rækkehus og have er rammen for dagligdagens arbejde og hjemmeliv. Nu er vi mest alene, Karen og jeg, men det sker heldigvis ofte, at vore døtre og vort barnebarn hygger sig på Minervavej.

TABULA GRATULATORIA

Lykønskning i paddehatstiden på Mogens Lebechs 60 års dag

Når det gerne kommer én ved
at et barn blev født, selv for lang tid siden,
bliver man selv til et instrument,
som af vinden og varmen bevæges
og ved klimprende fingres stød
til strenge spændt over toneskød
opstår en sang om den anden.

Jeg tilstår gerne, jeg kender dig ikke –
selv om i samme venneskare
vi broderligt drak hinanden til
af askebægre med brændende vande
og slukked' hinandens pibeglød
i gensidigt sviende menneskekød
i de hilsende hænder –

I dette ligned' vi altid hinanden,
pibegløden og rynken i panden,
der efterhånden tændte forstanden
og gader, der drev af regnende mørke.

Hørte vi da et barn, der græd,
kunne vi ikke skifte sted,
men hørte gråden komme til ende –
måske blev den bare den stilhedens smerte,
der stener et moderløst bankende hjerte.

Jeg forsikrer dig for, jeg kender dig ikke –
men det undred mig tit, vi fik mad og drikke
opøst på samme tid og sted,
hvor vi begge hørte de mættedes fred
blive til billige ures tikken

og unge pigers serverende nikken
(og af og til de nervøses hikken).
Lærer vi engang hinanden at kende.
kan det naturligvis gerne hænde,
at hver af os blev til mere end
vore ures billige tikken
og mer end tidens sekundvise dikken.

Ak, hvem kender hinanden på jorden
mer end på næse, kinder og mund –
og den landflygtiges suk en midnatsstund,
genkendt af lynet, som før sin torden
søger sydende hen over jorden
efter en lysets hidsig, forvovne
elsker og dødelig jordomfavner –
måske var vi da alligevel brødre
og endnu mere end drikkende frænder,
mere snublende fejlende mænd
end de, der lever så ubegravet –
ja end de forår i led og lænd,
der blev til drømme og minder igen,
mens pigerne kærligt flygted i tide
og blev til koner med børn ved barmen.

I paddehatstiden lever vi,
men først var der verdenskrige,
hvor nogle, vi kendte, blev levende dræbt
og andre gennem torturen slæbt
som dyr gennem brændende stalde.
Måske vi kendte hinanden på
de ting, som vi ikke hørte og så,
men som blev skiftende mørke og regn
over jorden og ind i sindet,
og som genopstod i de tegn,
der blev til rynker om øjet og munden
midt under festen i midnatsstunden.

Jeg forsikrer dig for, jeg kendte dig ikke –
men vi kendte jo dog et barn,
der længe blev ved med at græde ;

og da det holdt op, så så vi,
at håret var gråt i den andens tinding
og følte, at natten blev kold
ved at blive til morgen –
og så hosted' vi gammel røg
op af tobakslungens dirrende kammer
og tænkte, at gråd og glæde
er evig som døden
og mere blivende også – ja,
end aldrig mere at håbe.

Ikke mere blir luften så god at ånde
her i atomtidens bombebedede pause
i hver brintbombs stilheds ophedede pause,
når den, blandet med svovlende sollyse gifte,
sætter sig listigt som hviskende knude i knoglen –
for siden at sladre højlydt i hjernebarken,
til tungen laller ufornuftigt i munden.
Men hvad vi troede på engang i vor ungdom,
tror vi så stædigt endnu med forgiftede lunger
og med et hjerte i ny og ængstelig afmagt
ved så overraskende uro i slaget.

Altid vi lytted til regnen inde i mørket,
når den begyndte, ville det gro på jorden.
Tårer fra barnets hjemløse sorg på jorden
og tårer fra himlen de mødes så gerne.

Ikke kendte vi måske så stort til hinanden –
men er det ikke fremgang et sted i livet,
at vi tvivler på øjnernes magt til at kende
og på ørernes lydindsikrpende vane,
og at vi nu så meget des mere i mørke
stoler på sjælens nerveinddelte sanser
og på hvert eneste lynskabte tegn gennem himlen
for at finde det sted, hvor vi engang som spæde
stødte til livmoderdøren med svageste hænder –
det var da både en dør i det yderste kosmos
og et inderste skjul hos den hvideste pige.
Moderlængsel gjorde vor ånde i blæsten

til suk og blødende tegn i østen og vesten,
når sol og måne skiftede sted med hinanden.

Skønt vi altså kender hinanden så dårligt,
som man nu gør i et land, hvor det regner så årligt
glædede det mig hvergang du med smilet befried
hverdagen og dig selv af jordaksens drejning,
så den med rustede hængsler hyled af harme
over at være så fængslet en fange i rummet.

Og når vemodigt du mindedes tabte glæder
forbundet med husmænds vejrforrusede steder
på blomsterstrikkende marker fjernt i det jyske,
indser jeg gerne: din sorg er som heste i natten,
de vrinsker bekymret over en tidsel i munden
og har dog vist mere vé af hjertet i grunden.

Men når højt kværlantisk dit sind går i flamme,
er du dog mest dig selv ved at være den samme –
den, som de fattiges uret svied i ånden
mer end ætsende pibegløder i hånden –
da var du atter en lysets hidsig forvovne
elsker og dødelig jordomfavner i livet –,
ja – for så varligt, med hænder korsfæstet af mørket
vækker de små os, der græder alene i natten,
puslende vågne med hver sin utrolige smerte.

Følte vi da hinanden tilsidst i livet
som uopsigelig grund til længere fremtid,
ja, til den nyeste fødsel mer midtvejs i rummet,
ikke mer så magnetisk bremsset af jorden
og så langsomt dansende rundt om dens akse,
– ja, da var det godt, at vi lærte hinanden at kende,
fornemmede hinanden som levende attrå i verden,
ilende fnug af en trodsig blomstrende tidsel.

Johannes Wulff

I anledning af forfatterens 50-årsdag i 1952 blev han fejret af en kreds af venner ved et festmåltid i et danselokale i Rødovre. Herfra og fra festens fortsættelse i hjemmet på Minervavej stammer følgende optagelser ved Erik Hansen. Øverst ses på trappen, i baggrunden Rasmus Nielsen, Susse Lassen og Mary Wulff, foran dem Bodil Sahn og Jack Pedersen, og forrest tv. William Saxtorph og th. Rie Lebech (Menimpe). De unge mennesker er hendes kammerater, der hjalp ved serveringen. Fra stolpen og mod højre ses Otto Sommer, Mini Jørgensen, Gerda Villadsen, Thea Hald, Johan Hvidtfeldt, Karen og Mogens Lebech, Oda Rasmussen, Peter Jørgensen, Else Bogh, Lise og Arne Lunde-Christensen. Bag dem løftes skabilkenhovedet i vejret af Niels Bogh, og højt i baggrunden ses fra venstre: Dagmar Brovig, Georg Nørregaard, Esther Ulriksen og Jacob G. Kinch. I midten ses på billedet til venstre, fra venstre Mary Wulff, Rasmus Nielsen og Mini Jørgensen, og på billedet til højre fra venstre Knud B. Jensen, Oda Rasmussen, Erik Hansen og Georg Nørregaard. På billedet nederst til venstre fra venstre Dagmar Brovig, Mogens Lebech og Thea Hald, og på billedet til højre fra venstre Aase Jacobsen, Mogens og Preben Lebech.

Gratulantliste

Kathrine og
Svend Aakjær
Dr. phil., rigsarkivar. Kbh.

Johs. Ammundsen
Direktør. København

Harald Andersen
Direktør, Bianco-Lunos
Bogtrykkeri. København

Jan Andersen
Tømremester. København

Ragnhild og
Poul Andersen
Dr. phil., Professor ved
Universitetet. København

Finn Antoft
Fotograf. p.t. København

E. B. Arendt
Direktør, F. E. Bording
København

Erik Balslev
Sognepræst. Herslev

Johannes Bang
Sognepræst. Roslev

Kirsten og
Christian Bang
Redaktør og bibliotekar
Hellerup

J. B. Bech
Stadsdyrlæge. Fredericia

Palle Birkelund
Rigsbibliotekar. København

Otto Bisgaard
Overretssagfører. Silkeborg

Anders Bjerrum
Dr. phil. København

Gudmund Boesen
Cand. mag., museums-
inspektør. Rosenborg

Else og Niels Bøgh
Realskolebestyrer. Farum

Ingolf Boisen
Direktør
Minerva-Film. København

Bjarne Bornebusch
Overassistent, B & W. Kbh.

Jens Borresøe
Reklamechef, Gutenberghus
København

Axel Breddal
Herreekviperingshandler.
Frederiksberg

E. Brinkved
Glostrup

J. O. Bro-Jørgensen
Cand. mag., arkivar i
Rigsarkivet. København

R. Broby-Johansen
Forfatter. København

Kisse og
Sivert Brogaard
Sønder Vilstrup

Margrethe Brogaard
Fredericia

Sigrød og
Erik Brogaard
Gårdejer. Højrup, Taulov

S. Broholm
Stadslandinspektør. Kbh.

Dagmar Brovig
Rødovre

Ove Brusendorff
Biografdirektør. København

A. og M. Bruun
Vrønding

Johs. Brøndum-Nielsen
Dr. phil., professor
Rungsted

Kr. Bure
Legationsråd. Birkerød

Burmeister & Wain's
Maskin- & Skibsbyggeri A/S
Propagandaafd. København

Leo Bursøe
Fabrikant, Bernh. Mittel-
boes Reproduktionsanstalt
København

Helge Busck
Forlagsboghandler.
København

A. H. Bygbjerg
København

Laurids Bødker
Fil. lic., universitetslektor
København

Anette
Clerk-Christensen
Korrespondent. Viborg

Børge Christensen
Cand. act. København

Børge Christensen Direktør, F. E. Bording København	Bjørn Fabricius Registrator i Rigsarkivet København	Astrid Glædemark København
E. A. Christensen Mag. art. København	Søren Fabrin Kæmner. Taulov	Ingeborg og Bent Gottlieb Prokurist. Minervavej, Rødovre
Hans Christensen Fabrikant, F. Henriksens eftf. København	Mogens Falk Fotograf. Stadsarkivet	W. V. Gradert Reklameassistent. Hvidovre
Johannes Christensen Portør. Taulov	Troels Fink Dr. phil., prof. generalkonsul. Flensborg	Mogens Greve-Olsen Fagskolelærer. Rødovre
Marie og Marinus Christensen Chauffør. Elbo, Taulov	Olaf Forchhammer Fhv. stadsingeniør. Kbh.	Alf Grøstøl Forfatter. København
Povl Christensen Grafiker. Helsingør	Niels Fosdal Stadsingeniør. Rødovre	Alma og Niels Haislund Cand. mag. Holte
Else og Ejlert Corvinus Forfatter. København	Eilif Brogaard Frank Rødning	Thea og Kristian Hald Dr. phil., prof. ved Univ. København
Svend Dahl Rigsbibliotekar. København	Elisabeth Brogaard Frank Århus	Poul Hannover Civilingeniør, direktør København
Magda og Sune Dalgård Dr. phil., Registrator og overarkivar i Rigsarkivet København	Magda Frank f. Brogaard Rødning	Aage Hansen Dr. phil. Charlottenlund
Michael Drewsen Redaktør, Billedbladet København	Fredericia Bibliotek	Asta og Erik Hansen Fotografer. Rødovre
Vagn Egetoft Dyrlæge. Taulov	Frederiksberg kommunebiblioteker	Erling Bjørn Hansen Cand. mag., lektor. Kbh.
Jørgen Eggens Redaktør. København	A. M. Frederiksen Konsulent. Ubby, Jerslev	Fl. Torp Hansen Tegner. København
John F. Ekvall Ingeniør, forfatter Kgs. Lyngby	Trude Frederiksen Dessinator. København	Arthur G. Hassø Cand. mag., direktør. Kbh.
Børge Erichsen Tegner. København	Niels Friis Cand. jur. & polit., Direktør. København	L. Th. Haug Direktør. København
Tage Erlinger Tegner. København	Jørgen Frohn Reklamechef. Billund	P. Haugaard Prokurist. København
	L. Fuglsang Konrad Jørgensens Bogtryk. Kolding	A. Hemmingsen Lektor. Fredericia
	Frank Gerrit Gentofte	Henning Henningsen Dr. phil., museumsinspektør Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg

Ib Henningsen
Overass., B & W. Kbh.

Ib Henriksen
Fotograf. Hellerup

Grethe og
Anders Herløw
Civilingeniør, direktør
Brabrand

Grethe og
Mogens Hermansen
Regnskabschef. Glostrup

C. A. Hildestad
Postmester. Rødovre

Jie og Jens Himmelstrup
Dr. phil. & jur. Rungsted

Besætningen på
S/S Hjejlen
Silkeborg

Dampskibs-
aktieselskabet »Hjejlen«
Silkeborg

Holger Hjelholt
Dr. phil., fhv. overarkivar,
Rigsarkivet. København

Søren Hjorth-Nielsen
prof., kunstmaler. Kbh.

Musse Hjortshøj
Ørting

Poul Holm-Christensen
Arkitekt. København

Holtoug-Jørgensen
Bogkonsulent, Gutenberghus. København

Kathrine og
Georg Honoré
Købmand. Taulov

Hans Hougaard
Gårdejer. Højrup, Taulov

Jørgen Hovgaard
Kunstmaler. Højrup, Taulov

Karen og
Johan Hvidtfeldt
Landsarkivar. Viborg

Morten Hviid
Dommer. Tårnby

Ole Hye-Knudsen
Fabrikant, Cliphø Cliché
København

Ib Høimark
Glostrup

Holger Hørsholt
Redaktør, Politiken. Kbh.

Institut for Jysk Sprog-
og Kulturforskning
Universitetet, Århus

Kr. Iversen
Cand. mag., landsarkivar
Åbenrå

Herdis og
Herman Jacobsen
Fotografer. København

I. C. Jacobsen
Advokat. København

Ole Jacobsen
Mag. art., bibliotekar ved
Universitetsbiblioteket
København

Aage Jensen
Afdelingsbibliotekar. Kbh.

Aslaug og
Jens Marinus Jensen
Højskoleforstander. Århus

Astrid og
Knud B. Jensen
Mag. art., fhv. amanuensis
København

E. Brændgaard Jensen
Redaktør
Fredericia Dagblad

Flemming Jensen
Hellerup

Henry Jensen
Købmand. Dragør

H. P. Jensen
Haderslev

Ruth Engelhard Jensen
Registrator, Rigsarkivet
København

S. Ingemann Jensen
Cand. mag., arkivar
Politiken. København

Sigurd Jensen
Dr. phil., stadsarkivar
København

Svend Jensen-Storch
Chefkonsulent. København

Alfred Jessing
Overlæge. Dronninglund

S. Jonassen
Prokurist, A/S Baltica. Kbh.

Athos Emil Josephsen
Korrektør. København

Aage Jørgensen
Bogholder. Humlebæk

Elisabeth Jørgensen
f. Burgdorff
Svendborg

Grete Juel Jørgensen
Lægeseekretær. Holte

Hans Peter Jørgensen
Stud. mag. København

Magnus
Lundgaard Jørgensen
Frankrig

Mini og
Peter Jørgensen
Professor v. Univ. Kbh.

Sigurd Kjær Jørgensen
Sverige

Tage Kaarsted Cand. mag., adjunkt, forfatter. Århus	J. Kolding-Madsen Museumsforvalter, B & W København	Ragna og Ernst Lassen Læge. Rødovre
Knud Kalm Civilingeniør, direktør, Odense Stålskibsværft	Bodil og Søren Kruse Konradsen Odense	Elias Lauridsen Lærer. Kolding
Poul Kampmann Kasserer. København	Anna og Jens Konradsen Sdr. Vilstrup, Taulov	Olaf Lauridsen Lektor. København
Asta og Anders Kehlet Læge. Trusrup	Else Kornerup Bakkehuset, Frederiksberg	Rigmor og Christan Lauritsen Tandlæge. København
Jacob G. Kinch Sproglærer. København	P. Kranold Kontorchef, Købstædernes alm. Brandforsikring. Kbh.	C. D. Lebech fh. gårdejer i Solskov Hedensted
L. A. Kisby Ingeniør, B & W. Kbh.	Poul Halkjær Kristensen Museumskonsulent, Nationalmuseet. Kbh.	Fin, Lone, Peter, Dorthe og Rikke Lebech Vrønding dyrlægebolig
Henning F. Kiær Kommandørkaptajn. Kbh.	Peter Kristiansen Sognepræst. Snoldelev	Kr. Lebech Skoleinspektør. Stoholm
Else Margrethe Kjerrumgård-Jørgensen Arkivfuldmægtig, Københavns Stadsarkiv	Erik Kroman Dr. phil., fhv. overarkivar i Rigsarkivet. København	Marie og Preben Lebech Dyrlæge. Vrønding
Knud Klem Cand. mag., museums- direktør, Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg	Københavns Bymuseum Københavns Stadsarkiv	Svend Aage Lebech Tandlæge. Maribo
Rigmor og Ulrik Knigge Propagandachef, B & W København	Landsarkivet for Nørrejylland Viborg	Valdemar Lebech Tømrermester. København
Ejnar Knudsen Gårdejer. Egtved	Landsarkivet for Sjælland m. m. København	Johannes Lebæk Bojlsvang, V. Skerninge
G. P. Knudsen Trafikkontrollør. Kolding	Landsarkivet for de sønderjydske Landsdele Abenrå	Gustav Lehrmann København
Laur. Knudsen A/S København	Susse og Jens Lang-Jensen Civilingeniør. Bagsværd	Aly Lind J. P. Madsens Antikvariat København
Kolding Centralbibliotek	Lennart Larsen Fotograf. Nationalmuseet	Knud Lind Ingeniør, L. Knudsen A/S København
Kolding Gymnasium	Thelma Jexlev Larsen Cand. mag., amanuensis København	Steffen Linvald Museumsleder Københavns Bymuseum
Museet på Koldinghus Kolding		August Lodberg Direktør, Lohses forlag København
		Johannes Lund Arkitekt. London

- Svend Jørgen Lund
Virum
- Ellen Lund-Petersen
Tandlæge. Århus
- Jesper
Lunde-Christensen
København
- Lise og Arne
Lunde-Christensen
Cand. mag. København
- Erik Lunghøj
Civilingeniør. København
- Svend Lunghøj
fh. overlærer. Skodsborg
- Inger Løjstrup
Overassistent, B & W
København
- Niels Maare
Civilingeniør, oberst
Frederiksberg
- E. Madsen
Chauffør, B & W. Kbh.
- P. Munk Madsen
Cand. jur., kontorchef
Kraks Legat. København
- Torben Madsen
Direktør, Minerva-Film
København
- J. A. Melchior
Højesteretssagfører. Kbh.
- Kai Merved
Driftsleder. Bagsværd
- Verner Merved
Tegner. Bagsværd
- Einar Middelboe
København
- Steen Middelboe
Fabrikant, Bernh. Middelboes
Reproduktionsanstalt
København
- Karen og
Robert Mikkelsen
Advokat. København
- Knud Millech
Arkitekt. København
- Harald Mogensen
Chefredaktør, Ekstrabladet
København
- Jørgen Mogensen
Redaktør, Kr. Dagblad
København
- Oda og Halvor Monsrud
Bibliotekar og arkivar
København
- Grethe og
Gylling Mortensen
Landsretssagfører. Kbh.
- S. O. Mortensen
Redaktør. Silkeborg
- J. Mydtskov
Fotograf, København
- Elna Møller og
Erik Moltke
Dr. phil., arkitekt, redaktør
Nationalmuseet. Kbh.
- Margrethe
Møller-Sørensen
København
- Børge Nicolaisen
Faktor, Thejls Bogtryk
Hellerup
- Elisabeth og
Jørgen Nielsen
Gårdejer, Dyrehøjgård
Kongstrup
- Hans og Holger Nielsen
Karmedal, Bredstrup
Pjedsted
- Helge Nielsen
Overbibliotekar, Den kgl.
Veterinær- og Landbohøj-
skole. København
- E. Juul Nielsen
København
- Helvig og
Rasmus Nielsen
Vejele
- Kaj Nielsen
Forfatter. København
- Kirsten (Aakjær) og
Peer Hougaard Nielsen
Forfatterinde og arkitekt
Skive
- Svend Nielsen
Erik C. Eberlin reklame-
bureau A/S. København
- Anna Marie og
Chr. Nielsen
Fogedsminde, Børup
Taulov
- Vibeke Nystrøm
Registrator i Rigsarkivet
København
- Georg Nørregaard
Dr. phil., forfatter. Kbh.
- Bjørn Ochsner
Mag. art., bibliotekar
Det kgl. Bibliotek
- Helvig og
Hjalmar Olsen
Kunstmaler. Epergærde
- O. C. Olsen & Co.
Bogtrykkeri
København
- Aksel H. Pedersen
Dr. jur., landsretssagfører
København
- Dagny Holger Pedersen
København
- Ragnhild og
Jørgen Pedersen
Skædder. Minervavej 26,
Rødovre

Mik og Morten Peetz-Schou Grafiker, Virum	Palle Rasmussen Faktor, Thejls Bogtryk Hellerup	Kristen Skov Gårdejer, Højrup. Taulov
Erik Pelt Bogkonsulent, Gutenberghus, København	H. P. Rohde Forfatter. Hellerup	Roar Skovmand Dr. phil., statskonsulent Skodsborg
H. Worsaae Petersen Viceinspektør. København	Børge Rudbeck Forfatter. Frankrig	Fridlev Skrubbeltrang Dr. phil., lektor ved Univ. København
Lejf Petersen Fabrikant, Clipho Cliché København	Rødovre Kommunebiblioteker	Otto Sommer Kordeg. Horsens
Sonia Rud Petersen Fotograf, Rigsarkivet. Kbh.	Lise Saunte og William Saxtorph Mag. art., bibliotekar og lærer. Virum	K. D. Spanggaard Cand. mag., folketings- stenograf. København
Ruth Pilegaard-Larsen f. Søbye Frederiksberg	Mikhael Saxtorph Virum	Carolien og Manfred Spliedt Birkerød
Iørn Piø Mag. art., Dansk Folke- mindesamling. København	Gejt og Leo Schjøtz-Christensen Læge. København	N. C. Stangegård Bogtrykker. København
Ph. Pløn Prokurist. København	Aage Schmidt Salgschef. Skodsborg	Axel Steensberg Dr. phil., professor. Kbh.
Politikens Forlag København	Nanna og August F. Schmidt Forfatter. Brabrand	Erling Stensgård fh. statsbibliotekar. Århus
Dagny og Jens Poulsen Taulov	Kay Schmidt-Phiseldeck Cand. mag., fh. direktør København	Hakon Stephensen Chefredaktør, Politiken København
Eyvind Rafn Redaktør. København	Erik Schultz Direktør. København	A. Stig-Olsen Reklamekonsulent. Kbh.
Aage Rasch Cand. mag., overarkivar i Rigsarkivet. København	Georg Schütt Reklameassistent København	J. B. Strandbygaard Civilingeniør. Århus
Helga f. Brogaard og Flemming Rask Ingeniør. Schweiz	Silkeborg Bibliotek	Viggo Strunge Arkitekt. København
Asta Rasmussen Taulov	H. H. Simonsen Pantefoged. Rødovre	Kamma Svensson Tegner. Gentofte
Edit Rasmussen Cand. mag., arkivar i Rigs- arkivet. København	Marianne og Finn Simonsen Reklametegner. København	Poul Sæbye Tegner. Bagsværd
Gunnar Rasmussen Speditør. København	Esther og Peter Skautrup Prof. ved Univ. Århus	R. Søgaard Direktør. Hvidovre
Johannes Rasmussen Redaktør, Vejle Amts Folkeblad. Børkop		Aksel Sørensen Konsulent. Pjødsted

Anna Sørensen
Viktualiehandlerske
Taulov

Hans Sørensen
Tegner. Bergen

Christian Sørensen
Litograf. København

Jørgen Teisen
Reklamechef. København

Karoline og
Henry Thejls
Bogtrykker. Hellerup

Marie og
Torben Thomsen
Rudkøbing Dampvaskeri
Rudkøbing

Emmy og
Niels Fogd Thomsen
Fredericia

Knud Thorup
Direktør, Albani. Odense

H. P. Thuesen
Stationsforstander. Vejen

Signe og
Theodor Thuesen
Gårdejer. Taulov

Helge Topsøe-Jensen
Dr. phil., overbibliotekar
Universitetsbiblioteket
København

A. H. Torp-Pedersen
Cand. jur., direktør
Købstæderner alm. Brand-
forsikring. København

Aase og Holmer Trier
Kunstmaler. Vallekilde

Bjørn Tscherning
Fotograf, Bernh. Mittel-
boes Reproduktionsanstalt
København

P. V. Tuxen
Hørsholm

L. H. Uglebjerg
Sandbjerg

Esther og
K. M. Ulriksen
Overkontrollør. Rødovre

N. Varding
Snedkermester. København

Milton Varling
Grosserer. Rødovre

Jan Vestergaard
Politivadokat. København

Georg Wibroe
Forsorgssekretær. Nærum

Jørn Vibum
Faktor, Carlsens Cliché-
fabrik. København

Aage Widerberg
Ingeniør. Charlottenlund

Gerda og
J. G. Villadsen
Mag. art., forstander. Kbh.

Mary og
Johannes Wulff
Forfatter. Hareskovby

Dyrlægens Mogens fra Taulov, Causerende memoirer af Mogens Lebech, er trykt som manuskript i anledning af forfatterens 60-årsdag den 20. august 1962 af Thejls Bogtryk. Skriften er Intertype Baskerville og papiret matkrideret kunsttryk fra Jørgen Schjerbeck jun. Bogbinderarbejdet er udført af Jørn Gornitzka's Bogbinderi.

Klicheerne er velvilligst udført af en række klichéanstalter, farveklicheer efter henholdsvis forfatterens egne skitser og diapositiver, side 9 og 157 af Middelboes Reproduktionsanstalt og side 21 og 190 af Gutenberghus, og sortklicheerne side 10, 25, 26, 105, 129, 135, 144, 148, 155, 166, 175, 182, 185, 189 af Carlsens Clichéfabrik, side 6, 13, 15, 16, 29, 34, 40, 45, 56, 68, 71, 72, 77, 79, 81, 82, 89, 97, 99, 113, 119, 123, 136, 151, 152, 160, 163, 165, 169, 171, 172, 176, 179, 186 af Cliphos Cliche og side 5, 33, 39, 53, 54, 63, 64, 67, 101, 109 af F. Hendriksens eftf.

De gengivne fotografier side 10, 15, 16, 25, 26, 29, 71, 77, 79, 81, 82, 97, 99, 105, 113, 123 (ned.), 129, 135, 136, 144, 147, 148, 151, 152, 155, 160, 165, 166, 169, 171, 172, 175, 179 (ned.), 189 er optaget af forfatteren (evt. ved stedfortræder, navnlig hans kone), side 179 (øv.) af B & W, side 34 (øv. th.) af Arling, Fredericia, side 34 (ned. th.) af Asta Hansen, side 123 (øv), 186 af Erik Hansen, side 39 af Gustav Krogh, side 89 (ned.) af Lindegaard, side 182 af Vitus Nielsen, side 185 af J. Sølvsten, side 67 af Therkildsen, Taulov. Billedet side 136 viser Christian Daugaard udenfor Haslunds gamle atelier i færd med at udføre et portræt af og som bryllupsgave til den nygifte fru Karen Lebech. Billedet sidst i bogen viser en række optagelser af Erik Hansen fra festen i anledning af forfatterens 50-årsdag.

Bogen er udgivet på initiativ af bogtrykkeren, der har modtaget støtte til trykningen ved de tegnede prænumerantbidrag.

Oplaget er 600 eksemplarer, hvoraf 307 prænumeranteksemplarer. Et meget begrænset antal af nettooplaget stilles til rådighed for boghandelen.